ΙΩ. Π. ΚΟΥΤΡΑ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΚΑΘΑΡΕΥΟΥΣΗΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ Ε' ΚΑΙ ΣΤ' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΔΗΜ. ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ: ΔΙΟΝ. & ΒΑΣ. ΛΟΥΚΟΠΟΥΛΟΥ ΔΡΑΓΑΤΣΑΝΙΟΥ 6 (ΚΗΠΟΣ ΚΛΑΥΘΜΩΝΟΣ) ΑΘΗΝΑ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΙΩ. Π. ΚΟΥΤΡΑ
Διευθυντοῦ 84ου Δημ. Σχολείου Δ' Π. Ἀθηνῶν

Αρ. εισ. 45198
ΤΙΜΗΣ ΕΝΕΚΕΝ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ
ΤΗΣ ΑΠΛΗΣ
ΚΑΘΑΡΕΥΟΥΣΗΣ

Διὰ τὴν Ε' καὶ ΣΤ' Τάξιν τῶν Δημοτικῶν Σχολείων

Ἐγκριθεῖσα διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 53016]19-6-50 ἀποφάσεως
Ὑπουργείου Παιδείας

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΙΟΝ. & ΒΑΣ. ΛΟΥΚΟΠΟΥΛΟΥ ΑΘΗΝΑΙ
ΣΤΑΔΙΟΥ 38 — (ΣΤΟΑ ΝΙΚΟΛΟΥΔΗ 10)

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Κάθε γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφὴν τοῦ συγγραφέως.

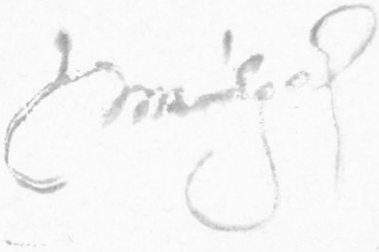

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Γραμματική εἶναι τὸ μάθημα ποὺ μᾶς διδάσκει τοὺς κανόνας μὲ τοὺς ὁποίους βοηθούμεθα νὰ ὁμιλῶμεν καὶ νὰ γράφωμεν ὀρθῶς.

Ἡ Γραμματικὴ διαιρεῖται εἰς δύο μέρη, τὴν ***κυρίως Γραμματικὴν*** καὶ τὸ ***Συντακτικόν***.

1) Ἡ κυρίως Γραμματικὴ πραγματεύεται περὶ τῶν λέξεων καὶ ὑποδιαιρεῖται εἰς τρία τμήματα : τὸ ***Φθογγολογικόν***, τὸ ***Τυπικὸν*** καὶ τὸ ***Ἐτυμολογικόν***.

α) ***Φθογγολογικὸν*** λέγεται τὸ μέρος τῆς Γραμματικῆς, τὸ ὁποῖον ἐξετάζει τοὺς φθόγγους τῆς γλώσσης, δηλαδὴ τὰς ἁπλᾶς φωνὰς ἢ γράμματα, ποῖα καὶ πόσα εἶναι καὶ τί παθαίνουν.

β) ***Τυπικὸν*** λέγεται τὸ μέρος τῆς Γραμματικῆς, τὸ ὁποῖον μᾶς διδάσκει τοὺς διαφόρους τύπους τῶν λέξεων, δηλαδὴ τὰς διαφόρους μεταβολὰς τὰς ὁποίας παθαίνουν αἱ λέξεις κατὰ τὴν κλίσιν καὶ τὸν σχηματισμόν· καὶ

γ) ***Ἐτυμολογικὸν*** λέγεται τὸ μέρος τῆς Γραμματικῆς, τὸ ὁποῖον πραγματεύεται περὶ τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς συνθέσεως τῶν λέξεων.

2) Τὸ δὲ Συντακτικὸν πραγματεύεται περὶ τῆς ὀρθῆς πλοκῆς τῶν λέξεων διὰ τὸν σχηματισμὸν τελείου λόγου.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΜΕΡΟΣ Α΄

ΦΘΟΓΓΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

Λόγος

Εἶμαι ὑπερήφανος διότι εἶμαι Ἕλλην. Σέβομαι τὸν Θεόν, τιμῶ τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς διδασκάλους μου.

Ἡ Μαρία εἶναι καλὴ μαθήτρια, διότι μελετᾶ καὶ μανθάνει τὸ μάθημά της.

Διὰ νὰ ἐκφράσω τὰς ἀνωτέρω σκέψεις μου μεταχειρίζομαι διαφόρους λέξεις. Ἡ τελεία ἔκφρασις διὰ λέξεων τῶν σκέψεων ἢ ἐπιθυμιῶν μας λέγεται *λόγος*.

Ὁ λόγος δύναται νὰ περιέχῃ μίαν μόνον ἢ καὶ πολλὰς σκέψεις.

Τὰς σκέψεις ἡμῶν τὰς ἐκφράζομεν εἰς τοὺς ὁμοίους μας *γραπτῶς* καὶ *προφορικῶς*.

Διὰ τοῦτο διακρίνομεν καὶ δύο εἴδη λόγου, τὸν *γραπτὸν* καὶ τὸν *προφορικὸν* λόγον.

Προτάσεις καὶ λέξεις

Αἱ λέξεις : εἶμαι ἄριστος μαθητὴς
ἀγαπῶ πολὺ τοὺς γονεῖς μου

φανερώνουν μίαν μόνον ἁπλῆν σκέψιν, ἓν τέλειον νόημα. Αἱ λέξεις διὰ τῶν ὁποίων ἐκφράζομεν ἓν πλῆρες, ἓν τέλειον νόημα, ἀποτελοῦν *πρότασιν*.

Ἡ πρότασις ἀποτελεῖται ἀπὸ μίαν, δύο ἢ καὶ περισσοτέρας λέξεις.

Παραδείγματα

Πρότασις μὲ μίαν λέξιν : τρέχω
παίζω
μελετῶ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Πρότασις μὲ δύο λέξεις : **εἶμαι εὐσεβὴς**
μανθάνω γράμματα
ἔρχομαι αὔριον

Πρότασις μὲ τρεῖς ἢ περισσοτέρας λέξεις :

Ὁ Θεὸς εἶναι δίκαιος
Ἡ καθαριότης εἶναι ἀρετὴ
Ὁ μαθητὴς παρακολουθεῖ κανονικῶς τὰ μαθήματά του.

Αἱ λέξεις εἶναι μέρη τῆς προτάσεως.

Γύμνασμα 1ον : Σχηματίσατε ἀνὰ πέντε προτάσεις μὲ μίαν, δύο, τρεῖς καὶ περισσοτέρας λέξεις.

Γύμνασμα 2ον : Τί λέγεται λόγος ; Τί λέγεται πρότασις ; Κατὰ τί διαφέρει ἡ πρότασις ἀπὸ τὸν λόγον ; Πῶς ἐκφράζομεν τὰς σκέψεις μας εἰς τοὺς ὁμοίους μας ; Τί μᾶς διδάσκει ἡ Γραμματική ; Εἰς πόσα μέρη διαιρεῖται ; Περὶ τίνος πραγματεύεται τὸ Συντακτικόν ;

Συλλαβαὶ καὶ λέξεις

Ἑ-κά-στην πρω-ῖ-αν προσ-εύ-χο-μαι.

Τὰ μέρη ἑκάστης λέξεως τὰ ὁποῖα προφέρονται μὲ μίαν φωνὴν λέγονται ***συλλαβαί***.

Μία συλλαβὴ ἢ πολλαὶ μαζὶ ἑνούμεναι ἀποτελοῦν ***λέξιν***.

Ἡ λέξις ἡ ὁποία ἔχει μίαν συλλαβὴν λέγεται ***μονοσύλλαβος*** π. χ. **φῶς, νοῦς, πῦρ.**

Ἡ λέξις ἡ ὁποία ἔχει δύο συλλαβὰς λέγεται ***δισύλλαβος***, π. χ. **σο-φός, κῆ-πος, πη-γή.**

Ἡ λέξις ἡ ὁποία ἔχει τρεῖς συλλαβὰς λέγεται ***τρισύλλαβος***, π. χ. **δι-κα-στής, οὐ-ρα-νός, ἄν-θρω-πος.**

Ἡ λέξις ἡ ὁποία ἔχει περισσοτέρας τῶν τριῶν συλλαβὰς λέγεται ***πολυσύλλαβος***, π. χ. **πα-ρά-θυ-ρον, δι-δά-σκα-λος, σι-δη-ρό-δρο-μος.**

Ἡ τελευταία συλλαβὴ τῆς λέξεως λέγεται ***λήγουσα***, ἡ πρὸ τῆς ληγούσης ***παραλήγουσα***, καὶ ἡ πρὸ τῆς παραληγούσης ***προπαραλήγουσα***.

Γύμνασμα : Ν' ἀντιγράψητε ἀπὸ τὸ σημερινόν σας μάθημα τῆς ἀναγνώσεως πέντε μονοσυλλάβους, πέντε δισυλλάβους, πέντε τρισυλλάβους καὶ πέντε πολυσυλλάβους λέξεις.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Γράμματα ἢ στοιχεῖα

Ἡ Μ-α-ρ-ί-α ε-ἶ-ν-α-ι ἐ-π-ι-μ-ε-λ-ή-ς.

Κάθε συλλαβὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ γράμματα. Ταῦτα ἐπειδὴ τὰ γράφομεν τὰ ὀνομάζομεν ***γράμματα***. Ἐπειδὴ δὲ τὰ προφέρομεν τὰ ὀνομάζομεν ***φθόγγους***.

Τὰ γράμματα τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης εἶναι 24 :

Μικρά : ***α, β, γ, δ, ε, ζ, η, θ, ι, κ, λ, μ, ν, ξ, ο, π, ρ, σ, τ, υ, φ, χ, ψ, ω.***

Κεφαλαῖα : ***Α, Β, Γ, Δ, Ε, Ζ, Η, Θ, Ι, Κ, Λ, Μ, Ν, Ξ, Ο, Π, Ρ, Σ, Τ, Υ, Φ, Χ, Ψ, Ω.***

Τὸ σύνολον τῶν γραμμάτων τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης λέγεται ***ἀλφάβητος*** ἐκ τοῦ ὀνόματος τῶν δύο πρώτων γραμμάτων.

Μὲ τὰ γράμματα σχηματίζομεν συλλαβάς, μὲ τὰς συλλαβὰς λέξεις, μὲ τὰς λέξεις προτάσεις καὶ μὲ τὰς προτάσεις λόγους.

Διαίρεσις τῶν γραμμάτων

Τὰ 24 γράμματα τῆς ἀλφαβήτου διαιροῦνται κατὰ τὴν προφορὰν εἰς δύο τάξεις.

Εἰς ***φωνήεντα*** ἑπτά : ***α, ε, η, ι, ο, υ, ω.***

Εἰς ***σύμφωνα*** (17) δέκα ἑπτά : ***β, γ, δ, ζ, θ, κ, λ, μ, ν, ξ, π, ρ, σ, τ, φ, χ, ψ.***

Φωνήεντα λέγονται, διότι καὶ μόνα των ἐκφωνούμενα ἀποτελοῦν φωνήν, ***σύμφωνα*** δὲ λέγονται διότι μόνον μετὰ φωνήεντος ἑνούμενα ἀποτελοῦν τελείαν φωνήν.

α) Διαίρεσις τῶν φωνηέντων

Ἐκ τῶν ἑπτὰ φωνηέντων τὸ μὲν ε καὶ ο λέγονται ***βραχέα***, διότι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες τὰ ἐπρόφερον μὲ βραχεῖαν, σύντομον φωνήν, τὸ η καὶ ω λέγονται ***μακρά***, διότι τὰ ἐπρόφερον μὲ παρατεταμένην φωνήν, τὰ δὲ α, ι, υ, λέγονται ***δίχρονα***, διότι ἄλλοτε παρουσιάζονται ὡς βραχέα καὶ ἄλλοτε ὡς μακρά.

Ἡ νέα Ἑλληνικὴ γλῶσσα προφέρει ἀδιακρίτως τὰ μακρὰ καὶ τὰ βραχέα φωνήεντα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Σημ. Ἵνα διακρίνωμεν ὅτι ἓν δίχρονον εἶναι βραχὺ ἢ μακρὸν γράφωμεν ἄνωθεν αὐτοῦ τὸ σημεῖον τοῦ βραχέος (⏑) ἢ μακροῦ (—) χρόνου, π. χ. ***ξῖφος***, ***βασιλέα***.

β) Διαίρεσις τῶν συμφώνων

Ἐκ τῶν δέκα ἑπτὰ συμφώνων τὰ μὲν ἐννέα ***κ***, ***π***, ***τ***, ***β***, ***γ***, ***δ***, ***φ***, ***χ***, ***ϑ***, λέγονται ***ἄφωνα***, διότι οὐδεμίαν σχεδὸν φωνὴν ἔχουν, τὰ δὲ πέντε, ***λ***, ***μ***, ***ν***, ***ρ***, ***σ***, λέγονται ***ἡμίφωνα***, διότι ἔχουν ἡμίσειαν φωνήν· τὰ ὑπόλοιπα τρία ***ζ***, ***ξ***, ***ψ***, λέγονται ***διπλᾶ***, διότι προέρχονται ἐκ δύο γραμμάτων.

Σημ. Τὰ διπλᾶ εἶναι ταχυγραφικαὶ παραστάσεις ὅπως:

τὸ ***ζ*** γίνεται ἀπὸ τὰ ***σ+δ***
τὸ ***ξ*** » » » ***γ+σ*** ἢ ***χ+σ*** ἢ ***κ+σ***
τὸ ***ψ*** » » » ***β+σ*** ἢ ***φ+σ*** ἢ ***π+σ***

1) Τὰ ***ἄφωνα*** ὑποδιαιροῦνται κατὰ μὲν τὴν πνοὴν ἡ ὁποία συνοδεύει αὐτὰ κατὰ τὴν ἐκφώνησιν εἰς

ψιλὰ ***κ***, ***π***, ***τ***
μέσα ***γ***, ***β***, ***δ***
δασέα ***χ***, ***φ***, ***ϑ***

Κατὰ δὲ τὸ κύριον ὄργανον τοῦ στόματος, διὰ τοῦ ὁποίου ἐκφωνοῦνται εἰς

Οὐρανισκόφωνα ***κ***, ***γ***, ***χ***
Χειλόφωνα ***π***, ***β***, ***φ***
Ὀδοντόφωνα ***τ***, ***δ***, ***ϑ***

Πίναξ τῶν ἀφώνων

	ψιλὰ	μέσα	δασέα
Οὐρανισκόφωνα	***κ***,	***γ***,	***χ***
Χειλόφωνα	***π***,	***β***,	***φ***
Ὀδοντόφωνα	***τ***,	***δ***,	***ϑ***

2) Τὰ ***ἡμίφωνα*** ὑποδιαιροῦνται: α) εἰς ***ὑγρὰ λ***, ***ρ***, β) εἰς ***ἔνρινα μ***, ***ν***, καὶ γ) εἰς τὸ ***συριστικὸν σ***, διότι ἐν τῇ προφορᾷ ἔχει συριγμόν τινα.

Γύμνασμα: Γράψατε εἰς τὸ τετράδιον τῆς Γραμματικῆς σας τὰ 24 γράμματα τῆς ἀλφαβήτου, χωρίσατε αὐτὰ εἰς φωνήεντα κατ' εἶδος καὶ εἰς σύμφωνα κατὰ τὰ διάφορα εἴδη αὐτῶν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Δίφθογγοι

Ἀθῆναι, εἰκών, οἰκία, αὐλή, εὐχή, οὐρανός, ηὐχαρίστησα, υἱός.

Δύο φωνήεντα (δύο φθόγγοι) προφερόμενα μὲ μίαν φωνὴν λέγονται ***δίφθογγοι***.

Αἱ δίφθογγοι εἶναι δύο εἰδῶν: ***Κύριαι*** καὶ ***Καταχρηστικαί***.

Αἱ κύριαι εἶναι ὀκτώ: ***αι, ει, οι, αυ, ευ, ου, ηυ, υι.***

Αἱ καταχρηστικαὶ εἶναι τρεῖς: ***ᾳ, ῃ, ῳ.***

Ὅλαι αἱ δίφθογγοι εἶναι μακραί, μόνον αἱ ***αι*** καὶ ***οι*** λογίζονται βραχεῖαι ὡς πρὸς τὸν τονισμόν, ὅταν εἶναι εἰς τὸ τέλος τῆς λέξεως καὶ δὲν ἀκολουθῇ σύμφωνον· π. χ. ***μοῦσαι, χῶραι, κῆποι.***

Σημ. Ὅταν τὸ ***ι*** καὶ τὸ ***υ*** δὲν ἀποτελοῦν δίφθογγον μετὰ τοῦ προηγουμένου φωνήεντος, πρὸς διάκρισιν λαμβάνουν δύο στιγμάς, αἱ ὁποῖαι λέγονται διαλυτικὰ σημεῖα· π. χ. ***Μάϊος, προϋπολογισμός, προϋπάρχω.***

Γύμνασμα: Ἀντιγράψατε εἰς τὸ τετράδιόν σας τὰς λέξεις τοῦ ἑπομένου τμήματος, αἱ ὁποῖαι ἔχουν δίφθογγον:

Εἰς τὰς Ἀθήνας ὑπάρχουν ὡραῖα καὶ λαμπρὰ οἰκοδομήματα. Οἱ στρατιῶται μάχονται διὰ τὴν τιμὴν καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Πατρίδος μας. Τὸ πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος εἶναι Συνταγματικὴ Βασιλεία. Εἶμαι εὐτυχής, διότι θὰ ταξιδεύσω εἰς Κωνσταντινούπολιν. Χαίρω πολὺ διότι σᾶς εἶδον.

Χρόνος τῶν συλλαβῶν

Ἡ συλλαβὴ κατὰ τὸν χρόνον τοῦ φωνήεντος ἢ τῆς διφθόγγου λέγεται:

α) ***Βραχεῖα*** ὅταν ἔχῃ βραχὺ φωνῆεν ἢ δίφθογγον ἢ βραχὺ δίχρονον· π. χ. λό-γος, κῆ-ποι, λό-γι-ος.

β) ***Φύσει μακρά***, ὅταν ἔχῃ μακρὸν φωνῆεν ἢ δίφθογγον ἢ μακρὸν δίχρονον· π.χ. πη-γή, ἀ-κού-ω, σφῦ-ρα.

γ) ***Θέσει μακρά,*** ὅταν ἔχῃ βραχὺ φωνῆεν ἢ βραχὺ δίχρονον πρὸ δύο ἢ περισσοτέρων συμφώνων ἢ πρὸ διπλοῦ· π.χ. ἔ-στεψεν, ἐ-στρά-τευ-ον, ἄ-ξι-ος.

Γύμνασμα: Ἀντιγράψατε τὰς λέξεις τοῦ ἑπομένου τμήματος καὶ καὶ θέσατε κάτω ἀπὸ τὰς βραχείας συλλαβὰς τὸ σημεῖον τοῦ βραχέος

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

χρόνου (⏑) καὶ κάτω ἀπὸ τὰς μακρὰς τὸ σημεῖον τοῦ μακροῦ χρόνου (—):

Σήμερον ἔγινεν εἰς τὸ σχολεῖον μας ἡ τελετὴ τῆς Σημαίας. Οἱ μαθηταὶ τοῦ σχολείου μας ἐστεφάνωσαν χθὲς τοὺς ἥρωας. Οἱ κῆποι τὴν ἄνοιξιν εἶναι καταπράσινοι. Ἡ πηγὴ τοῦ χωρίου μας ἔχει ἄφθονον ὕδωρ. Οἱ μαθηταὶ τοῦ σχολείου μας ἐξέδραμον εἰς τὸ πλησίον δάσος.

Συλλαβισμὸς

Συλλαβισμὸς λέγεται ὁ χωρισμὸς μιᾶς λέξεως εἰς συλλαβάς. Γίνεται δὲ ὁ συλλαβισμὸς κατὰ τοὺς ἑξῆς κανόνας:

α) Ἓν σύμφωνον εὑρισκόμενον μεταξὺ φωνηέντων συλλαβίζεται μετὰ τοῦ ἑπομένου φωνήεντος· π. χ. ἄ-γι-ος, δό-ξα.

β) Δύο σύμφωνα, μεταξὺ φωνηέντων εὑρισκόμενα, συλλαβίζονται μετὰ τοῦ ἑπομένου φωνήεντος, ἐὰν καὶ τὰ δύο εὑρίσκωνται εἰς τὴν ἀρχὴν ἀρχαίας λέξεως· **εἰ δὲ μή**, χωρίζονται· π. χ. τέ-κτων (κτίζω).

Τὰ σύμφωνα ***μ ν*** οὐδέποτε χωρίζονται π.χ. **κά-μνω, ὕ-μνος**.

γ) Τρία σύμφωνα, μεταξὺ φωνηέντων εὑρισκόμενα, συλλαβίζονται μετὰ τοῦ ἑπομένου φωνήεντος, ὅταν εὑρίσκωνται εἰς τὴν ἀρχὴν ἀρχαίας λέξεως ἢ καὶ τὰ τρία μαζὶ ἢ καὶ μόνον τὰ δύο πρῶτα· π. χ. ἀ-στρα-πὴ (στρέ-φω) ἐ-χθρὸς (χθές), ἰ-σχνὸς (σχῆμα). Ὅταν τοῦτο δὲν συμβαίνῃ, τότε τὸ πρῶτον ἐκ τῶν τριῶν συμφώνων συλλαβίζεται μετὰ τοῦ προηγουμένου φωνήεντος, τὰ δὲ ἄλλα δύο μετὰ τοῦ ἑπομένου· π. χ. ἄρ-κτος, ἄν-θρω-πος, ἄν-θραξ.

δ) Δύο ὅμοια σύμφωνα χωρίζονται πάντοτε· π. χ. ἵπ-πος γράμ-μα, ἐκ-κλη-σί-α.

ε) Αἱ σύνθετοι λέξεις χωρίζονται εἰς τὰ μέρη των· π. χ. σύν-οδος, ἐκ-λέ-γω.

στ) Τὸ σύμφωνον τὸ ὁποῖον μένει μετὰ τὴν ἔκθλιψιν συλλαβίζεται μετὰ τοῦ ἀκολούθου φωνήεντος· π. χ. (κατά-ὁδὸς) κά-θο-δος, (παρὰ ἔχω) πα-ρέ-χω.

Γύμνασμα: Χωρίσατε εἰς συλλαβὰς τὰς λέξεις τοῦ ἑπομένου τμήματος.

Ἡ τελετὴ τῆς 28ης Ὀκτωβρίου ἔληξε μὲ τὸν Ἐθνικὸν Ὕμνον. Ἡ αἴθουσα τοῦ Σχολείου ἦτο σημαιοστολισμένη. Εἰς τὴν ἕδραν ὑπῆρχεν ἀνθοδοχεῖον μὲ ὡραιότατα ἄνθη. Εἰς τὴν τελετὴν παρέστησαν ὁ Στρατηγὸς καὶ ὁ Νομάρχης. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐγεννήθη ἐν φάτνῃ τῶν ἀλόγων. Ὁ ἵππος ἀφηνίασε. Οἱ μαθηταὶ ἔστειλαν πρὸ ἡμερῶν γράμματα εἰς τοὺς στρατιώτας μας.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τόνοι, τονισμός, πνεύματα

Τόνοι

κῆπος, γέρων, αὔρα, τετράδιον

Μίαν συλλαβὴν ἑκάστης λέξεως τὴν προφέρομεν δυνατώτερον ἀπὸ τὰς ἄλλας· ἐπὶ τῆς συλλαβῆς αὐτῆς θέτομεν ἓν σημεῖον τὸ ὁποῖον λέγεται ***τόνος***.

Ἡ συλλαβὴ ἡ ὁποία προφέρεται δυνατώτερα καὶ λαμβάνει τόνον λέγεται ***τονιζομένη*** συλλαβή.

Οἱ τόνοι εἶναι τρεῖς : ***ὀξεῖα*** (΄), ***βαρεῖα*** (`) καὶ ***περισπωμένη*** (˜).

Ὁ τόνος τίθεται πάντοτε ἐπὶ τοῦ τονιζομένου φωνήεντος τῆς συλλαβῆς ἢ ἐπὶ τοῦ δευτέρου φωνήεντος τῆς διφθόγγου· π.χ. οὐρανός, σοφός, διδάσκαλος, λόγος, πλοῖον, μῆλον.

Οἱ τόνοι τίθενται ἐπὶ τῆς ληγούσης ἢ ἐπὶ τῆς παραληγούσης ἢ ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης.

Τονισμὸς τῶν συλλαβῶν

Κατὰ τὸν τονισμὸν μία λέξις ὀνομάζεται :

α) ***Ὀξύτονος***, ὅταν ἔχῃ ὀξεῖαν ἐπὶ τῆς ληγούσης· π.χ. καλός, οὐρανός, σοφός.

β) ***Παροξύτονος***, ὅταν ἔχῃ ὀξεῖαν ἐπὶ τῆς παραληγούσης· π.χ. λόγος, τόμος, βιβλίον.

γ) ***Προπαροξύτονος***, ὅταν ἔχῃ ὀξεῖαν ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης· π.χ. ἄνθρωπος, τετράδιον.

δ) ***Περισπωμένη***, ὅταν ἔχῃ περισπωμένην ἐπὶ τῆς ληγούσης· π.χ. τιμῶ, πηδῶ, γελῶ.

ε) ***Προπερισπωμένη***, ὅταν ἔχῃ περισπωμένην ἐπὶ τῆς παραληγούσης· π.χ. κῆπος, μῆλον, ὡραῖος.

στ) ***Βαρύτονος***, ὅταν δὲν ἔχῃ τόνον ἐπὶ τῆς ληγούσης· π.χ. λόγος, ἄνθρωπος, κῆπος.

Γύμνασμα : Ἀντιγράψατε ἀπὸ τὸ σημερινὸν μάθημα τῆς ἀναγνώσεως τὰς ὀξυτόνους, παροξυτόνους, προπαροξυτόνους, περισπωμένας καὶ προπερισπωμένας λέξεις.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Γενικοὶ κανόνες τονισμοῦ

Καθαρός, λέγω, νόμος, καλοί, ἀγαθαὶ

1) ***Κάθε βραχεῖα συλλαβὴ τονιζομένη ὀξύνεται.***

ἥλιος, παράθυρον, ἀτμόπλοιον, κιβώτιον.

2) ***Ἡ προπαραλήγουσα τονιζομένη ὀξύνεται.***

κώδων, σκώληξ, χαίρω, παίζω.

3) ***Ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι μακρὰ καὶ τονίζεται ἡ παραλήγουσα θέτομεν πάντοτε ὀξεῖαν ἐπὶ τῆς παραληγούσης.***

4) ***Ἡ προπαραλήγουσα δὲν τονίζεται ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι μακρά·*** π.χ. ὁ ἄνθρωπος τοῦ ἀνθρώπου, ἡ τράπεζα τῆς τραπέζης, ἡ ἀλήθεια τῆς ἀληθείας, ὁ δίκαιος τοῦ δικαίου.

5) ***Πέραν τῆς προπαραληγούσης οὐδεμία ἑλληνικὴ λέξις τονίζεται·*** π.χ. σιδηρόδρομος, ἀναγνωσματάριον, ἀλφαβητάριον.

6) ***Μακρὰ παραλήγουσα πρὸ βραχείας ληγούσης τονιζομένη περισπᾶται·*** π.χ. δῶρον, μῆλον, ὡραῖος, ὁποῖον.

7) ***Πᾶσα λέξις λήγουσα εἰς -αυ, -ευ καὶ ου τονιζομένη ἐπὶ τῆς ληγούσης περισπᾶται·*** π.χ. γραῦ, ναῦ, βασιλεῦ, ἱερεῦ, πανταχοῦ, οὐδαμοῦ. Ἐξαιρεῖται τὸ ἰδοὺ καὶ τὸ ἐγκλιτικὸν πού.

8) Ἡ περισπωμένη τίθεται ἐπὶ τῆς ληγούσης καὶ ἐπὶ τῆς παραληγούσης.

Γύμνασμα : Ἀντιγράψατε καὶ τονίσατε ὀρθῶς τὰς κάτωθι λέξεις:

Ἡ Ἐκκλησια εἶναι οἶκος του Θεου. Ὁ Ἰησους ἀγαπα τα καλα παιδια. Ἡ Ροδος εἶναι ὡραια νησος. Ὁ Γεωργιος εἶναι ἐπιμελης. Ἡ Μαρια εἶναι ἀμελης. Ὁ Θεος εἶναι πανταχου παρων. Ἡ Σαμος παραγει ἐκλεκτους οἴνους. Ὁ Πειραιευς εἶναι ὁ μεγαλυτερος λιμην της Ἑλλαδος.

3

Ἄτονοι λέξεις

Ὅλαι αἱ λέξεις δέχονται τόνον. Ἐξαιροῦνται μόνον αἱ ἑπόμεναι δέκα μονοσύλλαβοι λέξεις, αἱ ὁποῖαι λέγονται ***ἄτονοι.***

α) οἱ τέσσαρες τύποι τοῦ ἄρθρου ***ὁ, ἡ, οἱ, αἱ.***

β) Αἱ τρεῖς προθέσεις : ***ἐν, εἰς, ἐκ*** ἢ ***ἐξ.***

γ) Τὸ ἀρνητικὸν μόριον : ***οὐ.***

δ) Οἱ δύο σύνδεσμοι : ***εἰ (ἐὰν), ὡς.***

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἐγκλιτικαὶ λέξεις ἢ ἐγκλιτικά

Ἐγκλιτικαὶ λέξεις ἢ ἐγκλιτικὰ λέγονται μερικαὶ μονοσύλλαβοι λέξεις αἱ ὁποῖαι μεταβιβάζουν τὸν τόνον των ὡς ὀξεῖαν εἰς τὴν λήγουσαν τῆς προηγουμένης λέξεως ἢ τὸν χάνουν τελείως.

Τοῦτο συμβαίνει διότι προφέρονται μὲ τὴν προηγουμένην λέξιν μαζί, ὡσὰν αἱ δύο λέξεις νὰ εἶναι μία· π.χ.

γράψε ***μου*** τὸ μάθημά ***σου***.

Ἐγκλιτικαὶ λέξεις εἶναι :

α) Αἱ προσωπικαὶ ἀντωνυμίαι ***μοῦ***, ***μοί***, ***μέ***, ***σοῦ***, ***σοί***, ***σέ***, ***μᾶς***, ***σᾶς***, ***τοῦ***, ***τῆς***, ***τῶν***, ***τούς***, ***τάς***, ***τά***.

β) Ἡ ἀόριστος ἀντωνυμία ***τίς***, ***τί*** εἰς ὅλας τὰς πτώσεις, καὶ

γ) Τὰ ἐπιρρήματα ***ποὺ***=(κάπου), ***πῶς***=(κάπως) καὶ ***ποτὲ***=(κάποτε).

1. ***Ὁ τόνος τοῦ ἐγκλιτικοῦ ἀποβάλλεται*** :

α) Ὅταν ἡ προηγουμένη λέξις εἶναι ὀξύτονος ἢ περισπωμένη· π. χ. ὁ πατήρ μου, τοῦ ἀδελφοῦ της, ἐπαινῶ τινα.

β) Ὅταν ἡ προηγουμένη λέξις εἶναι παροξύτονος καὶ τὸ ἐγκλιτικὸν μονοσύλλαβον· π. χ. ὁ λόγος μου, ὁ φίλος του.

2. ***Ὁ τόνος τοῦ ἐγκλιτικοῦ μεταβιβάζεται εἰς τὴν λήγουσαν τῆς προηγουμένης λέξεως ὡς ὀξεῖα*** :

α) Ὅταν ἡ προηγουμένη λέξις εἶναι παροξύτονος ἢ προπερισπωμένη· π. χ. ἄνθρωπός τις, πρόβατόν τι, πλοῖόν τι.

β) Ὅταν ἡ προηγουμένη λέξις εἶναι ἄτονος· π. χ. ἔν τινι μέτρῳ, ἔκ τινος τόπου.

3. ***Τὰ ἐγκλιτικὰ φυλάττουν τὸν τόνον των*** :

α) Ὅταν ἡ προηγουμένη λέξις εἶναι παροξύτονος καὶ τὸ ἐγκλιτικὸν δισύλλαβον· π. χ. φίλου τινός, ἔζη ποτέ, μητέρες τινές.

β) Ὅταν τὰ ἐγκλιτικὰ εὑρίσκωνται κατόπιν στίξεως ἢ κόμματος, ἢ εἶναι εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ λόγου· π. χ. τινὲς εἶπον, μοῦ ἔδωσε.

γ) Ὅταν γίνεται λόγος περὶ αὐτῶν τῶν ἐγκλιτικῶν· π. χ. ἡ τίς εἶναι ἀόριστος ἀντωνυμία κλπ.

Γύμνασμα : Νὰ γράψετε : 1) Τὰς ἐγκλιτικὰς λέξεις τοῦ σημερινοῦ σας μαθήματος, 2) Γράψατε πότε ὁ τόνος τοῦ ἐγκλιτικοῦ ἀποβάλλεται καὶ 3 παραδείγματα, 3) Πότε ὁ τόνος τοῦ ἐγκλιτικοῦ μεταβιβάζεται εἰς τὴν λήγουσαν τῆς προηγουμένης λέξεως καὶ 3 παραδείγματα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Πνεύματα

Ἰωάννης, ὄνομα, οὐρανός, αἷμα.

Ὅσαι λέξεις ἀρχίζουν ἀπὸ φωνῆεν ἢ δίφθογγον λαμβάνουν ἐκτὸς τοῦ τόνου καὶ ἓν ἄλλο σημεῖον, τὸ ὁποῖον λέγεται ***πνεῦμα.***

Τὰ πνεύματα εἶναι δύο, ἡ ***ψιλὴ*** (᾽) καὶ ἡ ***δασεῖα***(῾).

ἄνθρωπος, ὄνομα, ὁδός, ἥλιος

Αἱ δίφθογγοι δέχονται τὸ πνεῦμα καὶ τὸν τόνον ἐπὶ τοῦ δευτέρου φωνήεντος· π. χ. εὑρίσκω, αἷμα.

Αἱ περισσότεραι λέξεις αἱ ὁποῖαι ἀρχίζουν ἀπὸ φωνῆεν δέχονται ψιλήν.

Δασεῖαν λαμβάνουν αἱ ἑξῆς λέξεις :

α) Αἱ λέξεις αἱ ὁποῖαι ἀρχίζουν ἀπὸ ***υ*** ἢ ***ρ*** π. χ. ***ὕπνος, ὕδωρ, Ῥόδος, ῥεῦμα*** κλπ.

β) οἱ τύποι τοῦ ἄρθρου οἱ ὁποῖοι ἀρχίζουν ἀπὸ φωνῆεν· π. χ. ***ὁ, ἡ, οἱ, αἱ.***

γ) Αἱ ἀντωνυμίαι αἱ ὁποῖαι ἀρχίζουν ἀπὸ ***η, ε, ο,*** καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν παραγόμενα· π. χ. ἡμεῖς, ἡμέτερος, ἕτερος, ἑαυτοῦ ὅδε, πλὴν τοῦ ἐγώ, ἐμοῦ, ἐκεῖνος, ἔνιοι, οὐδεὶς καὶ ὅσων παράγονται ἐξ αὐτῶν.

δ) Τὰ ἀριθμητικὰ ***εἷς, ἕν, ἕξ, ἑπτά, ἑκατὸν*** καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν παραγόμενα· π. χ. ἕκτος, ἕβδομος, ἑκατοντάκις κλπ.

ε) Τὰ ἀναφορικὰ ἐπιρρήματα καὶ οἱ σύνδεσμοι ποὺ ἀρχίζουν ἀπὸ ***ο*** ἢ ***ω*** π. χ. ***ὅτε, ὅτι, ὅταν, ὅμως, ὅπως, ὡς, ὥστε·*** ἐξαιροῦνται τὰ ***οὔτε, οὐδέ, καὶ οὖν.***

στ) Αἱ ἑπόμεναι λέξεις καὶ ὅσαι παράγονται ἐξ αὐτῶν.

Ἅδης, ἅγιος, ἁγνός, αἷμα, ἅλμα, ἁλμυρός, ἅμα, ἅμαξα, ἁδρός, ἅρμα, ἁμιλλα, ἁπαλός, ἁρπάζω, ἁμαρτάνω, ἁπλῶς, ἅπαξ, ἁρμόζω, ἁλώνιον, ἅλυσις, ἁλυκή, ἁφή, ἁψίς, ἀψίκορος, αἱρετός.

Ἑβδομάς, ἕδρα, Ἑλλάς, Ἕλλην, Ἑλικών, Ἑλένη, Ἕκτωρ, ἑκούσιος, ἑορτή, Ἑρμῆς, Ἑβραῖος, ἕκαστος, ἕπομαι, ἕλιξ, ἑλκύω, ἕλξις, ἕλκος, ἕλος, ἕξις, ἑσπέρα, ἑστία, εὑρίσκω, ἕτοιμος, ἑταῖρος, ἑταιρεία, ἑρμηνεύω, ἑρπετόν.

Ἥρα, Ἡρακλῆς, Ἡρόδοτος, Ἥφαιστος, Ἥβη, ἡμέρα, ἥλιος, ἡλικία, ἥρως, ἥσυχος, ἡγούμενος, ἥμερος, ἥμισυ, ἡνία, ἧττα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἱερός, ἱστορία, εἱρεύς, ἱδρύω, ἱέραξ, ἱλαρός, ἱκανός, ἱστός, ἵππος, ἱδρώς, ἱμάτιον, ἵνα, Ἱπποκράτης, ἱππότης.

Ὁδός, ὅλμος, ὁμαλός, ὁμάς, ὁμιλία, ὅμιλος, ὅμορος, ὅμοιος, Ὅμηρος, ὁμίχλη, ὅπλον, ὅρκος, ὅρος, ὁπλή, ὁρμή, ὅσιος, ὅρμος, ὁρμαθός, ὅρασις.

Ὥρα, ὥριμος, ὡραῖος.

Γύμνασμα : Αον Νὰ τεθοῦν τόνοι καὶ πνεύματα εἰς τὰς ἑπομένας λέξεις :

Αι Ημεραι της Εβδομαδος ειναι επτα. Το σχολειο μας εξεδραμε προ ημερων εις την Μονην του Αγιου Ιωαννου του Προδρομου. Οι μαθηται πρεπει να ειναι τακτικοι και επιμελεις. Η καθαριοτης ειναι Υγεια. Οι μαθηται εκκλησιαζονται εκαστην Κυριακην εις τον Ιερον Ναον της Ευαγγελιστριας. Ειμαι Υπερηφανος διοτι ειμαι Ελλην.

Γύμνασμα : Βον Νὰ ἀντιγράψητε καὶ νὰ μάθητε ὅλας τὰς δασυνομένας λέξεις.

Σημεῖα στίξεως ἐν τῷ γραπτῷ λόγῳ

Ἐκτὸς τῶν γραμμάτων, τῶν σημείων τοῦ χρόνου, τῶν διχρόνων, τῶν τόνων, τῶν πνευμάτων, τῆς ἀποστρόφου καὶ τῆς κορωνίδος, ἔχομεν ἐν τῷ γραπτῷ λόγῳ καὶ μερικὰ ἄλλα σημεῖα, τὰ ὁποῖα καλοῦνται ***σημεῖα στίξεως*** καὶ τὰ ὁποῖα σημαίνουν ποῦ καὶ πῶς πρέπει νὰ διακόπτωμεν τὴν φωνήν μας ἢ πῶς πρέπει νὰ ἀπαγγέλλωμεν κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν.

Τὰ σημεῖα ταῦτα εἶναι τὰ ἑξῆς :

1) ***Τὸ κόμμα*** (,) Δι' αὐτοῦ χωρίζονται αἱ προτάσεις.

2) ***Ἡ ἄνω στιγμὴ*** (·) Δι' αὐτῆς χωρίζονται δύο τμήματα εὑρισκόμενα εἰς τὴν αὐτὴν περίοδον.

3) ***Ἡ τελεία στιγμὴ*** (.). Δι' αὐτῆς χωρίζονται αἱ περίοδοι τοῦ λόγου.

4) ***Τὸ ἐρωτηματικὸν*** (;). Τοῦτο τίθεται ἐπὶ ἐρωτηματικῶν προτάσεων.

5) ***Τὸ θαυμαστικὸν*** (!). Τοῦτο μεταχειριζόμεθα ὅταν θέλωμεν νὰ ἐκφράσωμεν θαυμασμὸν ἢ λύπην.

6) ***Ἡ παρένθεσις*** ( ). Δι' αὐτῆς περικλείονται λέξεις διασαφητικαὶ τοῦ λόγου.

7) ***Τὰ εἰσαγωγικὰ*** (« »). Δι' αὐτῶν κλείεται λόγος τὸν ὁποῖον εἶπεν ἄλλος.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

8) ***Τὰ ἀποσιωπητικὰ*** (...) Δι' αὐτῶν σημειοῦται ἡ ἀποσιώπησις λέξεων τὰς ὁποίας δὲν θέλομεν νὰ εἴπωμεν.

Ἡ μετὰ τὴν τελείαν στιγμὴν λέξις γράφεται μὲ κεφαλαῖον γράμμα.

Πάθη τῶν φθόγγων

Τὰ φωνήεντα πρὸς ἀποφυγὴν τῆς κακοφωνίας, ἡ ὁποία προέρχεται ἐκ τῆς συμπτώσεως διαφόρων στοιχείων τὰ ὁποῖα μὲ δυσκολίαν ἢ κακοφωνίαν προφέρονται, παθαίνουν εἰς τὴν κλίσιν, εἰς τὴν παραγωγὴν καὶ εἰς τὴν σύνθεσιν διαφόρους μεταβολάς.

Αἱ κυριώτεραι μεταβολαὶ τῶν φωνηέντων, αἱ ὁποῖαι γίνονται πρὸς ἀποφυγὴν κακοφωνίας ἢ χασμωδίας, λέγονται μὲ μίαν λέξιν ***συναλοιφή***, τῆς ὁποίας διακρίνονται τρία εἴδη : α) ***Ἔκθλιψις***, β) ***συναίρεσις*** γ) ***κρᾶσις***.

Ἔκθλιψις

κατὰ ὀλίγον	—	**κατ' ὀλίγον**
φύγε ἀπὸ ἐδῶ	—	**φύγε ἀπ' ἐδῶ**
κατὰ ἑκάστην	—	**καθ' ἑκάστην**
μετὰ ἐμοῦ	—	**μετ' ἐμοῦ**

Ὅπως βλέπομεν εἰς τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα, τὸ τελικὸν φωνῆεν τῆς προηγουμένης λέξεως ἀποβάλλεται, ὅταν ἡ ἑπομένη λέξις ἀρχίζῃ ἀπὸ φωνῆεν.

Ἡ ἀποβολὴ τοῦ τελικοῦ βραχέος φωνήεντος τῆς προηγουμένης λέξεως πρὸ τοῦ ἀρκτικοῦ φωνήεντος τῆς ἑπομένης λέξεως λέγεται ***ἔκθλιψις***.

Σημεῖον τῆς ἐκθλίψεως εἶναι ἡ ***ἀπόστροφος*** ('). Ταύτην θέτομεν ὑπεράνω τῆς θέσεως τοῦ ἀποβληθέντος φωνήεντος. Ἡ ἔκθλιψις γίνεται καὶ εἰς τὰς συνθέτους λέξεις, ἀλλὰ δὲν τίθεται ἡ ἀπόστροφος· κατὰ ἔρχομαι, κατέρχομαι.

Ὅταν ἡ ἑπομένη λέξις δασύνεται, καὶ μείνῃ μετὰ τὴν ἔκθλιψιν εἰς τὴν προηγουμένην λέξιν τὸ σύμφωνον ***π*** ἢ ***τ***, τότε τρέπεται τὸ ***π*** εἰς ***φ*** καὶ τὸ ***τ*** εἰς ***θ*** π. χ. κατὰ ἑκάστην, καθ' ἑκάστην. Ἀπὸ ἑσπέρας, ἀφ' ἑσπέρας.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Δὲν ὑφίστανται ἔκθλιψιν τὸ *ο* τῆς προθέσεως *πρὸ* καὶ τὸ *ι* τῆς προθέσεως *περί*· π.χ. πρὸ ὀλίγου, περὶ αὐτοῦ.

Γύμνασμα : Νὰ κάμετε ἔκθλιψιν ὅπου εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ τοιαύτη εἰς τὰς ἑπομένας φράσεις :

Ἐπὶ ἅπαξ θὰ λάβῃς τρόφιμα δωρεάν. Θὰ παραμείνω ἐπὶ ὀλίγας ἡμέρας εἰς τὴν ἐξοχήν. Παρὰ ὀλίγον νὰ πέσω κάτω. Ἐκάθητο ἀμέριμνος ἐπὶ ἁμάξης. Ἀπὸ ἑσπέρας σὲ περιμένω. Ἔλαβες ἄδειαν ἐπὶ ἀόριστον ; Τὸ αὐτοκίνητον ἔπεσε κατὰ ἐπάνω μας. Ἀπὸ ὑψηλοῦ μὲ βλέπεις. Ἐπὶ ὁλοκλήρους ὥρας σᾶς περιμένω.

β) Συναίρεσις

τιμάω — τιμῶ, ἁπλόους — ἁπλοῦς,
συκέα — συκῆ, τιμάει — τιμᾷ
ἁπλόου — ἁπλοῦ

Ἡ συγχώνευσις δύο ἀλλεπαλλήλων φωνηέντων ἢ φωνήεντος καὶ διφθόγγου εἰς τὴν ἰδίαν λέξιν εἰς ἓν μακρὸν φωνῆεν ἢ εἰς μίαν δίφθογγον καλεῖται ***συναίρεσις.***

Κατὰ τὴν συναίρεσιν

τὸ ε + α	συναιρεῖται	εἰς	η	τείχεα	—	τείχη
τὸ ε + ε	»	»	ει	πόλεες	—	πόλεις
τὸ ε + ει	»	»	ει	ποιέεις	—	ποιεῖς
τὸ α + α	»	»	ᾱ	μνάα	—	μνᾶ
τὸ α + η	»	»	ᾱ	τιμάητε	—	τιμᾶτε
τὸ α + ῃ	»	»	ᾷ	τιμάῃς	—	τιμᾷς
τὸ α + ω	»	»	ω	τιμάων	—	τιμῶν
τὸ α + ο	»	»	ω	τιμάον	—	τιμῶν
τὸ ο + α	»	»	ω	ἠχόα	—	ἠχὼ
τὸ ο + η	»	»	ω	δηλόηται	—	δηλῶται
τὸ ο + ει	»	»	οι	δηλόεις	—	δηλοῖς
τὸ ο + ῃ	»	»	οι	δηλόῃς	—	δηλοῖς
τὸ ο + ε	»	»	ου	δήλοε	—	δήλου

Τὸ *ι* ὅταν συναιρῆται μὲ *ι* γίνεται *ι* μακρόν· π.χ. Χίιος= Χῖος. Ὅταν ὅμως συναιρῆται μετὰ τοῦ *ε* καὶ *ο*, ἀποτελεῖ δί-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

φθογγον, π.χ. πόλεϊ—πόλει, καὶ μετὰ τοῦ *α, η* καὶ *ω* ὑπογράφεται· π.χ. θράϊξ—θρᾷξ, ἥρωϊ—ἥρῳ.

Ἡ ἐκ τῆς συναιρέσεως προκύπτουαα συλλαβὴ λέγεται ***συνῃρημένη*** καὶ εἶναι πάντοτε μακρά.

γ) Κρᾶσις

τὸ ἐλάχιστον—τοὐλάχιστον
τὸ ἐναντίον—τοὐναντίον
τὸ ὄνομα—τοὔνομα

Ἡ συγχώνευσις τοῦ τελικοῦ φωνήεντος ἢ τῆς διφθόγγου τῆς προηγουμένης λέξεως μετὰ τοῦ ἀρκτικοῦ φωνήεντος ἢ τῆς διφθόγγου τῆς ἑπομένης λέξεως εἰς ἓν μακρὸν φωνῆεν ἢ εἰς δίφθογγον λέγεται ***κρᾶσις***.

Σημεῖον τῆς κράσεως εἶναι ἡ ***κορωνίς***, ἡ ὁποία τίθεται ἐπὶ τοῦ φωνήεντος (ἢ τῆς διφθόγγου) τὸ ὁποῖον προέρχεται ἐκ τῆς κράσεως· π.χ. τὸ ὄνομα—τοὔνομα, τὸ αὐτό—ταὐτό.

Συμβαίνει δὲ ἡ κρᾶσις :

α) Εἰς τὸ ἄρθρον : τὰ ἄλλα—τἆλλα, τὸ ἐλάχιστον — τοὐλάχιστον, τοῦ ἀνδρὸς—τἀνδρός.

β) Εἰς τὴν προσωπικὴν ἀντωνυμίαν ***μοι*** καὶ ***σοι***· π.χ. μοὶ ἔδωκε—μοὔδωκε, σοὶ ἔδωκε—σοὔδωκε.

γ) Εἰς τὸν σύνδεσμον ***καί***· π.χ. καὶ ἂν — κἂν, καὶ ἐγὼ — κἀγώ.

Ἔκτασις

Ἔκτασις λέγεται ἡ μεταβολὴ βραχέος φωνήεντος εἰς μακρὸν ἢ δίφθογγον. Διακρίνονται δὲ δύο εἴδη ἐκτάσεως :

1) ***Ἡ συνήθης ἔκτασις***, ἡ ὁποία γίνεται πρὸς σχηματισμὸν νέων λέξεων καὶ νέων καταλήξεων. Κατὰ τὴν ἔκτασιν αὐτήν :

α) Ἐκτείνεται τὸ *α* εἰς *η*· εἰς *α* δὲ μακρόν, ὅταν προηγεῖται *ρ, ι, ε*· π.χ. τιμά-ω—τιμήσω, περά-ω—περάσω.

β) τοῦ *ε* εἰς *η*· π.χ. ποιέ-ω—ποιήσω.

γ) τοῦ *ο* εἰς *ω*· π.χ. δηλό-ω—δηλώσω.

2) ***Ἡ ἀναπληρωματικὴ ἔκτασις***, ἡ ὁποία γίνεται πρὸς ἀντικατάστασιν ἀποβληθέντων συμφώνων· ἐκτείνεται δὲ ἀναπληρωματικῶς :

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

α) Τὸ *α* βραχὺ εἰς *α* μακρόν· π. χ. τάλαν-ς — τάλας, λύσαντ-ς—λύσας.

β) Τὸ *ε* εἰς *ει*· π.χ. λυθέντ-ς—λυθείς.

γ) Τὸ *ο* εἰς *ου*· π.χ. ὀδόντ-ς—ὀδούς, εἰς *ω* δὲ κατ' ἀναλογίαν· π.χ. γέροντ-ς—γέρων.

Τροπή

Τροπὴ λέγεται ἡ μεταβολὴ φωνήεντος εἰς ἄλλο φωνῆεν τοῦ αὐτοῦ χρόνου. Τρέπεται δέ :

α) τὸ *ε* εἰς *ο* εἴτε ἁπλοῦν εἴτε ἐν διφθόγγῳ : π.χ. τρέφω—τροφή, ἀλείφω—ἀλοιφή, ἀμείβω—ἀμοιβή, σπεύδω—σπουδή.

β) τὸ *η* καὶ *α* μακρὸν εἰς *ω*· π. χ. βαίνω — βωμός, σαίρω (σᾶρ-)—σωρός, ἀρήγω—ἀρωγός, πτήσσω (πτωχ-)—πτωχός.

Μεταβολαὶ τῶν συμφώνων

Αἱ κυριώτεραι μεταβολαὶ τῶν συμφώνων γίνονται κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον :

Α'. Ἄφωνα

1) *Τὰ χειλόφωνα π,β,φ,* μετὰ τοῦ *σ* γίνονται *ψ*· π. χ. (λείπ-σω)—*λείψω,* (φλέβ-ς)—*φλέψ,* (γέγραφ-σαι)—*γέγραψαι.*

2) *Τὰ οὐρανισκόφωνα κ,γ,χ,* μετὰ τοῦ *σ* ἑνοῦνται εἰς *ξ*· π.χ. (πλέκ-σω)—*πλέξω*, (βρέχ-σω)—*βρέξω.*

Β'. Ἡμίφωνα

1) Τὸ *ν* πρὸ τῶν *χειλοφώνων* καὶ τοῦ *ψ* τρέπεται εἰς *μ*· π.χ. (σύν-βουλος)—σύμβουλος, (συν-πονῶ)—συμπονῶ, (συν-φοιτητὴς)—συμφοιτητής, (συν-ψηφίζω)—συμψηφίζω.

2) Τὸ *ν* πρὸ τῶν *οὐρανισκοφώνων* καὶ τοῦ *ξ* τρέπεται εἰς *γ*· π.χ. (συν-γενὴς)—συγγενής, (συν-κρατῶ)—συγκρατῶ, (συν-χωρῶ)—συγχωρῶ.

3) Τὸ *ν* πρὸ τῶν *ὑγρῶν* καὶ τοῦ *μ* ἀφομοιοῦται· π. χ. (συν-λαβὴ)—συλλαβή, (συν-ράπτω)—συρράπτω, (ἐν-μένω)—ἐμμένω.

4) Τὸ *ν* πρὸ τῶν *ὀδοντοφώνων* μένει ἀμετάβλητον· π. χ. συνδέω, συντείνω.

5) Τὸ *ν* πρὸ τοῦ *ζ* συνήθως ἀποβάλλεται· π.χ. (συν-ζυγία)—συζυγία.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

6) Τὸ *ν* πρὸ τοῦ *ρ* δὲν ἀφομοιώνεται· π.χ. ἔν-ρινος—ἔνρινος.

7) Τὸ *ν* πρὸς τοῦ *σ* τρέπεται εἰς *σ*, ἂν ἡ ἑπομένη λέξις ἀρχίζῃ ἀπὸ *σ* καὶ ἀκολουθῇ φωνῆεν· π.χ. (συν-σιτῶ) — συσσιτῶ. Ὅταν ὅμως ἀκολουθῇ σύμφωνον, ἀποβάλλεται· π. χ. (σύν-στρατιώτης)—συστρατιώτης.

Γύμνασμα : Νὰ συνθέσῃς τὰς παρακάτω λέξεις :

συν-πολεμῶ =
συν-βουλεύω =
σύν-ζυγος =
ἐν-διατρίβω =
συν-λαμβάνω =
ἐν-ρίπτω =
συν-ράπτω =

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΜΕΡΟΣ Β'

ΤΥΠΙΚΟΝ

ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΑΥΤΩΝ

Τὰ διάφορα εἴδη τῶν λέξεων ἐκ τῶν ὁποίων ἀποτελεῖται ὁ λόγος λέγονται ***μέρη τοῦ λόγου***.

Τὰ μέρη τοῦ λόγου εἶναι δέκα, τὰ ἑξῆς:

1) ***Ἄρθρον***, 2) ***Ὄνομα οὐσιαστικόν***, 3) ***Ὄνομα ἐπίθετον***, 4) ***Ἀντωνυμία***, 5) ***Ρῆμα***, 6) ***Μετοχή***, 7) ***Πρόθεσις***, 8) ***Ἐπίρρημα***, 9) ***Σύνδεσμος***, 10) ***Ἐπιφώνημα***.

Ἐκ τῶν 10 μερῶν τοῦ λόγου, ***τὸ ἄρθρον***, ***τὸ οὐσιαστικόν***, ***τὸ ἐπίθετον***, ***ἡ ἀντωνυμία***, ***τὸ ρῆμα*** καὶ ***ἡ μετοχὴ*** λέγονται ***κλιτὰ μέρη τοῦ λόγου***, διότι κλίνονται, μεταβάλλουν μορφήν· π. χ. ὁ μαθητὴς αὐτὸς εἶναι ἐπιμελής, οἱ μαθηταὶ αὐτοὶ εἶναι ἐπιμελεῖς.

Ἡ ***πρόθεσις***, τὸ ***ἐπίρρημα***, ὁ ***σύνδεσμος*** καὶ τὸ ***ἐπιφώνημα***, λέγονται ***ἄκλιτα μέρη τοῦ λόγου***, διότι δὲν κλίνονται, δὲν μεταβάλλονται. Μᾶς παρουσιάζονται πάντοτε ὑπὸ τὴν ἰδίαν μορφήν.

1. ΑΚΛΙΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

α. Προθέσεις

Σήμερον μετέβημεν ***μετὰ*** τοῦ πατρός μου ***εἰς*** τὴν Ἐκκλησίαν.

Πρὸ ἡμῶν εἶχον μεταβῆ καὶ ἄλλοι μαθηταί.

Αἱ ἄκλιτοι λέξεις ***μετά***, ***εἰς***, ***πρό***, αἱ ὁποῖαι τίθενται πρὸ τῶν κλιτῶν μερῶν τοῦ λόγου, λέγονται ***προθέσεις***.

Αἱ προθέσεις εἶναι δύο εἰδῶν: ***κύριαι*** καὶ ***καταχρηστικαί***.

Κύριαι προθέσεις λέγονται ἐκεῖναι αἱ ὁποῖαι εὑρίσκονται κεχωρισμέναι πρὸ ὀνομάτων ἢ ἡνωμέναι μετ' ἄλλων λέξεων (ἐν συνθέσει). Εἶναι δὲ 18, αἱ ἑξῆς: ***ἐν***, ***εἰς***, ***ἐκ*** ἢ ***ἐξ***, ***σύν***, ***πρός***,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πρό, ἀνά, διά, κατά, μετά, παρά, ἀντί, ἐπί, περί, ἀμφί, ἀπό, ὑπό, ὑπέρ.

Καταχρηστικαὶ προθέσεις λέγονται ἐκεῖναι αἱ ὁποῖαι εὑρίσκονται μόνον κεχωρισμέναι. Εἶναι δὲ αἱ ἑξῆς: ***ἄνευ, χωρίς, ἕνεκα, ἄχρι, μέχρι, ἕως, ὡς, μά, πλήν.***

Ὡς καταχρηστικαὶ προθέσεις λαμβάνονται πολλάκις καὶ μερικὰ ἐπιρρήματα: ***ἅμα, μεταξύ, ἐγγύς, μακράν, χάριν.***

Ἐκ τῶν καταχρηστικῶν προθέσεων ἡ ***πλὴν*** εὑρίσκεται καὶ ἡνωμένη μόνον μετὰ τῆς λέξεως ***μέλος***· π. χ. ***πλημμελής.***

Γύμνασμα : Νὰ ἀντιγράψῃς εἰς τὸ τετράδιόν σου τὰς κυρίας καὶ καταχρηστικὰς προθέσεις τὰς ὁποίας θὰ εὕρῃς εἰς τὸ σημερινὸν μάθημα τῆς ἀναγνώσεως.

β. Ἐπιρρήματα

Τὸ Σχολεῖον μας ἐπεσκέφθη ***σήμερον*** τοὺς τραυματίας μας.

Ὁ καλὸς μαθητὴς ἔρχεται ***πάντοτε*** μελετημένος εἰς τὸ σχολεῖον.

Ὁ Θεὸς εἶναι ***πανταχοῦ*** παρών.

Αἱ λέξεις ***σήμερον, πάντοτε, πανταχοῦ*** προσδιορίζουν ἑκάστη καὶ ἓν ρῆμα.

Αἱ λέξεις λοιπόν, αἱ ὁποῖαι προσδιορίζουν τὸ ρῆμα λέγονται ***ἐπιρρήματα.***

Ἀναλόγως τοῦ προσδιορισμοῦ, τὰ ἐπιρρήματα ὀνομάζονται: ***τοπικά, τροπικά, χρονικὰ*** καὶ ***ποσοτικά.***

1) ***Τοπικὰ*** λέγονται ὅσα φανερώνουν ***τόπον***: ἐνταῦθα, ἐκεῖ, ἐδῶ, ἔξω, ἄνω, κάτω, πλησίον, ἀπέναντι κλπ.

2) ***Τροπικὰ*** λέγονται, ὅσα φανερώνουν ***τρόπον*** : τοιουτοτρόπως, καλῶς, κακῶς, ἀληθῶς, ταχέως, δικαίως, ἀδίκως, δῆθεν, τροχάδην κλπ.

3) ***Χρονικὰ*** λέγονται ὅσα φανερώνουν ***χρόνον*** : σήμερον, αὔριον, πρωί, τώρα, πάντοτε, ἀργά, γρήγορα, πάλιν κλπ.

4) ***Ποσοτικὰ*** λέγονται ὅσα φανερώνουν ***ποσόν :*** ὀλίγον, πολύ, μάλιστα ἅπαξ, δίς, τρίς, τετράκις, πεντάκις κλπ.

Γύμνασμα : Νὰ γράψητε εἰς τὸ τετράδιον τῆς γραμματικῆς σας ὅλα τὰ ἐπιρρήματα, τοῦ σημερινοῦ σας μαθήματος τῆς ἀναγνώσεως ἀναλόγως τοῦ εἴδους αὐτῶν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

γ. Σύνδεσμοι

Αἱ Ἀθῆναι *καὶ* ἡ Ξάνθη συνδέονται σιδηροδρομικῶς.

Ὁ *μὲν* Δημήτριος εἶναι ἐπιμελής, ἡ *δὲ* Μαρία ἀμελεστάτη.

Αἱ ἄκλιτοι λέξεις, αἱ ὁποῖαι συνδέουν λέξιν μὲ λέξιν ἢ πρότασιν μὲ πρότασιν λέγονται *σύνδεσμοι*.

Οἱ κυριώτεροι σύνδεσμοι τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης εἶναι οἱ ἑξῆς :

1) *Συμπλεκτικοί* : καί, τέ, μήτε, μηδέ, οὐδέ.

2) *Διαζευκτικοί* : ἤ, εἴτε.

3) *Ἀντιθετικοί* : ἀλλά, ὅμως, μέν, δέ, μολονότι, καίτοι.

4) *Συλλογιστικοὶ ἢ συμπερασματικοί* : ἄρα, ὥστε, λοιπόν, ὅθεν.

5) *Αἰτιολογικοί* : διότι, ἐπειδή.

6) *Χρονικοί* : Ὅταν, ὅτε, ἕως, ἀφοῦ, ἐνῷ, μέχρι, πρίν.

7) *Ὑποθετικοί* : ἐάν, ἄν.

8) *Τελικοί* : ἵνα, νά, ὅπως.

9) *Εἰδικοί* : ὡς, ὅτι.

Γύμνασμα : Νὰ ἀντιγράψητε καὶ νὰ ἀποστηθίσητε ὅλους τοὺς συνδέσμους.

δ. Ἐπιφωνήματα

Πωπώ ! τί ἐπάθαμε ! *Εὖγε !* παιδί μου ! Ἡ πρᾶξίς σου εἶναι θεάρεστος.

Αἱ ἄκλιτοι λέξεις *πωπώ*, *εὖγε*, τὰς ὁποίας μεταχειριζόμεθα διὰ νὰ ἐκφράσωμεν *χαράν*, *λύπην*, *θαυμασμόν*, *ἔκπληξιν*, ἢ *ἔπαινον*, λέγονται *ἐπιφωνήματα*.

Ἀναλόγως δὲ μὲ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐκφράζουν ὀνομάζονται :

1) *Θαυμαστικά* : ὅσα ἐκφράζουν θαυμασμὸν καὶ ἔκπληξιν : ἄ ! ὤ ! πωπώ !

2) *Γελαστικά* : ὅσα ἐκφράζουν θαυμασμὸν καὶ γέλωτα ἅ, ἅ, ἅ, χά, χά, χά.

3) *Ἐπαινετικά* : ὅσα ἐκφράζουν ἔπαινον, ἐνθουσιασμόν, ἐπιδοκιμασίαν : εὖγε ! ζήτω !

4) *Λυπηρά* (σχετλιαστικά) : ὅσα ἐκφράζουν λύπην καὶ ἀγανάκτησιν : ἀλλοίμονον, ἄχ, οὔφ.

Κλητικόν : ὦ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Γύμνασμα : Γράψατε ὅσα ἐπιφωνήματα εὕρητε εἰς τὸ σημερινὸν μάθημα τῆς ἀναγνώσεώς σας, χωριστὰ ὅσα ἐκφράζουν λύπην καὶ χωριστὰ ὅσα ἐκφράζουν ἔπαινον καὶ θαυμασμόν.

2. ΚΛΙΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

α. Ὀνόματα Οὐσιαστικὰ

Πέτρος, πρόβατον, ποταμός, δικαιοσύνη, ἐπιμέλεια, Γραφεῖον.

Τὰ ὀνόματα, τὰ ὁποῖα φανερώνουν ***πρόσωπον***, ***ζῷον*** ἢ ***πρᾶγμα***, ***ἐνέργειαν***, ***κατάστασιν*** ἢ ***ἰδιότητα*** λέγονται ***οὐσιαστικά***.

Τὰ οὐσιαστικὰ διαιροῦνται εἰς ***συγκεκριμένα*** καὶ εἰς ***ἀφῃρημένα***.

α) ***Συγκεκριμένα*** οὐσιαστικὰ λέγονται ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα φανερώνουν τὰ αἰσθητὰ ἢ τὰ νοητά· π. χ. πρόβατον, λύκος, Θεός.

β) ***Ἀφῃρημένα*** δὲ λέγονται ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα σημαίνουν ἰδιότητα ἢ κατάστασιν ἢ ἐνέργειαν χωρισμένην ἀπὸ τὰ οὐσιαστικὰ π. χ. ἀνδρεία, εὐτυχία, πλοῦς.

Τὰ συγκεκριμένα ὑποδιαιροῦνται εἰς ***κύρια*** ἢ ***προσηγορικά***.

1) ***Κύρια*** οὐσιαστικὰ λέγονται ὅσα φανερώνουν ἓν ὡρισμένον πρόσωπον ἢ ζῷον ἢ πρᾶγμα πρὸς διάκρισιν ἀπὸ ἄλλων ὁμοειδῶν· π. χ. Παῦλος, Ὄλυμπος, Ἀθῆναι.

Σημ. Τὰ κύρια ὀνόματα γράφονται μὲ κεφαλαῖον γράμμα.

2) ***Προσηγορικὰ*** οὐσιαστικὰ λέγονται ὅσα φανερώνουν ὅλα τὰ ὁμοειδῆ πρόσωπα, ζῷα ἢ πράγματα· π. χ. ἵππος, ὄρος, λέων, ἄμπελος, βιβλίον, ἄνθρωπος, δένδρον.

Γύμνασμα : Νὰ ἀντιγράψητε ἀπὸ τὸ μάθημα τῆς ἀναγνώσεως καὶ εἰς χωριστὰς στήλας 5 ὀνόματα προσώπων, 5 ὀνόματα ζώων, 5 ὀνόματα πραγμάτων καὶ 5 κύρια ὀνόματα.

β. Ἐπίθετα

Ὁ Γεώργιος εἶναι ***ἐπιμελής***.
Ὁ κῆπος εἶναι ***ὡραῖος***.

Αἱ λέξεις ***ἐπιμελὴς*** καὶ ***ὡραῖος***, αἱ ὁποῖαι φανερώνουν τί εἶναι τὸ οὐσιαστικὸν ὁ Γεώργιος καὶ ὁ κῆπος, λέγονται ***ἐπίθετα***.

Τὰ ἐπίθετα φανερώνουν τὴν ποιότητα ἢ τὴν ἰδιότητα τῶν οὐσιαστικῶν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Γύμνασμα : Νὰ εὕρητε ποῖαι λέξεις εἶναι ἐπίθετα εἰς τὸ παρακάτω τμῆμα καὶ νὰ γράψητε αὐτάς :

Ὁ πατήρ μου εἶναι εὐτυχὴς διότι ὅλοι ἐργαζόμεθα εἰς τὴν οἰκίαν μας. Ἡ οἰκία μας εἶναι εὐάερος καὶ εὐήλιος. Ὁ γείτων μας εἶναι πλούσιος. Ἡ ὁδὸς εἶναι ἀνώμαλος καὶ στενή. Τὸ δωμάτιόν μου εἶναι εὐρύχωρον. Ἡ ἕδρα τῆς αἰθούσης εἶναι μεγάλη καὶ λευκή. Ὁ διδάσκαλός μας εἶναι ὑψηλὸς καὶ ὡραῖος.

Παρεπόμενα τῶν πτωτικῶν

Ἐκ τῶν κλιτῶν μερῶν τοῦ λόγου τὸ ***ἄρθρον***, τὸ ***οὐσιαστικόν***, τὸ ***ἐπίθετον***, ἡ ***ἀντωνυμία*** καὶ ἡ ***μετοχὴ*** ἔχουν μερικοὺς κοινοὺς τύπους, οἱ ὁποῖοι λέγονται ***παρεπόμενα*** (παρακολουθήματα) διότι παρακολουθοῦν αὐτὰ ἀναγκαίως εἰς τὴν κλίσιν. Εἶναι δὲ τὰ παρεπόμενα τὸ ***γένος***, ὁ ***ἀριθμός***, ἡ ***κλίσις*** καὶ ἰδίως ἡ ***πτῶσις***, ἐκ τῆς ὁποίας ὀνομάζονται καὶ ***πτωτικά.***

1. Τὸ γένος

Ὁ Γεώργιος, ***ἡ*** Μαρία, ***τὸ*** πρόβατον.

Ὁ μαθητής, ***ἡ*** μαθήτρια, ***τὸ*** τετράδιον.

Εἰς τὰς ἀνωτέρω λέξεις βλέπομεν ὅτι ἄλλαι λαμβάνουν τὸ ἄρθρον ***ὁ***, ἄλλαι τὸ ἄρθρον ***ἡ*** καὶ ἄλλαι τὸ ἄρθρον ***τό***.

Τὰ ὀνόματα τὰ ὁποῖα λαμβάνουν τὸ ἄρθρον ***ὁ*** εἶναι γένους ἀρσενικοῦ, ὅσα λαμβάνουν τὸ ***ἡ*** εἶναι γένους θηλυκοῦ καὶ ὅσα λαμβάνουν τὸ ἄρθρον ***τὸ*** εἶναι οὐδετέρου.

Ὁ Γεώργιος εἶναι γένους ***ἀρσενικοῦ***, ἡ Μαρία ***θηλυκοῦ*** καὶ τὸ τετράδιον ***οὐδετέρου.***

Γύμνασμα : Θέσατε εἰς τὰς κατωτέρω λέξεις τὸ κατάλληλον ἄρθρον:

ἄμπελος, ἀετός, πόλεμος, σχολεῖον, Ἐκκλησία, γέννησις, ἀνάστασις, πατρίς, βασιλεύς, βασίλισσα, διάδοχος, δάσος, θάλασσα, καθαριότης, θρανίον, ἐπιμέλεια, ἀμέλεια, γραφεῖον.

2. Ἀριθμὸς

ὁ ταμίας — οἱ ταμίαι
ὁ λύκος — οἱ λύκοι
τὸ βιβλίον — τὰ βιβλία

Αἱ λέξεις ὁ **ταμίας**, ὁ **λύκος**, τὸ **βιβλίον** φανερώνουν ἓν πρόσωπον, ἓν ζῷον, ἓν πρᾶγμα, ἑνῷ οἱ **ταμίαι**, οἱ **λύκοι**, τὰ **βιβλία** φανερώνουν πολλὰ πρόσωπα, πολλὰ ζῷα, πολλὰ πράγματα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ὁ γραμματικὸς τύπος, ὁ ὁποῖος φανερώνει τὸ πλῆθος τῶν διαφόρων ὄντων, λέγεται ***ἀριθμός***.

Οἱ ἀριθμοὶ εἶναι δύο: ***Ὁ ἑνικὸς*** καὶ ὁ ***πληθυντικός***. Ὁ ***ἑνικὸς*** ἀριθμὸς φανερώνει ἓν πρόσωπον, ἓν ζῷον, ἓν πρᾶγμα, ὁ δὲ ***πληθυντικὸς*** πολλὰ πρόσωπα, πολλὰ ζῷα, πολλὰ πράγματα.

3. Πτῶσις

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

ὁ δικαστὴς δικάζει κατὰ συνείδησιν
τοῦ δικαστοῦ αἱ ἀποφάσεις εἶναι σεβασταὶ
τῷ δικαστῇ ἐδόθη ἰσοβιότης
τὸν δικαστὴν σεβόμεθα ὅλοι
ὦ δικαστὰ χαίρετε

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Οἱ δικασταὶ δικάζουν κατὰ συνείδησιν
τῶν δικαστῶν αἱ ἀποφάσεις εἶναι σεβασταὶ
τοῖς δικασταῖς ἐδόθη ἰσοβιότης
τοὺς δικαστὰς σεβόμεθα ὅλοι
ὦ δικασταὶ χαίρετε

Εἰς τὰς ἀνωτέρω προτάσεις βλέπομεν ὅτι τὸ ἄρθρον καὶ τὸ ὄνομα **δικαστὴς** παθαίνουν ὡρισμένας μεταβολὰς καὶ εἰς τοὺς δύο ἀριθμούς. Αἱ μεταβολαὶ αὗται τὰς ὁποίας παθαίνουν τὰ ἄρθρα καὶ τὰ ὀνόματα λέγονται ***πτώσεις***.

Αἱ πτώσεις εἶναι πέντε: ***Ὀνομαστική***, ***Γενική***, ***Δοτική***, ***Αἰτιατικὴ καὶ Κλητική***.

α) Διὰ τῆς ὀνομαστικῆς ἀποκρινόμεθα εἰς τὴν ἐρώτησιν τίς; καὶ ἐπὶ πραγμάτων εἰς τὴν ἐρώτησιν τί;

β) Διὰ τῆς γενικῆς ἀποκρινόμεθα εἰς τὴν ἐρώτησιν τίνος;

γ) Διὰ τῆς δοτικῆς ἀποκρινόμεθα εἰς τὴν ἐρώτησιν τίνα καὶ μὲ τί;

δ) Διὰ τῆς αἰτιατικῆς ἀποκρινόμεθα εἰς τὴν ἐρώτησιν τίνα: καὶ ἐπὶ πραγμάτων εἰς τὴν ἐρώτησιν τί;

ε) Τὴν κλητικὴν μεταχειριζόμεθα, ὅταν καλοῦμέν τινα μὲ τὸ ὄνομά του. Συνήθως πρὸ τῆς κλητικῆς τίθεται τὸ κλητικὸν ἐπιφώνημα ὦ: **ὦ Ἀριστείδη**.

Ἡ ὀνομαστικὴ καὶ ἡ κλητικὴ λέγονται ***πτώσεις ὀρθαὶ*** ἢ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εὐθεῖαι, ἡ δὲ γενική, δοτικὴ καὶ αἰτιατικὴ λέγονται πτώσεις *πλάγιαι*.

4. Κλίσις

Ἑνικὸς ἀριθμὸς		Πληθυντικὸς ἀριθμὸς	
Ὀν. ὁ	δικαστὴς	οἱ	δικασταὶ
Γεν. τοῦ	δικαστοῦ	τῶν	δικαστῶν
Δοτ. τῷ	δικαστῇ	τοῖς	δικασταῖς
Αἰτ. τὸν	δικαστὴν	τοὺς	δικαστὰς
Κλ. ὦ	δικαστὰ	ὦ	δικασταὶ

Ὅταν σχηματίζωμεν τὰς διαφόρους πτώσεις ἑνὸς ὀνόματος εἰς τὸν ἑνικὸν καὶ πληθυντικὸν ἀριθμὸν λέγομεν ὅτι *κλίνομεν* αὐτὸ τὸ ὄνομα.

Κλίσεις λοιπὸν λέγονται οἱ τρόποι διὰ τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα σχηματίζουν τὰς πτώσεις των.

Αἱ κλίσεις εἶναι τρεῖς: ἡ *πρώτη*, ἡ *δευτέρα* καὶ ἡ *τρίτη*.

Τὰ ὀνόματα τῆς πρώτης κλίσεως λέγονται *πρωτόκλιτα*, τῆς δευτέρας *δευτερόκλιτα* καὶ τῆς τρίτης *τριτόκλιτα*.

Τὰ πρωτόκλιτα καὶ δευτερόκλιτα λέγονται *ἰσοσύλλαβα*, διότι εἰς ὅλας τὰς πτώσεις ἔχουν ἰσαρίθμους συλλαβάς· π.χ. **ὁ λοχίας, τοῦ λοχίου, τῷ λοχίᾳ, ὁ ἄνθρωπος, τοῦ ἀνθρώπου, τῷ ἀνθρώπῳ.** Τὰ δὲ τριτόκλιτα λέγονται *περιττοσύλλαβα*, διότι ἔχουν εἰς τὰς ἄλλας πτώσεις μίαν συλλαβὴν περισσοτέραν τῆς ὀνομαστικῆς τοῦ ἑνικοῦ· π.χ. **τὸ πρᾶγμα, τοῦ πράγματος, ὁ ρήτωρ, τοῦ ρήτορος, τῷ ρήτορι.**

Θέμα, χαρακτήρ, κατάληξις

Ὁ δικαστ-ής, τοῦ δικαστ-οῦ, τῷ δικαστ-ῇ

Τὸ ἀμετάβλητον μέρος τοῦ ὀνόματος (**δικαστ**) λέγεται *θέμα*, τὸ τελευταῖον γράμμα τοῦ θέματος, δηλ. τὸ **τ**, λέγεται *χαρακτήρ*. Τὸ μεταβαλλόμενον μέρος (**ης, ου, η, ην**) λέγεται *κατάληξις*.

Τὸ ἄρθρον

Ὁ Γεώργιος, *ἡ* Ἑλένη, *τὸ* θρανίον.

Αἱ μονοσύλλαβοι λέξεις, **ὁ, ἡ, τό**, αἱ ὁποῖαι τίθενται πρὸ τῶν ὀνομάτων διὰ νὰ τὰ καταστήσουν γνωστὰ καὶ ὡρισμένα, λέγονται *ἄρθρα*.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Κλίσις τοῦ ἄρθρου

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Πτώσεις	Ἀρσενικὸν	Θηλυκὸν	Οὐδέτερον
Ὀνομαστικὴ	ὁ	ἡ	τὸ
Γενικὴ	τοῦ	τῆς	τοῦ
Δοτικὴ	τῷ	τῇ	τῷ
Αἰτιατικὴ	τὸν	τὴν	τὸ
Κλητικὴ	ὦ	ὦ	ὦ

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Πτώσεις	Ἀρσενικὸν	Θηλυκὸν	Οὐδέτερον
Ὀνομαστικὴ	οἱ	αἱ	τὰ
Γενικὴ	τῶν	τῶν	τῶν
Δοτικὴ	τοῖς	ταῖς	τοῖς
Αἰτιατικὴ	τοὺς	τὰς	τὰ
Κλητικὴ	ὦ	ὦ	ὦ

Τὸ ἄρθρον δὲν ἔχει κλητικήν, ἡ δὲ κλητικὴ τῶν ὀνομάτων λαμβάνει πολλάκις τὸ κλητικὸν ἐπιφώνημα ὦ.

Ἀσκήσεις : Κλίνατε τὰ ἄρθρα ***ὁ, ἡ, τὸ*** εἰς ὅλας τὰς πτώσεις τοῦ ἑνικοῦ καὶ τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ.

ΚΛΙΣΕΙΣ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

Πρώτη κλίσις

Ἡ πρώτη κλίσις περιέχει ὀνόματα ἀρσενικὰ καὶ θηλυκά.

Τὰ ἀρσενικὰ λήγουν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἑνικοῦ εἰς -ας καὶ -ης καὶ τὰ θηλυκὰ εἰς -α καὶ -η.

Καταλήξεις ἀρσενικῶν

	Ἑνικὸς ἀριθμὸς		Πληθυντικὸς ἀριθμὸς	
Ὀνομ.	-ας	-ης	-αι	-αι
Γεν.	-ου	-ου	-ων	-ων
Δοτ.	-ᾳ	-ῃ	-αις	-αις
Αἰτ.	-αν	-ην	-ας	-ας
Κλητ.	-α	-η(α)	-αι	-αι

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἀρσενικὰ εἰς -ας

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	ὁ	λοχίας	ὁ	κοχλίας	ὁ	ταμίας
Γεν.	τοῦ	λοχίου	τοῦ	κοχλίου	τοῦ	ταμίου
Δοτ.	τῷ	λοχίᾳ	τῷ	κοχλίᾳ	τῷ	ταμίᾳ
Αἰτ.	τὸν	λοχίαν	τὸν	κοχλίαν	τὸν	ταμίαν
Κλητ.	ὦ	λοχία	ὦ	κοχλία	ὦ	ταμία

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	οἱ	λοχίαι	οἱ	κοχλίαι	οἱ	ταμίαι
Γεν.	τῶν	λοχιῶν	τῶν	κοχλιῶν	τῶν	ταμιῶν
Δοτ.	τοῖς	λοχίαις	τοῖς	κοχλίαις	τοῖς	ταμίαις
Αἰτ.	τοὺς	λοχίας	τοὺς	κοχλίας	τοὺς	ταμίας
Κλητ.	ὦ	λοχίαι	ὦ	κοχλίαι	ὦ	ταμίαι

Ἀσκήσεις : Κλίνατε τὰ ὀνόματα, ὁ νεανίας, ὁ μανδύας, ὁ καρχαρίας, ὁ κτηματίας.

Ἀρσενικὰ εἰς -ης

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	ὁ	μαθητὴς	στρατοδίκης	ἐργάτης
Γεν.	τοῦ	μαθητοῦ	στρατοδίκου	ἐργάτου
Δοτ.	τῷ	μαθητῇ	στρατοδίκῃ	ἐργάτῃ
Αἰτ.	τὸν	μαθητὴν	στρατοδίκην	ἐργάτην
Κλητ.	ὦ	μαθητὰ	στρατοδίκη	ἐργάτα

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	οἱ	μαθηταὶ	στρατοδίκαι	ἐργάται
Γεν.	τῶν	μαθητῶν	στρατοδικῶν	ἐργατῶν
Δοτ.	τοῖς	μαθηταῖς	στρατοδίκαις	ἐργάταις
Αἰτ.	τοὺς	μαθητὰς	στρατοδίκας	ἐργάτας
Κλητ.	ὦ	μαθηταὶ	στρατοδίκαι	ἐργάται

Ἑνικὸς ἀριθμὸς			**Πληθυντικὸς ἀριθμὸς**	
Ὀνομ.	ὁ	τελώνης	οἱ	τελῶναι
Γεν.	τοῦ	τελώνου	τῶν	τελωνῶν
Δοτ.	τῷ	τελώνῃ	τοῖς	τελώναις
Αἰτ.	τὸν	τελώνην	τοὺς	τελώνας
Κλητ.	ὦ	τελῶνα	ὦ	τελῶναι

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἀσκήσεις : Κλίνατε τὰ ὀνόματα : ὁ στρατιώτης, ὁ εἰρηνοδίκης, ὁ τραπεζίτης, ὁ ὑπηρέτης, ὁ ἐφέτης, ὁ νομάρχης, ὁ Πέρσης, ὁ βιβλιοπώλης, ὁ καθηγητής, ὁ δεσπότης.

Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν πρωτοκλίτων εἰς -ας καὶ -ης ὀνομάτων :

1) Ἡ κατάληξις **-ας** τῆς πρώτης κλίσεως εἶναι πάντοτε μακρά· π.χ. **τοὺς στρατιώτας, τοὺς τελώνας.**

2) Ἡ γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ ὅλων τῶν πρωτοκλίτων οὐσιαστικῶν τονίζεται ἐπὶ τῆς ληγούσης καὶ περισπᾶται· π.χ. **τῶν κοχλιῶν, τῶν ταμιῶν, τῶν βουλευτῶν, τῶν ἐργατῶν.**

3) Ἡ γενικὴ καὶ δοτικὴ τοῦ ἑνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ ὅταν τονίζεται εἰς τὴν λήγουσαν περισπᾶται· π.χ. **βουλευτοῦ, βουλευτῇ, βουλευτῶν, βουλευταῖς.**

4) Ἡ αἰτιατικὴ τοῦ ἑνικοῦ τῶν πρωτοκλίτων ὀνομάτων ἔχει τὸν τόνον καὶ τὸν χρόνον τῆς ὀνομαστικῆς τοῦ ἑνικοῦ· π.χ. **ὁ ταμίας, τὸν ταμίαν, ὁ Αἰνείας, τὸν Αἰνείαν.**

5) Τὰ εἰς **-ας** πρωτόκλιτα σχηματίζουν τὴν κλητικὴν εἰς **-α** μακρόν· π.χ. **ὁ νεανίας, ὦ νεανία, ὁ λοχίας, ὦ λοχία.**

6) Τὰ εἰς **-ης** σχηματίζουν τὴν κλητικὴν εἰς **-η**· π. χ. **ὁ στρατοδίκης, ὦ στρατοδίκη.**

Ἐξαιροῦνται καὶ σχηματίζουν τὴν κλητικὴν εἰς **-α** βραχύ :

α) Τὰ ἐθνικά : **ὁ Πέρσης, ὦ Πέρσα, ὁ Σπαρτιάτης, ὦ Σπαρτιᾶτα.**

β) Τὰ ληγοντα εἰς **-της**· π.χ. **ὁ στρατιώτης, ὦ στρατιῶτα, ὁ προφήτης, ὦ προφῆτα.**

γ) Τὰ σύνθετα τὰ ληγοντα εἰς **-τριβης, -μέτρης, -πώλης, -άρχης** καὶ **-ώνης**· π.χ. **γεωμέτρης, ὦ γεωμέτρα, βιβλιοπώλης, ὦ βιβλιοπῶλα, τελώνης, ὦ τελῶνα, νομάρχης, ὦ νομάρχα.**

Σημ. Τὸ ***Δεσπότης*** σχηματίζει τὴν κλητικὴν τοῦ ἑνικοῦ εἰς -α βραχὺ καὶ ἀναβιβάζει τὸν τόνον : ὦ ***δέσποτα.***

Θηλυκὰ εἰς -η

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	ἡ	νίκη	γνώμη	γραφὴ
Γεν.	τῆς	νίκης	γνώμης	γραφῆς
Δοτ.	τῇ	νίκῃ	γνώμῃ	γραφῇ
Αἰτ.	τὴν	νίκην	γνώμην	γραφὴν
Κλητ.	ὦ	νίκη	γνώμη	γραφὴ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	αἱ	νῖκαι	γνῶμαι	γραφαὶ
Γεν.	τῶν	νικῶν	γνωμῶν	γραφῶν
Δοτ.	ταῖς	νίκαις	γνώμαις	γραφαῖς
Αἰτ.	τὰς	νίκας	γνώμας	γραφὰς
Κλητ.	ὦ	νῖκαι	γνῶμαι	γραφαὶ

Ἄσκήσεις : Κλίνατε τὰ ὀνόματα : ἡ ψυχή, ἡ αὐλή, ἡ πηγή, ἡ τιμή, ἡ ἀστραπή, ἡ φήμη, ἡ λύπη, ἡ ζύμη, ἡ στήλη, ἡ τόλμη, ἡ μνήμη.

Θηλυκὰ εἰς -α

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	ἡ	φωλεὰ	ἐλαία	ἀλήθεια
Γεν.	τῆς	φωλεᾶς	ἐλαίας	ἀληθείας
Δοτ.	τῇ	φωλεᾷ	ἐλαίᾳ	ἀληθείᾳ
Αἰτ.	τὴν	φωλεὰν	ἐλαίαν	ἀλήθειαν
Κλητ.	ὦ	φωλεὰ	ἐλαία	ἀλήθεια

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	αἱ	φωλεαὶ	ἐλαῖαι	ἀλήθειαι
Γεν.	τῶν	φωλεῶν	ἐλαιῶν	ἀληθειῶν
Δοτ.	ταῖς	φωλεαῖς	ἐλαίαις	ἀληθείαις
Αἰτ.	τὰς	φωλεὰς	ἐλαίας	ἀληθείας
Κλητ.	ὦ	φωλεαὶ	ἐλαῖαι	ἀλήθειαι

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	ἡ	γλῶσσα	θάλασσα	ἅμαξα
Γεν.	τῆς	γλώσσης	θαλάσσης	ἁμάξης
Δοτ.	τῇ	γλώσσῃ	θαλάσσῃ	ἁμάξῃ
Αἰτ.	τὴν	γλῶσσαν	θάλασσαν	ἅμαξαν
Κλητ.	ὦ	γλῶσσα	θάλασσα	ἅμαξα

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	αἱ	γλῶσσαι	θάλασσαι	ἅμαξα
Γεν.	τῶν	γλωσσῶν	θαλασσῶν	ἁμαξῶν
Δοτ.	ταῖς	γλώσσαις	θαλάσσαις	ἁμάξαις
Αἰτ.	τὰς	γλώσσας	θαλάσσας	ἁμάξας
Κλητ.	ὦ	γλῶσσαι	θάλασσαι	ἅμαξαι

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἀσκήσεις : Κλίνατε τὰ ὀνόματα : ἡ ἀγορά, ἡ χώρα, ἡ νεολαία, ἡ ἰδέα, ἡ φιλία, ἡ γέφυρα, ἡ εὐσέβεια, ἡ ἐπιμέλεια, ἡ τράπεζα.

Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν πρωτοκλίτων θηλυκῶν.

1) Τὰ λήγοντα εἰς **-α** θηλυκὰ πρωτόκλιτα οὐσιαστικὰ τρέπουν τὸ **-α** εἰς **-η** εἰς τὴν γενικὴν καὶ δοτικὴν τοῦ ἑνικοῦ, ἐὰν ὑπάρχῃ πρὸ αὐτῶν σύμφωνον ἐκτὸς τοῦ **ρ** καὶ λέγεται τότε τὸ **-α** μὴ καθαρόν· π.χ. **ἡ μοῦσα, τῆς μούσης, τῇ μούσῃ**. Ἐὰν δὲ πρὸ τοῦ **-α** ὑπάρχῃ φωνῆεν ἢ **ρ** δὲν τρέπεται εἰς **-η** καὶ τότε λέγεται τὸ **-α** καθαρόν· π.χ. **ἡ οἰκία, τῆς οἰκίας, τῇ οἰκίᾳ, ἡ ὥρα, τῆς ὥρας, τῇ ὥρᾳ.**

2) Τὰ εἰς **-α** καθαρὸν πρωτόκλιτα θηλυκὰ ἔχουν τὸ **-α** συνήθως μακρόν :

α) Τὰ εἰς **-ρα** δισύλλαβα, τὰ ὁποῖα ἔχουν εἰς τὴν παραλήγουσαν μακρὸν φωνῆεν· π.χ. **θήρα, ὥρα, χώρα.**

β) Τὰ εἰς **-εια** παροξύτονα οὐσιαστικά, δισύλλαβα, καὶ ὑπερδισύλλαβα· π.χ. **μνεία, κολακεία, παιδεία.**

γ) Ὅλα τὰ εἰς **-αια** ὑπερδισύλλαβα· π.χ. **νεολαία, αὐλαία.**

δ) Ὅλα τὰ πολυσύλλαβα οὐσιαστικά, τὰ ὁποῖα τονίζονται ἐπὶ τῆς παραληγούσης· π. χ. **σοφία, ἐλευθερία, εὐτυχία.**

ε) Ὅλα τὰ ἀσυναίρετα οὐσιαστικά, τὰ ὁποῖα τονίζονται ἐπὶ τῆς ληγούσης· π.χ. **στρατιά, φωλεά, γενεά.**

3) Ἔχουν καθαρὸν **-α** βραχύ :

α) Ὅλα τὰ προπαροξύτονα ὀνόματα· π.χ. **εὐσέβεια, τράπεζα, θάλασσα, ποιήτρια, ἀθλήτρια, μαθήτρια.**

β) Τὰ εἰς **-αια** δισύλλαβα ὀνόματα π. χ. **γραῖα, μαῖα, γαῖα, μυῖα.**

γ) Τὰ εἰς **-ρα** δισύλλαβα, τὰ ὁποῖα ἔχουν εἰς τὴν παραλήγουσαν δίφθογγον ἢ **υ** μακρόν· π. χ. **σφαῖρα, μοῖρα, πεῖρα, σφῦρα.** Ἐξαιροῦνται ὅμως καὶ ἔχουν τὸ **-α** μακρὸν τὰ ἑξῆς :

αὔρα, σαύρα, λαύρα, Αἴθρα, Φαίδρα καὶ **παλαίστρα.**

4) Ἡ ἀσυναίρετος ὀνομαστική, αἰτιατικὴ καὶ κλητικὴ τοῦ ἑνικοῦ τῶν πρωτοκλίτων θηλυκῶν τονιζομένη ἐπὶ τῆς ληγούσης ὀξύνεται· π. χ. **ἡ φωνή, τὴν φωνήν, ὦ φωνή, ἡ φωλεά, τὴν φωλεάν, ὦ φωλεά.**

5) Ἡ αἰτιατικὴ καὶ κλητικὴ τοῦ ἑνικοῦ τῶν εἰς **α-** θηλυκῶν τονίζεται ὅπως καὶ ἡ ὀνομαστικὴ τοῦ ἑνικοῦ· π. χ. **ἡ γλῶσσα, τὴν γλῶσσαν, ὦ γλῶσσα.**

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

6) Ἡ κατάληξις **-ας** τῆς πρώτης κλίσεως εἶναι πάντοτε μακρά· π. χ. **τῆς ἀληθείας, τὰς ἀληθείας, τῆς βοηθείας, τὰς βοηθείας**.

7) Ἡ γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ ὅλων τῶν πρωτοκλίτων θηλυκῶν τονίζεται ἐπὶ τῆς ληγούσης καὶ περισπᾶται· π. χ. **τῶν τραπεζῶν, τῶν γλωσσῶν.**

8) Ἡ κλητικὴ τοῦ ἑνικοῦ ὅλων τῶν πρωτοκλίτων οὐσιαστικῶν εἶναι ὁμοία μὲ τὴν ὀνομαστικὴν π. χ. **ἡ τιμή, ὦ τιμή, ἡ δίκη, ὦ δίκη.**

Γύμνασμα : Τονίσατε διὰ τοῦ καταλλήλου τόνου τὰς λέξεις τοῦ ἑπομένου τμήματος:

Εἰς την Ἑλλαδα ὁμιλειται ἡ Ελληνικη Γλωσσα. Αἱ φωλεαι των πτηνων ἦσαν ἐπι του δενδρου. Αἱ ὡραι παρερχονται με ταχυτητα. Οἱ πολιται πρέπει νὰ εἶναι νομοταγεις. Τα συνορα της χωρας φρουροῦνται ὑπο του στρατου μας. Οἱ μαθηται λεγουν παντοτε την ἀληθειαν.

Συνῃρημένα ὀνόματα τῆς α΄ κλίσεως

Τὰ συνῃρημένα ὀνόματα τῆς πρώτης κλίσεως, ἐὰν ἔχουν πρὸ τοῦ χαρακτῆρος **α** τὰ φωνήεντα **α** ἢ **ε** ἢ **ο** συναιροῦνται συνήθως μετ᾽ αὐτοῦ εἰς ὅλας τὰς πτώσεις, ὡς ἑξῆς:

τὸ **α+α** συναιρεῖται	εἰς **α**	π. χ.	μνά-**α**—μνᾶ
» **ε+α** »	» **η**	»	συκέ-**α**—συκῆ
» **ε+α** (προηγουμένου ρ)	» **α**	»	ἀργυρέ-**α**—ἀργυρᾶ
» **ο+η** (κατ᾽ ἀναλογ).	» **η**	»	ἁπλό-**η**—ἁπλῆ
» **ο+α** (» »)	» **α**	»	ἁπλό-**α**—ἁπλᾶ.

Παραδείγματα

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	ὁ	(Ἑρμέ-ας)	Ἑρμῆς	ἡ	(συκέ-α)	συκῆ
Γεν.	τοῦ	(Ἑρμέ-ου)	Ἑρμοῦ	τῆς	(συκέ-ας)	συκῆς
Δοτ.	τῷ	(Ἑρμέ-ᾳ)	Ἑρμῇ	τῇ	(συκέ-ᾳ)	συκῇ
Αἰτ.	τὸν	(Ἑρμέ-αν)	Ἑρμῆν	τὴν	(συκέ-αν)	συκῆν
Κλητ.	ὦ	(Ἑρμέ-α)	Ἑρμῆ	ὦ	(συκέ-α)	συκῆ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	οἱ	(Ἑρμέ-αι)	Ἑρμαῖ	αἱ	(συκέ-αι)	συκαῖ
Γεν.	τῶν	(Ἑρμέ-ων)	Ἑρμῶν	τῶν	(συκέ-ων)	συκῶν
Δοτ.	τοῖς	(Ἑρμέ-αις)	Ἑρμαῖς	ταῖς	(συκέ-αις)	συκαῖς
Αἰτ.	τοὺς	(Ἑρμέ-ας)	Ἑρμᾶς	τὰς	(συκέ-ας)	συκᾶς
Κλητ.	ὦ	(Ἑρμέ-αι)	Ἑρμαῖ	ὦ	(συκέ-αι)	συκαῖ

Συνῃρημένα ὀνόματα τῆς πρώτης κλίσεως εἶναι :

α) Τά : **Ἑρμῆς, Ἀπελλῆς, Θαλῆς, Βορρᾶς, Ἀθηνᾶ, Ναυσικᾶ, μνᾶ, γαλῆ, γῆ.**

β) Τὰ ὀνόματα μερικῶν δένδρων: **συκῆ, ροδῆ, ἀμυγδαλῆ.**

γ) Τὰ ὀνόματα μερικῶν δερμάτων : **λεοντῆ, ἀλωπεκῆ.**

δ) Τὰ θηλυκὰ τῶν συνῃρημένων ἐπιθέτων εἰς **-ους**: π. χ. (διπλοῦς) **διπλῆ**, (χρυσοῦς) **χρυσῆ**, (ἀργυροῦς) **ἀργυρᾶ.**

Ἀσκήσεις : Κλίνατε τὰ ὀνόματα : ἡ γῆ, ἡ ἀμυγδαλῆ, ἡ ἀργυρᾶ, ἡ Ναυσικᾶ.

Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν συνῃρημένων τῆς α΄ κλίσεως

1) Τὰ συνῃρημένα ὀνόματα τῆς πρώτης κλίσεως συναιροῦνται εἰς ὅλας τὰς πτώσεις καὶ εἰς τοὺς δύο ἀριθμοὺς καὶ λέγονται ***ὁλοπαθῆ.***

2) Ὁ **Ἑρμῆς** εἰς μὲν τὸν ἑνικὸν σημαίνει τὸν Θεόν, εἰς δὲ τὸν πληθυντικὸν τὰ ἀγάλματα τοῦ Ἑρμοῦ.

3) Ἡ **γῆ** εἰς τὸν ἑνικὸν σημαίνει ὁλόκληρον τὴν γῆν, εἰς δὲ τὸν πληθυντικὸν (**αἱ γαῖαι**) σημαίνει τὰ χωράφια.

4) Τὸ **Βορέας** ὡς κύριον ὄνομα εἶναι πάντοτε ἀσυναίρετον καὶ γράφεται μὲ ἕνα ρ, τὸ συνῃρημένον ὅμως **βορρᾶς**=ὁ ἄνεμος γράφεται μὲ δύο ρ.

Κύρια οὐσιαστικὰ ὀνόματα τῆς α΄ κλίσεως

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	ὁ	Ἀνδρέας	ἡ	Ἑλένη
Γεν.	τοῦ	Ἀνδρέου	τῆς	Ἑλένης
Δοτ.	τῷ	Ἀνδρέᾳ	τῇ	Ἑλένῃ
Αἰτ.	τὸν	Ἀνδρέαν	τὴν	Ἑλένην
Κλητ.	ὦ	Ἀνδρέα	ὦ	Ἑλένη

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

——— ———

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

——— ——— ———

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	αἱ	Ἀθῆναι	Πάτραι	Θῆβαι
Γεν.	τῶν	Ἀθηνῶν	Πατρῶν	Θηβῶν
Δοτ.	ταῖς	Ἀθήναις	Πάτραις	Θήβαις
Αἰτ.	τὰς	Ἀθήνας	Πάτρας	Θήβας
Κλητ.	ὦ	Ἀθῆναι	Πάτραι	Θῆβαι

Σημ. Τὰ κύρια ὀνόματα κλίνονται μόνον εἰς τὸν ἀριθμόν, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπαντοῦν.

Γύμνασμα : Κλίνατε τὰ κύρια ὀνόματα : Ἡ Θεσσαλονίκη, ἡ Καβάλα, ἡ Ξάνθη, αἱ Καλάμαι.

Δευτέρα Κλίσις

ὁ **λαός**, ἡ **ὁδός**, τὸ **τετράδιον**
ὁ **φόρος**, ἡ **νόσος**, τὸ **πρόβατον**

Ἡ δευτέρα κλίσις περιέχει ὀνόματα ***ἀρσενικά***, ***θηλυκὰ*** καὶ ***οὐδέτερα***. Τὰ ἀρσενικὰ καὶ τὰ θηλυκὰ λήγουν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἑνικοῦ εἰς **-ος** καὶ τὰ οὐδέτερα εἰς **-ον**.

Καταλήξεις

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

	Ἀρσενικῶν καὶ θηλυκῶν	Οὐδετέρων
Ὀνομ.	-ος	-ον
Γεν.	-ου	-ου
Δοτ.	-ῳ	-ῳ
Αἰτ.	-ον	-ον
Κλητ.	-ε	-ον

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	-οι	-α
Γεν.	-ων	-ων
Δοτ.	-οις	-οις
Αἰτ.	-ους	-α
Κλητ.	-οι	-α

Ἀρσενικὰ

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	ὁ	λαὸς	ἵππος	ἄνθρωπος
Γεν.	τοῦ	λαοῦ	ἵππου	ἀνθρώπου
Δοτ.	τῷ	λαῷ	ἵππῳ	ἀνθρώπῳ
Αἰτ.	τὸν	λαὸν	ἵππον	ἄνθρωπον
Κλητ.	ὦ	λαὲ	ἵππε	ἄνθρωπε

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	οἱ	λαοὶ	ἵπποι	ἄνθρωποι
Γεν.	τῶν	λαῶν	ἵππων	ἀνθρώπων
Δοτ.	τοῖς	λαοῖς	ἵπποις	ἀνθρώποις
Αἰτ.	τοὺς	λαοὺς	ἵππους	ἀνθρώπους
Κλητ.	ὦ	λαοὶ	ἵπποι	ἄνθρωποι

Ἀσκήσεις : Κλίνατε τὰ ὀνόματα : ὁ ἰατρός, ὁ φόρος, ὁ γεωργός, ὁ οἶνος, ὁ πίθηκος, ὁ πόλεμος, ὁ ἄξιος, ὁ πελαργός, ὁ τύραννος.

Θηλυκὰ

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	ἡ	ὁδὸς	ψῆφος	ἄμπελος
Γεν.	τῆς	ὁδοῦ	ψήφου	ἀμπέλου
Δοτ.	τῇ	ὁδῷ	ψήφῳ	ἀμπέλῳ
Αἰτ.	τὴν	ὁδὸν	ψῆφον	ἄμπελον
Κλητ.	ὦ	ὁδὲ	ψῆφε	ἄμπελε

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνσμ.	αἱ	ὁδοὶ	ψῆφοι	ἄμπελοι
Γεν.	τῶν	ὁδῶν	ψήφων	ἀμπέλων
Δοτ.	ταῖς	ὁδοῖς	ψήφοις	ἀμπέλοις
Αἰτ.	τὰς	ὁδοὺς	ψήφους	ἀμπέλους
Κλητ.	ὦ	ὁδοὶ	ψῆφοι	ἄμπελοι

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἀσκήσεις : Κλίνατε τὰ ὀνόματα : ἡ ἀτραπός, ἡ τροφός, ἡ νῆσος, ἡ κάμηλος, ἡ Ἤπειρος, ἡ ἔλαφος.

Οὐδέτερα

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	τὸ	φυτὸν	σχολεῖον	πρόβατον
Γεν.	τοῦ	φυτοῦ	σχολείου	προβάτου
Δοτ.	τῷ	φυτῷ	σχολείῳ	προβάτῳ
Αἰτ.	τὸ	φυτὸν	σχολεῖον	πρόβατον
Κλητ.	ὦ	φυτὸν	σχολεῖον	πρόβατον

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	τὰ	φυτὰ	σχολεῖα	πρόβατα
Γεν.	τῶν	φυτῶν	σχολείων	προβάτων
Δοτ.	τοῖς	φυτοῖς	σχολείοις	προβάτοις
Αἰτ.	τὰ	φυτὰ	σχολεῖα	πρόβατα
Κλητ.	ὦ	φυτὰ	σχολεῖα	πρόβατα

Ἀσκήσεις : Κλίνατε τὰ ὀνόματα : τὸ πτηνόν, τὸ ποτόν, τὸ ζῷον, τὸ πλοῖον, τὸ παράθυρον, τὸ τριαντάφυλλον, τὸ μυστήριον, τὸ θέατρον, τὸ λυόμενον.

Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν οὐσιαστικῶν τῆς β΄ κλίσεως

1) Ἡ ὀνομαστική, αἰτιατικὴ καὶ κλητικὴ τοῦ ἑνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ τῶν ὀνομάτων τῆς δευτέρας κλίσεως ὅταν τονίζεται εἰς τὴν λήγουσαν ὀξύνεται· π.χ. **ἡ ὁδός, τὴν ὁδόν, ὦ ὁδός, αἱ ὁδοί, τὰς ὁδούς, ὦ ὁδοί.**

2) Ἡ γενικὴ καὶ δοτικὴ τοῦ ἑνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ ὅταν τονίζεται εἰς τὴν λήγουσαν περισπᾶται· π. χ. **τῆς ὁδοῦ, τῇ ὁδῷ, τῶν ὁδῶν, ταῖς ὁδοῖς.**

3) Τὰ οὐδέτερα ἔχουν τρεῖς πτώσεις ὁμοίας : τὴν ὀνομαστικήν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν καὶ εἰς τοὺς δύο ἀριθμούς· π.χ. ὀνομ. **τὸ σχολεῖον**, αἰτ. **τὸ σχολεῖον**, κλητ. **ὦ σχολεῖον**, ὀνομ. **τὰ σχολεῖα**, αἰτ. **τὰ σχολεῖα**, κλητ. **ὦ σχολεῖα.**

4) Ἡ κατάληξις **-α** τῶν οὐδετέρων εἶναι βραχεῖα ἂν δὲν προέρχεται ἐκ συναιρέσεως· π.χ. **τὰ σχολεῖα, τὰ δῶρα.**

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

5) Ἡ κλητικὴ τοῦ ἑνικοῦ τῶν εἰς -ος λήγει εἰς -ε, πολλάκις δὲ εἶναι ὁμοία μὲ τὴν ὀνομαστικήν· π.χ. ὦ **λόγε** καὶ **λόγος**, ὦ **ἄνθρωπε** καὶ **ἄνθρωπος**.

Ἀσκήσεις : Θέσατε τὸν κατάλληλον τόνον εἰς τὰς λέξεις τοῦ ἑπομένου τμήματος.

Τα Δημότικα σχολεια ειναι κρατικα. Ἐπι της ὁδου Ἀδριανου εὑρισκεται το σχολειον. Ἐν τῳ ποταμῳ ζωσιν ἰχθυες. Τα ζωα εἶναι χρησιμα εις τον ανθρωπον. Τα βραβεια εδοθησαν εις εκεινους οι ὁποιοι ενικησαν εις τους ἀγωνας.

Συνῃρημένα

Τὰ συνῃρημένα ὀνόματα τῆς β′ κλίσεως συναιροῦν τὰ πρὸ τοῦ χαρακτῆρος φωνήεντα **ε** ἢ **ο** ὡς ἑξῆς:

τὸ **ε+ο**		συναιρεῖται	εἰς	**ου**	(ὀστέ-ον)	ὀστοῦν
» **ο+ο**		»	»	**ου**	(νό-ος)	νοῦς
» **ε+α**	(κατ' ἀναλ.)	»	»	**α**	(ὀστέ-α)	ὀστᾶ
» **ο+α**	» »	»	»	**α**	(ἁπλό-α)	ἁπλᾶ

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	ὁ	(πλό-ος)	πλοῦς	τὸ	(ὀστέ-ον)	ὀστοῦν
Γεν.	τοῦ	(πλό-ου)	πλοῦ	τοῦ	(ὀστέ-ου)	ὀστοῦ
Δοτ.	τῷ	(πλό-ῳ)	πλῷ	τῷ	(ὀστέ-ῳ)	ὀστῷ
Αἰτ.	τὸν	(πλό-ον)	πλοῦν	τὸ	(ὀστέ-ον)	ὀστοῦν
Κλητ.	ὦ	(πλό-ε)	πλοῦ	ὦ	(ὀστέ-ον)	ὀστοῦν

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	οἱ	(πλό-οι)	πλοῖ	τὰ	(ὀστέ-α)	ὀστᾶ
Γεν.	τῶν	(πλό-ων)	πλῶν	τῶν	(ὀστέ-ων)	ὀστῶν
Δοτ.	τοῖς	(πλό-οις)	πλοῖς	τοῖς	(ὀστέ-οις)	ὀστοῖς
Αἰτ.	τοὺς	(πλό-ους)	πλοῦς	τὰ	(ὀστέ-α)	ὀστᾶ
Κλητ.	ὦ	(πλό-οι)	πλοῖ	ὦ	(ὀστέ-α)	ὀστᾶ

Ἀσκήσεις : Κλίνατε τὰ ὀνόματα : ὁ διπλοῦς, ὁ ροῦς, ὁ νοῦς.

Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν συνῃρημένων δευτεροκλίτων ὀνομάτων

1) Τὰ ἁπλᾶ συνῃρημένα δευτερόκλιτα συναιροῦνται εἰς ὅλας τὰς πτώσεις καὶ περισπῶνται· π.χ. **νοῦς, νοῦ, χρυσοῦς, χρυσοῦ**.

2) Τὰ σύνθετα συνῃρημένα παροξύνονται εἰς ὅλας τὰς πτώσεις, πλὴν τῶν εἰς **πλοῦς** πολλαπλασιαστικῶν, τὰ ὁποῖα περισπῶνται· π. χ. **εὔνους — εὔνου — εὔνῳ**, ἀλλὰ **ἁπλοῦς, ἁπλοῦ, διπλοῦς, διπλοῦ.**

Γύμνασμα : Τονίσατε τὰς λέξεις : διπλα, χρυσα, ὀστα, ἁπλους, ρους.

Κύρια Οὐσιαστικὰ ὀνόματα

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	ὁ	Ὄλυμπος	ἡ	Νάξος	Δῆλος
Γεν.	τοῦ	Ὀλύμπου	τῆς	Νάξου	Δήλου
Δοτ.	τῷ	Ὀλύμπῳ	τῇ	Νάξῳ	Δήλῳ
Αἰτ.	τὸν	Ὄλυμπον	τὴν	Ναξον	Δῆλον
Κλητ.	ὦ	Ὄλυμπε	ὦ	Νάξος	Δῆλος

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

——— ———

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	οἱ	Δελφοὶ
Γεν.	τῶν	Δελφῶν
Δοτ.	τοῖς	Δελφοῖς
Αἰτ.	τοὺς	Δελφοὺς
Κλητ.	ὦ	Δελφοὶ

Σημ. Τὰ κύρια ὀνόματα κλίνονται μόνον εἰς τὸν ἀριθμόν, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπαντοῦν.

Ἀσκήσεις : Κλίνατε τὰ κύρια ὀνόματα : Ἡ Ῥόδος, ἡ Πάρος, ὁ Νέστος, ἡ Πίνδος, τὸ Λαύριον, τὸ Παγγαῖον.

Τρίτη κλίσις

ὁ ποιμήν, ἡ μήτηρ, ἡ πόλις, ὁ κόραξ, ὁ ἄραψ, τὸ χρῆμα, τὸ σίναπι, τὸ ἄστυ, ἡ ἠχώ.

1. Ἡ τρίτη κλίσις περιέχει ὀνόματα ***ἀρσενικά, θηλυκὰ*** καὶ ***οὐδέτερα***, τὰ ὁποῖα τελειώνουν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἑνικοῦ

εἰς ἓν ἀπὸ τὰ σύμφωνα **ν, ρ, σ, ξ, ψ,** ἢ εἰς ἓν ἀπὸ τὰ φωνήεντα **α, ι, υ, ω.**

2) Τὸ θέμα τῶν τριτοκλίτων ὀνομάτων εὑρίσκεται, ἂν ἀπὸ τὴν γενικὴν τοῦ ἑνικοῦ ἀφαιρεθῇ ἡ κατάληξις **-ος**· π.χ. **κόραξ,** γεν. **κόρακος,** ἀφαιροῦμεν τὴν κατάληξιν **-ος** καὶ μένει τὸ θέμα **κόρακ.**

3) Τὸ θέμα τῶν τριτοκλίτων ὀνομάτων λήγει: α) εἰς ***σύμφωνον*** καὶ β) εἰς ἓν τῶν φωνηέντων **ι, υ, ο,** ὡς ἐκ τούτου τὰ τριτόκλιτα κατὰ τὸν χαρακτῆρα διαιροῦνται εἰς ***συμφωνόληκτα*** καὶ εἰς ***φωνηεντόληκτα.***

Α΄ Συμφωνόληκτα

Διαίρεσις τῶν συμφωνολήκτων

Τὰ συμφωνόληκτα ὑποδιαιροῦνται ἀναλόγως τοῦ χαρακτῆρός των: 1) εἰς ***οὐρανισκοφωνόληκτα***, 2) εἰς ***χειλοφωνόληκτα***, 3) εἰς ***ὀδοντοφωνόληκτα***, 4) εἰς ***ἐνρινόληκτα***, 5) εἰς ***ὑγρόληκτα*** καὶ 6) εἰς ***σιγμόληκτα.***

Σημ. Τὰ οὐρανισκοφωνόληκτα, χειλοφωνόληκτα καὶ ὀδοντοφωνόληκτα λέγονται ὅλα μαζὶ ***ἀφωνόληκτα.***

Οὐρανισκοφωνόληκτα λέγονται ὅσα ἔχουν χαρακτῆρα οὐρανισκόφωνον: **κ, γ, χ.** ***Χειλοφωνόληκτα***, ὅσα ἔχουν χαρακτῆρα χειλόφωνον: **π, β, φ.** ***Ὀδοντοφωνόληκτα***, ὅσα ἔχουν χαρακτῆρα ὀδοντόφωνον: **τ, δ, θ.** ***Ἐνρινόληκτα***, ὅσα ἔχουν χαρακτῆρα ἔνρινον: **ν.** ***Ὑγρόληκτα***, ὅσα ἔχουν χαρακτῆρα ὑγρόν: **λ, ρ.** ***Σιγμόληκτα***, ὅσα ἔχουν χαρακτῆρα **σ.**

1. Οὐρανισκοφωνόληκτα (χαρακτὴρ κ, γ, χ)

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	ὁ	κόραξ	ὄνυξ	ἡ	διῶρυξ
Γεν.	τοῦ	κόρακος	ὄνυχος	τῆς	διώρυγος
Δοτ.	τῷ	κόρακι	ὄνυχι	τῇ	διώρυγι
Αἰτ.	τὸν	κόρακα	ὄνυχα	τὴν	διώρυγα
Κλητ.	ὦ	κόραξ	ὄνυξ	ὦ	διῶρυξ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	οἱ	κόρακες	ὄνυχες	αἱ	διώρυγες
Γεν.	τῶν	κοράκων	ὀνύχων	τῶν	διωρύγων
Δοτ.	τοῖς	κόραξι	ὄνυξι	ταῖς	διώρυξι
Αἰτ.	τοὺς	κόρακας	ὄνυχας	τὰς	διώρυγας
Κλητ.	ὦ	κόρακες	ὄνυχες	ὦ	διώρυγες

Ἀσκήσεις : Κλίνατε τὰ ὀνόματα : ὁ πίναξ, ὁ θώραξ, ὁ ἅρπαξ, ἡ πτέρυξ, ἡ μάστιξ, ἡ ἀλώπηξ, ἡ κλῖμαξ, ἡ σάρξ, ἡ σάλπιγξ.

Καταλήξεις τῆς γ' κλίσεως

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

	Ἀρσενικὰ καὶ θηλυκὰ	Οὐδέτερα
Ὀνομ.	-ης ἢ —	—
Γεν.	-ος ἢ -ως	-ος
Δοτ.	-ι	-ι
Αἰτ.	-ν ἢ -α	—
Κλητ.	-ς ἢ —	—

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	-ες	-α
Γεν.	-ων	-ων
Δοτ.	-σι(ν)	-σι(ν)
Αἰτ.	-ας	-α
Κλητ.	-ες	-α

Αἱ καταλήξεις -ι, -α, -σι καὶ -ας τῶν πλαγίων πτώσεων τῆς γ' κλίσεως εἶναι βραχεῖαι.

Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν οὐρανισκοφωνολήκτων

1) Τὰ οὐρανισκοφωνόληκτα σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἑνικοῦ μὲ τὴν προσθήκην τῆς καταλήξεως -ς εἰς τὸ θέμα, ἡ δὲ κατάληξις -ς μὲ τὸν οὐρανισκόφωνον χαρακτῆρα (κ, γ, χ) γίνεται -ξ π.χ. πίνακ+ς πίνακς—πίναξ.

2) Ἡ κλητικὴ τοῦ ἑνικοῦ εἶναι ὁμοία μὲ τὴν ὀνομαστικήν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

3) Ὁ οὐρανισκόφωνος χαρακτὴρ μὲ τὸ **σ** τῆς καταλήξεως **-σι** τῆς δοτικῆς τοῦ πληθυντικοῦ γίνεται **ξ**· π.χ. **πίνακ-σι=πίνακσι=πίναξι.**

4) Ἡ αἰτιατικὴ λαμβάνει τὴν κατάληξιν **-α** π. χ. **πίνακα, διώρυγα.**

2. Χειλοφωνόληκτα (χαρακτὴρ π, β, φ)

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	ὁ	γύψ	ἄραψ	ἡ	φλὲψ
Γεν.	τοῦ	γυπὸς	ἄραβος	τῆς	φλεβὸς
Δοτ.	τῷ	γυπὶ	ἄραβι	τῇ	φλεβὶ
Αἰτ.	τὸν	γῦπα	ἄραβα	τὴν	φλέβα
Κλητ.	ὦ	γὺψ	ἄραψ	ὦ	φλὲψ

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	οἱ	γῦπες	ἄραβες	αἱ	φλέβες
Γεν.	τῶν	γυπῶν	ἀράβων	τῶν	φλεβῶν
Δοτ.	τοῖς	γυψὶ(ν)	ἄραψι	ταῖς	φλεψὶ(ν)
Αἰτ.	τοὺς	γῦπας	ἄραβας	τὰς	φλέβας
Κλητ.	ὦ	γῦπες	ἄραβες	ὦ	φλέβες

Ἀσκήσεις : Κλίνατε τὰ ὀνόματα : ὁ μύωψ, ὁ χάλυψ, ὁ κώνωψ, ἡ λαῖλαψ, ὁ Κύκλωψ.

Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν χειλοφωνολήκτων

1) Τὰ χειλοφωνόληκτα σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἑνικοῦ μὲ τὴν προσθήκην τῆς καταλήξεως **-ς** εἰς τὸ θέμα, ἡ δὲ κατάληξις **-ς** μὲ τὸν χειλόφωνον χαρακτῆρα (**π, β, φ**) γίνεται **ψ**: **γύπ+ς=γύψ, ἄραβ+ς=ἄραψ, φλέβ+ς=φλέψ.**

2) Ἡ κλητικὴ τοῦ ἑνικοῦ εἶναι ὁμοία μὲ τὴν ὀνομαστικήν· π.χ. ὁ **γὺψ** κλπ. ὦ **γύψ.**

3) Ἡ αἰτιατικὴ λαμβάνει τὴν κατάληξιν **-α**· π. χ. **γῦπα, ἄραβα.**

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

3. Ὀδοντοφωνόληκτα (χαρακτὴρ τ, δ, θ)

Ἀρσενικὰ—Θηλυκὰ

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	ὁ	λέβης	ἡ	ἀγελὰς	ἐλπὶς
Γεν.	τοῦ	λέβητος	τῆς	ἀγελάδος	ἐλπίδος
Δοτ.	τῷ	λέβητι	τῇ	ἀγελάδι	ἐλπίδι
Αἰτ.	τὸν	λέβητα	τὴν	ἀγελάδα	ἐλπίδα
Κλητ.	ὦ	λέβης	ὦ	ἀγελὰς	ἐλπὶς

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	οἱ	λέβητες	αἱ	ἀγελάδες	ἐλπίδες
Γεν.	τῶν	λεβήτων	τῶν	ἀγελάδων	ἐλπίδων
Δοτ.	τοῖς	λέβησι(ν)	ταῖς	ἀγελάσι(ν)	ἐλπίσι(ν)
Αἰτ.	τοὺς	λέβητας	τὰς	ἀγελάδας	ἐλπίδας
Κλητ.	ὦ	λέβητες	ὦ	ἀγελάδες	ἐλπίδες

Γύμνασμα : Κλίνατε τὰ ὀνόματα : ὁ κέλης, ἡ λαμπάς, ἡ βαθμίς, ἡ σανίς, ἡ πατρίς, ἡ σεμνότης, ὁ ἱδρώς, ἡ Ἑλλάς.

Οὐδέτερα

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	τὸ	βῆμα	μάθημα
Γεν.	τοῦ	βήματος	μαθήματος
Δοτ.	τῷ	βήματι	μαθήματι
Αἰτ.	τὸ	βῆμα	μάθημα
Κλητ.	ὦ	βῆμα	μάθημα

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	τὰ	βήματα	μαθήματα
Γεν.	τῶν	βημάτων	μαθημάτων
Δοτ.	τοῖς	βήμασι	μαθήμασι
Αἰτ.	τὰ	βήματα	μαθήματα
Κλητ.	ὦ	βήματα	μαθήματα

Γύμνασμα : Κλίνατε τὰ ὀνόματα : τὸ πτῶμα, τὸ κῦμα, τὸ χῶμα, τὸ κήρυγμα, τὸ χάρισμα, τὸ δρᾶμα, τὸ κλῆμα, τὸ κλῖμα, τὸ κόμμα, τὸ πρᾶγμα, τὸ ποίημα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν ὀδοντοφωνολήκτων

1) Τὰ ὀδοντοφωνόληκτα ἀρσενικὰ καὶ θηλυκὰ σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἑνικοῦ μὲ τὴν προσθήκην τῆς καταλήξεως **-ς** εἰς τὸ θέμα, ὁ δὲ ὀδοντόφωνος χαρακτὴρ ἀποβάλλεται ἄνευ ἐκτάσεως τοῦ πρὸ αὐτοῦ φωνήεντος· π.χ. **λέβητ+ς=λέβης, ἀγελάδ+ς=ἀγελάς.**

2) Τὰ οὐδέτερα ὀδοντοφωνόληκτα σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἑνικοῦ διὰ τῆς ἀποβολῆς τοῦ εἰς τὸ τέλος τοῦ θέματος ἀφώνου ἢ ἀφώνων συμφώνων τῶν εὑρισκομένων εἰς τὸ τέλος τοῦ θέματος· π. χ. **σωματ-** ἀποβάλλεται τὸ ἄφωνον **τ** καὶ μένει ἡ ὀνομαστικὴ **σῶμα, γάλακτ-** ἀποβάλλονται τὰ ἄφωνα **κτ** καὶ μένει **γάλα.**

3) Τὰ εἰς **-ις** καὶ **-υς** βαρύτονα θηλυκὰ σχηματίζουν τὴν αἰτιατικὴν τοῦ ἑνικοῦ εἰς **-ιν** καὶ **-υν** π. χ. **χάρις** αἰτ. **χάριν, ἔρις** αἰτ. **ἔριν, ὄρνις** αἰτ. **ὄρνιν, κόρυς** αἰτ. **κόρυν.**

4) Τὰ εἰς **-ις** γεν. **-ιδος** ἔχουν τὸ **-ι** βραχύ, πλὴν τοῦ **ἄψις, βαλβίς, κηλίς, κνημίς, κρηπίς, σφραγίς, νησίς,**

5) Ἐκ τῶν εἰς **-μα** οὐδετέρων ἔχουν τὸ δίχρονον τῆς παραληγούσης μακρὸν τὰ ἑξῆς: **κλῖμα, κρῖμα, κῦμα, δρᾶμα, θῦμα, νᾶμα, πρᾶγμα.**

6) Ὁ ὀδοντόφωνος χαρακτὴρ πρὸ τοῦ **σ** τῆς καταλήξεως **-σι** τῆς δοτικῆς τοῦ πληθυντικοῦ ἀποβάλλεται ἄνευ ἐκτάσεως τοῦ πρὸ αὐτοῦ φωνήεντος· π. χ. **ἐλπίδ+σι=ἐλπίσι.**

Γύμνασμα : Νὰ ἀπομνημονεύσητε τὰ ἐκ τῶν εἰς **-ις** γεν. **-ιδος** ἔχοντα τὸ **ι** μακρόν.

Ἐπίσης νὰ ἀπομνημονεύσητε τὰ ἐκ τῶν εἰς **-μα** οὐδετέρων ἔχοντα τὸ δίχρονον τῆς παραληγούσης μακρόν.

Τονίσατε τὰς λέξεις: ἄψιδος, βαλβιδος, πατριδος, κηλιδος, σφραγιδες, ἐφημεριδες, κνημιδες, νησιδες, βαθμιδες.

Τὰ ἔχοντα θέμα λῆγον εἰς -ντ

α) Ἀ σ υ ν α ί ρ ε τ α

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	ὁ	λέων	ὀδοὺς	γίγας
Γεν.	τοῦ	λέοντος	ὀδόντος	γίγαντος
Δοτ.	τῷ	λέοντι	ὀδόντι	γίγαντι
Αἰτ.	τὸν	λέοντα	ὀδόντα	γίγαντα
Κλητ.	ὦ	λέον	ὀδοὺς	γίγας

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	οἱ	λέοντες	ὀδόντες	γίγαντες
Γεν.	τῶν	λεόντων	ὀδόντων	γιγάντων
Δοτ.	τοῖς	λέουσι	ὀδοῦσι(ν)	γίγασι
Αἰτ.	τοὺς	λέοντας	ὀδόντας	γίγαντας
Κλητ.	ὦ	λέοντες	ὀδόντες	γίγαντες

Ἑνικὸς ἀριθμὸς			Πληθυντικὸς ἀριθμὸς	
Ὀνομ.	τὸ	καθῆκον	τὰ	καθήκοντα
Γεν.	τοῦ	καθήκοντος	τῶν	καθηκόντων
Δοτ.	τῷ	καθήκοντι	τοῖς	καθήκοσι
Αἰτ.	τὸ	καθῆκον	τὰ	καθήκοντα
Κλητ.	ὦ	καθῆκον	ὦ	καθήκοντα

Γύμνασμα : Κλίνατε τὰ ὀνόματα : ὁ γέρων, ὁ δράκων, ὁ θεράπων, ὁ ἱμὰς (δοτ. πληθ. ἱμάσι), ὁ ἐλέφας, ὁ ἀνδριάς.

β) Συνῃρημένα

Ἑνικὸς ἀριθμὸς			Πληθυντικὸς ἀριθμὸς	
Ὀνομ.	ὁ	πλακοῦς	οἱ	πλακοῦντες
Γεν.	τῶν	πλακοῦντος	τῶν	πλακούντων
Δοτ.	τῷ	πλακοῦντι	τοῖς	πλακοῦσι
Αἰτ.	τὸν	πλακοῦντα	τοὺς	πλακοῦντας
Κλητ.	ὦ	πλακοῦς	ὦ	πλακοῦντες

Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν ἐχόντων θέμα λῆγον εἰς -ντ

1) Τὰ ἔχοντα θέμα λῆγον εἰς **-ντ** συνῃρημένα καὶ ἀσυναίρετα σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἑνικοῦ κατὰ δύο τρόπους: ἄλλα λαμβάνουν τὴν κατάληξιν **-ς** καὶ τότε τὸ **ντ** πρὸ τοῦ **ς** ἀποβάλλεται, τὰ δὲ πρὸ αὐτῶν βραχέα φωνήεντα ἐκτείνονται, τὸ **ε** εἰς **ει**, τὸ **ο** εἰς **ου** καὶ τέλος τὸ **α** βραχὺ ἐκτείνεται εἰς **α** μακρόν: π.χ. **λυθέντ-ς=λυθείς**, τὸ **ντ** ἀποβάλλεται καὶ γίνεται **λυθες**, τὸ **ε** ἐκτείνεται εἰς **ει** καὶ γίνεται **λυθείς**, **ὀδόντ-ς=ὀδόντς**, τὸ **ντ** ἀποβάλλεται καὶ γίνεται **ὀδός**, τὸ **ο** ἐκτείνεται εἰς **ου** καὶ γίνεται **ὀδούς· ἐλέφαντ+ς=ἐλέφαντς**, τὸ **ντ** ἀποβάλλεται καὶ μένει **ἐλέφας** μὲ τὸ **α μακρόν.**

Ἄλλα ἀποβάλλουν μόνον τὸ ἄφωνον **τ** καὶ ἐκτείνουν τὸ **ο** εἰς **ω**· π.χ. **γέροντ-** ἀποβάλλεται τὸ **τ** καὶ μένει **γέρον**. Τὸ **ο** ἐκτείνεται εἰς ω καὶ γίνεται **γέρων.**

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

2) Τὰ οὐδέτερα ἀποβάλλουν μόνον τὸ ἄφωνον **τ** καὶ δὲν ἐκτείνουν τὸ **ο** εἰς **ω** π.χ. **καθήκοντ=καθῆκον.**

3) Τὸ **ντ** εἰς τὴν δοτικὴν τοῦ πληθυντικοῦ πρὸς τοῦ **σ** τῆς καταλήξεως **-σι** ἀποβάλλεται καὶ τὸ πρὸ αὐτοῦ φωνῆεν ἐκτείνεται ἀναπληρωματικῶς εἰς **ου** π.χ. **γέροντ+σι=γέροντσι·** τὸ **ντ** ἀποβάλλεται καὶ μένει **γέροσι**, τὸ **ο** ἐκτείνεται εἰς **ου** καὶ γίνεται **γέρουσι.**

4) Ἡ αἰτιατικὴ τοῦ ἑνικοῦ τῶν εἰς **-ων**, γεν. **-οντος** λήγει εἰς **-α** π.χ. **λέων,** αἰτ. **λέοντα**, **γέρων**, αἰτ. **γέροντα.**

5) Ἡ κλητικὴ τῶν ὀξυτόνων καὶ συνῃρημένων εἶναι ὁμοία μὲ τὴν ὀνομαστικήν· π.χ. ὁ **ὀδούς**, κλητ. ὦ **ὀδούς**, ὁ **Ξενοφῶν**, ὦ **Ξενοφῶν.**

4. Ἐνρινόληκτα (χαρακτὴρ ν)

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	ὁ	λιμὴν	ὁ	σωλὴν	ἡ	ἀκτὶς
Γεν.	τοῦ	λιμένος	τοῦ	σωλῆνος	τῆς	ἀκτῖνος
Δοτ.	τῷ	λιμένι	τῷ	σωλῆνι	τῇ	ἀκτῖνι
Αἰτ.	τὸν	λιμένα	τὸν	σωλῆνα	τὴν	ἀκτῖνα
Κλητ.	ὦ	λιμὴν	ὦ	σωλὴν	ὦ	ἀκτὶς

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	οἱ	λιμένες	οἱ	σωλῆνες	αἱ	ἀκτῖνες
Γεν.	τῶν	λιμένων	τῶν	σωλήνων	τῶν	ἀκτίνων
Δοτ.	τοῖς	λιμέσι	τοῖς	σωλῆσι	ταῖς	ἀκτῖσι
Αἰτ.	τοὺς	λιμένας	τοὺς	σωλῆνας	τὰς	ἀκτῖνας
Κλητ.	ὦ	λιμένες	ὦ	σωλῆνες	ὦ	ἀκτῖνες

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	ὁ	ἀγὼν	κανὼν	ἡ	χιὼν	ὁ	γείτων
Γεν.	τοῦ	ἀγῶνος	κανόνος	τῆς	χιόνος	τοῦ	γείτονος
Δοτ.	τῷ	ἀγῶνι	κανόνι	τῇ	χιόνι	τῷ	γείτονι
Αἰτ.	τὸν	ἀγῶνα	κανόνα	τὴν	χιόνα	τὸν	γείτονα
Κλητ.	ὦ	ἀγὼν	κανὼν	ὦ	χιὼν	ὦ	γείτων

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	οἱ	ἀγῶνες	κανόνες	αἱ	χιόνες	οἱ	γείτονες
Γεν.	τῶν	ἀγώνων	κανόνων	τῶν	χιόνων	τῶν	γειτόνων
Δοτ.	τοῖς	ἀγῶσι	κανόσι	ταῖς	χιόσι	τοῖς	γείτοσι
Αἰτ.	τοὺς	ἀγῶνας	κανόνας	τὰς	χιόνας	τοὺς	γείτονας
Κλητ.	ὦ	ἀγῶνες	κανόνες	ὦ	χιόνες	ὦ	γείτονες

Ἐνρινόληκτα εἰς -αν -ανος

	Ἑνικὸς ἀριθμὸς		Πληθυντικὸς ἀριθμὸς	
Ὀνομ.	ὁ	παιὰν	οἱ	παιᾶνες
Γεν.	τοῦ	παιᾶνος	τῶν	παιάνων
Δοτ.	τῷ	παιᾶνι	τοῖς	παιᾶσι
Αἰτ.	τὸν	παιᾶνα	τοὺς	παιᾶνας
Κλητ.	ὦ	παιὰν	ὦ	παιᾶνες

Ἀσκήσεις: Κλίνατε τὰ ὀνόματα: ὁ ποιμήν, ἡ ἀηδών, ὁ ἡγεμών, ἡ Σαλαμίς, ἡ Ἐλευσίς, ὁ χειμών, ὁ ὀρνιθών, ὁ κηδεμών, ἡ χελιδών, ὁ ἄξων, ὁ δαίμων, ὁ βραχίων, ἡ σειρήν, ὁ Ἕλλην, ὁ πυρήν.

Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν ἐνρινολήκτων

1) Τὰ ἐνρινόληκτα ἀρσενικὰ καὶ θηλυκὰ σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἑνικοῦ χωρὶς νὰ λαμβάνουν τὴν κατάληξιν **-ς**, ἀλλ' ἐκτείνουν τὸ πρὸ τοῦ χαρακτῆρος βραχὺ φωνῆεν εἰς μακρόν· ἤτοι τὸ **ε** εἰς **η** καὶ τὸ **ο** εἰς **ω**· π.χ. **ποιμὴν** (θέμα **ποιμέν-**) ὀνομ. **ποιμήν**, ἡ **χιὼν** (θέμα **χιόν-**) ὀνομ. **χιών**.

2) Τὰ ἔχοντα ὅμως θέμα εἰς **-ιν** καὶ **-υν** σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν λαμβάνοντα τὴν κατάληξιν **-ς** εἰς τὸ θέμα, ἀποβάλλουν ὅμως τὸ **ν** πρὸ τοῦ **ς**· π. χ. θέμα **ἀκτίν+ς=ἀκτ-ίς**, θέμα **Γόρτυν+ς=Γόρτυς**.

3) Τὰ ὀξύτονα ἐνρινόληκτα ἔχουν τὴν κλητικὴν τοῦ ἑνικοῦ ὁμοίαν μὲ τὴν ὀνομαστικήν· π.χ. ὁ **ποιμήν**, ὦ **ποιμήν**, ἡ **χιών**, ὦ **χιών**, ἡ **ἀκτίς**, ὦ **ἀκτίς**.

4) Τὰ παροξύτονα ἐνρινόληκτα σχηματίζουν τὴν κλητικὴν τοῦ ἑνικοῦ ὁμοίαν μὲ τὸ θέμα· π.χ. ὁ **γείτων**, ὦ **γεῖτον**, ὁ **τέκτων**, ὦ **τέκτον**.

5) Εἰς τὴν δοτικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ὁ χαρακτὴρ **ν** ἀποβάλλεται πρὸ τοῦ **σ** τῆς καταλήξεως **-σι** ἄνευ ἐκτάσεως τοῦ πρὸ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

αὐτοῦ βραχέος φωνήεντος κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰς ἄλλας πτώσεις· π.χ. **ποιμέν-σι=ποιμέσι, ἀκτῖν-σι=ἀκτῖσι.**

6) Ἡ αἰτιατικὴ τοῦ ἑνικοῦ προσλαμβάνει τὴν κατάληξιν **α**· π.χ. **λιμέν-α, ἀκτῖν-α.**

7) Τὰ ἀρσενικὰ ὀξύτονα **-ων** γεν. **-ωνος** γράφονται μὲ **ω** εἰς ὅλας τὰς πτώσεις. Ἐξαιροῦνται ὁ κηδεμών, γεν. -όνος, ὁ ἡγεμών, -όνος, ὁ κανών, -όνος, ὁ ἀλαζών, -όνος, ὁ Στρυμών, -όνος, καὶ ὁ Μακεδών, -όνος.

Τὰ θηλυκὰ ὀξύτονα **-ων, -ονος** γράφονται μὲ **ο** μικρόν· π. χ. ἡ χιών, χιόνος, χιόνι κλπ. Ἐξαιρεῖται τὸ Βαβυλὼν γεν. -ῶνος.

8) Τὰ παροξύτονα ἀρσενικὰ καὶ θηλυκὰ τὰ λήγοντα εἰς **-ων, -ονος** γράφονται μὲ **ο** μικρόν· π.χ. ὁ γείτων, τοῦ γείτονος. Ἐξαιροῦνται καὶ γράφονται μὲ **ω** τὰ ἑξῆς: ὁ κώδων, κώδωνος, καύσων, ὁ σάπων, ὁ πώγων, ὁ ρώθων, ὁ Σόλων καὶ ὁ Πλάτων.

Σημ. Τὰ εἰς -ίν -ῖνος καὶ -ὰν -ᾶνος ἔχουν τὸ πρὸ τοῦ χαρακτῆρος φωνῆεν α ἢ ι μακρόν: Π.χ. παιάν, παιᾶνος, Σαλαμίς, Σαλαμῖνος.

5. Ὑγρόληκτα (χαρακτὴρ λ, ρ)

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	ὁ	κρατὴρ	ἀθὴρ	ῥήτωρ
Γεν.	τοῦ	κρατῆρος	ἀθέρος	ῥήτορος
Δοτ.	τῷ	κρατῆρι	ἀθέρι	ῥήτορι
Αἰτ.	τὸν	κρατῆρα	ἀθέρα	ῥήτορα
Κλητ.	ὦ	κρατὴρ	ἀθὴρ	ῥῆτορ

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	οἱ	κρατῆρες	ἀθέρες	ῥήτορες
Γεν.	τῶν	κρατήρων	ἀθέρων	ῥητόρων
Δοτ.	τοῖς	κρατῆρσι(ν)	ἀθέρσι	ῥήτορσι
Αἰτ.	τοὺς	κρατῆρας	ἀθέρας	ῥήτορας
Κλητ.	ὦ	κρατῆρες	ἀθέρες	ῥήτορες

Ἀσκήσεις : Κλίνατε τὰ ὀνόματα: ὁ στατήρ, ὁ κλητήρ, ὁ ζωστήρ, ὁ λαμπτήρ, ὁ μνηστήρ, ὁ σωτήρ, ὁ αὐτοκράτωρ, ὁ πράκτωρ, ὁ ἀήρ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν ὑγρολήκτων

1) Τὰ ὑγρόληκτα ὀνόματα, ὅσα ἔχουν πρὸ τοῦ χαρακτῆρος **ρ** μακρὸν φωνῆεν σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἑνικοῦ ὁμοίαν μὲ τὸ θέμα· π.χ. ὁ **κρατὴρ** (θέμα **κρατήρ**).

2) Ὅσα ἔχουν πρὸ τοῦ χαρακτῆρος **ρ** βραχὺ φωνῆεν ἐκτείνουν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἑνικοῦ τὸ **ο** εἰς **ω** καὶ τὸ **ε** εἰς **η**· π.χ. ὁ **ῥήτωρ**, θέμα **ῥήτορ-**, ὁ **ἀήρ**, θεμ. **ἀέρ-**.

3) Τὰ ὀξύτονα ὑγρόληκτα ἔχουν τὴν κλητικὴν τοῦ ἑνικοῦ ὁμοίαν μὲ τὴν ὀνομαστικήν· π.χ. ὁ **κρατήρ**, ὦ **κρατήρ**, ὁ **ζωστήρ**, ὦ **ζωστήρ**.

Τὸ ὄνομα **σωτήρ**, ἂν καὶ εἶναι ὀξύτονον, ἔχει κλητικὴν ὦ **σῶτερ**.

4) Τὰ βαρύτονα ὑγρόληκτα ἔχουν τὴν κλητικὴν τοῦ ἑνικοῦ ὁμοίαν μὲ τὸ θέμα· π. χ. ὁ **πράκτωρ**, ὦ **πράκτορ**, ὁ **ῥήτωρ**, ὦ **ῥῆτορ**.

Γύμνασμα : Διατί τὰ ὀνόματα ῥήτωρ, αὐτοκράτωρ, πράκτωρ, παντοκράτωρ, εἰσπράκτωρ, γράφονται εἰς τὴν ὀνομαστικὴν μὲ **ω** καὶ διατί εἰς τὴν κλητικὴν μὲ **ο** ;

Συγκοπτόμενα ὑγρόληκτα

Μερικὰ ὀνόματα εἰς **-ηρ** (γεν. **-ερος**) λέγονται ***συγκοπτόμενα***, διότι συγκόπτουν εἰς μερικὰς πτώσεις τὸ ριζικὸν φωνῆεν **ε**. Εἶναι δὲ τὰ ὀνόματα ταῦτα :

πατήρ, μήτηρ, θυγάτηρ, γαστήρ, ἀνὴρ καὶ Δημήτηρ.

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	ὁ	πατὴρ	ἀνὴρ	ἡ	μήτηρ
Γεν.	τοῦ	πατρὸς	ἀνδρὸς	τῆς	μητρὸς
Δοτ.	τῷ	πατρὶ	ἀνδρὶ	τῇ	μητρὶ
Αἰτ.	τὸν	πατέρα	ἄνδρα	τὴν	μητέρα
Κλητ.	ὦ	πάτερ	ἄνερ	ὦ	μῆτερ

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	οἱ	πατέρες	ἄνδρες	αἱ	μητέρες
Γεν.	τῶν	πατέρων	ἀνδρῶν	τῶν	μητέρων
Δοτ.	τοῖς	πατράσι(ν)	ἀνδράσι(ν)	ταῖς	μητράσι(ν)
Αἰτ.	τοὺς	πατέρας	ἄνδρας	τὰς	μητέρας
Κλητ.	ὦ	πατέρες	ἄνδρες	ὦ	μητέρες

Ἀσκήσεις : Κλίνατε τὰ ὀνόματα : γαστήρ, θυγάτηρ, Δημήτηρ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν συγκοπτομένων ὑγρολήκτων

1) Ὁ τόνος τῶν συγκοπτομένων τύπων καταβιβάζεται εἰς τὴν λήγουσαν· π.χ. **πατήρ**, γεν. **πατέρος** = **πατρός**, δοτ. **πατέρι**=**πατρί**.

2) Τὸ ἀνὴρ συγκόπτει τὸ **ε** εἰς ὅλας τὰς πτώσεις καὶ λαμβάνει εἰς τὴν θέσιν του ἓν **δ** χάριν εὐφωνίας· π. χ. **ἀνήρ**, γεν. **ἀνδρὸς ἀνέρ+ος**=**ἀνρὸς**=**ἀνδρός**.

3) Τὸ Δημήτηρ συγκόπτει τὸ **ε** εἰς ὅλας τὰς πτώσεις καὶ ἀναβιβάζει τὸν τόνον· π.χ. ἡ **Δημήτηρ**, γεν. τῆς **Δήμητρος**, δοτ. τῇ **Δήμητρι**.

4) Τὰ συγκοπτόμενα ὑγρόληκτα σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἑνικοῦ ἐκ τοῦ θέματος, ἀφοῦ ἐκτείνουν τὸ πρὸ τοῦ **ρ** φωνῆεν, ὅταν εἶναι βραχύ· π.χ. θέμα **πάτερ**, ἐκτείνεται τὸ **ε** εἰς **η** καὶ γίνεται **πατήρ**· θέμα **μῆτερ**, ὀνομ. **μήτηρ**.

5) Εἰς τὴν κλητικὴν τοῦ ἑνικοῦ, τὰ συγκοπτόμενα ἀναβιβάζουν τὸν τόνον, πλὴν τοῦ **γαστήρ**· π. χ. ὁ **πατήρ**, κλητ. ὦ **πάτερ**, κλητ. ὦ **μῆτερ**, ὦ **θύγατερ**, ὦ **σῶτερ**, ὦ **ἄνερ**, ἀλλὰ ἡ **γαστήρ**, κλητ. ὦ **γαστήρ**.

6) Τὰ συγκοπτόμενα ὑγρόληκτα εἰς τὴν δοτικὴν τοῦ πληθυντικοῦ μετὰ τὴν συγκοπὴν τοῦ **ε** λαμβάνουν πρὸ τῆς καταλήξεως ἓν **α** βραχύ· π.χ. **πατέρ+σι**=**πατράσι**.

Γύμνασμα : Αἰτιολογήσατε διατί τὰ ὀνόματα πατήρ, μήτηρ, θυγάτηρ, γαστήρ, ἀνὴρ καὶ Δημήτηρ λέγονται συγκοπτόμενα ;

Τί συγκόπτει τὸ ὄνομα ἀνὴρ καὶ τί τὸ ὄνομα Δημήτηρ ;

6. Σιγμόληκτα (χαρακτὴρ σ)

α) Οὐδέτερα εἰς -ος

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	τὸ	ἔθνος	ὄρος	ξίφος
Γεν.	τοῦ	ἔθνους	ὄρους	ξίφους
Δοτ.	τῷ	ἔθνει	ὄρει	ξίφει
Αἰτ.	τὸ	ἔθνος	ὄρος	ξίφος
Κλητ.	ὦ	ἔθνος	ὄρος	ξίφος

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	τὰ	ἔθνη	ὄρη	ξίφη
Γεν.	τῶν	ἐθνῶν	ὀρέων	ξιφῶν
Δοτ.	τοῖς	ἔθνεσι	ὄρεσι	ξίφεσι
Αἰτ.	τὰ	ἔθνη	ὄρη	ξίφη
Κλητ.	ὦ	ἔθνη	ὄρη	ξίφη

Ἀσκήσεις : Κλίνατε τὰ ὀνόματα : τὸ πάθος, τὸ μέγεθος, τὸ ἄνθος, τὸ ἔτος, τὸ κράτος, τὸ κέρδος, τὸ ὕψος.

Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν σιγμολήκτων οὐδετέρων εἰς -ος -ους

Ἡ ὀνομαστικὴ τοῦ ἑνικοῦ τῶν εἰς -ος σιγμολήκτων οὐδετέρων σχηματίζεται ἀπὸ τὸ θέμα μὲ τροπὴν τοῦ -ε εἰς ο· π. χ. θέμα ἔθνεσ, τὸ ε τρέπεται εἰς ο καὶ γίνεται ἔθνος.

2. Αἱ ἄλλαι πτώσεις λαμβάνουν εἰς τὸ τέλος τοῦ θέματος τὰς καταλήξεις τῶν τριτοκλίτων οὐσιαστικῶν.

3) Ὁ χαρακτὴρ σ εὑρισκόμενος μεταξὺ δύο φωνηέντων ἀποβάλλεται, τὰ δὲ μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ σ συμπίπτοντα φωνήεντα συναιροῦνται ὡς ἑξῆς :

τὸ	ε	μὲ	τὸ	ο	εἰς	ου
τὸ	ε	μὲ	τὸ	ι	εἰς	ει
τὸ	ε	μὲ	τὸ	α	εἰς	η
τὸ	ε	μὲ	τὸ	ω	εἰς	ω

π. χ ἔθνεσ+ος=ἔθνεσος. Τὸ σ μεταξὺ δύο φωνηέντων ἀποβάλλεται καὶ μένει τὸ ἔθνεος. Τὸ ε+ο συναιροῦνται εἰς ου καὶ γίνεται ἔθνεος=ἔθνους.

4) Εἰς τὴν δοτικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ὁ χαρακτὴρ σ ἀποβάλλεται πρὸ τῆς καταλήξεως -σι, τὸ δὲ σ τῆς καταλήξεως, καίτοι εὑρίσκεται μεταξὺ δύο φωνηέντων, δὲν ἀποβάλλεται, διότι προέρχεται ἐξ ἁπλοποιήσεως δύο σ· π.χ. ἔθνεσ+σι=ἔθνεσσι =ἔθνεσι.

5) Ἡ γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ τῶν κάτωθι σιγμολήκτων εὑρίσκεται πολλάκις καὶ ἀσυναίρετος· π.χ. τῶν ὀρέων, τῶν χειλέων, τῶν ἀνθέων, τῶν βελέων καὶ βελῶν, τῶν κερδέων καὶ κερδῶν.

Σημ. Ἐκ τῶν εἰς -ος ἔχουσι τὸ δίχρονον τῆς παραληγούσης μακρὸν τά : μῖσος, κῦρος, ῥῖγος, στῖφος, ψῦχος κλπ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Γύμνασμα 1ον : Νὰ θέσητε τὴν ἁρμόζουσαν κατάληξιν συμπληροῦντες τὰ ἐλλιπῆ ὀνόματα : Ἡ Ἀσία ἔχει ὑψηλὰ ὄρ . Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἔρριπτον μὲ τὰ τόξα των βέλ . Ὁ κῆπος εἶναι γεμᾶτος τὴν ἄνοιξιν ἀπὸ ἄνθ . Οἱ ἀρχαῖοι πρὸς τιμὴν τῶν νικητῶν ἐκρήμνιζον μέρος τοῦ τείχ .

Γύμνασμα 2ον : Ἀπομνημονεύσατε τὰ ἐκ τῶν εἰς **-ος** ἔχοντα τὸ δίχρονον τῆς παραληγούσης μακρόν.

β) Οὐδέτερα εἰς -ας

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	τὸ	κρέας	πέρας	γῆρας
Γεν.	τοῦ	κρέατος	πέρατος	γήρατος
Δοτ.	τῷ	κρέατι	πέρατι	γήρατι
Αἰτ.	τὸ	κρέας	πέρας	γῆρας
Κλητ.	ὦ	κρέας	πέρας	γῆρας

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	τὰ	κρέατα	πέρατα	———
Γεν.	τῶν	κρεάτων	περάτων	———
Δοτ.	τοῖς	κρέασι(ν)	πέρασι	———
Αἰτ.	τὰ	κρέατα	πέρατα	———
Κλητ.	ὦ	κρέατα	πέρατα	———

Ἀσκήσεις : Κλίνατε τὰ ὀνόματα : τὸ κέρας, τὸ γέρας, τὸ τέρας, τὸ ἅλας.

Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν εἰς -ας οὐδετέρων

1) Σιγμόληκτα οὐδέτερα εἰς **-ας** εἶναι τὰ ἑξῆς οὐσιαστικά: τὸ **κρέας**, τὸ **γέρας**, τὸ **τέρας**, τὸ **κέρας**, τὸ **γῆρας** καὶ τὸ **πέρας**.

2) Τὰ εἰς **-ας** σιγμόληκτα ἔχουν τύπους καὶ ἐκ τοῦ ὀδοντοφωνολήκτου θέματος.

3) Τὸ **γῆρας** ἔχει μόνον ἑνικὸν ἀριθμόν.

Γύμνασμα : Ποῖον ἐκ τῶν σιγμολήκτων ὀνομάτων κλίνεται μόνον εἰς τὸν ἑνικὸν ἀριθμόν ; Κλίνατε τὸ ὄνομα τοῦτο.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

γ) Σιγμόληκτα εἰς -ως

Τὸ **αἰδὼς** καὶ **ἠὼς** κλίνονται ὡς ἑξῆς :

Ὀνομ.	ἡ	αἰδὼς	ἠὼς
Γεν.	τῆς	αἰδοῦς	ἠοῦς
Δοτ.	τῇ	αἰδοῖ	ἠοῖ
Αἰτ.	τὴν	αἰδῶ	ἠῶ
Κλητ.	ὦ	αἰδὼς	ἠὼς

Σημ. Τὸ ***μῦς***, καίτοι εἶναι σιγμόληκτον, κλίνεται κατὰ τὰ εἰς ***-υ*** γεν. ***-υος*** φωνηεντόληκτα : ***μῦς, μυός, μυΐ, μῦν, μῦ.*** Πληθ. ***μύες, μυῶν, μυσί, μῦς, μύες.***

δ) Σιγμόληκτα κύρια εἰς -ης καὶ -κλῆς

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	ὁ	Σωκράτης	Περικλῆς
Γεν.	τοῦ	Σωκράτους	Περικλέους
Δοτ.	τῷ	Σωκράτει	Περικλεῖ
Αἰτ.	τὸν	Σωκράτη	Περικλέα
Κλητ.	ὦ	Σώκρατες	Περίκλεις

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

——— ———

Ἀσκήσεις : Κλίνατε τὰ κύρια ὀνόματα : ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Δημοσθένης, ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ Ἱπποκράτης, ὁ Σοφοκλῆς.

Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν σιγμολήκτων εἰς -ης καὶ -κλῆς

1) Ἡ ὀνομαστικὴ τοῦ ἑνικοῦ τῶν εἰς **-ης** σιγμολήκτων σχηματίζεται δι' ἐκτάσεως τοῦ πρὸ τοῦ χαρακτῆρος (σ) **ε** εἰς **-ης**· π. χ. θέμα **Σωκράτεσ,** τὸ **ε** ἐκτείνεται εἰς **η** καὶ γίνεται **Σωκράτης.**

2) Εἰς τὴν γενικήν, δοτικὴν καὶ αἰτιατικὴν τοῦ ἑνικοῦ ἀποβάλλεται ὁ χαρακτὴρ **σ** εὑρισκόμενος μεταξὺ δύο φωνηέντων καὶ τὰ συμπίπτοντα φωνήεντα συναιροῦνται : τὸ **ε** μετὰ τοῦ **ο** εἰς **ου**, τὸ **ε** μετὰ τοῦ **ι** εἰς **ει** καὶ τὸ **ε** μετὰ τοῦ **α** εἰς **η**.

3) Ἡ κλητικὴ τοῦ ἑνικοῦ εἶναι ὁμοία μὲ τὸ θέμα καὶ ἀναβιβάζει τὸν τόνον· π.χ. θέμα **Σώκρατεσ**, κλητ. **Σώκρατες.**

4) Τὰ εἰς **-ης** κύρια ὀνόματα, ἐκτὸς τῶν εἰς **-κλῆς**, εἰς τὴν αἰτιατικὴν ἔχουν κατάληξιν εἰς **-η -ην** κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πρωτόκλιτα· π.χ. τὸν **Σωκράτη** καὶ **Σωκράτην**, τὸν **Δημοσθένη** καὶ **Δημοσθένην**.

Β'. Φωνηεντόληκτα

Φωνηεντόληκτα λέγονται ὅσα ἔχουν χαρακτῆρα φωνῆεν. Τὰ φωνηεντόληκτα οὐσιαστικὰ τῆς γ' κλίσεως ἔχουν θέμα τὸ ὁποῖον λήγει εἰς **ι, υ, ευ, ου, ω** καὶ **ο**.

α) Φωνηεντόληκτα οὐσιαστικὰ εἰς -ως γεν. -ωος

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	ὁ	ἥρως	θώς
Γεν.	τοῦ	ἥρωος	θωὸς
Δοτ.	τῷ	ἥρωι	θωῖ
Αἰτ.	τὸν	ἥρωα	θῶα
Κλητ.	ὦ	ἥρως	θώς

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	οἱ	ἥρωες	θῶες
Γεν.	τῶν	ἡρώων	θώων
Δοτ.	τοῖς	ἥρωσι(ν)	θωσί(ν)
Αἰτ.	τοὺς	ἥρωας	θῶας
Κλητ.	ὦ	ἥρωες	θῶες

Ἀσκήσεις : Κλίνατε : τὰ ὀνόματα ὁ Τρώς, ὁ Μίνως.

Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν εἰς -ως γεν. -ωος φωνηεντολήκτων

1) Τὰ εἰς **-ως -ωος** σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἑνικοῦ διὰ τῆς προσθήκης τῆς καταλήξεως **-ς** εἰς τὸ τέλος τοῦ θέματος· π.χ. **ἥρω-ς ἥρως**.

2) Ἡ κλητικὴ τοῦ ἑνικοῦ εἶναι ὁμοία μὲ τὴν ὀνομαστικήν.

β) Φωνηεντόληκτα οὐσιαστικὰ εἰς -αυς γεν. -ος καὶ -ους γεν. -ος

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	ἡ	γραῦς	ὁ	βοῦς
Γεν.	τῆς	γραὸς	τοῦ	βοὸς
Δοτ.	τῇ	γραῖ	τῷ	βοῖ
Αἰτ.	τὴν	γραῦν	τὸν	βοῦν
Κλητ.	ὦ	γραῦ	ὦ	βοῦ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	αἱ	γρᾶες	οἱ	βόες
Γεν.	τῶν	γραῶν	τῶν	βοῶν
Δοτ.	ταῖς	γραυσί(ν)	τοῖς	βουσί(ν)
Αἰτ.	τὰς	γραῦς	τοὺς	βοῦς
Κλητ.	ὦ	γρᾶες	ὦ	βόες

Ἀσκήσεις : Κλίνατε τὸ ὄνομα ὁ νοῦς.

Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν εἰς -αῦς γεν. -ος καὶ εἰς -ους γεν. -ος φωνηεντολήκτων

1) Τὰ εἰς **-αυς** καὶ **-ους** σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἑνικοῦ διὰ τῆς προσθήκης τῆς καταλήξεως **-ς** εἰς τὸ τέλος τοῦ θέματος· π.χ. **γραυ+ς=γραῦς.**

2) Ἡ αἰτιατικὴ τοῦ ἑνικοῦ τῶν εἰς **-αυς** καὶ **-ους** λήγει εἰς **ν**· π.χ. **γραῦν, βοῦν.**

3) Ἡ κλητικὴ τοῦ ἑνικοῦ εἶναι ὁμοία πρὸς τὸ θέμα καὶ περισπᾶται· π.χ. ὦ **γραῦ**, ὦ **βοῦ**.

4) Ἡ αἰτιατικὴ τοῦ πληθυντικοῦ ἔχει τὴν κατάληξιν **νς**, τῆς ὁποίας τὸ **ν** ἀποβάλλεται· π.χ. τοὺς **βοὺν+ς=βοῦς**.

5) Τὸ **υ** τῶν εἰς **-ους** καὶ **-αυς** εὑρισκόμενον μεταξὺ δύο φωνηέντων κατὰ τὴν κλίσιν ἀποβάλλεται· π.χ. **βοῦς βου-ὸς= βο-ός, γραῦς γραυ-ὸς=γραός.**

γ) Φωνηεντόληκτα οὐσιαστικὰ εἰς -ω, γεν. -οῦς

	Ἑνικὸς καὶ	Πληθ. ἀριθμὸς		Ἑνικὸς καὶ Πληθ. ἀριθμὸς	
Ὀνομ.	ἡ	λεχὼ	—	Καλυψὼ	—
Γεν.	τῆς	λεχοῦς	—	Καλυψοῦς	—
Δοτ.	τῇ	λεχοῖ	—	Καλυψοῖ	—
Αἰτ.	τὴν	λεχὼ	—	Καλυψὼ	—
Κλητ.	ὦ	λεχοῖ	—	Καλυψοῖ	—

Ἀσκήσεις : Κλίνατε τὰ ὀνόματα : ἡ πειθώ, ἡ ἠχώ, ἡ Κλειώ, ἡ Ἐρατώ, ἡ Λητώ.

Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν εἰς -ω γεν. -ους φωνηεντολήκτων

1) Τὰ εἰς **-ω** γεν. **-ους** σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἑνικοῦ διὰ τῆς ἐκτάσεως τοῦ **ο** εἰς **ω**· π.χ. **λεχὼ** θέμ. **λεχο** : τὸ **ο** ἐκτείνεται εἰς **ω** καὶ γίνεται **λεχώ**.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

2) Τὰ εἰς -ω γεν. -ους συναιροῦν μόνον εἰς τὴν γενικήν, δοτικὴν καὶ αἰτιατικὴν τοῦ ἑνικοῦ τὸ **ο** εἰς **ου**, τὸ **ο** μετὰ τοῦ **ι** εἰς **οι** καὶ τὸ **ο** μετὰ τοῦ **α** εἰς **ω**· π. χ. γεν. τῆς **λεχό-ος=λεχοῦς**, τῇ **λεχό-ι=λεχοῖ**, τὴν **λεχό-α=λεχώ**.

3) Ἡ αἰτιατικὴ τοῦ ἑνικοῦ ὀξύνεται, ἂν καὶ προέρχεται ἐκ συναιρέσεως· π.χ. τὴν **λεχώ**, τὴν **Καλυψώ**.

4) Ἡ κλητικὴ τοῦ ἑνικοῦ τῶν εἰς -ω γεν. -ους λήγει εἰς **οι** καὶ περισπᾶται· π.χ. ὦ **λεχοῖ**, ὦ **Καλυψοῖ**.

5) Τὰ εἰς -ω γεν. -ους δὲν ἔχουν πληθυντικὸν ἀριθμόν.

Γύμνασμα : Πῶς λήγει ἡ κλητικὴ τοῦ ἑνικοῦ τῶν εἰς ***-ω -ους*** φωνηεντολήκτων οὐσιαστικῶν καὶ τί τόνον θέλει ;

Πῶς κάμνει ἡ αἰτιατικὴ τοῦ ἑνικοῦ τῶν ἰδίων ὀνομάτων καὶ τί τόνον δέχεται ;

Νὰ εὕρητε 3 τοιαῦτα ὀνόματα.

δ) Φωνηεντόληκτα οὐσιαστικὰ εἰς -ευς, γεν. -εως

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	ὁ	Βασιλεὺς	ἱερεὺς
Γεν.	τοῦ	Βασιλέως	ἱερέως
Δοτ.	τῷ	Βασιλεῖ (βασιλέ-ι)	ἱερεῖ
Αἰτ.	τὸν	Βασιλέα	ἱερέα
Κλητ.	ὦ	Βασιλεῦ	ἱερεῦ

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	οἱ	Βασιλεῖς (βασιλέ-ες)	ἱερεῖς
Γεν.	τῶν	Βασιλέων	ἱερέων
Δοτ.	τοῖς	Βασιλεῦσι(ν)	ἱερεῦσι
Αἰτ.	τοὺς	Βασιλεῖς	ἱερεῖς
Κλητ.	ὦ	Βασιλεῖς	ἱερεῖς

Ἀσκήσεις : Κλίνατε τὰ ὀνόματα : ὁ ἱππεύς, ὁ κουρεύς, ὁ γραφεύς, ὁ ἁλιεύς, ὁ Μεγαρεύς.

Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν εἰς -ευς, γεν. εως φωνηεντολήκτων

1) Τὰ εἰς **-ευς** γεν. **-εως** ἔχουν θέμα λῆγον εἰς **-ευ** καὶ σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἑνικοῦ διὰ τῆς προσθήκης τῆς καταλήξεως **-ς** εἰς τὸ τέλος τοῦ θέματος· π. χ. **βασιλεὺ+ς=βασιλεύς**.

2) Ἡ γενικὴ τοῦ ἑνικοῦ ἔχει κατάληξιν **-ως**, ἡ δὲ αἰτιατικὴ **-α** π.χ. τοῦ **βασιλέως**, αἰτ. τὸν **βασιλέα**.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

3) Ἡ κλητικὴ τοῦ ἑνικοῦ εἶναι ὁμοία μὲ τὸ θέμα καὶ περισπᾶται· π.χ. ὦ γονεῦ, ὦ βασιλεῦ.

4) Τὸ υ κατὰ τὴν κλίσιν εὑρισκόμενον μεταξὺ δύο φωνηέντων ἀποβάλλεται.

5) Τὰ εἰς -ευς, γεν. -εως συναιροῦσι μόνον τὸ ε μετὰ τοῦ ι εἰς ει καὶ τὸ ε μετὰ τοῦ ε εἰς ει π.χ. τῷ βασιλέϊ=βασιλεῖ, οἱ βασιλέ-ες=βασιλεῖς.

6) Ἡ αἰτιατικὴ τοῦ πληθυντικοῦ λήγει εἰς -ας ἢ εἰς -εις κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὴν συνῃρημένην ὀνομαστικὴν τοῦ πληθυντικοῦ· π.χ. τοὺς βασιλέας βασιλεῖς, τοὺς γονεῖς.

7) Ἡ αἰτιατικὴ τοῦ ἑνικοῦ λήγει εἰς -α· π.χ. τὸν βασιλέα, Μεγαρέα.

ε) Φωνηεντόληκτα οὐσιαστικὰ εἰς ις, γεν. εως.

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	ἡ	πόλις	πρᾶξις
Γεν.	τῆς	πόλεως	πράξεως
Δοτ.	τῇ	πόλει (πόλε-ι)	πράξει (πράξε-ι)
Αἰτ.	τὴν	πόλιν	πρᾶξιν
Κλητ.	ὦ	πόλι	πρᾶξι

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	αἱ	πόλεις (πόλε-ες)	πράξεις
Γεν.	τῶν	πόλεων	πράξεων
Δοτ.	ταῖς	πόλεσι(ν)	πράξεσι
Αἰτ.	τὰς	πόλεις	πράξεις
Κλητ.	ὦ	πόλεις	πράξεις

***Ἀσκήσεις*:** Κλίνατε τὰ ὀνόματα: ἡ λέξις, ἡ τάξις, ἡ μάθησις, ἡ δύσις, ἡ ποίησις, ἡ γέννησις, ἡ ἀνάστασις.

Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν εἰς -ις, γεν. -εως φωνηεντολήκτων

1) Τὰ εἰς -ις, γεν. -εως ἔχουν διπλοῦν θέμα πόλι καὶ πόλε- Καὶ ἐκ μὲν τοῦ θέματος πόλι σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικήν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν τοῦ ἑνικοῦ, ἐκ δὲ τοῦ θέματος πόλε ὅλας τὰς ἄλλας πτώσεις.

2) Ἡ ὀνομαστικὴ τοῦ ἑνικοῦ σχηματίζεται διὰ τῆς προσθήκης τῆς καταλήξεως -ς εἰς τὸ τέλος τοῦ θέματος, π.χ. πόλι+ς =πόλις.

3) Ἡ γενικὴ τοῦ ἑνικοῦ τῶν εἰς -ις -εως λήγει εἰς -ως καὶ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τονίζεται κατ' ἐξαίρεσιν εἰς τὴν προπαραλήγουσαν, ἂν καὶ ἡ λήγουσα εἶναι μακρά.

Ἐπίσης καὶ ἡ γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ τῶν εἰς **-ις -εως** τονίζεται κατ' ἐξαίρεσιν εἰς τὴν προπαραλήγουσαν· π.χ. αἱ **πόλεις**, τῶν **πόλεων**.

4) Ἐκ τῶν εἰς **-ις -εως**, ἔχοντα τὸ δίχρονον τῆς παραληγούσης μακρόν, συνηθέστερα εἶναι τὰ ἑξῆς: **ἡ θλῖψις, ἡ ψῦξις, ἡ πρᾶξις, ἡ κρᾶσις, ἡ δρᾶσις, ἡ ῥῖψις.**

Γύμνασμα : Νὰ εὕρητε ἐκ ποίου θέματος σχηματίζεται ἡ ὀνομαστική, ἡ αἰτιατικὴ καὶ ἡ κλητικὴ τοῦ ἑνικοῦ τῶν ὀνομάτων : πόλις, τάξις, πρᾶξις, φύσις, δύσις καὶ ἐκ ποίου αἱ ἄλλαι πτώσεις.

στ) Φωνηεντόληκτα οὐσιαστικὰ εἰς -υς -εως, εἰς -υ -εως καὶ -ι -εως.

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	ὁ	πῆχυς	τὸ	ἄστυ	σίναπι
Γεν.	τοῦ	πήχεως	τοῦ	ἄστεως	σινάπεως
Δοτ.	τῷ	πήχει	τῷ	ἄστει	σινάπει
Αἰτ.	τὸν	πῆχυν	τὸ	ἄστυ	σίναπι
Κλητ.	ὦ	πῆχυ	ὦ	ἄστυ	σίναπι

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	οἱ	πήχεις	τὰ	ἄστη	σινάπη
Γεν.	τῶν	πήχεων	τῶν	ἄστεων	σινάπεων
Δοτ.	τοῖς	πήχεσι(ν)	τοῖς	ἄστεσι	σινάπεσι(ν)
Αἰτ.	τοὺς	πήχεις	τὰ	ἄστη	σινάπη
Κλητ.	ὦ	πήχεις	ὦ	ἄστη	σινάπη

Ἀσκήσεις : Κλίνατε τὸ ὄνομα : ὁ πέλεκυς.

Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν εἰς -υς -εως, -υ -εως καὶ -ι -εως φωνηεντολήκτων

1) Τὰ εἰς **-υς -εως, -υ -εως** καὶ **-ις -εως** φωνηεντόληκτα οὐσιαστικὰ ἔχουν διπλοῦν θέμα λῆγον εἰς **υ** καὶ εἰς **ι** καὶ θέμα λῆγον εἰς **ε**. Καὶ ἐκ μὲν τοῦ θέματος εἰς **υ** καὶ **ι** σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικήν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν τοῦ ἑνικοῦ, ἐκ δὲ τοῦ θέματος εἰς **-ε** ὅλας τὰς ἄλλας πτώσεις.

2) Ἡ γενικὴ τοῦ ἑνικοῦ τῶν εἰς **-υς, -υ,** καὶ **-ι** λήγει εἰς **-ως** καὶ τονίζεται κατ' ἐξαίρεσιν εἰς τὴν προπαραλήγουσαν, ἂν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καὶ ἡ λήγουσα εἶναι μακρά. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ εἰς τὴν γενικὴν τοῦ πληθυντικοῦ.

3) Τὰ εἰς **-υς -εως**, **υ -εως** καὶ **-ι -εως** κατὰ τὴν κλίσιν συναιροῦσι μόνον τὸ **-ε** μετὰ τοῦ **ι** εἰς **ει**, τὸ **ε** μετὰ τοῦ **ε** εἰς **ει** καὶ τὸ **ε** μετὰ τοῦ **α** εἰς **η**.

4) Ἡ δοτικὴ τοῦ πληθυντικοῦ λήγει εἰς **-εσι** καὶ τὸ **σ** καίτοι εὑρίσκεται μεταξὺ δύο φωνηέντων δὲν ἀποβάλλεται.

ζ) Φωνηεντόληκτα οὐσιαστικὰ εἰς -υς γεν. -υος

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	ὁ	ἰχθὺς	στάχυς	ἡ	δρῦς
Γεν.	τοῦ	ἰχθύος	στάχυος	τῆς	δρυὸς
Δοτ.	τῷ	ἰχθύϊ	στάχυϊ	τῇ	δρυΐ
Αἰτ.	τὸν	ἰχθὺν	στάχυν	τὴν	δρῦν
Κλητ.	ὦ	ἰχθὺ	στάχυ	ὦ	δρῦ

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	οἱ	ἰχθύες	στάχυες	αἱ	δρύες
Γεν.	τῶν	ἰχθύων	σταχύων	τῶν	δρυῶν
Δοτ.	τοῖς	ἰχθύσι(ν)	στάχυσι	ταῖς	δρυσὶ
Αἰτ.	τοὺς	ἰχθῦς	στάχυς	τὰς	δρῦς
Κλητ.	ὦ	ἰχθύες	στάχυες	ὦ	δρύες

Ἀσκήσεις : Κλίνατε τὰ ὀνόματα : ὁ βότρυς, ἡ ἰσχύς, ἡ πληθύς, ἡ κλιτύς.

Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν εἰς -υς, γεν. -υος

1) Τὰ εἰς **-υς** γεν. **-υος** σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἑνικοῦ διὰ τῆς προσθήκης τῆς καταλήξεως **-ς** εἰς τὸ τέλος τοῦ θέματος· π.χ. θέμα **ἰχθὺ+ς=ἰχθύς**.

2) Τὰ μονοσύλλαβα εἰς **-υς** γεν. **-υος** περισπῶνται εἰς τὴν ὀνομαστικήν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν τοῦ ἑνικοῦ καὶ τὴν αἰτιατικὴν τοῦ πληθυντικοῦ· π.χ. ὀνομ. **δρῦς**, αἰτ. **δρῦν**, κλητ. **δρῦ**.

3) Ἡ κλητικὴ τοῦ ἑνικοῦ εἶναι ὁμοία μὲ τὸ θέμα· π. χ. **ὦ δρῦ**, **ὦ ἰχθύ**.

4) Ἡ αἰτιατικὴ τοῦ ἑνικοῦ ἔχει κατάληξιν **ν**· π. χ. τὴν **δρῦν**, τὸν **ἰχθύν**, τὸν **στάχυν**.

Γύμνασμα : Μὲ ποῖον τόνον θὰ τονισθῇ ἡ ὀνομαστική, ἡ αἰτιατικὴ καὶ ἡ κλητικὴ τοῦ ἑνικοῦ τοῦ ὀνόματος δρῦς καὶ διὰ τίνος τόνου αἱ ἴδιαι πτώσεις τοῦ ἑνικοῦ τοῦ ὀνόματος ἰχθύς ; Καὶ διατί ;

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἀνώμαλα οὐσιαστικά, ἐλλειπτικὰ καὶ ἄκλιτα

Α΄. Ἀνώμαλα

Τὰ ἀνώμαλα οὐσιαστικὰ εἶναι : Τὰ ***διπλογενῆ*** καὶ τὰ ***μεταπλαστά.***

1. Διπλογενῆ

Διπλογενῆ λέγονται ὅσα ἔχουν δύο γένη καὶ εἰς τοὺς δύο ἀριθμοὺς ἢ καὶ εἰς τὸν Πληθυντικὸν μόνον· π. χ. ἡ **δρεπάνη** καὶ τὸ **δρέπανον**, ὁ **ναῦλος** καὶ τὸ **ναῦλον**, ἡ **ὀροφὴ** καὶ ὁ **ὄροφος**, ἡ **πληθὺς** καὶ τὸ **πλῆθος**, ἡ **σκάφη** καὶ τὸ **σκάφος**, τὸ **σκότος** καὶ ὁ **σκότος**, ὁ **τάραχος** καὶ ἡ **ταραχή**.

2. Μεταπλαστὰ

Μεταπλαστὰ λέγονται ὅσα μεταπλάττονται, δηλ. ὅσα σχηματίζουν μερικὰς πτώσεις ἀπὸ ἄχρηστον θέμα· τοιαῦτα εἶναι τὰ ἑξῆς :

1) ὁ ἀμνός, γεν. τοῦ ἀρνὸς κλπ.

2) Ἄρης, Ἄρεως, Ἄρει, Ἄρην καὶ Ἄρη, ὦ Ἄρες.

3) Τὸ γόνυ, τοῦ γόνατος κλπ.

4) ἡ γυνή, τῆς γυναικός, τῇ γυναικί, τὴν γυναῖκα, ὦ γύναι.

5) ὁ Ζεύς, τοῦ Διός, τῷ Διΐ, τὸν Δία, ὦ Ζεῦ καὶ σπανιώτατα Ζηνός, Ζηνί, Ζῆνα.

6) τὸ ἧπαρ, τοῦ ἥπατος κλπ.

7) ἡ ὄρνις, τῆς ὄρνιθος κλπ.

8) ὁ πρεσβευτής, τοῦ πρεσβευτοῦ κλπ. κατὰ τὴν α΄ κλίσιν, τὸν δὲ πληθυντικὸν κατὰ τὴν γ΄ κλίσιν : οἱ πρέσβεις, τῶν πρέσβεων, τοῖς πρέσβευσι, τοὺς πρέσβεις, ὦ πρέσβεις.

9) τὸ ὕδωρ, τοῦ ὕδατος κλπ.

10) τὸ φῶς, τοῦ φωτὸς κλπ.

11) τὸ φρέαρ, τοῦ φρέατος κλπ.

12) ἡ χείρ, τῆς χειρὸς κλπ.

13) τὸ φῶς, φωτός, φωτί, φῶς· πληθ. φῶτα, φώτων, φωσί, φῶτα.

14) τὸ δένδρον ὁμαλῶς, δοτ. πληθ. καὶ δένδρεσι.

15) τὸ κρίνον, τοῦ κρίνου κλπ. δοθ. πληθ. μόνον κρίνεσι.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Β΄. Ἐλλειπτικὰ

Ἐλλειπτικὰ λέγονται ὅσα ἀπαντῶσιν ἢ εἰς ἕνα μόνον ἀριθμὸν ἢ εἰς μερικὰς μόνον πτώσεις. Τοιαῦτα εἶναι :

1) Ὁ αἰθήρ, ὁ ἀήρ, ὁ οὐρανός, ἡ γῆ, τὸ ἔαρ, τὸ ἔλαιον, τὸ μέλι, τὸ νέκταρ, (ἐνικός), οἱ ἐτησίαι, αἱ δυσμαί, τὰ ἔγκατα (πληθ.).

2) Τὰ ὀνόματα τῶν μετάλλων· π. χ. ὁ σίδηρος, ὁ ἄργυρος, ὁ χρυσός, ὁ χαλκὸς κλπ.

3) Τὰ ὀνόματα τῶν ἑορτῶν. Τὰ Διονύσια, τὰ Ὀλύμπια, τὰ Πύθια, τὰ Νέμεα, τὰ Ἴσθμια κλπ.

4) Ὅλα τὰ κύρια ὀνόματα : Ἡ Κόρινθος, αἱ Ἀθῆναι, αἱ Καλάμαι, ὁ Πύργος, ἡ Τρίπολις, ἡ Σπάρτη, οἱ Δελφοί, ἡ Λάρισα, ἡ Θεσσαλονίκη, ἡ Ξάνθη, ὁ Ἀλφειός, ὁ Πάρνων.

Γ΄. Ἄκλιτα

Ἄκλιτα λέγονται ὅσα δὲν κλίνονται. Εἶναι δὲ τὰ ἑξῆς :

1) Τὰ ὀνόματα τῶν γραμμάτων τοῦ Ἀλφαβήτου : ἄλφα, βῆτα, δέλτα κλπ.

2) Μερικὰ ξενικὰ ὀνόματα. Ἀδάμ, Πάσχα, Ἰωσὴφ κλπ.

3) Τὰ ἀριθμητικὰ ἀπὸ τὸ πέντε μέχρι τοῦ ἑκατόν.

4) Τὸ ὀνοματικὸν ἀπαρέμφατον : τὸ γράφειν, τὸ λύειν, τὸ παίζειν.

ΕΠΙΘΕΤΑ

Ὁ **καθαρὸς** οὐρανὸς	ὁ **μαῦρος** πίναξ
Ἡ **καθαρὰ** μαθήτρια	ἡ **μαύρη** γάτα
Τὸ **καθαρὸν** βιβλίον	τὸ **μαῦρον** ὕφασμα

Αἱ λέξεις αἱ ὁποῖαι φανερώνουν τὴν ποιότητα ἢ τὴν ἰδιότητα τῶν οὐσιαστικῶν, λέγονται *ἐπίθετα*.

ὁ καθαρὸς οὐρανὸς	ὁ ἐπιμελὴς μαθητὴς
ἡ καθαρὰ μαθήτρια	ἡ ἐπιμελὴς μαθήτρια
τὸ καθαρὸν παιδίον	τὸ ἐπιμελὲς παιδίον
ὁ μονόχειρ ἀνὴρ	ἡ μονόχειρ γυνὴ

Τὰ ἐπίθετα ἀναλόγως τοῦ γένους καὶ τῆς καταλήξεώς των διαιροῦνται :

1) Εἰς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἔχουν τρία γένη καὶ τρεῖς καταλή-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ξεις δηλ. τὰ *τριγενῆ* καὶ *τρικατάληκτα*· π. χ. ὁ καθαρός, ἡ καθαρά, τὸ καθαρόν.

2) Εἰς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἔχουν τρία γένη καὶ δύο καταλήξεις δηλ. τὰ *τριγενῆ* καὶ *δικατάληκτα*· π. χ. ὁ ἐπιμελής, ἡ ἐπιμελής, τὸ ἐπιμελές, ὁ ἀληθής, ἡ ἀληθής, τὸ ἀληθές, καὶ

3) Εἰς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἔχουν δύο γένη καὶ μίαν κατάληξιν: δηλ. τὰ *διγενῆ* καὶ *μονοκατάληκτα*· π. χ. ὁ φύλαξ, ἡ φύλαξ, ὁ ἅρπαξ, ἡ ἅρπαξ, ὁ φυγάς, ἡ φυγάς.

Κλίσις τῶν ἐπιθέτων

Τριγενῆ καὶ τρικατάληκτα

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	ὁ	δίκαιος	ἡ	δικαία	τὸ	δίκαιον
Γεν.	τοῦ	δικαίου	τῆς	δικαίας	τοῦ	δικαίου
Δοτ.	τῷ	δικαίῳ	τῇ	δικαίᾳ	τῷ	δικαίῳ
Αἰτ.	τὸν	δίκαιον	τὴν	δικαίαν	τὸ	δίκαιον
Κλητ.	ὦ	δίκαιε	ὦ	δικαία	ὦ	δίκαιον

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	οἱ	δίκαιοι	αἱ	δίκαιαι	τὰ	δίκαια
Γεν.	τῶν	δικαίων	τῶν	δικαίων	τῶν	δικαίων
Δοτ.	τοῖς	δικαίοις	ταῖς	δικαίαις	τοῖς	δικαίοις
Αἰτ.	τοὺς	δικαίους	τὰς	δικαίας	τὰ	δίκαια
Κλητ.	ὦ	δίκαιοι	ὦ	δίκαιαι	ὦ	δίκαια

Ἀσκήσεις: Κλίνατε τὰ ἐπίθετα: ὁ ἅγιος, ἡ ἁγία, τὸ ἅγιον, ὁ μέτριος, ἡ μετρία, τὸ μέτριον καὶ νὰ εὕρητε εἰς τὸ ἀναγνωστικόν σας ἄλλα τρία ὅμοια μὲ αὐτά.

Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν τρικαταλήκτων ἐπιθέτων

1) Τὰ τρικατάληκτα ἐπίθετα κλίνονται κατὰ τὴν πρώτην, δευτέραν καὶ τρίτην κλίσιν.

2) Ἀπὸ τὰ ἐπίθετα αὐτά, ἄλλα μὲν λαμβάνουν εἰς τὸ θηλυκὸν τὴν κατάληξιν **α** μακρόν, ἄλλα δὲ τὴν κατάληξιν **η**· π. χ. **δίκαιος, δικαία, ρυπαρός, ρυπαρά, καλός, καλή**. Ἐξ αὐτῶν λαμβάνουν εἰς τὸ θηλυκὸν κατάληξιν **α** μακρὸν ὅσα ἔχουν χαρακτῆρα φωνῆεν ἢ **ρ**· π. χ. **δίκαιος, δικαία, ρυπαρός, ρυ-**

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

παρά. Ὅσα ὅμως ἔχουν χαρακτῆρα σύμφωνον λαμβάνουν τὴν κατάληξιν η· π. χ. **καλός, καλή, ἀγαθός, ἀγαθή.**

3) Τὸ **α** τῶν θηλυκῶν ἐπιθέτων εἶναι μακρόν, ἂν τὸ ἀρσενικὸν εἶναι δευτερόκλιτον, βραχὺ δὲ ἂν τὸ ἀρσενικὸν εἶναι τριτόκλιτον· π. χ. ὁ **δίκαιος,** ἡ **δικαία,** ὁ **ἀνδρεῖος,** ἡ **ἀνδρεία** κλπ., ἐνῶ ὁ **ὀξύς,** ἡ **ὀξεῖα.**

Γύμνασμα : Ποῖα ἐκ τῶν εἰς **-ος** τρικαταλήκτων ἐπιθέτων κάμνουν τὸ θηλυκὸν εἰς **-α** καὶ ποῖα εἰς **-η;** Νὰ εὕρητε εἰς τὸ ἀναγνωστικόν σας τρία ἐκ τῆς α΄ κατηγορίας καὶ τρία ἐκ τῆς β΄. Αἰτιολογήσατε πότε τὸ **α** τῶν θηλυκῶν ἐπιθέτων εἶναι μακρὸν καὶ πότε βραχύ ;

Συνῃρημένα ἐπίθετα

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	ὁ	χρυσοῦς	ἡ	χρυσῆ	τὸ	χρυσοῦν
Γεν.	τοῦ	χρυσοῦ	τῆς	χρυσῆς	τοῦ	χρυσοῦ
Δοτ.	τῷ	χρυσῷ	τῇ	χρυσῇ	τῷ	χρυσῷ
Αἰτ.	τὸν	χρυσοῦν	τὴν	χρυσῆν	τὸ	χρυσοῦν
Κλητ.		—		—		—

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	οἱ	χρυσοῖ	αἱ	χρυσαῖ	τὰ	χρυσᾶ
Γεν.	τῶν	χρυσῶν	τῶν	χρυσῶν	τῶν	χρυσῶν
Δοτ.	τοῖς	χρυσοῖς	ταῖς	χρυσαῖς	τοῖς	χρυσοῖς
Αἰτ.	τοὺς	χρυσοῦς	τὰς	χρυσᾶς	τὰ	χρυσᾶ
Κλητ.		—		—		—

Ἀσκήσεις : Κλίνατε τὰ ἐπίθετα : ὁ ἀργυροῦς, ἡ ἀργυρᾶ, τὸ ἀργυροῦν, ὁ πορφυροῦς, ἡ πορφυρᾶ, τὸ προφυροῦν, ὁ ἁπλοῦς, ἡ ἁπλῆ, τὸ ἁπλοῦν.

Φωνηεντόληκτα ἐπίθετα

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

εὐθὺς	εὐθεῖα	εὐθὺ	ἥμισυς	ἡμίσεια	ἥμισυ
εὐθέος	εὐθείας	εὐθέος	ἡμίσεος	ἡμισείας	ἡμίσεος
εὐθεῖ	εὐθείᾳ	εὐθεῖ	ἡμίσει	ἡμισείᾳ	ἡμίσει
εὐθὺν	εὐθεῖαν	εὐθὺ	ἥμισυν	ἡμίσειαν	ἥμισυ
εὐθὺ	εὐθεῖα	εὐθὺ	ἥμισυ	ἡμίσεια	ἥμισυ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

εὐθεῖς	εὐθεῖαι	εὐθεῖα	ἡμίσεις	ἡμίσειαι	ἡμίσεα καὶ ἡμίση
εὐθέων	εὐθειῶν	εὐθέων	ἡμίσεων	ἡμισειῶν	ἡμίσεων
εὐθέσι	εὐθείαις	εὐθέσι	ἡμίσεσι	ἡμισείαις	ἡμίσεσι
εὐθεῖς	εὐθείας	εὐθέα	ἡμίσεις	ἡμισείας	ἡμίσεα καὶ ἡμίση
εὐθεῖς	εὐθεῖαι	εὐθέα	ἡμίσεις	ἡμίσειαι	ἡμίσεα καὶ ἡμίση

Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν εἰς -υς τρικαταλήκτων

1) Ἐκ τῶν εἰς -υς τρικαταλήκτων ἐπιθέτων τὰ πλεῖστα εἶναι ὀξύτονα (**ταχύς, βαθύς, βαρὺς κλπ.**)· βαρύτονα δὲ εἶναι μόνον τὸ **ἥμισυς** καὶ τὸ **θῆλυς, θήλεια, θῆλυ**. Τὸ δὲ θηλυκὸν αὐτῶν σχηματίζεται ἐκ τοῦ εἰς -ε λήγοντος θέματος μὲ τὴν κατάληξιν **-ια (εὐθέ-ια) εὐθεῖα**.

2) Κατὰ τὴν γ' κλίσιν κλίνονται καὶ δικατάληκτα ἐπίθετα εἰς -υς (γεν. -υος ἢ -εος) σύνθετα μὲ δεύτερον συνθετικὸν ὄνομα φωνηεντόληκτον λῆγον εἰς -υς (γεν. **-υος** ἢ -εως), ὅπως ὁ ἡ **εὔβοτρυς**, τὸ **εὔβοτρυ**, ὁ ἡ **δίπηχυς**, τὸ **δίπηχυ**.

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	ὁ	ἡ	εὔβοτρυς	τὸ	εὔβοτρυ
Γεν.	τοῦ	τῆς	εὐβότρυος	τοῦ	εὐβότρυος
Δοτ.	τῷ	τῇ	εὐβότρυϊ	τῷ	εὐβότρυϊ
Αἰτ.	τὸν	τὴν	εὔβοτρυν	τὸ	εὔβοτρυ
Κλητ.	ὦ		εὔβοτρυ	ὦ	εὔβοτρυ

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	οἱ	αἱ	εὐβότρυες	τὰ	εὐβότρυα
Γεν.	τῶν	τῶν	εὐβοτρύων	τῶν	εὐβοτρύων
Δοτ.	τοῖς	ταῖς	εὐβότρυσι(ν)	τοῖς	εὐβότρυσι(ν)
Αἰτ.	τοὺς	τὰς	εὐβότρυς	τὰ	εὐβότρυα
Κλητ.	ὦ		εὐβότρυες	ὦ	εὐβότρυα

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	ὁ	ἡ	δίπηχυς	τὸ	δίπηχυ
Γεν.	τοῦ	τῆς	διπήχεως	τοῦ	διπήχεως
Δοτ.	τῷ	τῇ	διπήχει	τῷ	διπήχει
Αἰτ.	τὸν	τὴν	δίπηχυν	τὸ	δίπηχυ
Κλητ.	ὦ		δίπηχυ	ὦ	δίπηχυ

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	οἱ	αἱ	διπήχεις	τὰ	διπήχεα·διπήχη
Γεν.	τῶν	τῶν	διπήχεων	τῶν	διπήχεων
Δοτ.	τοῖς	ταῖς	διπήχεσι(ν)	τοῖς	διπήχεσι(ν)
Αἰτ.	τοὺς	τὰς	διπήχεις	τὰ	διπήχεα·διπήχη
Κλητ.	ὦ		διπήχεις	ὦ	διπήχεα·διπήχη

Ἀσκήσεις : Νὰ κλιθοῦν τὰ ἑξῆς ἐπίθετα :

α) κατὰ τὸ εὐθύς, εὐθεῖα, εὐθύ : τὸ ταχύς, ταχεῖα, ταχύ, βαθύς, βαθεῖα, βαθὺ καὶ βαρύς, βαρεῖα, βαρύ.

β) κατὰ τὸ ἥμισυς, ἡμίσεια, ἥμισυ : τὸ θῆλυς, θήλεια, θῆλυ.

γ) κατὰ τὸ εὔβοτρυς καὶ δίπηχυς : τὸ ὁ, ἡ ἄδακρυς, τὸ ἄδακρυ, καὶ ὁ, ἡ τρίπηχυς, τὸ τρίπηχυ.

Συμφωνόληκτα

1. Ἀφωνόληκτα

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	ὁ	πᾶς	ἡ	πᾶσα	τὸ	πᾶν
Γεν.	τοῦ	παντὸς	τῆς	πάσης	τοῦ	παντὸς
Δοτ.	τῷ	παντὶ	τῇ	πάσῃ	τῷ	παντὶ
Αἰτ.	τὸν	πάντα	τὴν	πᾶσαν	τὸ	πᾶν
Κλητ.	ὦ	πᾶς	ὦ	πᾶσα	ὦ	πᾶν

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	οἱ	πάντες	αἱ	πᾶσαι	τὰ	πάντα
Γεν.	τῶν	πάντων	τῶν	πασῶν	τῶν	πάντων
Δοτ.	τοῖς	πᾶσι(ν)	ταῖς	πάσαις	τοῖς	πᾶσι(ν)
Αἰτ.	τοὺς	πάντας	τὰς	πάσας	τὰ	πάντα
Κλητ.	ὦ	πάντες	ὦ	πᾶσαι	ὦ	πάντα

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	ὁ	χαρίεις	ἡ	χαρίεσσα	τὸ	χαρίεν
Γεν.	τοῦ	χαρίεντος	τῆς	χαριέσσης	τοῦ	χαρίεντος
Δοτ.	τῷ	χαρίεντι	τῇ	χαριέσσῃ	τῷ	χαρίεντι
Αἰτ.	τὸν	χαρίεντα	τὴν	χαρίεσσαν	τὸ	χαρίεν
Κλητ.	ὦ	χαρίεν	ὦ	χαρίεσσα	ὦ	χαρίεν

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	οἱ	χαρίεντες	αἱ	χαρίεσσαι	τὰ	χαρίεντα
Γεν.	τῶν	χαριέντων	τῶν	χαριεσσῶν	τῶν	χαριέντων
Δοτ.	τοῖς	χαρίεσι	ταῖς	χαριέσσαις	τοῖς	χαρίεσι
Αἰτ.	τοὺς	χαρίεντας	τὰς	χαριέσσας	τὰ	χαρίεντα
Κλητ.	ὦ	χαρίεντες	ὦ	χαρίεσσαι	ὦ	χαρίεντα

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	ὁ	ἑκὼν	ἡ	ἑκοῦσα	τὸ	ἑκὸν
Γεν.	τοῦ	ἑκόντος	τῆς	ἑκούσης	τοῦ	ἑκόντος
Δοτ.	τῷ	ἑκόντι	τῇ	ἑκούσῃ	τῷ	ἑκόντι
Αἰτ.	τὸν	ἑκόντα	τὴν	ἑκοῦσαν	τὸ	ἑκὸν
Κλητ.	ὦ	ἑκὼν	ὦ	ἑκοῦσα	ὦ	ἑκὸν

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	οἱ	ἑκόντες	αἱ	ἑκοῦσαι	τὰ	ἑκόντα
Γεν.	τῶν	ἑκόντων	τῶν	ἑκουσῶν	τῶν	ἑκόντων
Δοτ.	τοῖς	ἑκοῦσι(ν)	ταῖς	ἑκούσαις	τοῖς	ἑκοῦσι(ν)
Αἰτ.	τοὺς	ἑκόντας	τὰς	ἑκούσας	τὰ	ἑκόντα
Κλητ.	ὦ	ἑκόντες	ὦ	ἑκοῦσαι	ὦ	ἑκόντα

Ἄσκησις.—Νὰ κλιθοῦν τὰ ἐπίθετα :

ἅπας, ἅπασα, ἅπαν· ἀστερόεις, ἀστερόεσσα, ἀστερόεν, ἄκων, ἄκουσα, ἄκον.

Παρατηρήσεις

1) Ἡ ὀνομαστικὴ τοῦ ἑνικοῦ τοῦ ἀρσενικοῦ τῶν ἐπιθέτων τούτων σχηματίζεται μὲ τὴν προσθήκην τῆς καταλήξεως ς εἰς τὸ τέλος τοῦ θέματος, ὁπότε τὸ ***ντ*** πρὸ τοῦ ***σ*** ἀποβάλλεται καὶ τὸ πρὸ αὐτοῦ βραχὺ ἐκτείνεται εἰς μακρόν· π.χ. θέμα παντ+ς = παντς=πᾶς.

2) Ἡ ὀνομαστικὴ τοῦ ἑνικοῦ τοῦ οὐδετέρου σχηματίζεται μὲ τὸν τύπον τοῦ θέματος ἀποκοπτομένου τοῦ ***τ***· π.χ.παντ= πᾶν.

Σημ. Τὸ θηλυκὸν τῶν εἰς -ας -ασα -αν καὶ -ων -ουσα -ον σχηματίζεται διὰ τῆς προσθήκης τῆς καταλήξεως -ια ὡς ἑξῆς : ὁ χαρακτὴρ ***τ*** μὲ τὸ ***ι*** γίνεται ***σσ***, τὸ ἕνα ***σ*** φεύγει καὶ τὸ ***ν*** πρὸ τοῦ ***σ*** ἀποβάλλεται καὶ τὸ μὲν ***α*** βραχὺ ἐκτείνεται εἰς ***α*** μακρὸν τὸ δὲ ***ο*** εἰς ***ου***.

Π. χ. πάντ+ια=πάντια=πάνσσα=πάνσα=πᾶσα, ἑκόντ+ια= ἑκόντια=ἑκόνσσα=ἑκόνσα=ἑκοῦσα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἀφωνόκλητα τριτόκλιτα ἐπίθετα εἶναι προσέτι :

1) Δικατάληκτα ἐπίθετα σύνθετα, μὲ δεύτερον συνθετικὸν ὄνομα οὐσιαστικὸν τριτόκλιτον ἀφωνόληκτον. Τὰ ἐπίθετα ταῦτα κλίνονται κατὰ τὸ πλεῖστον ὅπως καὶ τὸ δεύτερον συνθετικόν των, ὅπως :

ὁ, ἡ ἄχαρις, τὸ ἄχαρι (τοῦ, τῆς ἀχάριτος, τόν, τὴν ἄχαριν κ.λ.π.).

ὁ, ἡ **εὔελπις, τὸ εὔελπι** (τοῦ, τῆς εὐέλπιδος, τόν, τὴν εὔελπιν κ.λ.π., οἱ εὐέλπιδες, τῶν εὐελπίδων κ.λ.π.).

ὁ, ἡ δίπους, τὸ δίπουν, (τοῦ, τῆς δίποδος, τοῦ δίποδος, τόν, τὴν δίπουν, κ.λ.π.).

2) Μονοκατάληκτα ἐπίθετα ἁπλᾶ ἢ σύνθετα ὅπως :

ὁ, ἡ βλάξ, τοῦ, τῆς βλακὸς κ.λ.π. **ὁ, ἡ ἅρπαξ, τοῦ, τῆς ἅρπαγος**, κ.λ.π.

ὁ, ἡ **πένης, τοῦ, τῆς πένητος** κ.λ.π., **ὁ, ἡ φυγάς, τοῦ τῆς φυγάδος** κ.λ.π.

ὁ, ἡ ἄπαις, τοῦ, τῆς ἄπαιδος κ.λ.π.

2. Ἐνρινόληκτα καὶ ὑγρόληκτα

α) Τ ρ ι κ α τ ά λ η κ τ α

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	ὁ	μέλας	ἡ	μέλαινα	τὸ	μέλαν
Γεν.	τοῦ	μέλανος	τῆς	μελαίνης	τοῦ	μέλανος
Δοτ.	τῷ	μέλανι	τῇ	μελαίνῃ	τῷ	μέλανι
Αἰτ.	τὸν	μέλανα	τὴν	μέλαιναν	τὸ	μέλαν
Κλητ.	ὦ	μέλαν	ὦ	μέλαινα	ὦ	μέλαν

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	οἱ	μέλανες	αἱ	μέλαιναι	τὰ	μέλανα
Γεν.	τῶν	μελάνων	τῶν	μελαινῶν	τῶν	μελάνων
Δοτ.	τοῖς	μέλασι	ταῖς	μελαίναις	τοῖς	μέλασι
Αἰτ.	τοὺς	μέλανας	τὰς	μελαίνας	τὰ	μέλανα
Κλητ.	ὦ	μέλανες	ὦ	μέλαιναι	ὦ	μέλανα

Π α ρ α τ η ρ ή σ ε ι ς

Τῶν τριτοκλίτων τρικαταλήκτων ἐπιθέτων τὸ θηλυκόν :

1) Λήγει εἰς α βραχύ· π.χ. **ταχύς, ταχεῖα, πᾶς, πᾶσα, ἑκών, ἑκοῦσα, μέλας, μέλαινα.**

2) Εἰς τὴν γενικὴν τοῦ πληθυντικοῦ τονίζεται πάντοτε ἐπὶ τῆς ληγούσης· π. χ. **τῶν ταχειῶν, πασῶν, ἑκουσῶν, μελαινῶν.**

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

β) Δικατάληκτα

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	ὁ	ἡ	εὐδαίμων	τὸ	εὔδαιμον
Γεν.	τοῦ	τῆς	εὐδαίμονος	τοῦ	εὐδαίμονος
Δοτ.	τῷ	τῇ	εὐδαίμονι	τῷ	εὐδαίμονι
Αἰτ.	τὸν	τὴν	εὐδαίμονα	τὸ	εὔδαιμον
Κλητ.	ὦ		εὔδαιμον	ὦ	εὔδαιμον

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	οἱ	αἱ	εὐδαίμονες	τὰ	εὐδαίμονα
Γεν.	τῶν	τῶν	εὐδαιμόνων	τῶν	εὐδαιμόνων
Δοτ.	τοῖς	ταῖς	εὐδαίμοσι	τοῖς	εὐδαίμοσι
Αἰτ.	τοὺς	τὰς	εὐδαίμονας	τὰ	εὐδαίμονα
Κλητ.	ὦ		εὐδαίμονες	ὦ	εὐδαίμονα

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	ὁ	ἡ	ἄρρην	τὸ	ἄρρεν
Γεν.	τοῦ	τῆς	ἄρρενος	τοῦ	ἄρρενος
Δοτ.	τῷ	τῇ	ἄρρενι	τῷ	ἄρρενι
Αἰτ.	τὸν	τὴν	ἄρρενα	τὸ	ἄρρεν
Κλητ.	ὦ		ἄρρεν	ὦ	ἄρρεν

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	οἱ	αἱ	ἄρρενες	τὰ	ἄρρενα
Γεν.	τῶν	τῶν	ἀρρένων	τῶν	ἀρρένων
Δοτ.	τοῖς	ταῖς	ἄρρεσι	τοῖς	ἄρρεσι
Αἰτ.	τοὺς	τὰς	ἄρρενας	τὰ	ἄρρενα
Κλητ.	ὦ		ἄρρενες	ὦ	ἄρρενα

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	ὁ	ἡ	ἀπάτωρ	τὸ	ἄπατορ
Γεν.	τοῦ	τῆς	ἀπάτορος	τοῦ	ἀπάτορος
Δοτ.	τῷ	τῇ	ἀπάτορι	τῷ	ἀπότορι
Αἰτ.	τὸν	τὴν	ἀπότορα	τὸ	ἄπατορ
Κλητ.	ὦ		ἄπατορ	ὦ	ἄπατορ

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	οἱ	αἱ	ἀπάτορες	τὰ	ἀπάτορα
Γεν.	τῶν	τῶν	ἀπατόρων	τῶν	ἀπατόρων
Δοτ.	τοῖς	ταῖς	ἀπάτορσι	τοῖς	ἀπάτορσι
Αἰτ.	τοὺς	τὰς	ἀπάτορας	τὰ	ἀπάτορα
Κλητ.	ὦ		ἀπάτορες	ὦ	ἀπάτορα

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἐνρινόληκτα καὶ ὑγρόληκτα τριτόκλιτα ἐπίθετα εἶναι προσέτι μονοκατάληκτα ἐπίθετα ἁπλᾶ ἢ σύνθετα μὲ δεύτερον συνθετικὸν ὄνομα οὐσιαστικὸν τριτόκλιτον ἐνρινόληκτον ἢ ὑγρόληκτον, ὅπως

ὁ, ἡ μάκαρ, τοῦ, τῆς μάκαρος κ.λ.π. **ὁ, ἡ μακρόχειρ, τοῦ, τῆς μακρόχειρος** κλπ.

Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν ἐνρινολήκτων καὶ ὑγρολήκτων

Τὰ ἐνρινόληκτα καὶ ὑγρόληκτα τριτόκλιτα ἐπίθετα :

1) Σχηματίζουν τὴν κλητικὴν τοῦ ἑνικοῦ ὁμοίαν μὲ τὸ θέμα, καὶ ἂν εἶναι μὲ διπλοῦν θέμα, ὁμοίαν μὲ τὸ ἀσθενὲς θέμα· π.χ. **ὦ μέλαν, ὦ τάλαν** (ἐλεήμων, τὸ ἐλεῆμον) **ὦ ἐλεῆμον,** (νοήμων, τὸ νοῆμον) **ὦ νοῆμον,** (ἄρρην, ἄρρεν·ος) **ὦ ἄρρεν,** (ἀπάτωρ, ἀπάτορος) **ὦ ἄπατορ.**

2) Τὰ σύνθετα εἰς **-ων**, τὰ πλεῖστα, ἀναβιβάζουν τὸν τόνον εἰς τὴν ἑνικὴν κλητικὴν τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ τοῦ θηλυκοῦ καὶ εἰς τὴν ἑνικὴν ὀνομαστικὴν (αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν) τοῦ οὐδετέρου· π.χ. **ὁ, ἡ εὐγνώμων, ὦ εὔγνωμον, τὸ εὔγνωμον, ὁ, ἡ εὐσχήμων, ὦ εὔσχημον,** ἀλλὰ **ὁ, ἡ ἀμνήμων, ὦ ἀμνῆμον, τὸ ἀμνῆμον, ὁ, ἡ μεγαλόφρων, ὦ μεγαλόφρον, τὸ μεγαλόφρον.**

3. Σιγμόληκτα

Τὰ σιγμόληκτα τριτόκλιτα ἐπίθετα εἶναι ὅλα δικατάληκτα μὲ διπλοῦν θέμα καὶ λήγουν εἰς **-ης** τὸ ἀρσενικὸν καὶ θηλυκὸν καὶ εἰς **-ες** τὸ οὐδέτερον.

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	ὁ	ἡ	ἐπιμελὴς	τὸ	ἐπιμελὲς
Γεν.	τοῦ	τῆς	ἐπιμελοῦς	τοῦ	ἐπιμελοῦς
Δοτ.	τῷ	τῇ	ἐπιμελεῖ	τῷ	ἐπιμελεῖ
Αἰτ.	τὸν	τὴν	ἐπιμελῆ	τὸ	ἐπιμελὲς
Κλητ.	ὦ		ἐπιμελὲς	ὦ	ἐπιμελὲς

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	οἱ	αἱ	ἐπιμελεῖς	τὰ	ἐπιμελῆ
Γεν.	τῶν	τῶν	ἐπιμελῶν	τῶν	ἐπιμελῶν
Δοτ.	τοῖς	ταῖς	ἐπιμελέσι	τοῖς	ἐπιμελέσι
Αἰτ.	τοὺς	τὰς	ἐπιμελεῖς	τὰ	ἐπιμελῆ
Κλητ.	ὦ		ἐπιμελεῖς	ὦ	ἐπιμελῆ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν σιγμολήκτων

1) Ὁ χαρακτὴρ σ τῶν ἐπιθέτων τούτων εὑρισκόμενος μεταξὺ δύο φωνηέντων κατὰ τὴν κλίσιν ἀποβάλλεται καὶ τὰ συμπίπτοντα φωνήεντα συναιροῦνται.

2) Τὸ εα τῶν εἰς -ης ἐπιθέτων, ἂν πρὸ αὐτοῦ ὑπάρχῃ ε ἢ ι ἢ υ, συναιρεῖται εἰς α ἀντὶ η· π. χ. τὸν (ὑγιέα) ὑγιᾶ, τὸν (εὐφυέα) εὐφυᾶ.

3) Ἡ ὀνομαστικὴ τοῦ ἑνικοῦ τοῦ μὲν ἀρσενικοῦ καὶ θηλυκοῦ σχηματίζεται διὰ τῆς ἐκτάσεως τοῦ ε εἰς η, τοῦ δὲ οὐδετέρου ἔχει τὸν τύπον τοῦ θέματος· π. χ. θέμα ἐπιμελεσ· ὀνομαστικὴ ἀρσενικοῦ καὶ θηλυκοῦ ἐπιμελής, οὐδετέρου ἐπιμελές.

4) Ἡ κλητικὴ τοῦ ἑνικοῦ τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ θηλυκοῦ εἶναι ὁμοία μὲ τὸ θέμα.

5) Εἰς τὴν δοτικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ὁ χαρακτὴρ σ πρὸ τοῦ σ τῆς καταλήξεως -σι ἀποβάλλεται.

6) Ἡ αἰτιατικὴ τοῦ πληθυντικοῦ τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ θηλυκοῦ ἔχει τὸν τύπον τῆς ὀνομαστικῆς τοῦ πληθυντικοῦ.

Ἄσκησις: Νὰ κλιθοῦν, ὁ, ἡ ὑγιής, τὸ ὑγιές, ὁ, ἡ συνήθης, τὸ σύνηθες, ὁ, ἡ εὐσεβής, τὸ εὐσεβές.

Ἀνώμαλα ἐπίθετα

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	ὁ	μέγας	ἡ	μεγάλη	τὸ	μέγα
Γεν.	τοῦ	μεγάλου	τῆς	μεγάλης	τοῦ	μεγάλου
Δοτ.	τῷ	μεγάλῳ	τῇ	μεγάλῃ	τῷ	μεγάλῳ
Αἰτ.	τὸν	μέγαν	τὴν	μεγάλην	τὸ	μέγα
Κλητ.	ὦ	μέγα	ὦ	μεγάλη	ὦ	μέγα

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	οἱ	μεγάλοι	αἱ	μεγάλαι	τὰ	μεγάλα
Γεν.	τῶν	μεγάλων	τῶν	μεγάλων	τῶν	μεγάλων
Δοτ.	τοῖς	μεγάλοις	ταῖς	μεγάλαις	τοῖς	μεγάλοις
Αἰτ.	τοὺς	μεγάλους	τὰς	μεγάλας	τὰ	μεγάλα
Κλητ.	ὦ	μεγάλοι	ὦ	μεγάλαι	ὦ	μεγάλα

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	ὁ πολὺς	ἡ πολλὴ	τὸ πολὺ
Γεν.	τοῦ πολλοῦ	τῆς πολλῆς	τοῦ πολλοῦ
Δοτ.	τῷ πολλῷ	τῇ πολλῇ	τῷ πολλῷ
Αἰτ.	τὸν πολὺν	τὴν πολλὴν	τὸ πολὺ
Κλητ.	ὦ πολὺ	ὦ πολλὴ	ὦ πολὺ

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	οἱ πολλοὶ	αἱ πολλαὶ	τὰ πολλὰ
Γεν.	τῶν πολλῶν	τῶν πολλῶν	τῶν πολλῶν
Δοτ.	τοῖς πολλοῖς	ταῖς πολλαῖς	τοῖς πολλοῖς
Αἰτ.	τοὺς πολλοὺς	τὰς πολλὰς	τὰ πολλὰ
Κλητ.	ὦ πολλοὶ	ὦ πολλαὶ	ὦ πολλὰ

Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν ἀνωμάλων ἐπιθέτων

1) Τὰ ἀνώμαλα ἐπίθετα **μέγας** καὶ **πολὺς** ἔχουν δύο θέματα : **πολυ- πολλό-**, **μέγα-** καὶ **μεγάλο-**. Σχηματίζουν λοιπὸν τὴν ὀνομαστικήν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ τοῦ οὐδετέρου κατὰ τὴν γ΄. κλίσιν ἐκ τοῦ θέματος **πολὺ** καὶ **μέγα**. Ὅλας δὲ τὰς ἄλλας πτώσεις κατὰ τὴν β΄. κλίσιν ἐκ τοῦ θέματος **πολλὸ-** καὶ **μεγάλο**.

2) Τὸ ἐπίθετον πολὺς γράφεται μὲ ἓν λ εἰς τὰς πτώσεις, αἱ ὁποῖαι κλίνονται κατὰ τὴν τρίτην κλίσιν, καὶ μὲ δύο λλ εἰς τὰς πτώσεις αἱ ὁποῖαι κλίνονται κατὰ τὴν δευτέραν κλίσιν.

3) Τὰ θηλυκὰ τῶν ἀνωμάλων ἐπιθέτων κλίνονται ὁμαλῶς κατὰ τὴν πρώτην κλίσιν.

Γύμνασμα : Εἰς ποίας πτώσεις τὸ ἐπίθετον πολὺς γράφεται μὲ ἓν λ καὶ εἰς ποίας μὲ δύο ;

Οἱ βαθμοὶ τῶν ἐπιθέτων

Τὰ ἐπίθετα, ὅπως ἐμάθομεν, φανερώνουν τὴν ποιότητα ἢ τὴν ἰδιότητα τῶν οὐσιαστικῶν.

Ἡ ἰδιότης ἢ ἡ ποιότης τὴν ὁποίαν δηλοῖ ἓν ἐπίθετον δύναται νὰ ὑπάρχῃ εἰς περισσότερα τοῦ ἑνὸς ὄντα, ἀλλ' εἰς διάφορον βαθμόν.

Οἱ βαθμοὶ οἱ δηλοῦντες διάφορον ποιότητα τῶν οὐσιαστικῶν εἶναι τρεῖς : ὁ ***θετικός***, ὁ ***συγκριτικός***, καὶ ὁ ***ὑπερθετικός***.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

α) Ὁ *θετικὸς* βαθμὸς φανερώνει ἁπλῶς τὴν ἰδιότητα τοῦ οὐσιαστικοῦ ἄνευ συγκρίσεως αὐτοῦ πρὸς ἄλλο· π. χ. **Ὁ Κωστάκης εἶναι ἐπιμελής.**

β) Ὁ *συγκριτικὸς* φανερώνει ὅτι ἡ ἰδιότης ἑνὸς οὐσιαστικοῦ εὑρίσκεται εἰς ἀνώτερον βαθμὸν ἀπὸ ἄλλο οὐσιαστικόν, τὸ ὁποῖον ἔχει τὴν αὐτὴν ἰδιότητα· π. χ. **Ὁ Βασιλάκης εἶναι ἐπιμελέστερος ἀπὸ τὴν Ἑλένην.**

γ) Ὁ *ὑπερθετικὸς* φανερώνει ὅτι ἡ ἰδιότης ἑνὸς οὐσιαστικοῦ εὑρίσκεται εἰς ἀνώτατον βαθμὸν ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα οὐσιαστικά, τὰ ὁποῖα ἔχουν τὴν αὐτὴν ἰδιότητα· π. χ. **Ὁ ἥλιος εἶναι λαμπρότερος ὅλων τῶν ἀστέρων.**

Ὁ συγκριτικὸς καὶ ὑπερθετικὸς βαθμὸς λέγονται καὶ *παραθετικά.*

Τὰ παραθετικὰ πρὸς δήλωσιν τῶν βαθμῶν, τῆς ἰδιότητος ἢ ποιότητος σχηματίζονται προσλαμβάνοντα εἰς τὸ θέμα τοῦ ἀρσενικοῦ θετικοῦ τὰς καταλήξεις: **-τερος, -τερα, -τερον,** διὰ τὰ συγκριτικὰ καὶ **-τατος, -τατη, -τατον** διὰ τὰ ὑπερθετικά.

Παραθετικὰ ἐπιθέτων

νέος	νεώτερος	νεώτατος
σοφὸς	σοφώτερος	σοφώτατος
πονηρὸς	πονηρότερος	πονηρότατος
δίκαιος	δικαιότερος	δικαιότατος
ἔνδοξος	ἐνδοξότερος	ἐνδοξότατος

Αἱ καταλήξεις **-τερος -α -ον** καὶ **-τατος -η -ον** προστίθενται εἰς τὸ θέμα τῶν ἐπιθέτων τὰ ὁποῖα λήγουν εἰς **-ος**· π.χ.

	Θετικὸν	*Συγκριτικὸν*	*Ὑπερθετικὸν*
ἔνδοξος	(θεμ. ἔνδοξο-)	ἐνδοξό-τερος	ἐνδοξό-τατος
δίκαιος	(» δικαιό-)	δικαιό-τερος	δικαιό-τατος
σοφὸς	(» σοφό-)	σοφώ-τερος	σοφώ-τατος

Εἰς τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα βλέπομεν ὅτι ὁ χαρακτὴρ ο τῶν δευτεροκλίτων πρὸ τῶν καταλήξεων **-τερος** καὶ **-τατος** ἐκτείνεται μὲν εἰς ω, ἂν ἡ πρὸ αὐτοῦ ἡ συλλαβὴ εἶναι βραχεῖα, μένει δὲ ἀμετάβλητος, ἂν εἶναι φύσει ἢ θέσει μακρά.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Παρατηρήσεις

1) Τὰ πλεῖστα τῶν εἰς -ος ἐπιθέτων ἔχουν τὸ δίχρονον τῆς παραληγούσης βραχύ· π. χ. **τίμιος, ὠφέλιμος, ἀρχικός, πεδινὸς** κ. λ. π.

2) Ἀπὸ τὰ ἔχοντα τὸ δίχρονον τῆς παραληγούσης μακρὸν συνηθέστερα εἶναι :

α) τὸ **ἀνιαρός, ἰσχυρός, τρανός, λιτός, φλύαρος**, καὶ

β) τὰ σύνθετα ἐκ τοῦ **θυμός, κῦρος, λύπη, νίκη, τιμή, χυμός, ψυχὴ** καὶ **κίνδυνος**· π. χ. **ἔντιμος-ἐντιμότερος-ἐντιμότατος, πρόθυμος,-προθυμότερος-προθυμότατος, ἐπικίνδυνος ἐπικινδυνότερος-ἐπικινδυνότατος** κ. λ. π.

3) Τὰ λήγοντα εἰς **-ων** καὶ **-ης** ἐπίθετα σχηματίζουν τὰ παραθετικά των εἰς **-έστερος -έστατος**· π. χ. **σώφρων, σωφρονέστερος, σωφρονέστατος, ὑγιὴς-ὑγιέστερος-ὑγιέστατος.**

Ἀσκήσεις :—Σχηματίσατε τὰ παραθετικὰ τῶν ἐπιθέτων : ἀληθής, εὐγενής, ἐπιμελής, εὐδαίμων, ἐλεήμων, ἰσχυρός, ἀνιαρός, τρανός, ἔγκυρος, φλύαρος, ἐπικίνδυνος.

Ἀνώμαλα παραθετικὰ

Μερικὰ ἐπίθετα σχηματίζουν τὰ παραθετικά των ἀνωμάλως καὶ τοιαῦτα εἶναι τὰ ἑξῆς :

καλὸς	καλύτερος	κάλλιστος		
κακὸς	χειρότερος	χείριστος	ἢ	κάκιστος
ὀλίγος	ὀλιγώτερος	ὀλίγιστος	ἢ	ἐλάχιστος
μέγας	μεγαλύτερος ἢ	μείζων		μέγιστος
ταχὺς	ταχύτερος	τάχιστος	ἢ	ταχύτατος
ἀγαθὸς	ἀγαθώτερος	ἀγαθώτατος	καὶ	ἄριστος
μικρὸς	μικρότερος	μικρότατος	καὶ	ἐλάχιστος
αἰσχρὸς	αἰσχρότερος	αἰσχρότατος	καὶ	αἴσχιστος
ἐχθρὸς	ἐχθρότερος	ἐχθρότατος	καὶ	ἔχθιστος
ὑψηλὸς	ὑψηλότερος	ὑψηλότατος	καὶ	ὕψιστος
πολὺς	πλειότερος ἢ περισσότερος			πλεῖστος

Γενικαὶ παρατηρήσεις

1) Ἀντὶ τῶν μονολεκτικῶν τύπων τοῦ συγκριτικοῦ καὶ ὑπερ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

θετικοῦ τίθεται πολλάκις περιφραστικῶς τὸ θετικὸν ἐπίθετον μετὰ τοῦ **μᾶλλον** ἢ **μάλιστα** συνήθως εἰς τὰ μὴ ἔχοντα παραθετικὰς καταλήξεις· π. χ. **μᾶλλον** ἢ **μάλιστα φίλος**.

2) Παραθετικὰς καταλήξεις διὰ τὸν πρὸς τὰ **κάτω** βαθμὸν δὲν ἔχει ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα· διὰ τοῦτο μεταχειρίζεται τὴν περίφρασιν διὰ τοῦ **ἧττον-ἥκιστα**· π.χ. **ἧττον ἐπιμελής, ἥκιστα ἐπιμελὴς** κ. λ. π.

3) Τὰ συγκριτικὰ ἐπίθετα **προγενέστερος, μεταγενέστερος, προτιμότερος** καὶ **ἐπικρατέστερος** δὲν ἔχουν οὔτε θετικὸν οὔτε ὑπερθετικὸν βαθμόν.

Σημ. Παραθετικὰ γίνονται καὶ ἐξ ἐπιρρημάτων καὶ προθέσεων :

ἄνω - ἀνώτερος - ἀνώτατος
κάτω - κατώτερος - κατώτατος
ἐγγὺς - ἐγγύτερος - ἐγγύτατος
ἔσω - ἐσώτερος - ἐσώτατος
πλησίον - πλησιέστερος - πλησιέστατος
ὑπὲρ - ὑπέρτερος - ὑπέρτατος
πρὸ - πρότερος - πρῶτος

ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ

Ἓν βιβλίον, εἷς στρατιώτης, πέντε βιβλία,
Ἡ πέμπτη τάξις ἔχει πεντήκοντα μαθητάς.

Αἱ λέξεις **ἕν, εἷς, πέντε, πεντήκοντα** ἐπειδὴ φανερώνουν ἀριθμὸν λέγονται ***ἀριθμητικά.***

Ἐκ τῶν ἀριθμητικῶν ἄλλα εἶναι ἐπίθετα, ἄλλα οὐσιαστικὰ καὶ ἄλλα ἐπιρρήματα.

1. Ἀριθμητικὰ ἐπίθετα

Τὰ ἀριθμητικὰ ἐπίθετα ἀναλόγως τῆς σημασίας των διαιροῦνται εἰς ἀπόλυτα, τακτικά, πολλαπλασιαστικά, χρονικὰ καὶ ἀναλογικά.

α) Ἀπόλυτα

Τὸ σχολεῖον μας ἔχει τρεῖς διδασκάλους καὶ μίαν νηπιαγωγόν. Ἡ οἰκία μας ἔχει τέσσαρα δωμάτια.

Τὰ ἀριθμητικὰ **τρεῖς, μία, τέσσαρα** φανερώνουν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀντικειμένων ἢ τῶν προσώπων περὶ τῶν ὁποίων γίνεται ὁ λόγος.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τὰ ἀπόλυτα ἀριθμητικὰ **εἷς, μία, ἓν** κλίνονται εἰς τὸν ἑνικὸν ἀριθμόν. Τὰ δὲ **τρεῖς** καὶ **τέσσαρες** εἰς τὸν πληθυντικόν.

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

	Ἀρσενικὸν	θηλυκὸν	Οὐδέτερον
Ὀνομ.	εἷς	μία	ἓν
Γεν.	ἑνὸς	μιᾶς	ἑνὸς
Δοτ.	ἑνὶ	μιᾷ	ἑνὶ
Αἰτ.	ἕνα	μίαν	ἓν

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	τρεῖς	τρία	τέσσαρες	τέσσαρα
Γεν.	τριῶν	τριῶν	τεσσάρων	τεσσάρων
Δοτ.	τρισὶ	τρισὶ	τέσσαρσι	τέσσαρσι
Αἰτ.	τρεῖς	τρία	τέσσαρας	τέσσαρα

Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν ἀπολύτων

1) Τὰ ἀπόλυτα ἀριθμητικὰ ἀπὸ τοῦ **πέντε** μέχρι τοῦ **ἑκατὸν** δὲν κλίνονται. Ἀπὸ τοῦ **διακόσια** ὅμως καὶ ἑξῆς κλίνονται μόνον εἰς τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν ὡς τριγενῆ καὶ τρικατάληκτα ἐπίθετα τῆς β' κλίσεως.

2) Τὸ ἀπόλυτον ἀριθμητικὸν **δύο** δὲν κλίνεται.

3) Τὸ **ἐννέα** γράφεται μὲ δύο **νν**, τὰ δὲ ἐξ αὐτοῦ παραγόμενα γράφονται μὲ ἓν **ν**· π. χ. **ἐνενήκοντα**, **ἔνατος** κ. λ. π. ἀλλὰ **ἐννεακόσια**.

4) Ὅλα τὰ ἀριθμητικὰ δασύνονται, πλὴν τοῦ **ὀκτώ**, τοῦ **ἐννέα** καὶ τοῦ **εἴκοσι** καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν παραγομένων

Γύμνασμα: Ἀντικαταστήσατε διὰ λέξεων τοὺς ἀριθμοὺς 900, 90, 1, 6, 7, 78, 25, 100, 85, 63, 99, 79, 999.

β) Τακτικὰ

Ὁ Βασιλάκης μας ὑπηρετεῖ εἰς τὸ τ ρ ί τ ο ν στρατιωτικὸν νοσοκομεῖον. Ὁ Συνταγματάρχης τάδε διοικεῖ τὸ π ρ ῶ τ ο ν σύνταγμα τῆς π έ μ π τ η ς Μεραρχίας. Ἡ δ ε κ ά τ η ἡμέρα τοῦ μηνός.

Τακτικὰ ἀριθμητικὰ λέγονται ὅσα δηλοῦν τὴν τάξιν, ἤτοι τὴν θέσιν τὴν ὁποίαν κατέχει ἀντικείμενόν τι ἐντὸς σειρᾶς τινος ὁμοειδῶν ὄντων· π. χ. τὸ **πέμπτον ἔτος τοῦ πολέμου**.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τῶν τακτικῶν ἀριθμητικῶν τὰ πλεῖστα σχηματίζονται ἀπὸ τὸ θέμα τῶν ἀπολύτων, ἀφοῦ εἰς αὐτὸ προστεθῇ μέχρι μὲν τοῦ 19 ἡ κατάληξις **-τος**, ἀπὸ δὲ τοῦ 20 καὶ ἄνω ἡ κατάληξις **-στός**· π. χ. (τρία) **τρί-τος** (δέκα) **δέκα-τος**, (εἴκοσι) **εἰκο-στός**, (χίλιοι) **χιλιο-στός**.

Τὰ τακτικὰ ἀριθμητικὰ κλίνονται ὡς τρικατάληκτα ἐπίθετα τῆς β΄ κλίσεως.

Πίναξ τῶν ἀπολύτων καὶ τακτικῶν ἀριθμητικῶν

Ἀριθμοὶ		Ἀπόλυτα	Τακτικὰ
Ἀραβικοὶ	Ἑλλην.		πρῶτος, πρώτη
1	α΄	εἷς, μία, ἓν	πρῶτον
2	β΄	δύο	δεύτερος -α -ον
3	γ΄	τρεῖς, τρία	τρίτος -η -ον
4	δ΄	τέσσαρες -α	τέταρτος -η -ον
5	ε΄	πέντε	πέμπτος -η -ον
6	στ΄	ἕξ	ἕκτος
7	ζ΄	ἑπτὰ	ἕβδομος
8	η΄	ὀκτὼ	ὄγδοος
9	θ΄	ἐννέα	ἔνατος
10	ι΄	δέκα	δέκατος
11	ια΄	ἕνδεκα	ἑνδέκατος
12	ιβ΄	δώδεκα	δωδέκατος
13	ιγ΄	δέκα τρία	δέκατος τρίτος
14	ιδ΄	δέκα τέσσερα	δέκατος τέταρτος
15	ιε΄	δέκα πέντε	δέκατος πέμπτος
16	ιστ΄	δέκα ἕξ	δέκατος ἕκτος
17	ιζ΄	δέκα ἑπτὰ	δέκατος ἕβδομος
18	ιη΄	δέκα ὀκτὼ	δέκατος ὄγδος
19	ιθ΄	δέκα ἐννέα	δέκατος ἔνατος
20	κ΄	εἴκοσι(ν)	εἰκοστὸς
30	λ΄	τριάκοντα	τριακοστὸς
40	μ΄	τεσσαράκοντα	τεσσαρακοστὸς
50	ν΄	πεντήκοντα	πεντηκοστὸς
60	ξ΄	ἑξήκοντα	ἑξηκοστὸς
70	ο΄	ἑβδομήκοντα	ἑβδομηκοστὸς
80	π΄	ὀγδοήκοντα	ὀγδοηκοστὸς
90	ϟ΄	ἐνενήκοντα	ἐνενηκοστὸς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

100	ρ′	ἑκατὸν	ἑκατοστὸς
200	σ′	διακόσιοι -αι -α	διακοσιοστὸς
300	τ′	τριακόσια -αι -α	τριακοσιοστὸς
400	υ′	τετρακόσιοι -αι -α	τετρακοσιοστὸς
500	φ′	πεντακόσιοι -αι -α	πεντακοσιοστὸς
600	χ′	ἑξακόσιοι -αι -α	ἑξακοσιοστὸς
700	ψ′	ἑπτακόσιοι -αι -α	ἑπτακοσιοστὸς
800	ω′	ὀκτακόσιοι -αι -οι	ὀκτακοσιοστὸς
900	ϡ	ἐννεακόσιοι -αι -α	ἐννεακοσιοστὸς
1000	,α	χίλιοι -αι -α	χιλιοστὸς

γ) Πολλαπλασιαστικὰ

Τὰ ἀριθμητικὰ τὰ ὁποῖα δηλοῦν ἐκ πόσων ἁπλῶν μερῶν σύγκειταί τι λέγονται *πολλαπλασιαστικά*· π.χ. **ἅλμα τριπλοῦν.**

Καὶ τῶν πολλαπλασιαστικῶν ἀριθμητικῶν τὰ πλεῖστα σχηματίζονται ἀπὸ τὸ θέμα τῶν ἀπολύτων, ἀφοῦ προστεθῇ εἰς αὐτὸ ἡ κατάληξις **-πλοῦς**· π.χ. (τρία) **τριπλοῦς**, (ἑπτὰ) **ἑπταπλοῦς**.

δ) Χρονικὰ

Τὰ ἀριθμητικὰ τὰ ὁποῖα φανερώνουν πότε τελειώνει μία πρᾶξις λέγονται *χρονικά*· π. χ. **δευτεραῖος** = τὴν δευτέραν ἡμέραν.

ε) Ἀναλογικὰ

Ἡ ἐφετεινὴ παραγωγὴ πατάτας εἶναι διπλασία τῆς περυσινῆς.

Τὰ *ἀναλογικὰ* ἀριθμητικὰ φανερώνουν πόσας φορὰς ἓν πρᾶγμα εἶναι μεγαλύτερον ἑνὸς ἄλλου ὁμοειδοῦς. Τὰ ἀναλογικὰ λήγουν εἰς **-πλάσιος -πλασία -πλάσιον**· π.χ. **διπλάσιος, διπλασία, διπλάσιον, τριπλάσιος, τριπλάσιον, τετραπλάσιος** κλπ.

2. Ἀριθμητικὰ οὐσιαστικὰ

Ἡ Μεγάλη Ἑβδομάς.

Τὰ ἀριθμητικὰ *οὐσιαστικὰ* φανερώνουν ἀφῃρημένην ἀριθμητικὴν ποσότητα καὶ λήγουν εἰς **-άς, -άδος**· π.χ. **μονὰς-μονάδος, δεκὰς-δεκάδος, ἑβδομὰς-ἑβδομάδος** κλπ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

3. Ἀριθμητικὰ ἐπιρρήματα

Τὰ ἀριθμητικὰ ***ἐπιρρήματα*** φανερώνουν πόσας φορὰς ἐπαναλαμβάνεταί τι καὶ λήγουν εἰς **-άκις** π. χ. **πεντάκις, δεκάκις** κλπ. πλὴν τοῦ **ἅπαξ, δὶς** καὶ **τρίς**.

Κατ' ἀναλογίαν ἔγιναν καὶ τὰ **πολλάκις, πλειστάκις, ὁσάκις, τοσάκις** κλπ.

Γύμνασμα : Τοποθετήσατε εἰς τὴν θέσιν εἰς τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ τοποθετηθῇ ἕκαστον ἐκ τῶν ἀκολούθων ἀριθμητικῶν : τρία, πέντε, ὀκτώ, τρίτος, ἕκτος, ἕβδομος, διπλοῦς, πενταπλοῦς, τριταῖος, δευτεραῖος, τριπλάσιος, ἑξαπλάσιος.

Ἀπόλυτα Τακτικὰ Πολλαπλασιαστικὰ Χρονικὰ Ἀναλογικά.

. . . . . .

ΑΝΤΩΝΥΜΙΑΙ

ἐγὼ παίζω, σὺ τρέχεις, αὐτὸς μελετᾷ

Αἱ λέξεις **ἐγώ, σύ, αὐτὸς** τίθενται εἰς τὰς ἄνω φράσεις ἀντὶ τῶν ὀνομάτων.

Αἱ λέξεις τὰς ὁποίας μεταχειριζόμεθα ἀντὶ τῶν ὀνομάτων λέγονται ***ἀντωνυμίαι***.

Αἱ ἀντωνυμίαι, ἀναλόγως τῆς σημασίας των, διαιροῦνται εἰς :

1) ***Προσωπικάς***, 2) ***Αὐτοπαθεῖς***, 3) ***Κτητικάς***, 4) ***Δεικτικάς***, 5) ***Ἀναφορικάς***, 6) ***Ἐρωτηματικάς***, 7) ***Ἀορίστους καὶ*** 8) ***Ἀλληλοπαθεῖς***.

1) Προσωπικαὶ ἀντωνυμίαι

Προσωπικαὶ ἀντωνυμίαι λέγονται ἐκεῖναι αἱ ὁποῖαι φανερώνουν τὰ πρόσωπα τοῦ λόγου. Τὰ πρόσωπα δὲ τοῦ λόγου εἶναι τρία : πρῶτον, δεύτερον καὶ τρίτον.

Πρῶτον πρόσωπον εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὁμιλεῖ, ***δεύτερον πρόσωπον*** εἶναι ἐκεῖνο πρὸς τὸ ὁποῖον ἀποτείνεται ὁ λόγος, καὶ ***τρίτον*** πρόσωπον εἶναι ἐκεῖνο περὶ τοῦ ὁποίου γίνεται ὁ λόγος.

Αἱ προσωπικαὶ ἀντωνυμίαι εἶναι τρεῖς : **ἐγώ, σύ, αὐτός**, καὶ κλίνονται ὡς ἑξῆς :

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

	α' πρόσωπον	β' πρόσωπον	γ' πρόσωπον	
Ὀνομ.	ἐγὼ	σὺ	αὐτὸς	αὐτὴ αὐτὸ
Γεν.	ἐμοῦ καὶ μοῦ	σοῦ	αὐτοῦ	αὐτῆς αὐτοῦ
Δοτ.	ἐμοὶ » μοὶ	σοὶ	αὐτῷ	αὐτῇ αὐτῷ
Αἰτ.	ἐμὲ » μὲ	σὲ	αὐτὸν	αὐτὴν αὐτὸ

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	ἡμεῖς	ὑμεῖς	αὐτοὶ	αὐταὶ αὐτά
Γεν.	ἡμῶν	ὑμῶν	αὐτῶν	αὐτῶν αὐτῶν
Δοτ.	ἡμῖν	ὑμῖν	αὐτοῖς	αὐταῖς αὐτοῖς
Αἰτ.	ἡμᾶς	ὑμᾶς	αὐτοὺς	αὐτὰς αὐτά

Παρατηρήσεις

1) Ἡ προσωπικὴ ἀντωνυμία **αὐτός, αὐτή, αὐτὸ** συναντᾶται πολλάκις εἰς τὴν γενικήν, δοτικὴν καὶ αἰτιατικὴν χωρὶς τὸ **αυ**, τὸ ὁποῖον ἀποκόπτεται· π.χ. ἔχω τὸ τετράδιόν ***του***.

2) Αἱ ἀποκοπτόμεναι αὐταὶ ἀντωνυμίαι διακρίνονται ἀπὸ τὰ ἄρθρα, διότι τὰ μὲν ἄρθρα τίθενται πρὸ τῶν ὀνομάτων, αἱ ἀντωνυμίαι δὲ αὗται τίθενται μετὰ ἀπὸ τὰ ὀνόματα ἢ συνοδεύουν ρήματα· π.χ. ἔχω τὸ μολύβι ***του***, δηλ. αὐτοῦ.

Γύμνασμα : Νὰ εὕρετε ποῖαι λέξεις ἐκ τοῦ ἑπομένου τμήματος εἶναι ἄρθρα καὶ ποῖαι ἀντωνυμίαι :

Ἔδωκα εἰς τὸν φίλον μου τὸ βιβλίον του. Τοῦ εἶπα νὰ συναντηθῶμεν εἰς τὸν κῆπον. Τὰ ἔργα τῶν μαθητῶν ἐβραβεύθησαν. Τὸν παρεκάλεσα νὰ τοῦ φανῇ χρήσιμος εἰς τὴν ἐργασίαν του. Τὸν Θεὸν σέβου, τοὺς γονεῖς τίμα. Τοῦ ἥρωος τὰ ὅπλα ἐδοξάσθησαν πολύ. Αἱ πράξεις των πρέπει νὰ εἶναι καλαί.

2) Αὐτοπαθεῖς ἀντωνυμίαι

Ἐγὼ βλάπτω τὸν ἑ α υ τ ό ν μου.
Σὺ βλάπτεις τὸν ἑ α υ τ ό ν σ ο υ.
Αὐτὸς βλάπτει τὸν ἑ α υ τ ό ν τ ο υ.

Εἰς τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα βλέπομεν ὅτι τὸ ἴδιον πρόσωπον ἐνεργεῖ καὶ ἡ ἐνέργεια ἐπιστρέφει εἰς τὸ ἴδιον πρόσωπον, δηλ. τὸ ἴδιον πρόσωπον ἐνεργεῖ καὶ τὸ ἴδιον πάσχει.

Αὐτοπαθεῖς ἀντωνυμίαι λέγονται ἐκεῖναι αἱ ὁποῖαι φανερώνουν ὅτι τὸ ἴδιον πρόσωπον ἐνεργεῖ καὶ τὸ ἴδιον πάσχει· π.χ. **λούω ἐ μ α υ τ ό ν, βλάπτεις σ ε α υ τ ό ν.**

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Αἱ αὐτοπαθεῖς ἀντωνυμίαι κλίνονται ὡς ἑξῆς:

α' πρόσωπον

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

	Ἀρσενικὸν	Θηλυκὸν
Γεν.	ἐμαυτοῦ	ἐμαυτῆς
Δοτ.	ἐμαυτῷ	ἐμαυτῇ
Αἰτ.	ἐμαυτὸν	ἐμαυτὴν

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Γεν.	ἡμῶν αὐτῶν	ἡμῶν αὐτῶν
Δοτ.	ἡμῖν αὐτοῖς	ἡμῖν αὐταῖς
Αἰτ.	ἡμᾶς αὐτοὺς	ἡμᾶς αὐτὰς

β' πρόσωπον

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

	Ἀρσενικὸν			Θηλυκὸν		
Γεν.	σεαυτοῦ	ἢ	σαυτοῦ	σεαυτῆς	ἢ	σαυτῆς
Δοτ.	σεαυτῷ	ἢ	σαυτῷ	σεαυτῇ	ἢ	σαυτῇ
Αἰτ.	σεαυτὸν	ἢ	σαυτὸν	σεαυτὴν	ἢ	σαυτὴν

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Γεν.	ὑμῶν	αὐτῶν	ὑμῶν	αὐτῶν
Δοτ.	ὑμῖν	αὐτοῖς	ὑμῖν	αὐταῖς
Αἰτ.	ὑμᾶς	αὐτοὺς	ὑμᾶς	αὐτὰς

γ' πρόσωπον

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

	Ἀρσενικὸν			Θηλυκὸν		
Γεν.	ἑαυτοῦ	ἢ	αὑτοῦ	ἑαυτῆς	ἢ	αὑτῆς
Δοτ.	ἑαυτῷ	ἢ	αὑτῷ	ἑαυτῇ	ἢ	αὑτῇ
Αἰτ.	ἑαυτὸν	ἢ	αὑτὸν	ἑαυτὴν	ἢ	αὑτὴν

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Γεν.	ἑαυτῶν	ἑαυτῶν
Δοτ.	ἑαυτοῖς	ἑαυταῖς
Αἰτ.	ἑαυτοὺς	ἑαυτὰς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

	Ἑνικὸς	Οὐδέτερον καὶ	Πληθυντικὸς ἀριθμὸς
Γεν.	ἑαυτοῦ	ἢ αὐτοῦ	ἑαυτῶν
Δοτ.	ἑαυτῷ	ἢ αὐτῷ	ἑαυτοῖς
Αἰτ.	ἑαυτὸ		ἑαυτὰ

3) Κτητικαὶ ἀντωνυμίαι

Ὁ **ἐμὸς πατὴρ**=ὁ ἰδικός μου πατήρ.

Ἡ **ἐμὴ οἰκία**=ἡ ἰδική μου οἰκία.

Τὸ **ἐμὸν οἰκόπεδον**=τὸ ἰδικόν μου οἰκόπεδον.

Αἱ λέξεις **ἐμός, ἐμή, ἐμόν**, φανερώνουν τὸν κτήτορα, δηλ. ἐκεῖνον εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει κάτι.

Κτητικαὶ ἀντωνυμίαι λέγονται ἐκεῖναι αἱ ὁποῖαι φανερώνουν τὸν κτήτορα, δηλ. ἐκεῖνον εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει κάτι.

Αἱ κτητικαὶ ἀντωνυμίαι εἶναι αἱ ἑξῆς:

Ἐμὸς ἐμὴ ἐμόν, σὸς σὴ σόν, ἡμέτερος ἡμετέρα ἡμέτερον, ὑμέτερος ὑμετέρα ὑμέτερον.

Αἱ ἀντωνυμίαι: **ἐμὸς ἐμὴ ἐμόν, σὸς σὴ σὸν** φανερώνουν ἕνα κτήτορα: **ἐμός**=ἰδικός μου, **ἐμή**=ἰδική μου, **ἐμόν**=ἰδικόν μου, **σός**=ἰδικός σου, **σή**=ἰδική σου, **σόν**=ἰδικόν σου.

Αἱ ἀντωνυμίαι **ἡμέτερος, -α, -ον, ὑμέτερος, -α -ον,** φανερώνουν πολλοὺς κτήτορας, **ἡμέτερος**=ἰδικός μας, **ἡμετέρα** =ἰδική μας, **ὑμέτερον**=ἰδικόν σας.

Αἱ κτητικαὶ ἀντωνυμίαι κλίνονται ὡς **τρικατάληκτα** ἐπίθετα.

α) Ὅταν ὁ κτήτωρ εἶναι εἷς

	α' πρόσωπον			β' πρόσωπον		
			Ἑνικὸς ἀριθμὸς			
	ἀρσ.	θηλ.	οὐδ.	ἀρσ.	θηλ.	οὐδ.
Ὀνομ.	ἐμὸς	ἐμὴ	ἐμὸν	σὸς	σὴ	σὸν
Γεν.	ἐμοῦ	ἐμῆς	ἐμοῦ	σοῦ	σῆς	σοῦ
Δοτ.	ἐμῷ	ἐμῇ	ἐμῷ	σῷ	σῇ	σῷ
Κλητ.	ἐμὲ	ἐμὴ	ἐμὸν	—	—	—
			Πληθυντικὸς ἀριθμὸς			
Ὀνομ.	ἐμοὶ	ἐμαὶ	ἐμὰ	σοὶ	σαὶ	σὰ
Γεν.	ἐμῶν	ἐμῶν	ἐμῶν	σῶν	σῶν	σῶν
Δοτ.	ἐμοῖς	ἐμαῖς	ἐμοῖς	σοῖς	σαῖς	σοῖς
Αἰτ.	ἐμοὺς	ἐμὰς	ἐμὰ	σοὺς	σὰς	σὰ
Κλητ.	ἐμοὶ	ἐμαὶ	ἐμὰ	—	—	—

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

β) Ὅταν οἱ κτήτορες εἶναι πολλοὶ

α' πρόσωπον

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	ἡμέτερος	ἡμετέρα	ἡμέτερον
Γεν.	ἡμετέρου	ἡμετέρας	ἡμετέρου
Δοτ.	ἡμετέρῳ	ἡμετέρᾳ	ἡμετέρῳ
Αἰτ.	ἡμέτερον	ἡμετέραν	ἡμέτερον
Κλητ.	ἡμέτερε	ἡμετέρα	ἡμέτερον

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	ἡμέτεροι	ἡμέτεραι	ἡμέτερα
Γεν.	ἡμετέρων	ἡμετέρων	ἡμετέρων
Δοτ.	ἡμετέροις	ἡμετέραις	ἡμετέροις
Αἰτ.	ἡμετέρους	ἡμετέρας	ἡμέτερα
Κλητ.	ἡμέτεροι	ἡμέτεραι	ἡμέτερα

β' πρόσωπον

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	ὑμέτερος	ὑμετέρα	ὑμέτερον
Γεν.	ὑμετέρου	ὑμετέρας	ὑμετέρου
Δοτ.	ὑμετέρῳ	ὑμετέρᾳ	ὑμετέρῳ
Αἰτ.	ὑμέτερον	ὑμετέραν	ὑμέτερον
Κλητ.	—	—	—

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	ὑμέτεροι	ὑμέτεραι	ὑμέτερα
Γεν.	ὑμετέρων	ὑμετέρων	ὑμετέρων
Δοτ.	ὑμετέροις	ὑμετέραις	ὑμετέροις
Αἰτ.	ὑμετέρους	ὑμετέρας	ὑμέτερα
Κλητ.	—	—	—

Παρατηρήσεις

1) Αἱ κτητικαὶ ἀντωνυμίαι **ἐμός -ή -όν** καὶ **σός -σή, σόν** γίνονται ἐκ τοῦ ἑνικοῦ τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν διὰ προσθήκης τῆς μὲν καταλήξεως **ος, η, ον** εἰς τὸ θέμα τῶν προσωπικῶν **(εμε, σε,)** μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ ληκτικοῦ ε τοῦ θέματος, τῆς δὲ καταλήξεως **τερος -α -ον** εἰς τὸ τοῦ πληθυντικοῦ **(ημεῦμε-)**.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

2) Ἀντὶ τῶν κτητικῶν ἀντωνυμιῶν μεταχειριζόμεθα εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν τὰς γενικὰς πτώσεις τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν ἢ μόνας ἢ μετὰ τοῦ ἐπιθέτου ἰδικός· π. χ. ὁ πατήρ **μου** ἢ ὁ **ἰδικός μου** πατήρ.

Γύμνασμα: Πῶς διακρίνεται ἡ κτητικὴ ἀντωνυμία ἂν εἶναι πρώτου προσώπου ἢ δευτέρου ; Πῶς διακρίνεται ἡ προσωπικὴ ἀντωνυμία τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ ἡμεῖς καὶ ὑμεῖς ἂν εἶναι τοῦ πρώτου ἢ τοῦ β' προσώπου ;

4) Δεικτικαὶ ἀντωνυμίαι

Ἐ κ ε ῖ ν ο ς μὲ ἐπείραξε
Ἐ κ ε ί ν η μοῦ εἶπε νὰ φύγωμεν
Ἐ κ ε ῖ ν ο εἶναι τὸ σχολεῖον μας.

Δεικτικαὶ ἀντωνυμίαι λέγονται ἐκεῖναι τὰς ὁποίας μεταχειριζόμεθα ὅταν θέλωμεν νὰ δείξωμεν κάτι.

Αἱ δεικτικαὶ ἀντωνυμίαι εἶναι αἱ ἑξῆς :

οὗτος αὕτη τοῦτο, ὅδε ἥδε τόδε, ἐκεῖνος ἐκείνη ἐκεῖνο, τοσοῦτος τοσαύτη τοσοῦτον, τόσος τόση τόσον, τοιοῦτος τοιαύτη τοιοῦτον, τηλικοῦτος, τηλικαύτη τηλικοῦτον.

Ἡ **οὗτος, αὕτη, τοῦτο** κλίνεται ὡς ἑξῆς :

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	οὗτος	αὕτη	τοῦτο
Γεν.	τούτου	ταύτης	τούτου
Δοτ.	τούτῳ	ταύτῃ	τούτῳ
Αἰτ.	τοῦτον	ταύτην	τοῦτο

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	οὗτοι	αὗται	ταῦτα
Γεν.	τούτων	τούτων	τούτων
Δοτ.	τούτοις	ταύταις	τούτοις
Αἰτ.	τούτους	ταύτας	ταῦτα

α) Κατὰ τὴν **οὗτος** κλίνονται καὶ αἱ **τοιοῦτος τοσοῦτος** καὶ **τηλικοῦτος.**

β) Ἡ **ἐκεῖνος** κλίνεται ὡς τριγενὲς καὶ τρικατάληκτον ἐπίθετον.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

γ) Ἡ **ὅδε, ἥδε, τόδε** γίνεται ἐκ τοῦ ἄρθρου καὶ τοῦ ἐγκλιτικοῦ **δὲ** μένοντος ἀμεταβλήτου, π. χ. **ὅδε, τοῦδε, τῷδε κλπ. ἥδε, τῇδε, τήνδε** κλπ.

δ) Αἱ ἄλλαι δεικτικαὶ ἀντωνυμίαι κλίνονται ὡς τριγενῆ καὶ τρικατάληκτα ἐπίθετα τῆς β΄ κλίσεως.

5. Ἀναφορικαὶ ἀντωνυμίαι

Ἀναφορικαὶ ἀντωνυμίαι λέγονται ἐκεῖναι αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται εἰς πρόσωπον, ζῷον ἢ πρᾶγμα διὰ τὸ ὁποῖον ἔγινε προηγουμένως λόγος.

Αἱ ἀναφορικαὶ ἀντωνυμίαι εἶναι αἱ ἑξῆς: **ὅς, ἥ, ὅ, ὅστις ἥτις ὅ,τι, οἷος οἵα οἷον, ὁποῖος ὁποία ὁποῖον, ὅσος ὅση ὅσον, ὁπόσος ὁπόση ὁπόσον.**

Αἱ ἀναφορικαὶ ἀντωνυμίαι κλίνονται ὡς τριγενῆ καὶ τρικατάληκτα ἐπίθετα τῆς β΄ κλίσεως. Ἡ ἀντωνυμία **ὅστις ἥτις ὅ,τι** γίνεται ἀπὸ τὴν ἀναφορικὴν **ὃς ἣ ὃ** καὶ τὴν ἀόριστον **τίς τί**, τῆς ὁποίας ἕκαστον μέρος κλίνεται ἰδιαιτέρως κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ κλίσιν.

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

	ἀρσ.	θηλ.	οὐδ.	ἀρσ.	θηλ.	οὐδ.
Ὀνομ.	ὃς	ἣ	ὃ	ὅστις	ἥτις	ὅ,τι
Γεν.	οὗ	ἧς	οὗ	οὕτινος	ἥστινος	οὕτινος
Δοτ.	ᾧ	ᾗ	ᾧ	ᾧτινι	ᾗτινι	ᾧτινι
Αἰτ.	ὃν	ἣν	ὃ	ὅντινα	ἥντινα	ὅ,τι

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	οἵ	αἵ	ἅ	οἵτινες	αἵτινες	ἅτινα
Γεν.	ὧν	ὧν	ὧν	ὧντινων	ὧντινων	ὧντινων
Δοτ.	οἷς	αἷς	οἷς	οἷστισι	αἷστισι(ν)	οἷστισι(ν)
Αἰτ.	οὓς	ἅς	ἅ	οὕστινας	ἅστινας	ἅτινα

6) Ἐρωτηματικαὶ ἀντωνυμίαι

Τί ἔφερεν ὁ πατήρ;

Ποῖος ἦτο;

Πόσον κοστίζει αὐτό;

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἐρωτηματικαὶ ἀντωνυμίαι λέγονται ἐκεῖναι τὰς ὁποίας μεταχειριζόμεθα ὅταν ἐρωτῶμεν διὰ κάτι. Εἶναι δὲ αἱ ἑξῆς: **τίς τί, ποῖος ποία ποῖον, πόσος πόση πόσον, πότερος ποτέρα πότερον.**

Αἱ ἐρωτηματικαὶ ἀντωνυμίαι κλίνονται ὁμαλῶς ὡς ἐπίθετα τριγενῆ καὶ τρικατάληκτα κατὰ τὴν α' καὶ β' κλίσιν, πλὴν τῆς τίς, ἡ ὁποία εἶναι τριγενὴς καὶ δικατάληκτος καὶ κλίνεται κατὰ τὴν γ' κλίσιν ὡς ἑξῆς :

	Ἑνικὸς ἀριθμὸς		Πληθυντικὸς ἀριθμὸς	
	ἀρσ. καὶ θηλ.	οὐδ.	ἀρσ. καὶ θηλ.	οὐδ.
Ὀνομ.	τίς	τί	τίνες	τίνα
Γεν.	τίνος	τίνος	τίνων	τίνων
Δοτ.	τίνι	τίνι	τίσι	τίσι
Αἰτ.	τίνα	τί	τίνας	τίνα

Παρατηρήσεις

Ἡ ἐρωτηματικὴ ἀντωνυμία **τίς, τί** : 1) Δὲν ἐγκλίνεται καὶ δέχεται πάντοτε ὀξεῖαν. 2) Τονίζεται ἐπὶ τῆς ριζικῆς συλλαβῆς.

7) Ἀόριστοι ἀντωνυμίαι

Ἄνθρωπός **τις**...
Κάποιος μαθητὴς θὰ τὸ ἔκαμε αὐτό.

Ἀόριστοι ἀντωνυμίαι λέγονται ἐκεῖναι αἱ ὁποῖαι φανερώνουν πρόσωπον ἢ πρᾶγμα γενικῶς καὶ ἀορίστως, ἤτοι πρόσωπόν τι ἢ πρᾶγμά τι, τὸ ὁποῖον δὲν δυνάμεθα ἢ δὲν θέλομεν νὰ φανερώσωμεν.

Ἀόριστοι ἀντωνυμίαι εἶναι αἱ ἑξῆς : **τίς τί, οὐδεὶς οὐδεμία οὐδέν, μηδεὶς μηδεμία μηδέν, καθεὶς καθεμία καθέν, ἕτερος, ἑτέρα, ἕτερον, οὐδέτερος οὐδετέρα, οὐδέτερον, ἕκαστος ἑκάστη ἕκαστον, ἄλλος, ἄλλη, ἄλλο, ἀμφότεροι ἀμφότεραι ἀμφότερα, κανεὶς καμμία κανέν, ὁ δεῖνας ἡ δεῖνα τὸ δεῖνα, ὁ τάδε ἡ τάδε τὸ τάδε, πᾶς πᾶσα πᾶν, κάποιος κάποια κάποιον.**

Ἡ **τίς, τί** εἶναι τριγενὴς καὶ δικατάληκτος καὶ κλίνεται οὕτω :

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Κλίσις ἀορίστων ἀντωνυμιῶν

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

	ἀρσ. καὶ θηλ.	οὐδ.	ἀρσ.	θηλ.	οὐδ.
Ὀνομ.	τίς	τί	οὐδεὶς	οὐδεμία	οὐδὲν
Γεν.	τινὸς	τινὸς	οὐδενὸς	οὐδεμιᾶς	οὐδενὸς
Δοτ.	τινὶ	τινὶ	οὐδενὶ	οὐδεμιᾷ	οὐδενὶ
Αἰτ.	τινὰ	τί	οὐδένα	οὐδεμίαν	οὐδὲν

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομ.	τινὲς	τινὰ	οὐδένες	—	—
Γεν.	τινῶν	τινῶν	οὐδένων	—	—
Δοτ.	τισὶ	τισὶ	οὐδέσι	—	—
Αἰτ.	τινὰς	τινὰ	οὐδένα	—	—

Παρατηρήσεις

1) Ἡ ἀόριστος ἀντωνυμία **τίς, τί** διαφέρει τῆς ἐρωτηματικῆς : α) διότι ἐγκλίνεται καὶ β) διότι τονίζεται πάντοτε ἐπὶ τῆς ληγούσης.

2) Κατὰ τὴν ἀντωνυμίαν **οὐδείς, οὐδεμία, οὐδέν**, κλίνεται καὶ ἡ ἀντωνυμία **μηδείς, μηδεμία, μηδέν**.

3) Αἱ ἀντωνυμίαι **ἄλλος ἄλλη ἄλλο, ἕτερος ἑτέρα, ἕτερον, ἑκάτερος ἑκατέρα, ἑκάτερον, μηδέτερος μηδετέρα μηδέτερον, ἕκαστος ἑκάστη ἕκαστον, οὐδέτερος οὐδετέρα οὐδέτερον**, κλίνονται κατὰ τὰ τριγενῆ καὶ τρικατάληκτα ἐπίθετα τῆς β' κλίσεως.

4) Ἡ **ἕτερος, ἑκάτερος, ἕκαστος** καὶ **ἄλλος** λέγονται καὶ ***ἐπιμεριστικαί***, διότι σημαίνουν ἐπιμερισμόν, δηλ. χωρισμὸν καὶ διαίρεσιν ἐκ δύο, ἢ πολλῶν ἀντικειμένων. Καὶ ἡ μὲν **ἕτερος** καὶ **ἑκάτερος** τίθενται ἐπὶ δύο, ἡ δὲ **ἕκαστος** καὶ **ἄλλος** ἐπὶ πολλῶν.

5) Ἡ ἀντωνυμίαι **ἀμφότεροι ἀμφότεραι ἀμφότερα** κλίνεται μόνον εἰς τὸν πληθυντικὸν κατὰ τὰ τριγενῆ καὶ τρικατάληκτα ἐπίθετα τῆς β' κλίσεως.

Ἄσκησις : Κλίνατε τὰς ἀντωνυμίας : ἕκαστος, ἑκάστη, ἕκαστον, μηδείς, μηδεμία, μηδέν, καὶ ἄλλος, ἄλλη, ἄλλο.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

8) Ἀλληλοπαθὴς ἀντωνυμία

Ἀγαπᾶτε ἀ λ λ ή λ ο υ ς.
Ἀ λ λ ή λ ω ν τὰ βάρη βαστάζετε.

Ἡ *ἀλληλοπαθὴς* ἀντωνυμία σημαίνει **ἀλληλοπάθειαν,** δηλ. ἀμοιβαίαν ἐνέργειαν δύο ἢ περισσοτέρων προσώπων ἢ πραγμάτων. Ἔχει δὲ τρία γένη καὶ κλίνεται μόνον εἰς τὰς πλαγίας πτώσεις τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ.

	ἀρσενικὸν	θηλυκὸν	οὐδέτερον
Γεν.	ἀλλήλων	ἀλλήλων	ἀλλήλων
Δοτ.	ἀλλήλοις	ἀλλήλαις	ἀλλήλοις
Αἰτ.	ἀλλήλους	ἀλλήλας	ἄλληλα

Ἀσκήσεις : Ἀνακεφαλαιώσατε πόσα εἶναι τὰ εἴδη ὅλων τῶν ἀντωνυμιῶν. Γράψατε μίαν προσωπικὴν ἀντωνυμίαν, μίαν αὐτοπαθῆ, μίαν κτητικήν, μίαν δεικτικήν, μίαν ἀναφορικήν, μίαν ἐρωτηματικὴν καὶ μίαν ἀόριστον.

ΡΗΜΑΤΑ

ὁ Βασίλειος τ ρ έ χ ε ι ἡ τίγρις έ φ ο ν ε ύ θ η
ἡ Μαρία λ ο ύ ε τ α ι ὁ Ἀνδρέας κ ο ι μ ᾶ τ α ι

Εἰς τὰς ἀνωτέρω φράσεις, ἡ λέξις **τρέχει** φανερώνει ὅτι ὁ Βασίλειος ἐνεργεῖ, ἡ λέξις **ἐφονεύθη** σημαίνει ὅτι ἡ τίγρις ὑπέστη κάτι, ἡ λέξις **λούεται** σημαίνει ὅτι ἡ Μαρία κάμνει μίαν ἐνέργειαν καὶ ἡ ἐνέργειά της ἐπιστρέφει εἰς αὐτὴν τὴν ἰδίαν, ἡ λέξις **κοιμᾶται** σημαίνει ὅτι ὁ Ἀνδρέας οὔτε ἐνεργεῖ οὔτε πάσχει, ἀλλ' εὑρίσκεται ἁπλῶς εἰς μίαν κατάστασιν.

Αἱ λέξεις αἱ ὁποῖαι φανερώνουν ὅτι τὸ ὑποκείμενον (πρόσωπον, ζῷον ἢ πρᾶγμα) ἐνεργεῖ ἢ πάσχει ἢ εὑρίσκεται εἰς μίαν κατάστασιν, λέγονται *ρήματα*.

Γύμνασμα : Συμπληρώσατε τὰς κάτωθι προτάσεις διὰ τῶν καταλλήλων ρημάτων : ὁ Θεὸς . . . . . τὸν κόσμον εἰς ἓξ ἡμέρας. Εἰς τὸν κῆπον . . . . πολλὰ δένδρα. Εἰς τὴν οἰκίαν . . . . . πολλὰ δωμάτια. Ὁ γεωργὸς . . . . . εἰς τὸν ἀγρὸν σπόρον. Ὁ διδάσκαλος . . . . . εἰς τὸ σχολεῖον. Οἱ μαθηταὶ . . . . . εἰς τὴν αὐλήν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Παρεπόμενα τοῦ ρήματος

Πᾶν ρῆμα ἔχει διαφόρους τύπους διὰ νὰ σημάνῃ τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον φανερώνεται ἡ διάθεσις τοῦ ὑποκειμένου.

Οἱ διάφοροι αὐτοὶ τύποι τοῦ ρήματος λέγονται *παρεπόμενα*, δηλ. παρακολουθήματα τοῦ ρήματος.

Τὰ παρεπόμενα τοῦ ρήματος εἶναι ἡ *διάθεσις*, ἡ *φωνή*, ἡ *ἔγκλισις*, ὁ *χρόνος*, ὁ *ἀριθμὸς* καὶ τὸ *πρόσωπον* αὐτοῦ.

1) Διάθεσις

Διάθεσις λέγεται ὁ τύπος τοῦ ρήματος διὰ τοῦ ὁποίου φανερώνεται ἡ κατάστασις τοῦ ὑποκειμένου.

Αἱ διαθέσεις τοῦ ρήματος εἶναι τέσσαρες: 1) *Ἐνεργητική*, 2) *Παθητική*, 3) *Μέση*, 4) *Οὐδετέρα*. Ἑπομένως καὶ τὰ ρήματα διακρίνονται εἰς *ἐνεργητικά*, *παθητικά*, *μέσα* καὶ *οὐδέτερα*.

α) *Ἐνεργητικὰ* ἢ *ἐνεργητικῆς διαθέσεως* λέγονται τὰ ρήματα τὰ ὁποῖα φανερώνουν ὅτι τὸ ὑποκείμενον ἐνεργεῖ ἢ πράττει· π.χ. ὁ μαθητὴς γράφει, ἡ Μαρία πλέκει.

β) *Παθητικὰ* ἢ *παθητικῆς διαθέσεως* λέγονται τὰ ρήματα τὰ ὁποῖα φανερώνουν ὅτι τὸ ὑποκείμενον πάσχει· π.χ. τὸ δένδρον κόπτεται ὑπὸ τοῦ ξυλοκόπου, ἡ πόλις νοσεῖ.

γ) *Μέσα* ἢ *μέσης διαθέσεως* λέγονται τὰ ρήματα τὰ ὁποῖα φανερώνουν ὅτι τὸ ὑποκείμενον ἐνεργεῖ καὶ ἡ ἐνέργεια ἐπιστρέφει εἰς αὐτὸ τὸ ἴδιον· π.χ. ἡ Δήμητρα λούεται, ἡ Βασιλικὴ κτενίζεται, ἡ μήτηρ ἐνδύεται.

δ) *Οὐδέτερα* ἢ *οὐδετέρας διαθέσεως* λέγονται τὰ ρήματα τὰ ὁποῖα φανερώνουν ὅτι τὸ ὑποκείμενον οὔτε ἐνεργεῖ οὔτε πάσχει, ἀλλ' εὑρίσκεται εἰς μίαν κατάστασιν· π.χ. ὁ Δημητράκης κοιμᾶται, ὁ γεωργὸς ἀναπαύεται, ἡ Ἑλένη ὑγιαίνει.

2) Φωναὶ τῶν ρημάτων

Διὰ νὰ ἐκφράσωμεν τὰς τέσσαρες διαθέσεις τοῦ ρήματος μεταχειριζόμεθα δύο τύπους, οἱ ὁποῖοι λέγονται *φωναί*.

Αἱ φωναὶ εἶναι δύο: ἡ *ἐνεργητικὴ* καὶ ἡ *παθητική*.

Ἡ ἐνεργητικὴ φωνὴ ἔχει ρήματα τὰ ὁποῖα τελειώνουν εἰς -ω· π.χ. τρέχω, παίζω, χορεύω.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἡ παθητικὴ φωνὴ ἔχει ρήματα τὰ ὁποῖα τελειώνουν εἰς -ομαι· π. χ. παιδεύομαι, λούομαι.

Γύμνασμα: Γράψατε εἰς ἰδίαν στήλην τὰ ἐνεργητικά, τὰ παθητικά, τὰ μέσα καὶ τὰ οὐδέτερα ρήματα τῶν ἑξῆς προτάσεων:

Ὁ μαθητὴς γράφει τὸ μάθημά του. Ὁ ἀσθενὴς ἐθεραπεύθη ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ. Ὁ ἀγρὸς σπείρεται ὑπὸ τοῦ γεωργοῦ. Ὁ ἥλιος φωτίζει καὶ θερμαίνει τὴν γῆν. Ὁ στρατιώτης μάχεται ὑπὲρ Πατρίδος. Ὁ ἐπιμελὴς μαθητὴς ἐπαινεῖται ὑπὸ τοῦ διδασκάλου του. Ἡ Μαρία ἑκάστην πρωίαν νίπτεται καὶ κτενίζεται.

3) Ἐγκλίσεις τοῦ ρήματος

Ὁ Βασίλειος γ ρ ά φ ε ι

Νὰ γ ρ ά ψ ω μ ε ν σήμερον.

Γ ρ ά ψ ε τὸ μάθημά σου.

Εἰς τὰς ἀνωτέρω προτάσεις ἡ λέξις γ ρ ά φ ε ι σημαίνει κάτι ὁριστικόν, ἡ λέξις νὰ γ ρ ά ψ ω μ ε ν ἐκφράζει μίαν ἐπιθυμίαν, ἡ λέξις γ ρ ά ψ ε ἐκφράζει προσταγήν, διαταγήν.

Οἱ διάφοροι τύποι τοῦ ρήματος οἱ ὁποῖοι φανερώνουν τὴν ψυχικὴν διάθεσιν τοῦ ὑποκειμένου λέγονται *ἐγκλίσεις*.

Αἱ ἐγκλίσεις εἶναι αἱ ἑξῆς: ἡ ὁριστική, ἡ ὑποτακτική, ἡ εὐκτικὴ καὶ ἡ προστακτική.

1) *Ὁριστικὴ* λέγεται ἡ ἔγκλισις ἡ ὁποία φανερώνει ὅτι ἡ διάθεσις τοῦ ὑποκειμένου εἶναι πραγματικὴ καὶ ὡρισμένη· π. χ. παίζω, γράφω, τρέχω.

2) *Ὑποτακτικὴ* λέγεται ἡ ἔγκλισις ἡ ὁποία φανερώνει τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ὑποκειμένου· π.χ. νὰ γράψω, νὰ τρέξω.

3) *Εὐκτικὴ* λέγεται ἡ ἔγκλισις ἡ ὁποία φανερώνει τὴν διάθεσιν τοῦ ὑποκειμένου ὡς εὐχήν· π. χ. εἴθε νὰ γίνῃ καλὸς ἄνθρωπος.

4) *Προστακτικὴ* λέγεται ἡ ἔγκλισις ἡ ὁποία φανερώνει τὴν διάθεσιν τοῦ ὑποκειμένου ὡς προσταγὴν ἢ παράκλησιν· π. χ. γράψε τὸ μάθημά σου.

Ὀνοματικοὶ τύποι τοῦ ρήματος

Ἀπαγορεύεται τ ὸ κ α π ν ί ζ ε ι ν.

Ἀπαγορεύεται τ ὸ π τ ύ ε ι ν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τὸ πτύειν, τὸ καπνίζειν εἶναι ὀνοματικοὶ τύποι τοῦ ρήματος. Οἱ τύποι αὐτοὶ δὲν φανερώνουν οὔτε πρόσωπον, οὔτε ἀριθμόν, οὔτε ἔγκλισιν, ἀλλ' ἁπλῶς τὴν διάθεσιν καὶ τὸν χρόνον αὐτοῦ.

Ὁ τύπος αὐτὸς τοῦ ρήματος λέγεται ***ἀπαρέμφατον.***

Ὅταν τὸ ἀπαρέμφατον ἔχῃ ἄρθρον, ἰσοδυναμεῖ μὲ ἀφῃρημένον οὐσιαστικόν· π. χ. **τὸ ὑ γ ι α ί ν ε ι ν εἶναι πολύτιμον ἀγαθὸν**=ἡ ὑγεία εἶναι πολύτιμον ἀγαθόν.

Ὁ β α σ α ν ί ζ ω ν τὰ ζῶα εἶναι κακός.

Ὁ κ ό π τ ω ν τὰ δένδρα τιμωρεῖται αὐστηρῶς

*Ὁ **βασανίζων**, **ὁ κόπτων*** εἶναι τύποι τοῦ ρήματος οἱ ὁποῖοι μετέχουν τοῦ ἐπιθέτου καὶ τοῦ ρήματος· π. χ. ὁ βασανίζων, ἡ βασανίζουσα, τὸ βασανίζον. Οἱ τύποι αὐτοὶ λέγονται ***μετοχαί.***

Αἱ μετοχαὶ εἶναι ἐπίθετα τριγενῆ καὶ τρικατάληκτα καὶ κλίνονται κατὰ τὴν γ' ἢ τὴν β' κλίσιν.

Γύμνασμα : Αἰτιολογήσατε τί φανερώνουν οἱ ὀνοματικοὶ τύποι τοῦ ρήματος : Γράψατε πέντε τοιούτους ὀνοματικοὺς τύπους ρημάτων. Ὅταν τὸ ἀπαρέμφατον ἔχῃ ἄρθρον μὲ τί ἰσοδυναμεῖ ;

4) Χρόνοι τοῦ ρήματος

Ἡ Μαρία γ ρ ά φ ε ι τὸ μάθημά της.
Ἡ Ἑλένη καὶ ὁ Κωστάκης ἔ π α ι ζ ο ν,
Οἱ μαθηταὶ ἔ λ υ σ α ν τὰ προβλήματά των.
Ὁ Δημητράκης θὰ γ ρ ά φ ῃ.
Ὁ Γεώργιος θὰ μελετήσῃ.
Ἡ Μαρία ἔ χ ε ι γ ρ ά ψ ε ι.

Τὸ ρῆμα λαμβάνει διαφόρους τύπους διὰ νὰ φανερώσῃ πότε γίνεται ἢ πότε ἔγινεν ἢ ὑπὸ τοῦ ρήματος σημαινομένη πρᾶξις.

Οἱ τύποι αὐτοὶ λέγονται ***χρόνοι τοῦ ρήματος.*** Εἶναι δὲ οἱ χρόνοι τοῦ ρήματος ὀκτώ, οἱ ἑξῆς :

1) Ὁ ***ἐνεστώς***, ὁ ὁποῖος φανερώνει ὅτι ἡ πρᾶξις γίνεται τώρα· π. χ παίζω, τρέχω, γράφω.

2) Ὁ ***παρατατικός***, ὁ ὁποῖος φανερώνει ὅτι ἡ πρᾶξις ἔγινεν εἰς τὸ παρελθὸν καὶ ἐξηκολούθει νὰ γίνεται· π.χ. ἔπαιζον, ἔτρεχον, ἔγραφον πρὸ ὀλίγου.

3) Ὁ ***ἀόριστος***, ὁ ὁποῖος φανερώνει ἁπλῶς ὅτι ἡ πρᾶξις

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἔγινεν εἰς τὸ παρελθὸν ἀορίστως καὶ ἀσχέτως πρὸς ἄλλην πρᾶξιν· π.χ. ὁ μαθητὴς ἔλυσε τὸ πρόβλημα.

4) Ὁ *μέλλων διαρκής*, ὁ ὁποῖος φανερώνει ὅτι ἡ πρᾶξις θὰ γίνεται εἰς τὸ μέλλον διαρκῶς ἢ κατ' ἐπανάληψιν· π. χ. ἡ Μαρία θὰ γράφῃ, ἡ Ἑλένη θὰ μελετᾷ.

5) Ὁ *μέλλων στιγμιαῖος*, ὁ ὁποῖος φανερώνει ὅτι ἡ πρᾶξις θὰ γίνῃ μίαν φορὰν εἰς τὸ μέλλον· π.χ. ἡ Μαρία θὰ γράψῃ, ἡ Ἑλένη θὰ μελετήσῃ.

6) Ὁ *παρακείμενος*, ὁ ὁποῖος φανερώνει ὅτι ἡ πρᾶξις ἔχει γίνει εἰς τὸ παρελθὸν καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ὑπάρχει κατὰ τὸν χρόνον κατὰ τὸν ὁποῖον γίνεται λόγος περὶ αὐτῆς· π.χ. ἡ Μαρία ἔχει γράψει τὸ μάθημά της.

7) Ὁ *ὑπερσυντέλικος*, ὁ ὁποῖος φανερώνει ὅτι ἡ πρᾶξις εἶχε γίνει εἰς τὸ παρελθὸν πρὸ τοῦ χρόνου κατὰ τὸν ὁποῖον γίνεται λόγος περὶ αὐτῆς· π.χ. ἡ Μαρία εἶχε γράψει τὸ μάθημα.

8) Ὁ *τετελεσμένος μέλλων*, ὁ ὁποῖος φανερώνει ὅτι ἡ πρᾶξις θὰ ἔχῃ γίνει εἰς τὸ μέλλον· π. χ. ἡ Μαρία θὰ ἔχῃ γράψει τὸ μάθημά της ὅταν θὰ ἔλθῃ ὁ διδάσκαλός της.

Ἐκ τῶν ὀκτὼ χρόνων τοῦ ρήματος ὁ μὲν *ἐνεστώς*, ὁ *παρατατικὸς* καὶ οἱ *μέλλοντες* λέγονται *ἀρκτικοὶ χρόνοι*, ὁ δὲ *παρακείμενος*, ὁ *ἀόριστος καὶ ὁ ὑπερσυντέλικος* λέγονται *ἱστορικοὶ χρόνοι*.

5) Ἀριθμὸς

Ἀριθμὸς λέγεται ὁ τύπος, τὸν ὁποῖον λαμβάνει τὸ ρῆμα, διὰ νὰ δηλώσῃ ἂν τὰ ὑποκείμενα αὐτοῦ εἶναι ἓν ἢ πολλά. Εἶναι δὲ οἱ ἀριθμοὶ δύο, ὁ **ἑνικὸς** καὶ ὁ **πληθυντικός**.

6) Πρόσωπον

Πρόσωπον λέγεται ὁ τύπος, τὸν ὁποῖον λαμβάνει τὸ ρῆμα διὰ νὰ δηλώσῃ τὰ πρόσωπα τῆς ὁμιλίας. Εἶναι δὲ τὰ πρόσωπα τρία: πρῶτον, δεύτερον καὶ τρίτον· π.χ. (**ἐ γ ὼ**) **παίζω**, (**σ ὺ**) **παίζεις**, (**ἐ κ ε ῖ ν ο ς**) **παίζει**.

Γύμνασμα: Εὕρετε πόσοι εἶναι οἱ χρόνοι τοῦ ρήματος καὶ τί φανερώνει ἕκαστος τούτων; Πῶς λέγεται ὁ ἐνεστώς, ὁ παρατατικὸς καὶ οἱ μέλλοντες; Ποῖοι χρόνοι λέγονται ἱστορικοί; Τί λέγεται διάθεσις τοῦ ρήματος;

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

7) Θέμα, χαρακτήρ, κατάληξις

Ρηματικὸν θέμα λέγεται τὸ κατὰ τὴν κλίσιν ἀμετάβλητον μέρος τοῦ ρήματος, τὸ ὁποῖον χρησιμεύει ὡς βάσις τοῦ σχηματισμοῦ ὅλων τῶν τύπων αὐτοῦ· π.χ. λύω, θέμα λυ.

Χαρακτὴρ τοῦ ρήματος λέγεται τὸ τελευταῖον γράμμα τοῦ ρηματικοῦ θέματος· π. χ. λέγω, ρηματικὸν θέμα λεγ, λύω ρηματικὸν θέμα λύ, χαρακτὴρ γ, υ.

Τὰ ρήματα τῶν ὁποίων ὁ χαρακτὴρ εἶναι γράμμα σύμφωνον λέγονται *συμφωνόληκτα*· π. χ. λέγ-ω, τρέχ-ω.

Τὰ ρήματα τῶν ὁποίων ὁ χαρακτὴρ εἶναι γράμμα φωνῆεν λέγονται *φωνηεντόληκτα*· π. χ. παιδεύ-ω, λύ-ω.

Τὸ μέρος τοῦ ρήματος τὸ ὁποῖον μεταβάλλεται λέγεται *κατάληξις*· π. χ. γράφ-ω, γράφ-εις, γράφ-ει.

Βαρύτονα λέγονται ὅσα ρήματα λαμβάνουν ὀξεῖαν εἰς τὴν παραλήγουσαν (παροξύνονται)· π. χ. τρέχω, φεύγω.

Περισπώμενα λέγονται ὅσα ρήματα περισπῶνται· π. χ. μελετῶ, ἀγαπῶ.

Χρονικὸν θέμα λέγεται τὸ μέρος τοῦ ρήματος τὸ ὁποῖον χρησιμεύει ὡς βάσις τοῦ σχηματισμοῦ ἑνὸς ἢ περισσοτέρων χρόνων αὐτοῦ. Γίνεται δὲ τὸ χρονικὸν θέμα ἐκ τοῦ ρηματικοῦ θέματος διὰ τῆς προσθήκης γράμματος ἢ γραμμάτων. Τὸ γράμμα ἢ τὰ γράμματα τὰ ὁποῖα προστίθενται εἰς τὸ ρηματικὸν θέμα πρὸς σχηματισμὸν τῶν διαφόρων χρονικῶν θεμάτων λέγονται *χρονικὸς χαρακτήρ*· π. χ. τοῦ λύσω (ρημ. θέμα λυ· χρον. χαρακτὴρ σ) χρονικὸν θέμα λυ-σ.

Αὔξησις τῶν ρημάτων

1) Συλλαβικὴ αὔξησις

Ἐνεστὼς	*Παρατατικὸς*	*Ἀόριστος*
τρέχω	ἔτρεχον	ἔτρεξα
παιδεύω	ἐπαίδευον	ἐπαίδευσα

Τὰ ρήματα τρέχω, παιδεύω, αὐξάνουν εἰς τὸν παρατατικὸν καὶ ἀόριστον τῆς ὁριστικῆς κατὰ μίαν συλλαβήν, λαμβάνοντα ἕνα ε.

Ἡ αὔξησις αὐτὴ τοῦ παρατατικοῦ καὶ τοῦ ἀορίστου κατὰ μίαν συλλαβὴν λέγεται *συλλαβικὴ αὔξησις*.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Συλλαβικὴν αὔξησιν λαμβάνουν ὅλα τὰ ρήματα τὰ ὁποῖα ἀρχίζουν ἀπὸ σύμφωνον.

Ὅσα ρήματα ἀρχίζουν ἀπὸ ρ διπλασιάζουν τὸ ρ μετὰ τὴν συλλαβικὴν αὔξησιν· π. χ. **ρίπτω**, παρατ. **ἔρριπτον**, ἀόριστος **ἔρριψα**, **ράπτω**, **ἔρραπτον**, **ἔρραψα**.

Ἀσκήσεις: Σχηματίσατε τὸν παρατατικὸν καὶ ἀόριστον τῶν ἑξῆς ρημάτων: λύω, γράφω, παίζω, τρέχω, ποτίζω.

2) Χρονικὴ αὔξησις

Ἐνεστὼς	*Παρατατικὸς*	*Ἀόριστος*
ἐλπίζω	ἤλπιζον	ἤλπισα
ἀγοράζω	ἠγόραζον	ἠγόρασα
ὀνομάζω	ὠνόμαζον	ὠνόμασα
αἰσθάνομαι	ᾐσθανόμην	ᾐσθάνθην
αὐξάνω	ηὔξανον	ηὔξησα

Τὰ ρήματα **ἐλπίζω**, **ἀγοράζω**, **ὀνομάζω**, **αἰσθάνομαι**, **αὐξάνω**, ἀρχίζουν ἀπὸ βραχὺ φωνῆεν ἢ δίφθογγον. Τὰ ρήματα αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἀρχίζουν ἀπὸ φωνῆεν ἢ δίφθογγον δὲν λαμβάνουν συλλαβικὴν αὔξησιν. Ἐκτείνουν ὅμως τὸ ἀρκτικὸν βραχὺ φωνῆεν ἢ τὴν δίφθογγον. Ἡ τροπὴ αὕτη τοῦ βραχέος ἀρκτικοῦ φωνήεντος ἢ τῆς διφθόγγου εἰς μακρὸν φωνῆεν ἢ εἰς δίφθογγον λέγεται ***χρονικὴ αὔξησις*** καὶ γίνεται ὡς ἑξῆς:

τὸ	α	εἰς	η	π. χ.	ἀγοράζω ἠγόραζον ἠγόρασα
τὸ	ε	»	η	»	ἐλπίζω ἤλπιζον ἤλπισα
τὸ	ο	»	ω	»	ὀνομάζω ὠνόμαζον ὠνόμασα
τὸ	αι	»	ῃ	»	αἰσθάνομαι ᾐσθανόμην ᾐσθάνθην
τὸ	οι	»	ῳ	»	οἰκτείρω ᾤκτειρον ᾤκτειρα
τὸ	αυ	»	ηυ	»	αὐξάνω ηὔξανον ηὔξησα
τὴ	ευ	»	ηυ	»	εὔχομαι ηὐχόμην ηὐχήθην

Τὰ ρήματα **ἔχω**, **ἕλκω ἢ ἑλκύω**, **ἑλίσσω**, **ἕπομαι**, **ἐργάζομαι**, **ἕρπω** καὶ **ἐθίζω** κατὰ τὴν χρονικὴν αὔξησιν ἐκτείνουν τὸ ἀρκτικὸν ε εἰς ει· π. χ. **ἔχω εἶχον**, **ἐργάζομαι εἰργαζόμην εἰργάσθην**.

Τὸ ρῆμα **ἑορτάζω** κατὰ τὴν αὔξησιν τρέπει τὸ ο τῆς δευτέρας συλλαβῆς εἰς ω· π. χ. **ἑορτάζω ἑώρταζον ἑώρτασα**.

Τὰ ρήματα τὰ ὁποῖα ἀρχίζουν ἀπὸ ι καὶ υ βραχὺ ἐκτείνουν αὐτὰ εἰς μακρὰ εἰς τὸν παρατατικὸν καὶ ἀόριστον τῆς ὁρι-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

στικῆς· π. χ. **ἱκετεύω ἱκέτευον ἱκέτευσα, ὑβρίζω ὕβριζον ὕβρισα.**

Αἱ αὐξήσεις τῶν ρημάτων γίνονται μόνον εἰς τὴν ὁριστικὴν ἔγκλισιν.

Ἀσκήσεις: Γράψετε τὸν παρατατικὸν καὶ ἀόριστον τῶν ἑξῆς ρημάτων, εἰς τὸ α΄ πρόσωπον τοῦ ἑνικοῦ: ἀκούω, ὁρκίζω, εὔχομαι. Ἐπίσης τῶν ρημάτων ἕλκω, ἑλκύω, ἐργάζομαι, ἐθίζω.

3) Αὔξησις τῶν συνθέτων ρημάτων

Τὰ σύνθετα μετὰ προθέσεως ρήματα λαμβάνουν τὴν αὔξησιν ἔσωθεν, δηλαδὴ μετὰ τὴν πρόθεσιν, τὸ δὲ τελικὸν φωνῆεν τῆς προθέσεως ἀποβάλλεται, πλὴν τῶν προθέσεων **πρὸ** καὶ **περὶ** π. χ. **καταλύω κατέλυον κατέλυσα, ὑπογράφω ὑπέγραφον ὑπέγραψα, προλέγω προέλεγον προέλεξα, περιγράφω περιέγραφον περιέγραψα.**

Μερικὰ σύνθετα καὶ πολυσύνθετα ρήματα λαμβάνουν τὴν αὔξησιν εἰς τὴν ἀρχήν, δηλ. ἔξωθεν· π. χ.

ἀνάπτω	**ἤναπτον**	**ἤναψα**
ἀνοίγω	**ἤνοιγον**	**ἤνοιξα**
ἐμποδίζω	**ἠμπόδιζον**	**ἠμπόδισα**
προτιμῶ	**ἐπροτίμων**	**ἐπροτίμησα**
προστατεύω	ἐπροστάτευον	ἐπροστάτευσα
συλλογίζομαι	ἐσυλλογιζόμην	ἐσυλλογίσθην
προξενῶ	ἐπροξένουν	ἐπροξένησα
συντομεύω	ἐσυντόμευον	ἐσυντόμευσα

Τὰ σύνθετα ρήματα **ἐνοχλῶ, ἀμφισβητῶ, ἀνορθῶ, ἀνέχομαι** λαμβάνουν διπλῆν αὔξησιν καὶ ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν π. χ. **ἐνοχλῶ ἠνώχλουν ἠνώχλησα, ἀμφισβητῶ ἠμφεσβήτουν ἠμφεσβήτησα, ἀνορθῶ ἠνώρθουν ἠνώρθωσα, ἀνέχομαι ἠνειχόμην.**

Τὰ παρασύνθετα τὰ παραγόμενα ἐξ ὀνομάτων συνθέτων, οὐχὶ μετὰ προθέσεων ἀλλὰ μετὰ παντὸς ἄλλου μέρους λόγου, αὐξάνονται ἔξωθεν ὡς ἁπλᾶ· π.χ. (μυθολόγος) **μυθολογῶ·ἐμυθολόγουν,** (ἄδικος) **ἀδικῶ · ἠδίκουν.**

Σημ. Μερικὰ ρήματα ἁπλᾶ ἢ σύνθετα ἢ παρασύνθετα δὲν λαμβάνουν αὔξησιν.

Τοιαῦτα ρήματα εἶναι τὰ ἑξῆς:

Ἐνεστὼς	Παρατατικὸς	Ἀόριστος
ἐκκλησιάζομαι	ἐκκλησιαζόμην	—
ἀερίζω	ἀέριζον	ἀέρισα

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀηδιάζω	ἀηδίαζον	ἀηδίασα
ἐννοῶ	ἐννόουν	ἐννόησα
συνεδριάζω	συνεδρίαζον	συνεδρίασα
οἰκονομῶ	οἰκονόμουν	οἰκονόμησα

Γύμνασμα : Νὰ σχηματίσετε τὸ πρῶτον πρόσωπον τοῦ παρατατικοῦ καὶ τοῦ ἀορίστου τῆς ὁριστικῆς τῶν κάτωθι ρημάτων κατὰ τὸ ἀνωτέρω σχέδιον : διδάσκω, λύω, καταγράφω, βασιλεύω, αἰσθάνομαι, συνεργάζομαι, ἑορτάζω, ἐνοχλῶ, ἀποπέμπω, προγράφω, ἡσυχάζω, ρίπτω, ὁδοιπορῶ.

Ἀναδιπλασιασμὸς

Ἀναδιπλασιασμὸς λέγεται ἡ **ἐπανάληψις** τοῦ ἀρκτικοῦ συμφώνου τοῦ θέματος μὲ ἕνα **ε** ἢ ἡ προσθήκη ἑνὸς μόνον **ε** πρὸ τοῦ ἀρκτικοῦ συμφώνου τοῦ θέματος ἢ ἡ ἔκτασις τοῦ ἀρκτικοῦ φωνήεντος τοῦ θέματος. Κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἔχομεν τριῶν εἰδῶν ἀναδιπλασιασμόν.

Ἀναδιπλασιασμὸν λαμβάνουν ὅλα τὰ ρήματα εἰς τὴν μετοχὴν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου.

1) ***Πρώτου εἴδους ἀναδιπλασιασμὸν λαμβάνουν*** :

α) Ὅλα τὰ ρήματα τὰ ὁποῖα ἀρχίζουν ἀπὸ σύμφωνον πλὴν τοῦ ρ· π. χ. **λύω-λ ε λυμένος, παιδεύω · π ε παιδευμένος**.

β) Ὅσα ἀρχίζουν ἀπὸ δύο σύμφωνα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ πρῶτον εἶναι ἄφωνον καὶ τὸ δεύτερον ὑγρὸν ἢ ἔνρινον, πλὴν τοῦ **γνωρίζω**· π.χ. **βλάπτω·β ε βλαμμένος, γράφω-γ ε γραμμένος, ἀλλὰ γνωρίζω ἐ γ νωρισμένος**.

Σημ. Ὅσα ρήματα ἀρχίζουν ἀπὸ δασὺ σύμφωνον χ, φ, θ, κατὰ τὸν ἀναδιπλασιασμὸν τρέπουν τὸ δασὺ εἰς τὸ ἀντίστοιχον ψιλόν, ἤτοι τὸ **χ** εἰς **κ**, τὸ **φ** εἰς **π** καὶ τὸ **θ** εἰς **τ**· π.χ. χωνεύω-κεχωνευμένος, φιλῶπεφιλημένος, θλίβομαι-τεθλιμμένος.

2) ***Δευτέρου εἴδους ἀναδιπλασιασμόν***, προσθήκην δηλ. ἑνὸς **ε**, ὅπως εἰς τὴν συλλαβικὴν αὔξησιν, λαμβάνουν :

α) Ὅσα ρήματα ἀρχίζουν ἀπὸ **ρ**, τὸ ὁποῖον μετὰ τὸν ἀναδιπλασιασμὸν διπλασιάζεται· π.χ. **ράπτω-ἐ ρ ραμμένος**.

β) Ὅσα ρήματα ἀρχίζουν ἀπὸ διπλοῦν σύμφωνον **(ζ, ξ, ψ)**

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

π. χ. **ζυγίζω-ἐζυγισμένος, ξέω-ἐξεσμένος, ψηφίζω-ἐψηφισμένος.**

γ) Ὅσα ρήματα ἀρχίζουν ἀπὸ δύο σύμφωνα, ὄχι ὅμως τὸ δεύτερον ὑγρὸν ἢ ἔνρινον, καὶ ἀπὸ τρία σύμφωνα· π.χ. **σπεύδω - ἐσπευσμένος, κτίζω - ἐκτισμένος, στρατηγῶ - ἐστρατηγημένος.**

Ἐξαιρεῖται τὸ **κτῶμαι - κεκτημένος.**

3) ***Τρίτου εἴδους ἀναδιπλασιασμόν***, ὅμοιον δηλ. μὲ τὴν χρονικὴν αὔξησιν, λαμβάνουν ὅλα τὰ ρήματα τὰ ὁποῖα ἀρχίζουν ἀπὸ φωνῆεν. Ἀκολουθεῖ δέ, ὡς πρὸς τὴν ἔκτασιν τοῦ φωνήεντος, τοὺς κανόνας τῆς χρονικῆς αὐξήσεως. Τρέπουν δηλ. τὸ **α** εἰς **η**, τὸ **ο** εἰς **ω**, τὸ **ε** εἰς **η**.

Τὰ σύνθετα ρήματα λαμβάνουν τὸν ἀναδιπλασιασμὸν ὅπως καὶ τὴν αὔξησιν, ἔσωθεν, μεταξὺ προθέσεως καὶ ρήματος· π χ. **διαλύω-διαλελυμένος.**

Γύμνασμα : Θέσατε ἀναδιπλασιασμὸν εἰς τὰ κάτωθι ρήματα : ἀκούομαι, γράφομαι, στρέφομαι, βρέχομαι, ἀπομακρύνομαι, ρίπτομαι, βλάπτομαι, ἀναγκάζομαι.

Σχηματισμὸς καὶ κλίσις τῶν ρημάτων

Διὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν συνθέτων ἢ περιφραστικῶν χρόνων τοῦ ρήματος χρησιμοποιοῦνται :

α) Τὰ μόρια **θά, νά, ἄν, ἂς** καὶ **εἴθε νά.**

β) Τὰ βοηθητικὰ ρήματα, **ἔχω, εἶμαι.**

Ταῦτα κλίνονται ὡς ἑξῆς :

Κλίσις τοῦ ρήματος ἔχω

Ὁριστικὴ	Ὑποτακτ.	Εὐκτικὴ		Προστακτ.	Ἀπαρεμ.	Μετοχὴ	
ἔχω	νὰ ἔχω	εἴθε νὰ ἔχω			ἔχειν	ὁ	ἔχων
ἔχεις	νὰ ἔχῃς	»	» ἔχῃς	ἔχε		ἡ	ἔχουσα
ἔχει	νὰ ἔχῃ	»	» ἔχῃ	ἂς ἔχῃ		τὸ	ἔχον
ἔχομεν	νὰ ἔχωμεν	»	» ἔχωμεν				
ἔχετε	νὰ ἔχητε	»	» ἔχητε	ἔχετε			
ἔχουν	νὰ ἔχουν	»	» ἔχουν	ἂς ἔχουν			

Παρατατικὸς : εἶχον, εἶχες, εἶχε, εἴχομεν, εἴχετε, εἶχον.

Μέλλων : Θὰ ἔχω, θὰ ἔχῃς, θὰ ἔχῃ, θὰ ἔχωμεν, θὰ ἔχητε, θὰ ἔχουν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Κλίσις τοῦ ρήματος ε ἶ μ α ι

Ἐνεστὼς

Ὁριστικὴ	Ὑποτακτικὴ	Εὐκτικὴ	
εἶμαι	εἶμαι	εἴθε νὰ εἶμαι	εἴθε νὰ εἴμεθα
εἶσαι	εἶσαι	εἴθε νὰ εἶσαι	εἴθε νὰ εἶσθε
εἶναι	εἶναι	εἴθε νὰ εἶναι	εἴθε νὰ εἶναι
εἴμεθα	εἴμεθα		
εἶσθε	εἶσθε		
εἶναι	εἶναι		

Ἀπαρέμφατον
εἶναι

Προστακτικὴ
ἔσο ἢ νὰ εἶσαι
ἔστω ἢ ἂς εἶναι
ἐστὲ ἢ νὰ εἶσθε
ἔστωσαν ἢ ἂς εἶναι

Μετοχὴ
ὁ ὤν
ἡ οὖσα
τὸ ὄν

Παρατατικὸς	Ὁριστικὴ	*Μέλλων διαρκὴς*
ἤμην		θὰ εἶμαι
ἦσο		θὰ εἶσαι
ἦτο		θὰ εἶναι
ἤμεθα		θὰ εἴμεθα
ἦσθε		θὰ εἶσθε
ἦσαν		θὰ εἶναι

Παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ βοηθητικοῦ ρήματος εἶμαι

Ὡς μέλλων τοῦ ρήματος **εἶμαι**, ἐκτὸς τοῦ **θὰ εἶμαι**, λαμβάνεται καὶ ὁ μέλλων τοῦ ρήματος **ὑπάρχω** (μέλλων διαρκὴς) **θὰ ὑπάρχω**, καὶ (μέλλων στιγμιαῖος) **θὰ ὑπάρξω**.

Ὡς ἀόριστος τοῦ **εἶμαι** λαμβάνεται ἐκ τοῦ ρήματος **ὑπάρχω**: **ὑπῆρξα**, ἢ ἐκ τοῦ ρήματος **γίνομαι**: **ἐγενόμην** ἢ **ἔγινα**.

Ὡς παρακείμενος, ὑπερσυντέλικος καὶ τετελεσμένος μέλλων τοῦ **εἶμαι** λαμβάνεται ἐκ τοῦ ρήματος **ὑπάρχω** ἢ τοῦ **γίνομαι**· π. χ. παρακ. **ἔχω ὑπάρξει** ἢ **ἔχω γίνει**, ὑπερσ. **εἶχον ὑπάρξει**, ἢ **εἶχον γίνει**, τετελ. μέλλων **θὰ ἔχω ὑπάρξει** ἢ **θὰ ἔχω γίνει**.

Τὸ γ' πρόσωπον τοῦ ἑνικοῦ τῆς προστακτικῆς τὸ χρησιμοποιοῦμεν ὅταν θέλωμεν νὰ ὑποχωρήσωμεν· π. χ. **νὰ μοῦ τὸ φέρῃς ἔ σ τ ω καὶ ἀργά**.

Τὸ ἀπαρέμφατον **εἶναι** τὸ χρησιμοποιοῦμεν μόνον ὡς οὐσιαστικὸν μὲ τὸ ἄρθρον· π. χ. **ἔδωσα τὸ ε ἶ ν α ι μου** (ὅ,τι εἶχα).

Γύμνασμα : Κλίνατε τὴν μετοχὴν τοῦ ρήματος εἶναι ***ὤν***, ***οὖσα***, ***ὄν*** καὶ εἰς τοὺς δύο ἀριθμούς.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Κλίσις βαρυτόνων ρημάτων

Ἐνεργητικὴ φωνὴ

Χρόνοι	Ὁριστικὴ	Ὑποτακτικὴ	Εὐκτικὴ	Προστακτικὴ	Ἀπαρέμ.	Μετοχὴ
Ἐνεστὼς	λύω λύεις λύει λύομεν λύετε λύουσι	νὰ λύω νὰ λύῃς νὰ λύῃ νὰ λύωμεν νὰ λύητε νὰ λύωσι	εἴθε νὰ λύω εἴθε νὰ λύῃς εἴθε νὰ λύῃ εἴθε νὰ λύωμεν εἴθε νὰ λύητε εἴθε νὰ λύωσι	λῦε ἢ νὰ λύῃς ἂς λύῃ λύετε ἢ νὰ λύετε ἂς λύωσι(ν)	λύειν	ὁ λύων ἡ λύουσα τὸ λῦον
Παρατ.	ἔλυον ἔλυες ἔλυε ἐλύομεν ἐλύετε ἔλυον					
Ἀόριστος	ἔλυσα ἔλυσας ἔλυσε ἐλύσαμεν ἐλύσατε ἔλυσαν	νὰ λύσω νὰ λύσῃς νὰ λύσῃ νὰ λύσωμεν νὰ λύσητε νὰ λύσωσι	εἴθε νὰ λύσω εἴθε νὰ λύσῃς εἴθε νὰ λύσῃ εἴθε νὰ λύσωμεν εἴθε νὰ λύσητε εἴθε νὰ λύσωσι(ν)	λῦσον ἢ νὰ λύσῃς ἂς λύσῃ λύσατε ἢ νὰ λύσητε ἂς λύσωσι(ν)	λῦσαι	ὁ λύσας ἡ λύσασα τὸ λῦσαν
Μέλλων στιγμιαῖος	θὰ λύσω θὰ λύσῃς θὰ λύσῃ θὰ λύσω με θὰ λύσητε θὰ λύσωσι				λύσειν	ὁ λύσων ἡ λύσουσα τὸ λῦσον

1) Ὁριστική

Ἐνεστώς

Αἱ καταλήξεις τοῦ ἐνεστῶτος τῆς ὁριστικῆς εἶναι αἱ ἑξῆς:

Ἑνικὸς - Πληθ.		Ἑνικὸς		Πληθυντικὸς	
-ω	-ομεν	ἐγὼ	λύω	ἡμεῖς	λύομεν
-εις	-ετε	σὺ	λύεις	σεῖς	λύετε
-ει	-ουσιν (ουν)	αὐτὸς	λύει	αὐτοὶ	λύουν (λύουσι)

Παρατατικός

Αἱ καταλήξεις τοῦ παρατατικοῦ τῆς ὁριστικῆς εἶναι αἱ ἑξῆς:

Ἑνικὸς - Πληθ.		Ἑνικὸς	Πληθυντικὸς
-ον	-ομεν	ἔλυον	ἐλύομεν
-ες	-ετε	ἔλυες	ἐλύετε
-ε	-ον	ἔλυε	ἔλυον

Ἀόριστος

Αἱ καταλήξεις τῆς ὁριστικῆς τοῦ ἀορίστου εἶναι αἱ ἑξῆς:

Ἑνικὸς	Πληθυντικὸς	Ἑνικὸς	Πληθυντικὸς
-σα	-σαμεν	ἔλυσα	ἐλύσαμεν
-σας	-σατε	ἔλυσας	ἐλύσατε
-σε	-σαν	ἔλυσε	ἔλυσαν

Μέλλων διαρκής

Αἱ καταλήξεις τῆς ὁριστικῆς τοῦ μέλλοντος διαρκοῦς εἶναι αἱ ἑξῆς:

Ἑνικὸς	Πληθυντικὸς	Ἑνικὸς	Πληθυντικὸς
-ω	-ωμεν	θὰ λύω	θὰ λύωμεν
-ῃς	-ητε	θὰ λύῃς	θὰ λύητε
-ῃ	-ωσι	θὰ λύῃ	θὰ λύουν ἢ λύωσι

Μέλλων στιγμιαῖος

Αἱ καταλήξεις τοῦ μέλλοντος στιγμιαίου εἶναι αἱ ἑξῆς:

Ἑνικὸς	Πληθυντικὸς	Ἑνικὸς	Πληθυντικὸς
-σω	-σωμεν	θὰ λύσω	θὰ λύσωμεν
-σῃς	-σητε	θὰ λύσῃς	θὰ λύσητε
-σῃ	-σωσι	θὰ λύσῃ	θὰ λύσωσι(ν)

Παρακείμενος

Ὁ παρακείμενος σχηματίζεται περιφραστικῶς διὰ τοῦ ἐνεστῶτος τοῦ βοηθητικοῦ ρήματος **ἔχω** καὶ τοῦ ἀπαρεμφάτου τοῦ μέλλοντος (λύσειν) κατ' ἀποκοπὴν τοῦ ν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἔχω λύσει	ἔχομεν λύσει
ἔχεις λύσει	ἔχετε λύσει
ἔχει λύσει	ἔχουν (ουσι) λύσει

Ὑπερσυντέλικος

Ὁ ὑπερσυντέλικος σχηματίζεται περιφραστικῶς διὰ τοῦ παρατατικοῦ καὶ τοῦ βοηθητικοῦ ρήματος **ἔχω** καὶ τοῦ ἀπαρεμφάτου τοῦ μέλλοντος (λύσειν) χωρὶς **ν**.

εἶχον λύσει	εἴχομεν λύσει
εἶχες λύσει	εἴχετε λύσει
εἶχε λύσει	εἶχον λύσει

Τετελεσμένος μέλλων

Ὁ τετελεσμένος μέλλων σχηματίζεται περιφραστικῶς διὰ τοῦ μέλλοντος τῆς ὁριστικῆς τοῦ βοηθητικοῦ ρήματος **θὰ ἔχω** καὶ τοῦ ἀπαρεμφάτου τοῦ μέλλοντος τοῦ οἰκείου ρήματος κατ' ἀποκοπὴν τοῦ **ν**.

Ἑνικὸς ἀριθμὸς	Πληθυντικὸς ἀριθμὸς
θὰ ἔχω λύσει	θὰ ἔχωμεν λύσει
θὰ ἔχῃς λύσει	θὰ ἔχητε λύσει
θὰ ἔχῃ λύσει	θὰ ἔχουν (ωσι) λύσει

Ἀσκήσεις: Νὰ εὕρητε ποίου χρόνου εἶναι τὰ ἀκόλουθα ρήματα: Ἔπαιξα, τρέχω, ἔχω γράψει, θὰ γράψω, ἔτρωγον, ἔχω φάγει, θὰ ἀναχωρήσω, ἀνεχώρησα.

2) Ὑποτακτικὴ

Ὑποτακτικὴν ἔχουν ὁ ἐνεστώς, ὁ ἀόριστος καὶ ὁ παρακείμενος.

Οἱ χρόνοι τῆς ὑποτακτικῆς σχηματίζονται περιφραστικῶς διὰ τῆς προτάξεως πρὸ τοῦ ρήματος τῶν μορίων **ἄς, νά, ἂν** καὶ ἵνα εἰς ὅλα τὰ πρόσωπα.

Ἐνεστῶς

Αἱ καταλήξεις τῆς ὑποτακτικῆς τοῦ ἐνεστῶτος εἶναι αἱ ἑξῆς:

Ἑνικὸς	Πληθυντικὸς	Ἑνικὸς	Πληθυντικὸς
-ω	-ωμεν	νὰ λύω	νὰ λύωμεν
-ῃς	-ητε	νὰ λύῃς	νὰ λύητε
-ῃ	-ουν ἢ (-ωσι) (ν)	νὰ λύῃ	νὰ λύουν ἢ -ωσι

Ἀόριστος

Αἱ καταλήξεις τῆς ὑποτακτικῆς τοῦ ἀορίστου εἶναι αἱ ἑξῆς:

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἑνικὸς	Πληθυντικὸς	Ἑνικὸς	Πληθυντικὸς
-σω	-σωμεν	νὰ λύσω	νὰ λύσωμεν
-σῃς	-σητε	νὰ λύσῃς	νὰ λύσητε
-σῃ	-σουν ἢ -ωσι	νὰ λύσῃ	νὰ λύσουν ἢ -σωσι

Παρακείμενος

Ὁ παρακείμενος σχηματίζεται περιφραστικῶς διὰ τοῦ ἐνεστῶτος τῆς ὑποτακτικῆς τοῦ βοηθητικοῦ ρήματος **ἔχω** καὶ τοῦ ἀπαρεμφάτου τοῦ μέλλοντος τοῦ οἰκείου ρήματος κατ' ἀποκοπὴν τοῦ ν.

*ν*α ἔχω λύσει	νὰ ἔχωμεν λύσει
νὰ ἔχῃς λύσει	νὰ ἔχητε λύσει
νὰ ἔχῃ λύσει	νὰ ἔχωσι λύσει

3) Εὐκτικὴ

Ἐνεστὼς

Ὁ ἐνεστὼς τῆς εὐκτικῆς ἔχει τὰς ἰδίας καταλήξεις τοῦ ἐνεστῶτος τῆς ὑποτακτικῆς μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι προτάσσεται τὸ μόριον **εἴθε νὰ** εἰς ὅλα τὰ πρόσωπα.

εἴθε νὰ λύω	εἴθε νὰ λύωμεν
εἴθε νὰ λύῃς	εἴθε νὰ λύητε
εἴθε νὰ λύῃ	εἴθε νὰ λύουν ἢ -ωσι

Ἀόριστος

Αἱ καταλήξεις τοῦ ἀορίστου τῆς εὐκτικῆς εἶναι αἱ αὐταὶ μὲ τοῦ ἀορίστου τῆς ὑποτακτικῆς, μὲ τὴν προσθήκην τοῦ μορίου **εἴθε νά**.

Ἑνικὸς ἀριθμὸς	Πληθυντικὸς ἀριθμὸς
εἴθε νὰ λύσω	εἴθε νὰ λύσωμεν
εἴθε νὰ λύσῃς	εἴθε νὰ λύσητε
εἴθε νὰ λύσῃ	εἴθε νὰ λύσουν ἢ -σωσι

4) Προστακτικὴ

Προστακτικὴν ἔχουν ὁ ἐνεστώς, ὁ ἀόριστος καὶ ὁ παρακείμενος.

Ἡ προστακτικὴ δὲν ἔχει πρῶτον πρόσωπον καὶ εἰς τοὺς δύο ἀριθμούς.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἐνεστὼς

λῦε	λύετε
ἂς λύῃ	ἂς λύουν ἢ -ωσι

Ἀόριστος

λῦσον	λύσετε
ἂς λύσῃ	ἂς λύσουν ἢ -σωσι

Παρακείμενος

νὰ ἔχῃς λύσει	νὰ ἔχητε λύσει
ἂς ἔχῃ λύσει	ἂς ἔχουν λύσει

5) Ἀπαρέμφατον

Ἀπαρέμφατον εἰς τὴν ἐνεργητικὴν φωνὴν ἔχουν μόνον ὁ ἐνεστώς, ὁ μέλλων καὶ ὁ ἀόριστος.

Ἐνεστὼς	*Μέλλων*	*Ἀόριστος*
λύειν	λύσειν	λῦσαι

6) Μετοχὴ

Μετοχὴν εἰς τὴν ἐνεργητικὴν φωνὴν ἔχουν ὁ ἐνεστώς, ὁ μέλλων καὶ ὁ ἀόριστος.

Ἐνεστὼς	ὁ λύων	ἡ λύουσα	τὸ λῦον
Μέλλων	ὁ λύσων	ἡ λύσουσα	τὸ λῦσον
Ἀόριστος	ὁ λύσας	ἡ λύσασα	τὸ λῦσαν

Ἄσκησις: Κλίνατε τὰ ῥήματα: παιδεύω, βασιλεύω, δραπετεύω.

Σχηματίσατε τὴν μετοχὴν τοῦ ἐνεστῶτος τοῦ ῥήματος δουλεύω καὶ κλίνατέ την καὶ εἰς τὰ τρία γένη.

Νὰ γράψητε ποία ἔγκλισις θέλει μόρια διὰ νὰ κλιθῇ; Ποῖα εἶναι τὰ μόρια ταῦτα; Ποῖα μόρια χρειάζεται ὁ ἐνεστὼς τῆς εὐκτικῆς;

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Κλίσις βαρυτόνων ρημάτων

Παθητικὴ φωνὴ

Χρόνοι	Ὁριστικὴ	Ὑποτακτικὴ	Εὐκτικὴ	Προστακτικὴ	Ἀπαρέμφατον	Μετοχὴ
Ἐνεστὼς	λύομαι λύεσαι λύεται λυόμεθα λύεσθε λύονται	νὰ λύωμαι νὰ λύησαι νὰ λύηται νὰ λυώμεθα νὰ λύησθε νὰ λύωνται	εἴθε νὰ λύωμαι εἴθε νὰ λύησαι εἴθε νὰ λύηται εἴθε νὰ λυώμεθα εἴθε νὰ λύησθε εἴθε νὰ λύωνται	λύου ἢ ἂς λύεται ἂς λύηται λύεσθε ἢ ἂς λύεσθε ἂς λύωνται	λύεσθαι	ὁ λυόμενος ἡ λυομένη τὸ λυόμενον
Παρατ.	ἐλυόμην ἐλύεσο ἐλύετο ἐλυόμεθα ἐλύεσθε ἐλύοντο					
Παθητικὸς Ἀόριστος α΄.	ἐλύθην ἐλύθης ἐλύθη ἐλύθημεν ἐλύθητε ἐλύθησαν	νὰ λυθῷ νὰ λυθῇς νὰ λυθῇ νὰ λυθῶμεν νὰ λυθῆτε νὰ λυθοῦν-ῶσι(ν)	εἴθε νὰ λυθῷ εἴθε νὰ λυθῇς εἴθε νὰ λυθῇ εἴθε νὰ λυθῶμεν εἴθε νὰ λυθῆτε εἴθε νὰ λυθῶσι(ν)	νὰ λυθῇς ἂς λυθῇ λυθῆτε ἂς λυθοῦν	λυθῆναι	ὁ λυθεὶς ἡ λυθεῖσα τὸ λυθὲν
Μέλλων στιγμιαῖος	νὰ λυθῶ νὰ λυθῇς νὰ λυθῇ νὰ λυθῶμεν νὰ λυθῆτε νὰ λυθῶσιν					

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Παθητικὴ φωνὴ

1) Ὁριστικὴ

Ἐνεστῶς

Αἱ καταλήξεις τοῦ ἐνεστῶτος τῆς Παθητικῆς φωνῆς εἶναι αἱ ἑξῆς:

Ἑνικὸς	Πληθυντικὸς	Ἑνικὸς	Πληθυντικὸς
-ομαι	-όμεθα	λύομαι	λυόμεθα
-εσαι	-εσθε	λύεσαι	λύεσθε
-εται	-ονται	λύεται	λύονται

Παρατατικὸς

Αἱ καταλήξεις τοῦ παρατατικοῦ τῆς Παθητικῆς φωνῆς εἶναι αἱ ἑξῆς:

Ἑνικὸς	Πληθυντικὸς	Ἑνικὸς	Πληθυντικὸς
-ομην	-όμεθα	ἐλυόμην	ἐλυόμεθα
-εσο	-εσθε	ἐλύεσο	ἐλύεσθε
-ετο	-οντο	ἐλύετο	ἐλύοντο

Παθητικὸς ἀόριστος α΄

Αἱ καταλήξεις τοῦ παθητικοῦ ἀορίστου α΄ τῆς Παθητικῆς φωνῆς εἶναι αἱ ἑξῆς:

Ἑνικὸς	Πληθυντικὸς	Ἑνικὸς	Πληθυντικὸς
-θην	-θημεν	ἐλύθην	ἐλύθημεν
-θης	-θητε	ἐλύθης	ἐλύθητε
-θη	-θησαν	ἐλύθη	ἐλύθησαν

Μέλλων διαρκὴς

Ὁ μέλλων διαρκὴς σχηματίζεται διὰ τοῦ μορίου **θὰ** καὶ ἐκ τοῦ θέματος τοῦ ἐνεστῶτος.

Αἱ καταλήξεις τοῦ μέλλοντος διαρκοῦς τῆς Παθητικῆς φωνῆς εἶναι αἱ ἑξῆς:

Ἑνικὸς	Πληθυντικὸς	Ἑνικὸς	Πληθυντικὸς
-ωμαι	-ώμεθα	θὰ λύωμαι	θὰ λυώμεθα
-ησαι	-ησθε	θὰ λύησαι	θὰ λύησθε
-ηται	-ωνται	θὰ λύηται	θὰ λύωνται

Μέλλων στιγμιαῖος

Ὁ στιγμιαῖος μέλλων σχηματίζεται διὰ τοῦ μορίου **θὰ** καὶ ἐκ τοῦ θέματος τοῦ Παθητικοῦ ἀορίστου.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Αἱ καταλήξεις τοῦ μέλλοντος στιγμιαίου τῆς Παθητικῆς φωνῆς εἶναι αἱ ἑξῆς:

Ἑνικὸς	Πληθυντικὸς	Ἑνικὸς	Πληθυντικὸς
-θῶ	-θωμεν	θὰ λυθῶ	θὰ λυθῶμεν
-θῇς	-θῆτε	θὰ λυθῇς	θὰ λυθῆτε
-θῇ	-θοῦν ἢ θῶσι(ν)	θὰ λυθῇ	θὰ λυθοῦν ἢ -θῶσι(ν)

Παρακείμενος

Ὁ παρακείμενος σχηματίζεται μὲ τὸν ἐνεστῶτα τοῦ βοηθητικοῦ ρήματος ἔχω καὶ μὲ τὸ ἀπαρέμφατον τοῦ παθ. ἀορίστου κατ' ἀποκοπὴν τοῦ -ναι.

ἔχω λυθῆ	ἔχομεν λυθῆ
ἔχεις λυθῆ	ἔχετε λυθῆ
ἔχει λυθῆ	ἔχουν λυθῆ

Ὑπερσυντέλικος

Ὁ ὑπερσυντέλικος σχηματίζεται μὲ τὸν παρατατικὸν τοῦ βοηθητικοῦ ρήματος ἔχω (εἶχον) καὶ τὸ ἀπαρέμφατον τοῦ παθητικοῦ ἀορίστου κατ' ἀποκοπὴν τοῦ -ναι.

εἶχον λυθῆ	εἴχομεν λυθῆ
εἶχες λυθῆ	εἴχετε λυθῆ
εἶχε λυθῆ	εἶχον λυθῆ

Τετελεσμένος μέλλων

Ὁ τετελεσμένος μέλλων σχηματίζεται μὲ τὸν μέλλοντα τοῦ βοηθητικοῦ ρήματος ἔχω (θὰ ἔχω) καὶ τὸ ἀπαρέμφατον τοῦ παθητικοῦ ἀορίστου κατ' ἀποκοπὴν τοῦ -ναι.

θὰ ἔχω λυθῆ	θὰ ἔχωμεν λυθῆ
θὰ ἔχῃς λυθῆ	θὰ ἔχητε λυθῆ
θὰ ἔχῃ λυθῆ	θὰ ἔχουν λυθῆ

2) Ὑποτακτικὴ

Ὑποτακτικὴν ἔχουν ὁ ἐνεστώς, ὁ παθητικὸς ἀόριστος καὶ ὁ παρακείμενος.

Οἱ χρόνοι τῆς ὑποτακτικῆς σχηματίζονται περιφραστικῶς διὰ τῆς προτάξεως πρὸ τοῦ ρήματος τῶν μορίων ἄς, νά, ἂν καὶ ἵνα εἰς ὅλα τὰ πρόσωπα.

Ἐνεστὼς

Αἱ καταλήξεις τοῦ ἐνεστῶτος τῆς ὑποτακτικῆς εἶναι αἱ ἑξῆς:

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἑνικὸς	Πληθυντικὸς	Ἑνικὸς	Πληθυντικὸς
-ωμαι	-ώμεθα	νὰ λύωμαι	νὰ λυώμεθα
-ησαι	-ησθε	νὰ λύησαι	νὰ λύησθε
-ηται	-ωνται	νὰ λύηται	νὰ λύωνται

Παθητικὸς ἀόριστος α΄

Αἱ καταλήξεις τοῦ παθητικοῦ ἀορίστου α΄ τῆς ὑποτακτικῆς εἶναι αἱ ἑξῆς:

Ἑνικὸς	Πληθυντικὸς	Ἑνικὸς	Πληθυντικὸς
-θῶ	-θῶμεν	νὰ λυθῶ	νὰ λυθῶμεν
-θῇς	-θῆτε	νὰ λυθῇς	νὰ λυθῆτε
-θῇ	-θοῦν ἢ θῶσι(ν)	νὰ λυθῇ	νὰ λυθοῦν ἢ λυθῶσι

Παρακείμενος

νὰ ἔχω λυθῆ	νὰ ἔχωμεν λυθῆ
νὰ ἔχῃς λυθῆ	νὰ ἔχητε λυθῆ
νὰ ἔχῃ λυθῆ	νὰ ἔχουν λυθῆ

3) Προστακτικὴ

λύου	λύεσθε
ἂς λύεται	ἂς λύωνται

4) Ἀπαρέμφατον

Ἀπαρέμφατον ἔχουν ὁ ἐνεστὼς καὶ ὁ παθητικὸς ἀόριστος α΄. Καὶ τοῦ μὲν ἐνεστῶτος ἡ κατάληξις εἶναι -εσθαι, τοῦ δὲ παθητικοῦ ἀορίστου α΄ εἶναι -θῆναι.

Ἐνεστώς:	λύεσθαι
Ἀόριστος:	λυθῆναι

5) Μετοχὴ

Εἰς τὴν Παθητικὴν φωνὴν μετοχὴν ἔχουν ὁ ἐνεστώς, ὁ παθητικὸς ἀόριστος α΄ καὶ ὁ παρακείμενος.

Αἱ καταλήξεις εἶναι αἱ ἑξῆς:

τοῦ *ἐνεστῶτος*:	-όμενος,	-ομένη,	-όμενον
τοῦ *παθ. ἀορίστου α΄*:	-θείς,	-θεῖσα,	-θὲν
τοῦ *παρακειμένου*:	-μένος	-μένη,	-μένον

Ἐνεστὼς	*Ἀόριστος*	*Παρακείμενος*
ὁ λυόμενος	λυθεὶς	λελυμένος
ἡ λυομένη	λυθεῖσα	λελυμένη
τὸ λυόμενον	λυθὲν	λελυμένον

Ἄσκησις: Κλίναμε τὸ ρῆμα παιδεύομαι.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

1. Συνῃρημένα ἢ περισπώμενα ρήματα

Συνῃρημένα ρήματα λέγονται τὰ εἰς -άω, -έω καὶ -όω ρήματα τὰ ὁποῖα συναιροῦσιν εἰς τὸν ἐνεστῶτα καὶ παρατατικὸν τῆς ἐνεργητικῆς καὶ παθητικῆς φωνῆς τὸν χαρακτῆρα **α, ε, ο**, μετὰ τῶν καταλήξεων· π. χ. **τιμάω=τιμῶ, ποιέω=ποιῶ, δηλόω=δηλῶ.**

Τὰ συνῃρημένα ρήματα λέγονται καὶ *περισπώμενα*, διότι τονιζόμενα ἐπὶ τῆς ληγούσης μετὰ τὴν συναίρεσιν περισπῶνται.

α. Περισπώμενα ρήματα εἰς -άω -ῶ

Ἐνεργητικὴ φωνὴ

1) Ὁριστικὴ

Ἐνεστὼς

τιμάω	τιμῶ	τιμάομεν	τιμῶμεν
τιμάεις	τιμᾷς	τιμάετε	τιμᾶτε
τιμάει	τιμᾷ	τιμάουσι	τιμῶσι

Παρατατικὸς

ἐτίμαον	ἐτίμων	ἐτιμάομεν	ἐτιμῶμεν
ἐτίμαες	ἐτίμας	ἐτιμάετε	ἐτιμᾶτε
ἐτίμαε	ἐτίμα	ἐτίμαον	ἐτίμων

2) Ὑποτακτικὴ

Ἐνεστὼς

νὰ τιμάω	τιμῶ	νὰ τιμάωμεν	τιμῶμεν
νὰ τιμάῃς	τιμᾷς	νὰ τιμάητε	τιμᾶτε
νὰ τιμάῃ	τιμᾷ	νὰ τιμάωσι	τιμῶσι

3) Εὐκτικὴ

Ἐνεστὼς

εἴθε νὰ τιμῶ	εἴθε νὰ τιμῶμεν
εἴθε νὰ τιμᾷς	εἴθε νὰ τιμᾶτε
εἴθε νὰ τιμᾷ	εἴθε νὰ τιμῶσι(ν)

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

4) Προστακτικὴ

τίμαε	τίμα	τιμάετε	τιμᾶτε
ἄς τιμάῃ	τιμᾷ	ἄς τιμάωσι	τιμῶσι(ν)

5) Ἀπαρέμφατον

Ἐνεστὼς

τιμάειν τιμᾶν

6) Μετοχὴ

Ἐνεστὼς

ὁ τιμάων τιμῶν ἡ τιμάουσα τιμῶσα τὸ τιμάον τιμῶν

Γύμνασμα : 1) Κλίνατε τὰ ρήματα : νικάω νικῶ, ἀγαπάω ἀγαπῶ, ἐρωτάω ἐρωτῶ.

2) Αἰτιολογήσατε διατί τὰ ἀνωτέρω ρήματα λέγονται περισπώμενα ; Καὶ διατί συνῃρημένα ;

Παθητικὴ φωνὴ

1) Ὁριστικὴ

Ἐνεστὼς

τιμάομαι	τιμῶμαι	τιμαόμεθα	τιμώμεθα
τιμάεσαι	τιμᾶσαι	τιμάεσθε	τιμᾶσθε
τιμάεται	τιμᾶται	τιμάονται	τιμῶνται

Παρατατικὸς

ἐτιμαόμην	ἐτιμώμην	ἐτιμαόμεθα	ἐτιμώμεθα
ἐτιμάεσο	ἐτιμᾶσο	ἐτιμάεσθε	ἐτιμᾶσθε
ἐτιμάετο	ἐτιμᾶτο	ἐτιμάοντο	ἐτιμῶντο

2) Ὑποτακτικὴ

Ἐνεστὼς

νὰ τιμάωμαι	τιμῶμαι	νὰ τιμαώμεθα	τιμώμεθα
νὰ τιμάησαι	τιμᾶσαι	νὰ τιμάησθε	τιμᾶσθε
νὰ τιμάεται	τιμᾶται	νὰ τιμάωνται	τιμῶνται

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

3) Εὐκτικὴ

Ἐνεστὼς

εἴθε νὰ τιμῶμαι
εἴθε νὰ τιμᾶσαι
εἴθε νὰ τιμᾶται
εἴθε νὰ τιμώμεθα
εἴθε νὰ τιμᾶσθε
εἴθε νὰ τιμῶνται

4) Προστακτικὴ

Ἐνεστὼς

νὰ τιμᾶσαι
ἂς τιμᾶται
νὰ τιμᾶσθε
ἂς τιμῶνται

5) Ἀπαρέμφατον

Ἐνεστὼς

τιμάεσθαι τιμᾶσθαι

6) Μετοχὴ

Ἐνεστὼς

ὁ τιμαόμενος τιμώμενος, ἡ τιμαομένη τιμωμένη τὸ τιμαόμενον τιμώμενον.

Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν εἰς -άω συνῃρημένων ρημάτων

1) Εἰς τὰ εἰς -**άω** συνῃρημένα ρήματα, ἡ συναίρεσις τοῦ χαρακτῆρος **α** μετὰ τῶν καταλήξεων γίνεται ὡς ἑξῆς:

τὸ **α** μετὰ τοῦ **ε**	συναιρεῖται	εἰς **α**.	τίμαε	=τίμα
τὸ **α** » » **ο**	»	» **ω**.	τιμάομεν	=τιμῶμεν
τὸ **α** » » **η**	»	» **α**.	τιμάητε	=τιμᾶτε
τὸ **α** » » **ει**	»	» **ᾳ**.	τιμάει	=τιμᾷ
τὸ **α** » » **ου**	»	» **ω**.	τιμάουσι	=τιμῶσι
τὸ **α** » » **ω**	»	» **ω**.	τιμάω	=τιμῶ

2) Εἰς τὸ ἀπαρέμφατον τὸ **α** μετὰ τοῦ **ει** συναιρεῖται εἰς **α** καὶ οὐχὶ εἰς **ᾳ**, διότι ἡ δίφθογγος **ει** προῆλθεν ἐκ τῆς συναιρέσεως τοῦ **ε** μετὰ τοῦ **ε** καὶ ἐν τῇ συναιρέσει λογίζεται ὡς **ε**.

3) Ὁ χαρακτὴρ **α** εἰς τοὺς χρόνους εἰς τοὺς ὁποίους αἱ καταλήξεις ἀρχίζουν ἀπὸ σύμφωνον (ἀόριστος, μέλλοντες, παρακείμενος καὶ ὑπερσυντέλικος) ἐκτείνεται εἰς **η** πλὴν τῶν ρη-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μάτων τὰ ὁποῖα πρὸ τοῦ α ἔχουν ε, ι, ο, ρ· π. χ. ἀκροῶμαι, ἠκροάσθην, μειδιῶ - ἐμειδίασα, ἀγαπῶ- ἠγάπησα κ.λ. π.

4) Ὅλοι οἱ λοιποὶ χρόνοι, πλὴν τοῦ ἐνεστῶτος καὶ παρατατικοῦ σχηματίζονται καὶ κλίνονται καὶ εἰς τὴν ἐνεργητικὴν καὶ εἰς τὴν παθητικὴν φωνὴν κατὰ τὰ βαρύτονα ρήματα· π. χ.

	Ἐνεργητικὸς	Παθητικὸς
Μέλλων διαρκὴς	θὰ τιμῶ	θὰ τιμῶμαι
» ***στιγμιαῖος***	θὰ τιμήσω	θὰ τιμηθῶ
Ἀόριστος	ἐτίμησα	ἐτιμήθην
Παρακείμενος	ἔχω τιμήσει	ἔχω τιμηθῆ
Ὑπερσυντέλικος	εἶχον τιμήσει	εἶχον τιμηθῆ
Μέλλων τετελεσμένος	θὰ ἔχω τιμήσει	θὰ ἔχω τιμηθῆ

Γύμνασμα: Κλίνατε τὸ ρῆμα ἀγαπῶμαι. Κλίνατε τὰς μετοχὰς ὁ τιμῶν, ἡ τιμῶσα, τὸ τιμῶν, ὁ τιμηθείς, ἡ τιμηθεῖσα, τὸ τιμηθέν, ὁ τετιμημένος, ἡ τετιμημένη, τὸ τετιμημένον,

Νὰ εὕρητε ποῖος εἶναι ὁ ἀσυναίρετος τύπος τοῦ ἀγαπῶμεν, πηδᾷ, γελᾶτε, ἀγαπώμενος, διψῶν, πεινῶσιν.

β. Περισπώμενα ρήματα εἰς -έω -ῶ

Ἐνεργητικὴ φωνὴ

1) Ὁριστικὴ

Ἐνεστὼς

ποιέω	ποιῶ	ποιέομεν	ποιοῦμεν
ποιέεις	ποιεῖς	ποιέετε	ποιεῖτε
ποιέει	ποιεῖ	ποιέουσι	ποιοῦσι(ν)

Παρατατικὸς

ἐποίεον	ἐποίουν	ἐποιέομεν	ἐποιοῦμεν
ἐποίεες	ἐποίεις	ἐποιέετε	ἐποιεῖτε
ἐποίεε	ἐποίει	ἐποίεον	ἐποίουν

2) Ὑποτακτικὴ

Ἐνεστὼς

νὰ ποιέω	ποιῶ	νὰ ποιέωμεν	ποιῶμεν
νὰ ποιέῃς	ποιῇς	νὰ ποιέητε	ποιῆτε
νὰ ποιέῃ	ποιῇ	νὰ ποιέωσι	ποιῶσι

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

3) Εὐκτικὴ

Ἐνεστῶς

εἴθε νὰ ποιῶ	εἴθε νὰ ποιῶμεν
εἴθε νὰ ποιῇς	εἴθε νὰ ποιῆτε
εἴθε νὰ ποιῇ	εἴθε νὰ ποιῶσι

4) Προστακτικὴ

Ἐνεστῶς

ποίεε	ποίει	ποιέετε	ποιεῖτε
ἄς ποιέῃ	ποιῇ	ἄς ποιέωσι	ποιῶσι

5) Ἀπαρέμφατον

Ἐνεστῶς

ποιέειν ποιεῖν

6) Μετοχὴ

Ἐνεστῶς

ὁ ποιέων ποιῶν, ἡ ποιέουσα ποιοῦσα, τὸ ποιέον ποιοῦν

Γύμνασμα : Νὰ εὕρητε εἰς τὸ ἀναγνωστικόν σας τρία ρήματα τὰ ὁποῖα νὰ κλίνωνται ὅπως τὸ ποιῶ καὶ νὰ σχηματίσετε τοὺς χρόνους καὶ τὰς ἐγκλίσεις αὐτῶν.

Παθητικὴ φωνὴ

1) Ὁριστικὴ

Ἐνεστῶς

ποιέομαι	ποιοῦμαι	ποιεόμεθα	ποιούμεθα
ποιέεσαι	ποιεῖσαι	ποιέεσθε	ποιεῖσθε
ποιέεται	ποιεῖται	ποιέονται	ποιοῦνται

Παρατατικὸς

ἐποιεόμην	ἐποιούμην	ἐποιεόμεθα	ἐποιούμεθα
ἐποιέεσο	ἐποιεῖσο	ἐποιέεσθε	ἐποιεῖσθε
ἐποιέετο	ἐποιεῖτο	ἐποιέοντο	ἐποιοῦντο

2) Ὑποτακτικὴ

Ἐνεστῶς

νὰ ποιέωμαι	ποιῶμαι	νὰ ποιεώμεθα	ποιώμεθα
νὰ ποιέησαι	ποιῆσαι	νὰ ποιέησθε	ποιῆσθε
νὰ ποιέηται	ποιῆται	νὰ ποιέωνται	ποιῶνται

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

3) Εὐκτικὴ

Ἐνεστῶς

εἴθε νὰ ποιῶμαι	εἴθε νὰ ποιώμεθα
εἴθε νὰ ποιῆσαι	εἴθε νὰ ποιῆσθε
εἴθε νὰ ποιῆται	εἴθε νὰ ποιῶνται

4) Προστακτικὴ

Ἐνεστῶς

ποιέου ποιοῦ	ποιέεσθε ποιεῖσθε
ἂς ποιέηται ποιῆται	ἂς ποιέωνται ποιῶνται

5) Ἀπαρέμφατον

Ἐνεστῶς

ποιέεσθαι ποιεῖσθαι

6) Μετοχὴ

Ἐνεστῶς

ὁ ποιεόμενος ποιούμενος, ἡ ποιεομένη ποιουμένη, τὸ ποιεόμενον ποιούμενον.

Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν εἰς -έω συνῃρημένων ρημάτων

1) Ἡ συναίρεσις τοῦ χαρακτῆρος ε μετὰ τῶν καταλήξεων γίνεται ὡς ἑξῆς :

τὸ ε μετὰ τοῦ ε συναιρ. εἰς ει ποιέετε =ποιεῖτε
τὸ ε » » ο » » ου ποιέομεν =ποιοῦμεν
τὸ ε » » ω » » ω ποιέω =ποιῶ

2) Τὸ ε πρὸ τῶν καταλήξεων ὅλων τῶν ἄλλων χρόνων πλὴν τοῦ ἐνεστῶτος καὶ παρατατικοῦ, τρέπεται εἰς η· π.χ. **ποιήσω, ἐποίησα, ἐποιήθην.**

3) Ὅλοι οἱ χρόνοι τῶν εἰς -έω -ῶ περισπωμένων, πλὴν τοῦ ἐνεστῶτος καὶ παρατατικοῦ, σχηματίζονται καὶ κλίνονται κατὰ τὰ βαρύτονα ρήματα· π.χ.

	Ἐνεργητικὸς	Παθητικὸς
Μέλλων διαρκ.	θὰ ποιῶ	θὰ ποιῶμαι
» *στιγμ.*	θὰ ποιήσω	θὰ ποιηθῶ
Ἀόριστος	ἐποίησα	ἐποιήθην
Παρακείμενος	ἔχω ποιήσει	ἔχω ποιηθῆ
Ὑπερσυντέλικος	εἶχον ποιήσει	εἶχον ποιηθῆ
Μέλλων τετελ.	θὰ ἔχω ποιήσει	θὰ ἔχω ποιηθῆ

Γύμνασμα : Κλίνατε εἰς ὅλους τοὺς χρόνους καὶ εἰς ὅλας τὰς ἐγκλίσεις τὸ ρῆμα, καλῶ, καλοῦμαι.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

γ. Περισπώμενα ρήματα εἰς -όω -ῶ

Ἐνεργητικὴ φωνὴ

1) Ὁριστικὴ

Ἐνεστὼς

δηλόω δηλῶ	δηλόομεν δηλοῦμεν
δηλόεις δηλοῖς	δηλόετε δηλοῦτε
δηλόει δηλοῖ	δηλόουσι δηλοῦσι(ν)

Παρατατικὸς

ἐδήλοον ἐδήλουν	ἐδηλόομεν ἐδηλοῦμεν
ἐδήλοες ἐδήλους	ἐδηλόετε ἐδηλοῦτε
ἐδήλοε ἐδήλου	ἐδήλοον ἐδήλουν

2) Ὑποτακτικὴ

Ἐνεστὼς

νὰ δηλόω δηλῶ	νὰ δηλόωμεν δηλῶμεν
νὰ δηλόῃς δηλοῖς	νὰ δηλόητε δηλῶτε
νὰ δηλόῃ δηλοῖ	νὰ δηλόωσι δηλῶσι(ν)

3) Εὐκτικὴ

Ἐνεστὼς

εἴθε νὰ δηλῶ	εἴθε νὰ δηλῶμεν
εἴθε νὰ δηλοῖς	εἴθε νὰ δηλῶτε
εἴθε νὰ δηλοῖ	εἴθε νὰ δηλῶσι

4) Προστακτικὴ

Ἐνεστὼς

δήλοε δήλου	νὰ δηλόετε δηλοῦτε
ἂς δηλοῖ	ἂς δηλῶσι

5) Ἀπαρέμφατον

Ἐνεστὼς

δηλόειν δηλοῦν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

6) Μετοχὴ

Ἐνεστὼς

ὁ δηλόων δηλῶν, ἡ δηλόουσα δηλοῦσα, τὸ δηλόουν δηλοῦν

Παθητικὴ φωνὴ

1) Ὁριστικὴ

Ἐνεστὼς

δηλόομαι	δηλοῦμαι	δηλοόμεθα	δηλούμεθα
δηλόεσαι	δηλοῦσαι	δηλόεσθε	δηλοῦσθε
δηλόεται	δηλοῦται	δηλόονται	δηλοῦνται

Παρατατικὸς

ἐδηλοόμην	ἐδηλούμην	ἐδηλοόμεθα	ἐδηλούμεθα
ἐδηλόεσο	ἐδηλοῦσο	ἐδηλόεσθε	ἐδηλοῦσθε
ἐδηλόετο	ἐδηλοῦτο	ἐδηλόοντο	ἐδηλοῦντο

2) Ὑποτακτικὴ

Ἐνεστὼς

νὰ δηλῶμαι	νὰ δηλώμεθα
νὰ δηλῶσαι	νὰ δηλῶσθε
νὰ δηλῶται	νὰ δηλῶνται

3) Εὐκτικὴ

Ἐνεστὼς

εἴθε νὰ δηλῶμαι	εἴθε νὰ δηλώμεθα
εἴθε νὰ δηλῶσαι	εἴθε νὰ δηλῶσθε
εἴθε νὰ δηλῶται	εἴθε νὰ δηλῶνται

4) Προστακτικὴ

Ἐνεστὼς

δηλοῦ	δηλοῦσθε
ἂς δηλῶται	ἂς δηλῶνται

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

5) Ἀπαρέμφατον

Ἐνεστῶς

δηλόεσθαι δηλοῦσθαι

6) Μετοχὴ

Ἐνεστῶς

ὁ δηλοόμενος δηλούμενος, ἡ δηλοομένη δηλουμένη, τὸ δηλοόμενον δηλούμενον.

Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν εἰς -όω συνῃρημένων ρημάτων

1) Ἡ συναίρεσις τοῦ χαρακτῆρος **ο** μετὰ τῶν καταλήξεων γίνεται ὡς ἑξῆς :

τὸ **ο**	μετὰ	τοῦ	**ε**	συναιρ.	εἰς	**ου**·	δήλοε	=δήλου
τὸ **ο**	»	»	**ο**	»	»	**ου**·	δηλόομεν	=δηλοῦμεν
τὸ **ο**	»	»	**η**	»	»	**ω**	δηλόητε	=δηλῶτε
τὸ **ο**	»	»	**ω**	»	»	**ω**·	δηλόω	=δηλῶ
τὸ **ο**	»	»	**ει**	»	»	**οι**·	δηλόεις	=δηλοῖς
τὸ **ο**	»	»	**ου**	»	»	**ου**·	δηλόουσι	=δηλοῦσι

2) Ὁ χαρακτὴρ **ο** τῶν εἰς **-όω** φωνηεντολήκτων ρημάτων μετὰ τὴν προσθήκην τῶν καταλήξεων ἐκτείνεται εἰς **ω** εἰς ὅλους τοὺς χρόνους, πλὴν τοῦ ἐνεστῶτος καὶ παρατατικοῦ· π. χ. **δηλόω δηλῶ, δηλώσω, ἐδήλωσα, ἐδηλώθην.**

3) Ὅλοι οἱ ἄλλοι χρόνοι τῶν εἰς **-όω -ῶ** περισπωμένων ρημάτων, πλὴν τοῦ ἐνεστῶτος καὶ τοῦ παρατατικοῦ, σχηματίζονται κατὰ τὰ βαρύτονα ρήματα· π.χ.

	Ἐνεργητικὸς	Παθητικὸς
Μέλλων διαρκ.	θὰ δηλῶ	θὰ δηλῶμαι
» *στιγμ.*	θὰ δηλώσω	θὰ δηλωθῶ
Ἀόριστος	ἐδήλωσα	ἐδηλώθην
Παρακείμενος	ἔχω δηλώσει	ἔχω δηλωθῆ
Ὑπερσυντέλικος	εἶχον δηλώσει	εἶχον δηλωθῆ
Μέλλων τετελ.	θὰ ἔχω δηλώσει	θὰ ἔχω δηλωθῆ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Γύμνασμα : 1) Κλίνατε εἰς ὅλους τοὺς χρόνους καὶ εἰς ὅλας τὰς ἐγκλίσεις τὰ ρήματα : δουλῶ δουλοῦμαι, σημειῶ συμειοῦμαι.

Γύμνασμα : 2) Κλίνατε τὰς μετοχάς : ὁ δηλούμενος, ἡ δηλουμένη, τὸ δηλούμενον, ὁ δηλωθείς, ἡ δηλωθεῖσα, τὸ δηλωθέν.

Κλίσις τοῦ ρήματος (ζή - ω) ζῶ

Ἐνεστὼς

Ὁριστικὴ			Προστακτικὴ		Ἀπαρέμφατον
ζῶ	ζῇς	ζῇ	ζῆ	ζήτω	ζῆν
ζῶμεν	ζῆτε	ζῶσι	ζῆτε	ζώντων	***Μετοχὴ***
			ζήτωσαν		ζῶν ζῶσα ζῶν

Παρατατικὸς

ἔζων ἔζης ἔζη ἐζῶμεν ἐζῆτε ἔζων

Σχηματισμὸς τῶν χρόνων τῶν ἀφωνολήκτων ρημάτων

α) Οὐρανισκοφωνόληκτα

1) ***Οὐρανισκοφωνόληκτα*** λέγονται ὅσα ἔχουν εἰς τὸν ἐνεστῶτα χαρακτῆρα **κ, γ, χ** καὶ ὅσα λήγουν εἰς **-ττω** ἢ **-σσω**. π.χ. **διώκ-ω, ἄγ-ω, τρέχ-ω, φυλά-ττω** ἢ **φυλά-σσω**.

2) Τὰ οὐρανισκοφωνόληκτα κλίνονται ὅπως καὶ τὰ φωνηεντόληκτα βαρύτονα ρήματα.

3) Ὁ οὐρανισκόφωνος χαρακτήρ, ὅταν μὲν εὑρεθῇ πρὸ τοῦ **σ** τῶν καταλήξεων γίνεται **ξ**, πρὸ δὲ τοῦ **μ** τρέπεται εἰς **γ**, καὶ πρὸ τοῦ **θ** εἰς **χ**· π. χ. **διώκω** (θέμα **διώκ**), **ἐδίωξα**, (**ἐδίωκ+σα**), **ἐδιώχθην** (**ἐδιώκ-θην**), **δεδιωγμένος.**

Σημ. Τὰ εἰς ***-ττω*** ἢ ***-σσω*** ρήματα ἔχουν δύο θέματα, ἓν μὲν λῆγον εἰς ***ττ*** ἢ ***σσ***, ἀπὸ τὸ ὁποῖον σχηματίζεται ὁ ἐνεστὼς καὶ ὁ παρατατικός, ἕτερον δὲ λῆγον εἰς ***κ*** ἢ ***γ*** ἢ ***χ***, ἀπὸ τὸ ὁποῖον σχηματίζονται ὅλοι οἱ ἄλλοι χρόνοι· π.χ. (θέμα φυλάττ-) φυλάττω, ἐφύλαττον, (θέμα φυλακ-) ἐφύλαξα, ἐφυλάχθην· (θέμα ταραττ-) ταράττω, ἐτάρατον, (θέμα ταράχ-) ἐτάραξα, ἐταράχθην.

Γύμνασμα : Σχηματίσατε τοὺς χρόνους τῆς ὁριστικῆς τῶν κάτωθι ρημάτων : πλέκω, τρέχω, παρατάσσω.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

β) Χειλοφωνόληκτα

1) ***Χειλοφωνόληκτα*** ρήματα λέγονται ὅσα ἔχουν εἰς τὸν ἐνεστῶτα χαρακτῆρα **π** ἢ **β** ἢ **φ** καὶ ὅσα λήγουν εἰς **·πτω**· π.χ. **λείπ-ω, τρίβ-ω, τρέφ-ω, κρύ-πτω**.

2) Τὰ χειλοφωνόληκτα κλίνονται ὅπως καὶ τὰ φωνηεντόληκτα βαρύτονα ρήματα.

3. Ὁ χειλόφωνος χαρακτήρ, ὅταν μὲν εὑρεθῇ πρὸ τοῦ **σ** καὶ καταλήξεων γίνεται **ψ**, πρὸ δὲ τοῦ **μ** τρέπεται εἰς **μ** καὶ πρὸ τοῦ **π** τρέπεται εἰς **φ**· π.χ. **τρίβω** (θέμα **τρίβ·**) **ἔτριψα** (**ἔτριβ+σα**) **ἐτρίφθην** (**ἐτρίβ+θην**), **τετριμμένος**.

Σημ. Τὰ εἰς **-πτω** ρήματα ἔχουν δύο θέματα, ἓν μὲν λῆγον εἰς **πτ**, ἀπὸ τὸ ὁποῖον σχηματίζονται ὁ ἐνεστὼς καὶ ὁ παρατατικός, ἕτερον δὲ λῆγον εἰς **π** ἢ **β** ἢ **φ**, ἀπὸ τὸ ὁποῖον σχηματίζονται ὅλοι οἱ ἄλλοι χρόνοι· π.χ. (θέμα ***βλάπτ-***) ***βλάπτω, ἔβλαπτον*** (θέμα ***βλαβ-***) ***ἔβλαψα, ἐβλάβην***· (θέμα ***κόπτ-***) ***κόπτω, ἔκοπτον***, (θέμα ***κοπ-***) ***ἔκοψα, ἐκόπην***· (θέμα ***ραπτ-***) ***ράπτω, ἔρραπτον***, (θέμα ***ραφ-***) ***ἔρραψα, ἐρράφην***.

Γύμνασμα : Σχηματίσατε τὸ α′ καὶ γ′ ἑνικὸν καὶ πληθυντικὸν πρόσωπον ὅλων τῶν χρόνων τῆς ὁριστικῆς τῶν ἑξῆς ρημάτων : ἀμείβω, κρύπτω, ρίπτω.

γ) Ὀδοντοφωνόληκτα

1) ***Ὀδοντοφωνόληκτα*** ρήματα λέγονται ὅσα ἔχουν εἰς τὸν ἐνεστῶτα χαρακτῆρα, **τ** ἢ **δ** ἢ **θ** καὶ ὅσα λήγουν εἰς **ζ**· π.χ. **ἄδω, πείθω, ἐλπίζω.**

2) Τὰ ὀδοντοφωνόληκτα ρήματα κλίνονται ὅπως καὶ τὰ φωνηεντόληκτα βαρύτονα ρήματα.

3) Ὁ ὀδοντόφωνος χαρακτήρ, ὅταν μὲν εὑρεθῇ πρὸ τοῦ **σ** τῶν καταλήξεων ἀποβάλλεται, πρὸ δὲ τοῦ **θ** καὶ **μ** τρέπεται εἰς **σ**· π.χ. **πείθω**, (θέμ. **πείθ·**) **ἔπεισα** (**ἔπειθ+σα**) **ἐπείσθην** (**ἐπείθ+ην**), **πεπεισμένος** (**πεπειθ+μένος**).

Σημ. 1) Τὰ εἰς **-ζω** ρήματα ἔχουν δύο θέματα, ἓν μὲν λῆγον εἰς **ζ**, ἀπὸ τὸ ὁποῖον σχηματίζονται ὁ ἐνεστὼς καὶ ὁ παρατατικός, ἕτερον δὲ λῆγον εἰς **δ**, ἀπὸ τὸ ὁποῖον σχηματίζονται ὅλοι οἱ ἄλλοι χρόνοι· π.χ. ***νομίζω, ἐνόμιζον***, (θέμ. ***νομίζ-***) ***ἐνόμισα, ἐνομίσθην, νενομισμένος*** (θέμ. ***νομίδ·***).

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Σημ. 2) Τὰ λήγοντα εἰς *-ίζω* ρήματα γράφονται διὰ τοῦ *ι*, ἐκτὸς τῶν ρημάτων ***δανείζω, ἀθροίζω, γογγύζω, κατακλύζω*** καὶ μερικῶν ἄλλων.

Γύμνασμα : Σχηματίσατε ὅλους τοὺς χρόνους τῆς ὁριστικῆς τῶν ἑξῆς ρημάτων : πείθω, δανείζω.

δ) Ἐνρινόληκτα

1) ***Ἐνρινόληκτα*** ρήματα λέγονται ὅσα ἔχουν εἰς τὸν ἐνεστῶτα χαρακτῆρα **μ** ἢ **ν** καὶ ὅσα λήγουν εἰς **αίνω** π.χ. **κρίνω, πλύνω, μένω, μαραίνω.**

2) Ὁ ἐνεργητικὸς ἀόριστος τῶν ἐνρινολήκτων ρημάτων σχηματίζεται ἄνευ τοῦ χρονικοῦ χαρακτῆρος **σ** καὶ τὸ πρὸ τοῦ ἐνρίνου χαρακτῆρος φωνῆεν ἐκτείνεται ἀναπληρωματικῶς τὸ μὲν **α** βραχὺ εἰς **η** ἢ εἰς **α** μακρόν, ἂν πρὸ τοῦ **α** εἶναι **ρ** ἢ **ι**, τὸ **ε** εἰς **ει** καὶ τὸ **ι** εἰς **υ** βραχὺ εἰς **ι** καὶ **υ** μακρόν· π.χ. **μαραίνω**, ἀόρ. **ἐμάρανα, μιαίνω ἐμίανα, μένω, ἔμεινα, κρίνω, ἔκρινα, πλύνω, ἔπλυνα.**

ε) Ὑγρόληκτα

1) ***Ὑγρόληκτα*** ρήματα λέγονται ὅσα ἔχουν εἰς τὸν ἐνεστῶτα χαρακτῆρα **λ** ἢ **ρ**· π.χ. **στέλλω, φθείρω.**

2) Τὰ ὑγρόληκτα ρήματα κλίνονται ὅπως καὶ τὰ φωνηεντόληκτα βαρύτονα ρήματα.

3) Τὰ λήγοντα εἰς **-λλω** ρήματα τὸν μὲν ἐνεστῶτα, παρατατικὸν καὶ διαρκῆ μέλλοντα σχηματίζουν ἐκ τοῦ θέματος μὲ δύο **λ**, τοὺς δὲ ἄλλους χρόνους ἐκ τοῦ θέματος μὲ ἓν **λ** : π. χ. **στέλλω, ἔστελλον, θὰ στέλλω, ἔστειλα.**

Σημ. Τὰ ὑγρόληκτα ρήματα τὰ λήγοντα εἰς ***-λλω*** γράφονται μὲ δύο ***λ*** εἰς τὸν ἐνεστῶτα, παρατατικὸν καὶ διαρκῆ μέλλοντα, εἰς δὲ τοὺς ἄλλους χρόνους ἀποβάλλουν τὸ ἓν ***λ***, ἐκτὸς τοῦ ***θέλω*** καὶ ***ὀφείλω.***

4) Ὁ ἐνεργητικὸς ἀόριστος τῶν ὑγρολήκτων ρημάτων σχηματίζεται ἄνευ τοῦ χρονικοῦ χαρακτῆρος **σ** καὶ τὸ πρὸ τοῦ ὑγροῦ χαρακτῆρος φωνῆεν **ε** ἐκτείνεται ἀναπληρωματικῶς εἰς **ει**· π.χ. **στέλλω ἔστειλα, φθείρω ἔφθειρα.**

5) Τὰ ὑγρόληκτα ρήματα τὰ ἔχοντα πρὸ τοῦ χαρακτῆρος **ε** ἢ **ει** τρέπουν ταῦτα εἰς **α** εἰς τὸν παθητικὸν ἀόριστον **β'** καὶ εἰς τὴν μετοχὴν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου· π.χ. **στέλλω, ἐστάλην, ἐσταλμένος.**

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Γύμνασμα : Σχηματίσατε τὸν παθητικὸν ἀόριστον β' τῶν ἑξῆς ρημάτων : σπείρω, φθείρω, στέλλω, κρίνω, μαραίνω, ξηραίνω, μολύνω.

Ἀόριστοι δεύτεροι

α) Ἐνεργητικὸς ἀόριστος β'

Παράδειγμα σχηματισμοῦ ἐνεργητικοῦ ἀορίστου β'

Ὁριστικὴ	Ὑποτακτικὴ	Εὐκτικὴ
ἔφυγον	νά, ἵνα, ἄς, ἂν φύγω	εἴθε νὰ φύγω
ἔφυγες	φύγῃς	εἴθε νὰ φύγῃς
ἔφυγε	φύγῃ'	εἴθε νὰ φύγῃ
ἐφύγομεν	φύγωμεν	εἴθε νὰ φύγωμεν
ἐφύγετε	φύγητε	εἴθε νὰ φύγητε
ἔφυγον	φύγουν	εἴθε νὰ φύγωσι(ν)

Προστακτικὴ

νὰ φύγῃς ἢ φύγε	νὰ φύγητε
ἄς φύγῃ	ἄς φύγωσι(ν)

Ἀπαρέμφατον : φυγεῖν.

Μετοχή : ὁ φυγών, ἡ φυγοῦσα, τὸ φυγόν.

1) Μερικὰ ρήματα ἔχουν ἐνεργητικὸν ἀόριστον β', ὁ ὁποῖος σχηματίζεται ἀπὸ τὸ ἀσθενὲς θέμα μὲ τὴν προσθήκην τῶν καταλήξεων ἀμέσως εἰς τὸ θέμα.

2) Ὁ ἐνεργητικὸς ἀόριστος β' ἔχει εἰς τὴν ὁριστικὴν τὰς καταλήξεις τοῦ παρατατικοῦ, εἰς τὰς ἄλλας δὲ ἐγκλίσεις, εἰς τὸ ἀπαρέμφατον καὶ τὴν μετοχὴν τὰς καταλήξεις τοῦ ἐνεστῶτος.

3) Ὁ ἐνεργητικὸς ἀόριστος β' εἰς τὸ ἀπαρέμφατον καὶ τὴν μετοχὴν τονίζεται ἐπὶ τῆς ληγούσης· π. χ. **ἔμαθον**, ἀπαρέμφατον **μαθεῖν**, μετοχὴ ὁ **μαθὼν** ἡ **μαθοῦσα** τὸ **μαθόν**.

Γύμνασμα : Τρέψατε τὰ ρήματα τῶν ἑπομένων προτάσεων εἰς ἀόριστον β' καὶ κλίνατε δύο ἐκ τούτων.

Ὁ καλὸς γεωργὸς ἔρχεται καὶ βλέπει καθημερινῶς τὸν ἀγρόν του.

Ἡ Μαρία μανθάνει τὸ μάθημά της εἰς τὸ Σχολεῖον. Ὁ δημόσιος ὑπάλληλος δὲν λαμβάνει καλὸν ἡμερομίσθιον. Οἱ γέροντες πάσχουν ἀπὸ ρευματισμούς.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

β) Παθητικὸς ἀόριστος β΄

Ὁ παθητικὸς ἀόριστος β΄ κλίνεται ὅπως καὶ ὁ παθητικὸς ἀόριστος α΄.

Παράδειγμα σχηματισμοῦ παθητικοῦ ἀορίστου β΄

Ὁριστικὴ	Ὑποτακτικὴ	Εὐκτικὴ
ἐστράφην	νά, ἵνα, ἄς, ἂν στραφῶ	εἴθε νὰ στραφῶ
ἐστράφης	στραφῇς	» » στραφῇς
ἐστράφη	στραφῇ	» » στραφῇ
ἐστράφημεν	στραφῶμεν	» » στραφῶμεν
ἐστράφητε	στραφῆτε	» » στραφῆτε
ἐστράφησαν	στραφῶσι(ν)	» » στραφῶσι(ν)

Προστακτικὴ

νὰ στραφῇς ἢ στράφηθι νὰ στραφῆτε
ἂς στραφῇ ἂς στραφοῦν ἢ ἂς στραφῶσι(ν)

Ἀπαρέμφατον : στραφῆναι

Μετοχή : ὁ στραφεὶς ἡ στραφεῖσα τὸ στραφὲν

1) Μερικὰ συμφωνόληκτα ρήματα ἔχουν παθητικὸν ἀόριστον β΄, ὁ ὁποῖος σχηματίζεται ἀπὸ τὸ ἀσθενὲς θέμα μὲ τὴν πρόσληψιν ἀμέσως εἰς τὸ θέμα τῶν καταλήξεων τοῦ παθητικοῦ ἀορίστου α΄ χωρὶς θ.

2) Ὅσα ρήματα ἔχουν πρὸ τοῦ χαρακτῆρος **ε** ἢ **ει** ἢ **η** ἐκτείνουν ταῦτα εἰς τὸν παθητικὸν ἀόριστον β΄ εἰς α· π.χ. **σπείρω ἐσπάρην, στέλλω ἐστάλην, στρέφω ἐστράφην, σήπομαι ἐσάπην.**

Γύμνασμα : Κλίνατε τοὺς παθητικοὺς ἀορίστους β΄ τῶν ἑξῆς ρημάτων : σπείρω, στέλλω, φθείρω.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΜΕΡΟΣ Γ'

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟΝ

Ἐτυμολογικὸν λέγεται τὸ μέρος τῆς Γραμματικῆς τὸ ὁποῖον πραγματεύεται περὶ τῆς ἐτυμολογίας τῶν λέξεων.

Ἐτυμολογία λέγεται ἡ ἀνάλυσις τῶν λέξεων εἰς τὰ συστατικά των καὶ ἡ εὕρεσις τῆς καταγωγῆς των.

Τὸ Ἐτυμολογικὸν διαιρεῖται εἰς δύο μέρη :

α) εἰς τὸ ***περὶ Παραγωγῆς***, ἤτοι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πραγματεύεται περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν ἁπλῶν λέξεων, καὶ

β) εἰς τὸ ***περὶ Συνθέσεως***, ἐκεῖνο δηλ. τὸ ὁποῖον πραγματεύεται περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν συνθέτων λέξεων.

Α' ΠΑΡΑΓΩΓΗ

Αἱ παράγωγοι λέξεις εἶναι :

1) ***Οὐσιαστικά***, 2) ***ἐπίθετα***, 3) ***ρήματα*** καὶ 4) ***ἐπιρρήματα***.

ΠΑΡΑΓΩΓΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

Τὰ οὐσιαστικὰ παράγονται :

1) ἀπὸ ***οὐσιαστικά***, 2) ἀπὸ ***ἐπίθετα***, καὶ 3) ἀπὸ ***ρήματα***.

1. Οὐσιαστικὰ παραγόμενα ἐξ οὐσιαστικῶν

Α' Περιεκτικὰ

Ἐκ τῶν οὐσιαστικῶν **ἄμπελος, ρόδον, περιστερά**, παράγονται τὰ οὐσιαστικά : **ἀμπελών, ροδών, περιστερεών.**

Τὰ ἀνωτέρω οὐσιαστικὰ λέγονται ***περιεκτικά***, διότι σημαίνουν τόπον, ὁ ὁποῖος περιέχει πολλὰ ἀπὸ τὰ δηλούμενα πρόσωπα ἢ πράγματα.

Γύμνασμα : Σχηματίσατε περιεκτικὰ ἐκ τῶν κάτωθι οὐσιαστικῶν : ἐλαία, πεύκη, ἄχυρον, ὄρνις, ξένος, στρατός.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Β΄ Τοπικὰ

Ἐκ τῶν οὐσιαστικῶν **κουρεύς**, **δικαστής**, **βουλευτὴς** παράγονται τὰ οὐσιαστικά : **κουρεῖον**, **δικαστήριον**, **βουλευτήριον**.

Τὰ ἀνωτέρω οὐσιαστικὰ σημαίνουν τόπον, εἰς τὸν ὁποῖον ἐργάζεται τὸ δηλούμενον οὐσιαστικόν.

Γύμνασμα : Σχηματίσατε ἀπὸ τὰ κάτωθι οὐσιαστικὰ τοπικὰ τοιαῦτα : πανδοχεύς, ξενοδόχος, γυμναστής, γυμνασιάρχης, φύλαξ, πρωτοδίκης, γραφεύς, σχολή.

Γ΄ Ὑποκοριστικὰ

Ἐκ τῶν οὐσιαστικῶν **οἶκος**, **νῆσος**, **δρόμος**, **κῆπος**, **ρύαξ**, **κόρη**, **σκάφη**, **δάσος** παράγονται τὰ οὐσιαστικά : **οἰκίσκος**, **νησίς**, **δρομίσκος**, **κηπάριον**, **ρυάκιον**, **κοράσιον**, **σκαφίδιον**, **δασύλλιον**.

Τὰ ἀνωτέρω οὐσιαστικὰ λέγονται ***ὑποκοριστικά***, διότι φανερώνουν σμίκρυνσιν ἢ ἐλάττωσιν τοῦ δηλουμένου πράγματος.

Γύμνασμα : Σχηματίσατε τὰ ὑποκοριστικὰ τῶν ἑξῆς οὐσιαστικῶν :

θυγάτηρ, ρύαξ, ξίφος, σάρξ, ναός, ἄνθρωπος, δικηγόρος, δρόμος, λόγος, δένδρον, ἄλσος.

Δ΄ Μεγενθυντικὰ

Ὁ ἄνθρωπος ὅταν ἔχῃ πλατὺ μέτωπον λέγεται **μετωπίας**, ὅταν ἔχῃ μεγάλα χείλη λέγεται **χείλων** (χειλαρᾶς).

Ἡ λέξις **μετωπίας** παράγεται ἐκ τοῦ οὐσιαστικοῦ **μέτωπον**, ἡ λέξις **χείλων** ἐκ τοῦ οὐσιαστικοῦ **χεῖλος**, φανερώνουν δὲ καὶ τὰ δύο ***μεγένθυνσιν***.

Ε΄ Γονεωνυμικὰ

Ἐκ τῶν οὐσιαστικῶν **ἀετός**, **λέων**, παράγονται τὰ οὐσιαστικά : **ἀετιδεύς**, **λεοντιδεύς**.

Τὰ ἀνωτέρω οὐσιαστικὰ **ἀετιδεύς**, **λεοντιδεὺς** λέγονται ***γονεωνυμικὰ*** διότι παράγονται ἐξ ὀνομάτων ζῴων καὶ φανερώνουν τὸ νεογνὸν αὐτῶν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Στ΄ Πατρωνυμικὰ

Τὸ παιδὶ τοῦ **Ἀσκληπιοῦ** λέγεται **Ἀσκληπιάδης**, τοῦ **Ἀτρέως Ἀτρείδης**, τοῦ **Φιλίππου Φιλιππίδης**.

Τὰ ὀνόματα **Ἀσκληπιάδης**, **Ἀτρείδης**, **Φιλιππίδης** λέγονται ***πατρωνυμικὰ*** διότι παράγονται ἐκ τῶν κυρίων ὀνομάτων πατρὸς ἢ μητρὸς καὶ σημαίνουν υἱόν, θυγατέρα ἢ ἀπόγονον.

Γύμνασμα : Σχηματίσατε πατρωνυμικὰ ἐκ τῶν κάτωθι ὀνομάτων : Εὐστράτιος, Φώτιος, Ἄγγελος, Ἀθανάσιος, Παναγιώτης, Λάζαρος, Εὐάγγελος, Σταμάτιος, Τριαντάφυλλος, Κωνσταντῖνος.

Ζ΄ Ἐθνικὰ

1) Ἐκ τῶν οὐσιαστικῶν **Αἰτωλία**, **Σικελία**, **Ἰταλία**, **Λυδία**, **Γαλλία** παράγονται τὰ οὐσιαστικά : **Αἰτωλός**. **Σικελός**, **Ἰταλός**, **Λυδός**, **Γάλλος**.

2) Ἐκ τῶν οὐσιαστικῶν **Μίλητος**, **Κόρινθος**, **Ἄργος**, **Δῆλος**, παράγονται τά : **Μιλήσιος**, **Κορίνθιος**, **Ἀργεῖος**, **Δήλιος**.

3) Ἐκ τῶν οὐσιαστικῶν **Τεγέα**, **Αἴγινα**, **Ἄβδηρα** παράγονται τά : **Τεγεάτης**, **Αἰγινίτης**, **Ἀβδηρίτης**.

4) Ἐκ τῶν οὐσιαστικῶν **Ἀθῆναι**, **Θῆβαι**, **Θεσσαλονίκη**, **Λαμία**, **Ἤπειρος**, **Σούλι**, **Σπάρτη**, παράγονται τά : **Ἀθηναῖος**, **Θηβαῖος**, **Θεσσαλονικεύς**, **Λαμιεύς**, **Ἠπειρώτης**. **Σουλιώτης**, **Σπαρτιάτης**.

Τὰ ἀνωτέρω οὐσιαστικὰ ὀνόματα λέγονται ***Ἐθνικά***, διότι παραγόμενα ἐκ κυρίων ὀνομάτων πόλεων ἢ χωρῶν σημαίνουν τὸν καταγόμενον ἐξ αὐτῶν.

Γύμνασμα : Σχηματίσατε Ἐθνικὰ ἐκ τῶν ἑξῆς ὀνομάτων πόλεων ἢ χωρῶν : Εὔβοια, Σμύρνη, Θεσσαλονίκη, Σικελία, Μάνη, Ἤπειρος, Ἐρέτρια, Θῆβαι, Σέρραι, Ἀθῆναι, Αἴγυπτος.

2. Οὐσιαστικὰ ἐξ ἐπιθέτων

Τὰ ἐξ ἐπιθέτων παραγόμενα οὐσιαστικὰ ἢ φανερώνουν ***ἀφῃρημένην ἰδιότητα*** καὶ λέγονται ***ἀφῃρημένα οὐσιαστικὰ*** ἢ ***πρόσωπον*** καὶ εἶναι κύρια ὀνόματα· π.χ. Ἐκ τῶν ἐπιθέτων

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σοφός, κακός, ἀληθής, βοηθός, δίκαιος, ἄφρων παράγονται τὰ οὐσιαστικά : **σοφία, κακία, ἀλήθεια, βοήθεια, δικαιοσύνη, ἀφροσύνη.**

Γύμνασμα : Σχηματίσατε οὐσιαστικὰ ἐκ τῶν κάτωθι ἐπιθέτων : μωρός, εὐσεβής, ἀσφαλής, ὑπερήφανος, ἔμπιστος, ἅγιος, εὐγνώμων, μετριόφρων.

3. Οὐσιαστικὰ ἐκ ρημάτων

1) Ἐκ τῶν ρημάτων **γράφω, λέγω, κρίνω, βασιλεύω** κλπ. παράγονται τὰ οὐσιαστικά : **γραφή, λόγος, κρίσις, βασιλεία**, τὰ ὁποῖα φανερώνουν τὴν ἀφῃρημένην ἔννοιαν τοῦ ρήματος ἐκ τοῦ ὁποίου παράγονται.

2) Ἐκ τῶν ρημάτων **γράφω, τρέχω** κλπ., παράγονται τὰ οὐσιαστικά : **γραφεύς, τροφός**, τὰ ὁποῖα φανερώνουν τὸ δρῶν πρόσωπον.

3) Ἐκ τῶν ρημάτων **φέρω, σκάπτω, δρέπω**, παράγονται τὰ οὐσιαστικά : **φορεῖον, σκαπάνη, δρεπάνη**, τὰ ὁποῖα φανερώνουν τὸ ὄργανον.

Καὶ ἐξ ἄλλων ἀκόμη ρημάτων παράγονται οὐσιαστικά, ἀλλ' ἡμεῖς περιοριζόμεθα εἰς τὰ συνηθέστερα.

Γύμνασμα : Σχηματίσατε ἐκ τῶν κάτωθι ρημάτων οὐσιαστικά : σπουδάζω, γράφω, γυμνάζομαι, πιέζω, ποτίζω, θερμαίνω, παλαίω, διδάσκω, πλύνω.

4. Ἐπίθετα ἐξ ὀνομάτων

Ἐκ τῶν ὀνομάτων **πατήρ, ξένος, ἀγορά, φύσις, βασιλεύς, Δαρεῖος, καρδία, πεδίον, πέτρα** παράγονται τὰ ἐπίθετα : **πατρικός, ξένιος, ἀγοραῖος, φυσικός, βασιλικός, Δαρειακός, καρδιακός, πεδινός, πετρώδης** τὰ ὁποῖα φανερώνουν τὴν σχέσιν τὴν ὁποίαν ἔχουν ταῦτα πρὸς τὰ ὀνόματα ἐκ τῶν ὁποίων παράγονται.

Γύμνασμα : Σχηματίσατε ἐπίθετα ἐκ τῶν κάτωθι οὐσιαστικῶν : οἰκία, οἰκογένεια, φύσις, ταμίας, λαός, μῦθος, γέρων, ταχυδρόμος, ἥλιος, θρησκεία, κόσμος, θάλασσα, πηγή, θύελλα.

5. Ἐπίθετα ἐκ ρημάτων

1) Ἐκ τῶν ρημάτων **κύπτω, λείπω, ἀπατάω, ἁμαρτάνω,**

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

φείδομαι, παράγονται τὰ ἐπίθετα: **κυφός, λοιπός, ἀπατηλός, ἁμαρτωλός, φειδωλός.**

6. Ρήματα ἐξ ὀνομάτων

1) Ἐκ τῶν ὀνομάτων **τόλμη, βοή, τιμή, φθόνος** παράγονται τὰ ρήματα: **τολμάω, βοάω, τιμάω, φθονέω**, τὰ ὁποῖα σημαίνουν τὸ πράττειν τὸ ὑπὸ τοῦ ὀνόματος δηλούμενον.

2) Ἐκ τῶν ὀνομάτων **νόσος, βασιλεύς, κόλαξ** παράγονται τὰ ρήματα **νοσέω, βασιλεύω, κολακεύω.**

3) Ἐκ τῶν ὀνομάτων **ἁρπαγή, δίκη, ἀγορά, ἔρις, λαμπρός, ὑγεία**, παράγονται τὰ ρήματα: **ἁρπάζω, δικάζω, ἀγοράζω, ἐρίζω, λαμπρύνω, ὑγιαίνω.**

Γύμνασμα: Σχηματίσατε ρήματα ἐκ τῶν ἑξῆς ὀνομάτων: νίκη, προφήτης, θρίαμβος, ἀγορά, δοκιμή, τρόμος, χάρις, ἀνθρακεύς, ὑγιής, φθόνος θαῦμα.

Β΄ ΣΥΝΘΕΣΙΣ

Εἰς τὸν γραπτὸν καὶ εἰς τὸν προφορικὸν λόγον μεταχειριζόμεθα πολλάκις λέξεις ὅπως οἱ ἑπόμεναι: **φιλόσοφος, Ἑρμούπολις, λογογράφος, Ἀκρόπολις κλπ.**

Αἱ λέξεις αὗται ἀποτελοῦνται ἐκ δύο λέξεων: **φιλόσοφος (φιλῶ - σοφός), Ἑρμούπολις (Ἑρμοῦ-πόλις), λογογράφος (λόγος - γράφω)** κλπ.

Ἡ συνένωσις δύο λέξεων καὶ ἡ παραγωγὴ μιᾶς ἄλλης λέγεται ***παραγωγὴ διὰ συνθέσεως***.

Εἰς πᾶσαν τοιαύτην σύνθεσιν διακρίνομεν δύο κυρίως λέξεις αἱ ὁποῖαι λέγονται ***συνθετικὰ μέρη***. Τούτων ἡ μὲν πρώτη λέγεται ***πρῶτον συνθετικὸν*** μέρος, ἡ δὲ δευτέρα ***δεύτερον συνθετικόν***· π. χ. **Ἀκρόπολις (ἄκρα - πόλις), λογογράφος (λόγος - γράφω).**

Α΄ Συνθετικὸν

Τὸ πρῶτον συνθετικὸν δύναται νὰ εἶναι ἢ ἄκλιτον μέρος τοῦ λόγου ἢ κλιτόν. Καὶ τὸ μὲν ἄκλιτον εἶναι: 1) ***πρόθεσις*** ἢ ***ἐπίρρημα*** καὶ 2) ***μόριον***. Τὸ δὲ κλιτὸν εἶναι: 1) ***ὄνομα*** καὶ 2) ***ῥῆμα***.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

α) *Ἄκλιτον ὡς α΄ συνθετικὸν*

1) Πρόθεσις ἢ ἐπίρρημα

Ὅταν τὸ α΄ συνθετικὸν εἶναι *πρόθεσις* ἢ *ἐπίρρημα* οὐδεμίαν ἄλλην μεταβολὴν παθαίνει παρὰ ἐκείνην ἡ ὁποία χρειάζεται χάριν εὐφωνίας· π. χ. **σύν-οδος σύνοδος συν-λέγω συλλέγω, συν-ζητῶ συζητῶ.**

2) Ἀχώριστον μόριον

Ἀχώριστα μόρια ὡς α΄ συνθετικὰ εἶναι τὰ ἑξῆς: **ἡμι-δυς-, νη-** καὶ τὸ στερητικὸν α· π.χ. (ἡμί-ονος) **ἡμίονος**, (δύς-βατὸς) **δύσβατος**, (δύς-τυχὴς) **δυστυχής**, (νη-ἄνεμος) **νηνεμία**, (ἄ-βατος) **ἄβατος**, **ἄοπλος**.

β) *Κλιτὸν ὡς α΄ συνθετικὸν*

1) Ὅταν τὸ πρῶτον συνθετικὸν εἶναι ὄνομα *πρωτόκλιτον* λαμβάνεται κατὰ τὴν σύνθεσιν τὸ καθαρὸν θέμα (α - η) ἢ συνηθέστερον μετασχηματίζεται αὐτὸ εἰς **ο** κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ δευτερόκλιτα· π. χ. **νικη-φόρος - νικηφόρος, εἰρηνοδίκης, ὑλοτόμος.**

2) Ἐὰν δὲ εἶναι *δευτερόκλιτον* λαμβάνεται κατὰ τὴν σύνθεσιν τὸ καθαρὸν θέμα (**ο-ω**) ἢ μετασχηματίζεται αὐτὸ εἰς **-α** ἢ **-η** κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ πρωτόκλιτα· π.χ. **νομο-θέτης, ξυλο-κόπος, λεωφόρος, νεω-κόρος, λαιμη-τόμος, θανατη-φόρος.**

3) Ἐκ τῶν πρωτοκλίτων ὀνομάτων τὸ **γῆ** ὅταν εἶναι α΄ συνθετικὸν ἢ μένει ἀμετάβλητον· π. χ. **γή-πεδον, γή-λοφος, γη-γενής**, ἢ μεταβάλλεται εἰς **γεω-**· π. χ. **γεωμέτρης, γεω-πόνος, γεωλόγος.**

4) Ἐκ τῶν δευτεροκλίτων ὀνομάτων τὸ **καλός**, ὅταν εἶναι α΄ συνθετικὸν γίνεται **καλλι-**· π. χ. **καλλι-τέχνης, καλλι-εργῶ.**

5) Τὰ τριτόκλιτα φωνηεντόληκτα τὰ ἔχοντα θέμα **ι** ἢ **υ** προσλαμβάνουν ἐνίοτε **ο**· π. χ. **φυσιο-λόγος, ἰχθυο-τρόφος.**

Τὰ δὲ συμφωνόληκτα εἰς **-μα** μεταβάλλονται εἰς **-μο** ἢ **-ματο**· π. χ. **σπερμολόγος, πραγματογνώμων.**

6) Τὰ κλιτὰ ἀριθμητικὰ **εἷς, δύο, τρεῖς** καὶ **τέσσαρες** λαμβανόμενα ὡς α΄ συνθετικὰ γίνονται **μον-, δι-, τρι-, τετρα-**· π.χ. **μον-όχειρ, διετής, δί-χρονον, τρί-πους, τετρά-μηνος.**

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Β΄ Συνθετικὸν

Τὸ β΄ συνθετικὸν εἶναι: 1) *οὐσιαστικόν*, 2) *ἐπίθετον*, 3) *ἄκλιτον* καὶ 4) *ῥῆμα*.

α) *Οὐσιαστικὸν ὡς β΄ συνθετικὸν*

1) Ὅταν τὸ β΄ συνθετικὸν εἶναι οὐσιαστικὸν τὸ ὅλον σύνθετον ἢ μένει οὐσιαστικὸν ἢ γίνεται ἐπίθετον· π.χ. **φιλό-θεος, φιλό-πολις, ἡμί-ονος.**

2) Ὅταν τὸ ὅλον σύνθετον μένῃ οὐσιαστικόν, τότε τὸ β΄ συνθετικὸν δὲν μεταβάλλεται κατὰ τὴν κατάληξιν· π. χ. **ἀκρό-πολις, ἱππο-πόταμος, πρό-οδος.**

3) Τὰ εἰς **-σις** ἀφῃρημένα μεταβάλλονται εἰς **-σία** καὶ τὰ εἰς **-η** εἰς **-ία,** ὅταν τὸ πρῶτον συνθετικὸν δὲν εἶναι πρόθεσις· π.χ. (α-κρίσις) **ἀκρισία** (α-κόλασις) **ἀκολασία**, ἀλλὰ **δι-άκρισις, διάλυσις.**

β) *Ἐπίθετον ἢ ἄκλιτον ὡς β΄ συνθετικὸν*

Τὸ ἐπίθετον ἢ τὸ ἄκλιτον ὡς β΄ συνθετικὰ οὐδεμίαν μεταβολὴν παθαίνουν· π. χ. **πάγ-καλος, ἄπιστος, φιλό-σοφος, καί-τοι, ἔκτοτε, συν-άμα.**

γ) *Ῥῆμα ὡς β΄ συνθετικὸν*

1) Ὅταν τὸ β΄ συνθετικὸν εἶναι ῥῆμα, τὸ δὲ α΄ συνθετικὸν πρόθεσις, τὸ ὅλον σύνθετον μένει ἀμετάβλητον, π.χ. **ἐξέρχομαι, καταγράφω, περιγράφω.**

2) Ὅταν τὸ α΄ συνθετικὸν εἶναι οἱαδήποτε ἄλλη λέξις τὸ δὲ δεύτερον συνθετικὸν ρηματικὸν θέμα, τὸ ὅλον σύνθετον γίνεται ὄνομα καὶ λαμβάνει διαφόρους καταλήξεις· π.χ. **δορυφόρος, ἄ-μαχος, κρεοπώλης, εὐ-εργέτης, πολυμαθής, ἄ-πρακτος, ἐπιστάτης, παν-δαμάτωρ.**

3) Ἂν δεύτερον συνθετικὸν εἶναι τὸ **ὁμαλός, ὅλεθρος, ὅροφος, ὀδύνη,** τὸ ἀρκτικὸν αὐτῶν ο ἐκτείνεται εἰς ω, ἂν ἡ προηγουμένη συλλαβὴ εἶναι βραχεῖα· π. χ. **ἀνώμαλος, μονώροφος, διώροφος, πανωλεθρία, ἀνώδυνος.**

4) Τὸ ἀρκτικὸν **ρ** τοῦ β΄ συνθετικοῦ διπλασιάζεται, ὅταν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὸ α' συνθετικὸν λήγῃ εἰς βραχὺ φωνῆεν· π. χ **ἐπίρρημα**, **ἄ-ρρωστος**, ἀλλὰ **εὔρωστος**, **εὔρυθμος**.

Παρασύνθετα

Παρασύνθετα λέγονται αἱ λέξεις, αἱ ὁποῖαι γίνονται ἐκ συνθέτων λέξεων· π.χ. (**ἱπποτρόφος**), **ἱπποτροφῶ**, (**λιθοβόλος**) **λιθοβολῶ**, (**παράνομος**) **παρανομῶ** κλπ.

Σημ. Ἐνίοτε σχηματίζονται παρασύνθετα, τῶν ὁποίων τὰ σύνθετα δὲν ὑπάρχουν· π.χ. ***νουθετῶ***, ***νουθεσία***, ***Ἀρεοπαγίτης***, (***Ἄρειος Πάγος***).

Γύμνασμα : Σχηματίσατε συνθέτους λέξεις ἐκ τῶν κάτωθι λέξεων : ποιμὴν-ἄρχω, ἀγγελίαν-φέρω, νίκη-φέρω, βιβλίον-πωλῶ, σὺν-πίπτω, ἀ-δρατός, γῆ-λόγος, γῆ-γράφω, γῆ-μετρῶ, ἀ-αἰσθητός, λίμνη-θάλασσα, μισῶ-ἄνθρωπος, τέσσαρα-τροχός, συν-λαβή, ἀ-σθένος, ἔργον-λαμβάνω, δύο-ἔτος, δύς-τρόπος, ναύτης-ἐργάτης, λουτρά-πόλις, βιβλίον-κρίσις, ράδιον-φωνή, πολὺς-τέκνον, πρὸ-αἰών, διὰ-ἔθνος, ἀ-ὁμαλός, ὑπὸ-ἀκούω, ἴχνος-γράφω, ἐν-παίζω, δάσος-ἄρχω, τμῆμα-ἄρχω, δῆμος, φιλῶ, ἀ-μανθάνω, πολὺς-μανθάνω.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΜΕΡΟΣ Δ'

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΝ

ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΕΙΣ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

Τί εἶναι πρότασις

Ἀγαπῶ τὸν Θεὸν
Τιμῶ τοὺς γονεῖς μου
Ὑγίαινε

Πᾶσα σύντομος προφορικὴ ἢ γραπτὴ ὁμιλία, ἡ ὁποία περιέχει μίαν μόνον ἁπλῆν σκέψιν, λέγεται ***πρότασις***.

Ἡ πρότασις εἶναι ***ἁπλῆ*** ἢ ***σύνθετος***.

Ἁπλῆ πρότασις

Ὁ ἥλιος λάμπει
Ὁ Θεὸς εἶναι φιλάνθρωπος
Ἡ Πατρὶς εἶναι προσφιλὴς
Ὁ μαθητὴς μελετᾶ

Εἰς τὰς ἀνωτέρω τέσσαρας προτάσεις ἡ ὁμιλία ἀναφέρεται εἰς τὸν ἥλιον, εἰς τὸν Θεόν, εἰς τὴν Πατρίδα, εἰς τὸν μαθητήν. Ἑκάστη τῶν τεσσάρων τούτων λέξεων, διὰ τὰς ὁποίας γίνεται λόγος, λέγεται ***ὑποκείμενον***.

Μὲ τὰς λέξεις ***λάμπει***, ***φιλάνθρωπος***, ***προσφιλής***, ***μελετᾶ***, μανθάνομεν τί εἶναι ἢ τί κάμνει τὸ ὑποκείμενον. Ἑκάστη τῶν τεσσάρων τούτων λέξεων λέγεται ***κατηγορούμενον***.

Ἡ λέξις ***εἶναι***, ἡ ὁποία συνδέει κάθε ὑποκείμενον μὲ τὸ κατηγορούμενον λέγεται ***συνδετικόν***.

Τὸ ὑποκείμενον καὶ τὸ κατηγορούμενον εἶναι οἱ ἀναγκαῖοι ὅροι τῆς προτάσεως καὶ λέγονται ***κύριοι ὅροι τῆς προτάσεως***.

Τὸ ὑποκείμενον τίθεται εἰς ὀνομαστικὴν πτῶσιν.

Ὡς ὑποκείμενον τίθεται:

1) Ἡ προσωπικὴ ἀντωνυμία ἢ ἡ δεικτική· π.χ. **ἐγὼ γράφω, σὺ παίζεις, αὐτὸς χορεύει, ἐκεῖνος τρέχει.**

2) Οὐσιαστικόν· π.χ. **ὁ Σοφοκλῆς ἦτο σοφός.**

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

3) Ἐπίθετον· π.χ. ὁ ἀμελὴς ἀπορρίπτεται.

4) Ἡ Μετοχή· π.χ. οἱ μελετῶντες προάγονται.

5) Τὸ Ἀπαρέμφατον· π.χ. τὸ ψεύδεσθαι εἶναι ὀλέθριον.

Δύναται ὅμως νὰ τεθῇ καὶ ὁλόκληρος πρότασις.

Σημ. Ὡς συνδετικὰ ρήματα χρησιμεύουν, ἐκτὸς τοῦ εἶναι, καὶ τὸ γίνομαι, ὑπάρχω, φαίνομαι, νομίζομαι, λέγομαι κλπ.

Γύμνασμα 1 : Σχηματίσατε 5 ἁπλᾶς προτάσεις αἱ ὁποῖαι νὰ ἔχουν ὑποκείμενον τὰς κάτωθι λέξεις: παῖς, Θεός, ἐκκλησία, δένδρον, κῆπος, Πατρίς, γεωργός, γῆ, Ὄλυμπος, Μυκάλη, σχολεῖον, αὐλή, Σαλαμίς.

Γύμνασμα 2 : Γράψατε εἰς τὸ τετράδιόν σας 10 προτάσεις, ἑκάστη τῶν ὁποίων νὰ ἔχῃ ὡς ὑποκείμενον διάφορον μέρος τοῦ λόγου.

Ἁπλαῖ προτάσεις

Ἡ μαθήτρια γράφει
Ὁ Σωκράτης ἦτο σοφὸς
Ἡ πεδιὰς εἶναι εὔφορος
Ὁ γεωργὸς ἐργάζεται

Ἡ πρότασις ἡ ὁποία ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓν ὑποκείμενον, ἓν κατηγορούμενον καὶ ἓν συνδετικὸν λέγεται *ἁπλῆ πρότασις*.

Σύνθετος πρότασις

Ὁ Σωκράτης καὶ ὁ Πλάτων ἦσαν σοφοὶ
Ὁ Σωκράτης καὶ ὁ Πλάτων ἦσαν σοφοὶ καὶ δίκαιοι

Ἡ πρώτη πρότασις ἔχει δύο ὑποκείμενα (Σωκράτης, Πλάτων), ἡ δὲ δευτέρα ἔχει δύο κατηγορούμενα (σοφοί, δίκαιοι).

Ἡ πρότασις ἡ ὁποία ἔχει περισσότερα τοῦ ἑνὸς ὑποκείμενα ἢ κατηγορούμενα λέγεται *σύνθετος πρότασις*.

Πεπλατυσμένη ἢ ἐπηυξημένη πρότασις

Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἦτο ἀνδρεῖος καὶ ἔνδοξος βασιλεύς.

Πρότασις, ὅπως ἡ ἀνωτέρω, ἡ ὁποία ἐκτὸς τῶν κυρίων ὅρων, τοῦ ὑποκειμένου, τοῦ κατηγορουμένου καὶ τοῦ συνδετικοῦ, ἔχει καὶ ἄλλας λέξεις, λέγεται *πεπλατυσμένη* ἢ *ἐπηυξημένη πρότασις*.

Αἱ λέξεις, αἱ ὁποῖαι τίθενται εἰς τὴν πρότασιν διὰ νὰ προσδιορίσουν τὴν ἔννοιαν τῶν κυρίων ὅρων, λέγονται *προσδιορι-*

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σμοὶ ἢ δευτερεύοντες ὅροι τῆς προτάσεως καὶ δύνανται νὰ εἶναι ὀνόματα οὐσιαστικά, ἐπίθετα, μετοχαί, ἐπιρρήματα καὶ προθέσεις, ὁπότε ὀνομάζονται *προσδιορισμοὶ ὀνοματικοί, ἐπιθετικοί, ἐπιρρηματικοὶ* καὶ *ἐμπρόθετοι*.

Εἰς τὴν ἄνω πρότασιν ἡ λέξις **μέγας**, ἡ ὁποία προσδιορίζει τί λογῆς ἦτο ὁ **Ἀλέξανδρος**, δηλαδὴ τὸ ὑποκείμενον, καὶ ἡ λέξις **ἔνδοξος**, ἡ ὁποία ἐπίσης προσδιορίζει τί εἴδους **βασιλεὺς** ἦτο, λέγονται *προσδιορισμοί*.

Ἀντικείμενον

Ὁ γεωργὸς καλλιεργεῖ τὴν ἄμπελον
Ὁ ξυλοκόπος κόπτει τὸ δένδρον

Εἰς τὰς ἀνωτέρω προτάσεις αἱ λέξεις **ἄμπελον** καὶ **δένδρον**, λέγονται *ἀντικείμενα*, διότι εἰς αὐτὰ μεταβαίνει ἡ ἐνέργεια τοῦ ὑποκειμένου, ἡ ὁποία φανερώνεται διὰ τοῦ ρήματος.

Ἀντικείμενον δέχονται τὰ ἐνεργητικὰ μεταβατικὰ ρήματα, ἤτοι τὰ ρήματα τὰ ὁποῖα φανερώνουν ὅτι τὸ ὑποκείμενον ἐνεργεῖ καὶ ἡ ἐνέργειά του μεταβαίνει εἰς ἄλλο πρόσωπον, ἢ ζῷον ἢ πρᾶγμα.

Ὡς ἀντικείμενον τίθεται κυρίως οὐσιαστικόν, ἀλλὰ καὶ ἐπίθετον καὶ ἀντωνυμία καὶ μετοχὴ καὶ πᾶν μέρος τοῦ λόγου καὶ ὁλόκληρος πρότασις.

Γύμνασμα : Νὰ σημειώσετε τὸ ἀντικείμενον εἰς τὰς ἑπομένας φράσεις :

Οἱ στρατιῶται συλλαμβάνουν τοὺς συμμορίτας. Ἡ ἐπιμέλεια ὠφελεῖ τοὺς μαθητάς. Ὁ δασοφύλαξ φυλάττει τὰ δάση. Οἱ μαθηταὶ ἀγαποῦν τοὺς διδασκάλους. Ὁ ἵππος σύρει τὴν ἅμαξαν. Οἱ ξυλουργοὶ κόπτουν τὰ δένδρα. Ὁ Γυμνασιάρχης διευθύνει τὸ Γυμνάσιον. Ὁ θυμὸς βλάπτει τὸν ἄνθρωπον. Οἱ γεωργοὶ καλλιεργοῦν τοὺς ἀγρούς.

Σύνταξις κατὰ παράταξιν

Ὁ ἥλιος φωτίζει τὴν γῆν καὶ θερμαίνει αὐτὴν

Ἡ πρότασις αὕτη εἶναι σύνθετος διότι μᾶς φανερώνει δύο νοήματα. Πρῶτον ὅτι ὁ ἥλιος φωτίζει τὴν γῆν καὶ δεύτερον ὅτι θερμαίνει αὐτήν.

Τὰ δύο ὅμως ταῦτα νοήματα συνδέονται μεταξύ των διὰ τοῦ συνδέσμου **καί**. Ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς συνδέσεως λέγεται *σύνταξις κατὰ παράταξιν*.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐγὼ μὲν μελετῶ, σὺ δὲ παίζεις

Εἰς τὴν σύνθετον πρότασιν ἐγὼ μὲν μελετῶ, σὺ δὲ παίζεις, ἔχομεν ἐπίσης δύο νοήματα τὰ ὁποῖα συνδέονται διὰ τῶν συνδέσμων μέν, δέ. Καὶ ἡ σύνδεσις αὕτη λέγεται ***σύνταξις κατὰ παράταξιν.***

Αἱ κύριαι προτάσεις εἰς τὴν κατὰ παράταξιν σύνταξιν συνδέονται μεταξύ των διὰ τῶν ἑξῆς συνδέσμων :

1) Διὰ τῶν ***συμπλεκτικῶν*** (καί, οὔτε, μήτε, οὐδέ, μηδέ, ἀλλὰ κλπ.)· π.χ. ὁ Κωστάκης μελετᾶ καὶ εὐχαριστεῖ τοὺς γονεῖς του καὶ τοὺς διδασκάλους του. Οὔτε τὸν εἶδα οὔτε τὸν ξέρω.

2) Τῶν ***διαζευκτικῶν*** (ἤ, εἴτε, κἄν)· π.χ. ὁ Βασίλειος ἢ μελετᾶ ἢ γράφει. Εἴτε ὁ Γιῶργος ἔλθῃ εἴτε ὁ Κωστάκης, ἐγὼ θὰ εὐχαριστηθῶ.

3) Τῶν ***ἀντιθετικῶν*** (μέν, δέ, ἀλλά, ὅμως)· π.χ. ὁ Θεὸς τοὺς μὲν δικαίους ἀγαπᾶ, τοὺς δὲ ἀδίκους τιμωρεῖ. Ἦλθες προχθές, ἀλλὰ δὲν μὲ συνήντησες.

4) Τῶν ***συμπερασματικῶν*** (ἄρα, λοιπόν)· π. χ. Ἠκολούθησα λοιπόν, χωρὶς νὰ τὸν γνωρίζω.

Γύμνασμα : Νὰ γράψητε εἰς τὸ τετράδιόν σας ὅλας τὰς προτάσεις τοῦ σημερινοῦ σας μαθήματος, αἱ ὁποῖαι συνδέονται κατὰ παράταξιν.

Σύνταξις καθ' ὑπόταξιν

Ὁ γεωργὸς πηγαίνει εἰς τὸν ἀγρὸν ἵνα σπείρῃ αὐτόν.

Ἡ ἀνωτέρω περίοδος ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο προτάσεις. Ἡ πρώτη, ὁ γεωργὸς πηγαίνει εἰς τὸν ἀγρόν, εἶναι κυρία πρότασις, διότι ἐκφράζει πλῆρες νόημα. Ἡ δευτέρα, ἵνα σπείρῃ αὐτόν, εἶναι δευτερεύουσα ἢ ἐξηρτημένη πρότασις, διότι δὲν ἐκφράζει μόνη της πλῆρες νόημα. Ὑποτάσσεται εἰς τὴν πρώτην καὶ συνδέεται μετ' αὐτῆς διὰ τοῦ συνδέσμου ἵνα.

Ἡ ἐξηρτημένη ἢ δευτερεύουσα πρότασις συνδέεται μὲ τὴν κυρίαν πρότασιν μὲ ἕνα σύνδεσμον. Ἡ σύνδεσις αὕτη λέγεται ***σύνδεσις καθ' ὑπόταξιν.***

Αἱ ἐξηρτημέναι ἢ δευτερεύουσαι προτάσεις ὀνομάζονται ἀναλόγως τοῦ συνδέσμου, ὁ ὁποῖος τὰς συνδέει μὲ τὴν κυρίαν : α) ***Αἰτιολογικαί***, ὅταν ὁ σύνδεσμος εἶναι αἰτιολογικός. β) ***Χρονικαί***, ὅταν ὁ σύνδεσμος εἶναι χρονικός. γ) ***Ὑποθετικαί***, ὅταν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὁ σύνδεσμος εἶναι ὑποθετικός. δ) *Τελικαί*, ὅταν ὁ σύνδεσμος εἶναι τελικός. ε) *Συμπερασματικαί*, ὅταν ὁ σύνδεσμος εἶναι συμπερασματικός. στ) *Ἀναφορικαί*, ὅταν ὁ σύνδεσμος εἶναι ἀναφορικός, καὶ ζ) *Ἀντιθετικαί*, ὅταν ὁ σύνδεσμος εἶναι ἀντιθετικός.

Πρότασις ἀποφατική, καταφατική, ἐλλιπὴς κλπ.

Ὁ Γεώργιος δὲν εἶναι καλὸς δικηγόρος
Μὴν πλησιάζεις

Ἡ πρότασις, ἡ ὁποία ἐκφέρεται μὲ ἄρνησιν ἢ ἀπαγόρευσιν λέγεται πρότασις *ἀρνητικὴ* ἢ *ἀποφατική*.

Ὁ Δημήτριος εἶναι σπουδαῖος δικηγόρος. Ἐλᾶτε ἐδῶ.

Ἡ πρότασις, ἡ ὁποία δὲν ἔχει ἄρνησιν ἢ ἀπαγόρευσιν λέγεται πρότασις *καταφατική*.

παίζω, μελετῶ, καθῆστε.

Ἡ πρότασις ἀπὸ τὴν ὁποίαν παραλείπονται εἷς ἢ περισσότεροι ὅροι, λέγεται πρότασις *ἐλλιπής*· π.χ. παίζω (δηλ. ἐγώ). καθῆστε· (δηλ. σᾶς παρακαλῶ).

Ἐνεργητικὴ καὶ Παθητικὴ σύνταξις

Ὁ Ἀχιλλεὺς ἐφόνευσε τὸν Ἕκτορα
Ὁ Ἕκτωρ ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως

Εἰς τὴν α' πρότασιν, ὁ Ἀχιλλεὺς ἐφόνευσε τὸν Ἕκτορα, ἡ λέξις ἐφόνευσε εἶναι ῥῆμα ἐνεργητικόν, διὰ τοῦτο καὶ ἡ πρότασις αὕτη λέγεται *πρότασις ἐνεργητικὴ* καὶ ἡ σύνταξίς της εἶναι ἐπίσης ἐνεργητική.

Εἰς τὴν πρότασιν ταύτην ὑποκείμενον εἶναι ἡ λέξις Ἀχιλλεύς, ἀντικείμενον δὲ ἡ λέξις Ἕκτορα.

Εἰς τὴν β' πρότασιν, ὁ Ἕκτωρ ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως, τὸ ἐνεργητικὸν ῥῆμα ἐφόνευσεν ἔγινε παθητικὸν ἐφονεύθη, τὸ ὑποκειμένον Ἀχιλλεὺς ἔγινεν ἀντικείμενον, τὸ δὲ ἀντικείμενον Ἕκτορα, ἔγινεν ὑποκείμενον.

Ἡ μεταβολὴ αὕτη τῆς προτάσεως ἀπὸ ἐνεργητικῆς εἰς παθητικὴν λέγεται *σύνταξις παθητική*.

Ἡ λέξις Ἀχιλλεύς, ἡ ὁποία μᾶς φανερώνει ποῖος ἐφόνευσε τὸν Ἕκτορα, δηλ. τὴν αἰτίαν τοῦ παθήματος τοῦ Ἕκτορος λέγεται *ποιητικὸν αἴτιον*.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τὸ ποιητικὸν αἴτιον ἐκφέρεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲ τὴν πρόθεσιν *ὑπὸ* μετὰ *γενικῆς*.

Ὥστε κατὰ τὴν τροπὴν τῆς ἐνεργητικῆς προτάσεως εἰς παθητικήν :

α) Τὸ ἐνεργητικὸν ρῆμα γίνεται παθητικὸν εἰς τὸν ἴδιον χρόνον.

β) Τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐνεργητικῆς προτάσεως γίνεται ὑποκείμενον εἰς τὴν παθητικήν.

γ) Τὸ ὑποκείμενον τῆς ἐνεργητικῆς προτάσεως γίνεται ποιητικὸν αἴτιον εἰς τὴν παθητικήν.

Μετατροπὴ συντάξεως παθητικῆς εἰς ἐνεργητικὴν

Ὅπως τὴν ἐνεργητικὴν πρότασιν μετετρέψαμεν εἰς παθητικὴν τοιουτοτρόπως δυνάμεθα καὶ παθητικὰς προτάσεις νὰ μετατρέψωμεν εἰς ἐνεργητικάς.

Οὕτω ἡ παθητικὴ πρότασις : Ἡ **Ἀμερικὴ ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Κολόμβου**, μετατρέπεται εἰς ἐνεργητικήν : **Ὁ Κολόμβος ἀνεκάλυψε τὴν Ἀμερικήν.**

Ὁ κηπουρὸς ἐφύτευσε τὸ δένδρον.
Τὸ δένδρον ἐφυτεύθη ὑπὸ τοῦ κηπουροῦ.

Κατὰ τὴν τροπὴν τῆς παθητικῆς συντάξεως εἰς ἐνεργητικήν:

α) Τὸ παθητικὸν ρῆμα γίνεται ἐνεργητικόν.

β) Τὸ ὑποκείμενον τῆς παθητικῆς γίνεται ἀντικείμενον εἰς τὴν ἐνεργητικήν.

γ) Τὸ ποιητικὸν αἴτιον τῆς παθητικῆς γίνεται ὑποκείμενον εἰς τὴν ἐνεργητικήν.

Γύμνασμα : Τρέψατε τὰς ἑπομένας προτάσεις, τὰς μὲν ἐνεργητικὰς εἰς παθητικάς, τὰς δὲ παθητικὰς εἰς ἐνεργητικάς :

Οἱ μαθηταὶ ἐτίμησαν τοὺς γέροντας. Ὁ Μιλτιάδης ἐνίκησε τοὺς Πέρσας. Ὁ λύκος καταδιώκει τὸν ἀμνόν. Οἱ Ἕλληνες ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τοὺς Ἰταλούς. Οἱ Ἀπόστολοι ἐκήρυξαν τὸ Εὐαγγέλιον. Ὁ μαθητὴς ἔχει λύσει τὸ πρόβλημα. Οἱ κακοὶ τιμωροῦνται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Οἱ μαθηταὶ τιμοῦν τοὺς διδασκάλους. Ὁ κηπουρὸς ποτίζει τὸν κῆπον. Ἡ πόλις ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Ἡ λέμβος ἀνετράπη ὑπὸ τοῦ ἀνέμου. Ὁ γάμος εὐλογεῖται ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ βουλὴ ψηφίζει τοὺς νόμους. Οἱ νόμοι ἐφαρμόζονται ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως. Ὁ Βασιλεὺς κυρώνει τοὺς νόμους. Ὁ ἱέραξ συνέλαβε τὴν ἀηδόνα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Εἰσαγωγὴ . . . . . Σελ. 3

ΜΕΡΟΣ Α'. ΦΘΟΓΓΟΛΟΓΙΚΟΝ

Λόγος . . . . . » 5
Προτάσεις καὶ λέξεις.—Συλλαβαὶ καὶ λέξεις . . . . . » 6
Γράμματα ἢ στοιχεῖα.—Διαίρεσις τῶν γραμμάτων . . » 7
Διαίρεσις φωνηέντων καὶ συμφώνων . . . . . » 7
Δίφθογγοι.—Χρόνος τῶν συλλαβῶν . . . . . » 9
Συλλαβισμὸς . . . . . » 10
Τόνοι, πνεύματα, τονισμός.—Τονισμὸς συλλαβῶν . . . » 11
Γενικοὶ Κανόνες τονισμοῦ.—Ἄτονοι λέξεις . . . . . » 12
Ἐγκλιτικαὶ λέξεις ἢ ἐγκλιτικὰ . . . . . » 13
Πνεύματα . . . . . » 14
Σημεῖα στίξεως . . . . . » 15

Πάθη φθόγγων

α) Ἔκθλιψις . . . . . » 16
β) Συναίρεσις . . . . . » 17
γ) Κρᾶσις . . . . . » 18
Ἔκτασις.—Τροπὴ . . . . . » 18

Μεταβολαὶ τῶν συμφώνων

α) Ἄφωνα.—β) Ἡμίφωνα . . . . . » 19

ΜΕΡΟΣ Β'.—ΤΥΠΙΚΟΝ

Μέρη τοῦ λόγου . . . . . » 21

1) Ἄκλιτα μέρη τοῦ λόγου

α) Προθέσεις . . . . . » 21
β) Ἐπιρρήματα . . . . . » 22
γ) Σύνδεσμοι . . . . . » 23
δ) Ἐπιφωνήματα . . . . . » 23

2) Κλιτὰ μέρη τοῦ λόγου

α) Ὀνόματα οὐσιαστικὰ . . . . . » 24
β) Ἐπίθετα . . . . . » 24

Παρεπόμενα τῶν πτωτικῶν

1) Τὸ γένος.—2) Ἀριθμὸς . . . . . » 25
3) Πτῶσις . . . . . » 26
4) Κλίσις.—Θέμα, χαρακτήρ, κατάληξις . . . . . » 27
Τὸ ἄρθρον . . . . . » 27

Κλίσις Οὐσιαστικῶν

Πρώτη κλίσις . . . . . » 28
Συνῃρημένα α' κλίσεως . . . . . » 33
Κύρια οὐσιαστικὰ α' κλίσεως . . . . . » 34
Δευτέρα κλίσις . . . . . » 35
Συνῃρημένα β' κλίσεως . . . . . » 38
Κύρια οὐσιαστικὰ β' κλίσεως . . . . . » 39
Τρίτη κλίσις.—Α'. Συμφωνόληκτα . . . . . » 40
Β'. Φωνηεντόληκτα . . . . . » 53

Ἀνώμαλα Οὐσιαστικὰ
ἐλλειπτικὰ καὶ ἄκλιτα

1) Διπλογενῆ.—2) Μεταπλαστικὰ . . . . . » 59

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Β) Ἐλλειπτικά.— Γ) Ἄκλιτα . . . . . Σελ. 60
Ἐπίθετα.—Κλίσις ἐπιθέτων . . . . . » 61
Συνῃρημένα ἐπίθετα . . . . . » 62
Ἀνώμαλα ἐπίθετα . . . . . » 70
Οἱ βαθμοὶ τῶν ἐπιθέτων . . . . . » 71
Παραθετικὰ τῶν ἐπιθέτων . . . . . » 72
Ἀνώμαλα παραθετικὰ . . . . . » 73
Ἀριθμητικά.—1) Ἀριθμητικὰ ἐπίθετα . . . . . » 74
2) Οὐσιαστικὰ . . . . . » 77
3) Ἐπιρρήματα . . . . . » 77

Ἀντωνυμίαι

1) Προσωπικαὶ . . . . . » 78
2) Αὐτοπαθεῖς . . . . . » 79
3) Κτητικαὶ . . . . . » 81
4) Δεικτικαὶ . . . . . » 83
5) Ἀναφορικαὶ . . . . . » 84
6) Ἐρωτηματικαὶ . . . . . » 84
7) Ἀόριστοι . . . . . » 85
8) Ἀλληλοπαθεῖς . . . . . » 87

Ρήματα

Παρεπόμενα τοῦ ρήματος . . . . . » 88
1) Διάθεσις.—2) Φωναὶ ρημάτων . . . . . » 88
3) Ἐγκλίσεις τοῦ ρήματος.-Ὀνοματικοὶ τόποι τοὺ ρήμ. » 89
4) Χρόνοι τοῦ ρήματος . . . . . » 90
5) Ἀριθμός.-6) Πρόσωπον.-7)Θέμα, χαρακτήρ, κατάληξις » 91

Αὔξησις τῶν ρημάτων

1) Συλλαβικὴ αὔξησις . . . . . » 92
2) Χρονικὴ » . . . . . » 93
3) Αὔξησις τῶν συνθέτων ρημάτων . . . . . » 94
Ἀναδιπλασιασμὸς . . . . . » 95
Σχηματισμὸς—κλίσεις τῶν ρημάτων » 96
Κλίσις τοῦ ρήματος εἶμαι . . . . . » 97
Α΄ Βαρύτονα φωνηεντόληκτα. Ἐνεργητικὴ φωνὴ » 93
» » Παθητικὴ » » 107
α΄ Περισπώμενα ρήματα εἰς -άω Ἐνεργητικὴ » » 108
» » » -άω Παθητικὴ » » 107
β΄ » » » -έω -ῶ Ἐνεργητικὴ » » 110
» » » » » Παθητικὴ » » 111
» » » -όω -ῶ Ἐνεργητικὴ » » 113
» » » » » Παθητικὴ » » 114
Κλίσις τοῦ ρήματος ζῶ . . . . . » 116
Σχηματισμὸς τῶν χρόνων τῶν ἀφωνολήκτων ρημάτων . » 116

Ἀόριστοι δεύτεροι

α) Ἐνεργητικὸς ἀόριστος β΄. . . . . » 119
β) Παθητικὸς » β΄. . . . . » 120

ΜΕΡΟΣ Γ΄.—ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟΝ

Α΄ Παραγωγὴ . . . . . » 121
Β΄ Σύνθεσις . . . . . » 125

ΜΕΡΟΣ Δ΄.—ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΝ

Στοιχειώδεις συντακτικαὶ γνώσεις . . . . . » 129
Σύνταξις κατὰ παράταξιν . . . . . » 131
Σύνταξις καθ' ὑπόταξιν . . . . . » 132
Πρότασις ἀποφατική, καταφατική, ἐλλιπὴς κλπ. . . . » 133
Ἐνεργητικὴ καὶ παθητικὴ σύνταξις . . . . . » 133

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
Δ)ΝΣΙΣ Διδ. Βιβλίων

Ἐν Ἀθήναις τῇ 19 Ἰουνίου 1950

Ἀριθ. Πρωτ 53016

ΠΡΟΣ

Τὸν κ. ΚΟΥΤΡΑΝ Ι.

ΕΝΤΑΥΘΑ

Ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν ὅτι διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 52974)1950 ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργείου μετὰ σύμφωνον γνωμοδότησιν τοῦ Κεντρικοῦ Γνωμοδοτικοῦ καὶ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐκπαιδεύσεως, ἐνεκρίθη ὅπως χρησιμοποιηθῇ ὡς βοηθητικὸν βιβλίον τοῦ μαθήματος τῆς Γραμματικῆς διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς Ε' καὶ ΣΤ' τάξεως τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΑΠΛΗΣ ΚΑΘΑΡΕΥΟΥΣΗΣ» βιβλίον ὑμῶν ἐπὶ μίαν τριετίαν.

Παρακαλοῦμεν ὅθεν, ὅπως μεριμνήσητε διὰ τὴν ἔγκαιρον ἐκτύπωσιν τοῦ βιβλίου τούτου συμμορφούμενος πρὸς τὰς ὑποδείξεις τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου καὶ τὸν κανονισμὸν ἐκδόσεως βοηθητικῶν βιβλίων τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου.

Ἐ. Ὑ.
Ὁ Διευθυντὴς
Χ. ΜΟΥΣΤΡΗΣ

Κοινοποίησις
Κ.Γ.Δ.Σ.Ε.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής